

Віктор Стус

КОРОНОВАНИ СОНЦЕМ

Фантастичний кінороман

ТОВ «Форма»
Сімферополь
2023

УДК 821.161.2
ББК 84 (4 УКР) 6-6
С 88

Віктор Стус
С 88 **Короновані сонцем.** *Фантастичний кінороман.* — Сімферополь: ТОВ
«Форма», 2023. — 288 с.

ISBN 978-5-907548-46-6

ББК 84 (4 УКР) 6-6

У фантастичному кіноромані «Короновані сонцем» четвірка головних героїв на свято Купала знаходить біля кургану чарівний кристал і дивним чином переноситься у двохтисячоліттю давнину до скіфів-сколотів. Усе, що з ними відбується, неймовірне. Здається, вони потрапили у своєрідний театр під відкритим небом. Оцінюють таку оказію по-різному. Іван та Ірина сприймають як цікаву мандрівку у світ предків — і ставляться до всього з повагою. А Вадим та Настя і під час подорожі, й опісля — як можливість налагодити комерційні зв'язки зі своїми далекими прашурами і за їхній рахунок розбагатіти, через що потрапляють у комічні ситуації.

Велич і дріб'язковість, духовне багатство і нищість, любов до рідного краю і споживацьке до нього ставлення — ці вічні категорії у підтексті твору.

Всі події змальовані в реальному часі — як у кінофільмі.

ISBN 978-5-907548-46-6

© В. І. Стус, 2023
© ТОВ «Форма», ISBN 2023

1

День напередодні свята Купайла – літнього сонцестояння. За вікном буяє різнобарвний квітник у промінні яскравого сонця, завзято виспіває птаство у кронах лип та каштанів обіч широкої алеї, що веде до міського будинку культури. В одній із кімнат для хорового співу останнє заняття у такій екзотичній школі з курсу біолокації. Керівник Василь Миколайович підводиться з-за столу на повний зріст, поправляє розкішні сивуваті вуса, піднімає тонкі біолокаційні рамки із завітками та золотавими наконечниками над собою, ледь не торкаючись триріжкової люстри під стелею. Це означає – прошу уваги. Зникає добродушна усмішка на його обличчі. Він з-під кущистих брів прискіпливо по черзі оглядає кожного з десятка своїх слухачів і майже урочисто виголошує:

– Від сьогодні, шановні мої колеги, – так, саме колеги! – з допомогою цих надзвичайно простих приладів ви зможете дізнатися про минуле, сьогоднішня і майбутнє. І не тільки своє, рідних та друзів, а й цілих народів.

— Ура-а-а! — білобрисий юнак різко вихоплюється над столом, крутить над низько стриженою зачіскою таку ж спіралевидну рамку із золотистим наконечником і переможно кричить: — Друзі, відтепер ми пророки! Маги! Ясновидці!

Його сусідка по столу Ірина раптово рум'яніє, відкидає за спину довгу русяву косу, невдоволено кривиться, сіпає сорочку свого кавалера і з досадою шепоче:

— Угамуйся, Вадиме! Ну, вгамуйся, «пророче»! Сядь, будь ласка! — і вибачливо усміхається до всіх, мовляв, такої він удачі.

Та Вадим підсмикує догори підборіддя, розправляє плечі, відсторонює руку Ірини, мовляв, не заважай. Спокійно обводить курсантів трішки випуклими зелено-блакитними очима і ще голосніше питає:

— Майстре, мені не дуже кортить заглиблюватися в історію. То не моя стихія, а нашого історика Івана, — киває у бік друга за сусіднім столом. — Краще скажіть, оцими прутиками можна скарб знайти? Тільки відверто.

— Хочеш мільйонером стати? — до нього усім корпусом спроквола повертається широкоплечий Іван, поправляє темну чуприну, що нагадує запорозький оселедець, розгладжує вуса, саркастично всміхається карими очима: — Який же ти, друже, ласий до чужих скарбів. Помрій. Втім, якщо на них натрапиш, про нас не забудь.

— Аякже! Прямо зараз і видам вам на-гора точну адресу! Готуйте мішки! — віджартовується Вадим.

— Вадимчику, прикуси язичок. Не розголошуй цю таємницю з таємниць! — з-поза плеча Івана визирає Настя, сіроока білявка зі смішинками-ямочками на щічках, прохально складає долоньки перед високими грудьми. — Пам'ятай, Вадимчику, у такій справі я з тобою! Завжди! Можеш покластися на мене.

Іван здивовано озирається на неї — так лагідно вона навіть його не називає на ймення, а частіше холоднувато — істориком. Вадим кумедно вибалушує на неї очі і змовницьки шепоче:

— Мовчу! Більше ні слова! — театралью прикриває рот долонею. — Бо, чого доброго, всім захочеться! Це наша таємниця. І тільки наша. Правда? Знайдемо — на двох поділимо.

У кімнаті невдоволений гул курсантів:

— О-о, які скнари! Тільки про себе дбають!

Настя демонстративно підносить до губ долоні у вигляді рупора і голосно сповіщає:

— Слухай, Вадимчику, а я вже знаю, де ті скарби! Навіть без рамок. Лише тобі кажу! — і завмирає у довгій паузі, блискаючи на всіх веселими очима. — Те багатство в... гм, у Національному банку! Там не один мільйон! Уявляєш? — і заливається дрібним сміхом.

Усі весело гудуть. Розіграш удається. А Вадим, тамуючи смішок, жартома дорікає:

— Ну, як же ти, серденько, так необачно повідомляєш ту таїну усьому світу! Та завтра... ні, вже сьогодні всі біолокатори, — артистично обводить рукою кімнату, — кинуться до тих скарбів! І повитягають долари разом із сейфами. Ай-я-яй! Яка ж ти, конспіраторко,

необачна. Та є вихід! Негайно підхоплюйся і лети до тієї трилітрової банки! Будеш першою! Ги-ги! — і весело підморгує дівчині.

— Та я за, тільки сама боюсь. А раптом ту банку стережуть змії, як у казках, — підтримує його жарт Настя.

— Я з радістю складу тобі компанію, голубко! — підігрує Вадим, з-під лоба зиркає на Івана, потім на зняковілу розчервонілу Ірину поряд із собою — їй неприємно, що її залицяльник так відверто, хоч і зі смішком, переморгується з іншою. — Але... якщо, зрозуміло, твій кавалер дозволить. То як, друже? Довіряєш мені свій скарб? — і витріщається на спохмарнілого друга.

Ірина не сприймає той жарт. Трішки затинаючись, із серйозним видом категорично заперечує:

— Е, ні! Удвох ви заблукаєте. А от учотирьох ми не зіб'ємося з дороги. Ти, Вадиме, як дивишся на таку пропозицію? — підводиться і легенько штовхає кавалера стегном.

— Я обома руками за! — він знову швидко вертить рамками над собою, а сам грайливо зиркає на Настю, як на змовницю. — Ти бачиш, як вони крутяться? Величезний скарб на нас десь чекає.

Василь Миколайович поверх окулярів із поблажливою усмішкою слухає ті веселі теревені молоді, кладе на стіл рамки, вмощується на стілець і звертається до Вадима:

— Колего, сідайте, будь ласка. Пожартували — і годі, — прискіпливо оглядає курсантів. — Так от, мої

юні друзі, з допомогою цих знарядь справді можна віднайти скарби. Тільки варто загодя прикинути: а чи принесуть вони щастя? Адже то чужі багатства. Не вами зроблені чи зароблені. До того ж, можуть бути з магічними секретами. Припустимо, візьмете їх до рук, а вони зачаровані. І хтозна, як вплинуть на вашу долю. Та й навіть на здоров'я...

— Та як? Пречудово! Он олігархи та чиновники накралися, вивели свої капітали в офшори, отримали закордонні паспорти — і живуть, як у Бога за пазухою! — не погоджується Вадим. — А ми чим гірші? От я знайду скарб — і теж заживу як людина.

— Вадимчику, я з тобою! — вигукує Настя і шле йому повітряний цілунок.

Невдоволена Ірина легенько щипає Вадима за бік, мовляв, краще послухай наставника. Вадим, певно, ще щось хоче бовкнути, проте затихає, зверхньо поглядає на подругу. А Василь Миколайович продовжує тихіше:

— Не буду багатослівним. Одначе мушу вас попередити: дуже обережно і шанобливо ставтесь до будь-яких пам'яток і скарбів. Бо вони й до цих пір тісно пов'язані з душами наших предків. І втручання у ту царину може мати непередбачувані наслідки. До того ж, не тільки для вас особисто, а й для ваших родичів і навіть майбутніх дітей. Зрозуміло?

— Такого не може бути! — вигукує Вадим. — Це ви нас страхаєте.

Василь Миколайович робить вигляд, що не чує ті баяндраси і поважно продовжує:

— Усі старовинні знахідки — то своєрідні ниті, що міцно зв'язують минувшину, сьогодення і майбуття. І в цьому ви ще не раз переконаєтесь на власному досвіді. Тож будьте обачними! Не ризикуйте! — пильно дивиться на Вадима, адресуючи в першу чергу йому ті слова. А той стуляє повіки і скептично киває стриженою головою, мовляв, балакайте. — Буде необхідність порадитись — завжди радий відгукнутись. Номер мого смартфона вам відомий. Будьмо мудрими, колеги! Бажаю успіхів на цій складній і відповідальній ниві біолокації!

— Зарубай це собі на носі, Вадиме, — шепоче Ірина, закриваючи конспект. — А то у пошуках скарбів улипнеш в якусь історійку.

Вадим удає, що не чує її слів, знову підморгує Насті, а та у відповідь пускає бісики.

Курсанти шурхотять стільцями, ввічливо прощаються зі своїм наставником, який без поспіху вкладає у заплічник рамки, графіки та книжки і промовляє:

— Хай вам щастить, колеги! До зустрічі на стежинах історії!

*

На виході з будинку культури, де й відбувались заняття, Вадим забігає вперед, стає на нижню приступку і виставляє розчепірену долоню перед Іваном, Настею та Іриною, шалбаном торкається кадика:

— Друзі, цю знаменну подію треба обмити! І не де-небудь, а біля скіфського кургану! Він за автотра-

сою на белебні. Пам'ятаєте? Екзотика! Отам і відзначимо наш випускний. Хто за? — і зиркає на Настю.

Іван невдоволено зводить брови. Йому не до душі надокучлива розв'язність товариша і оте підморгування Насті. І він, як учитель, суворо поправляє:

— Ну, скільки тобі нагадувати: не на скіфському, а на сколотському кургані, у крайньому випадку скитському! Сколоти — так себе величали наші предки! Ясно? Бо поклонялися Колу — Сонцю!

— Та яка різниця, як казав наш президент! — парирував Вадим, ткнувши вказівним пальцем у небо — ніби десь там та істота. — Я слідую за Геродотом. А він же батько історії!

— В такому випадку з Геродотом і відзначай! — Іван обходить Вадима і вже внизу східців кидає розгубленій Насті: — Ходімо. Чи ти залишаєшся?

Та Вадим випереджає Настю, з вибриком підскакує до Івана і простягає правицю:

— Друже, усьок твій урок. Вибач. Одначе якось відсвяткувати цей наш випуск варто. Хоч і без дипломів, та все ж подія! Посидимо на тому... гм, на сколотському кургані чи побіля нього посеред степового роздолля, погомонимо, зустрінемо вечірню зорю. А заодно на практиці перевіримо отримані знання. Погоджуйся, друже. Правильно я кажу, Настко?

— Історику, діло пропонує Вадик, — Настя теж спускається східцями, артистично кладе руку на плече Івана і віддано зазирає йому в очі. — Там і дізнаємося про всі таємниці кургану! Ваню, тобі ж це дуже знадобиться на уроках історії. Адже так?

Іван скоса пильно розглядає обличчя Насті — чи щиро просить? — потім тисне простягнуту руку Вадима:

— Гаразд. Як же легко ви мене переконали, друзі. Тим більше, що сьогодні за старим стилем починаються свята на честь Купайла, бога Літнього сонцестояння. Не забули? Прошу не плутати з християнським святкуванням Івана Купала, що випадає на сьоме липня. А це, я вам скажу, незвичайне свято. Молодості та кохання! Радості та щастя! Бо більшість ним нехтує. Гарна пропозиція в тебе, Вадиме! Заодно дослідимо курган. Та розвіємо деякі чутки про нього.

— Лади! — Вадим енергійно трясє Іванову руку. — Приємно мати справу з розумною людиною.

— До речі, що то за чутки про курган? — усміхнена Настя, торкаючись плечем Івана, питає, а сама поглядом липне до сміхотливого безжурного Вадима — саме за це він їй і подобається.

— А ти не знаєш? — зосереджена Ірина повертається до Івана — наче то не Настя, а він спитав. І починає розповідати, енергійно жестикулюючи. — Сама я не бачила, але старі люди розказують, що інколи той курган світиться. Уявляєте? Удень те світло непомітне, розсіюється у промінні сонця. А вночі... Отакений ореол над ним! Мов корона. Ніби в його надрах часточка сонця. Через це, можливо, його й називають Сонячним курганом.

— Як цікаво! — захоплено шепоче Настя, а в голосі іронія — мовляв, як можна вірити в такі небиліці. Проте їй хочеться підтримати Вадима — аби ніхто

не противився його пропозиції. — Тож поїхали! І чим швидше, тим краще!

— Хлопці, так чого ми тут стовбичимо? На коней! Маю на увазі велосипеди! І гайда! — вигукує Вадим. — Бачу, всі разом зі мною — за! — і підморгує Насті, мовляв, як ми їх хвацьки умовили. — Тож збір через годину біля пам'ятника трактору, що напроти автостанції! Тільки сидорки не забудьте! А решта — за мною!

— До зустрічі! — Настя пальчиками помахує Вадиму, хапає Івана під руку, і вони через скверик швидко крокують в один бік, а Вадим та Ірина порізно — в інший.

*

І ось Іван з Настею у вишитих сорочках на випуск, у коротких джинсах, кросівках та бейсболках чекають на друзів біля пам'ятника трактору. Цей велет з металевими опорами хрест-навхрест — масивний, сірий, з широкими гусеницями, без кабіни — уже півстоліття неприродньо та грізно вимальовується на тлі голубого післяполудневого неба. Кажуть, на цій техніці їхній земляк вергав землю третину віку. Рекорд! Суворий прояв минулої епохи.

Велосипеди поставили між опорами у масивну тінь трактора.

Вадим з Іриною трішки затримуються. Тож Іван знічев'я взявся оглядати цю споруду. Давненько біля неї не бував. Хіба що підлітком, коли нишком, аби не насварили дорослі, з такими ж шибайголовами залазив на трактор, щоб подивитись, яка в нього «залізна

душа». Цей велет ще в довоєнні тридцяті роки минулого століття розорював тутешні масні чорноземи. Заслуги цього степового помічника селяни вирішили «увічнити», пофарбували у сірий колір і кранами підняли на високі опори обіч автомагістралі. Щоб усі бачили! Символ! Хоч і примітивний, та все ж... Після Світової війни тутечки була мода біля визволених селищ та сіл ставити на постаменти розбиті автомобілі, трактори, танки, зенітки, гармати. Так би мовити, замість пам'ятників героям та захисникам... Що скажеш – технократи. І тут же Іван згадує, що предки-сколоти, яких звикли називати скіфами чи скитами, не ставили на узвишсях вози та мечі, а насипали кургани на честь відомих людей. Он скільки їх у степах по обидва боки Дніпра – аж до Карпат і Кавказу! І тепер ті пам'ятники бовваніють, куди не глянь, на видноколі. Бережуть таємниці древньої цивілізації, з якої згодом і постали українці... Зрозуміло, з часом цей трактор поіржавіє, його знімуть і здадуть у металобрухт. І назавжди забудуть. Кургани ж залишаться на віки і нагадуватимуть сучасникам про їхніх далеких пращурів. Цікаво, які ж вони були, ті сколоти, як жили?

Іван, задерши голову, в роздумах обходить того металевого гіганта. А Настя нетерпляче поглядає на протилежний бік дороги, кидає нервово:

– Ну, де вони? Заснули, чи що? Скільки їх іще чекати?

– Та прилетять. Нікуди не подінуться, – байдуже відповідає Іван, все ще мружачись знизу на трактор.

Раптом Настя помічає, як із бічної вулиці виїжджають на «великах» Вадим та Ірина. Їй хочеться подразнити ту парочку. Вона кидається до Івана, хапає його руки, кладе на свої сіднички, навшпиньки тягнеться до його вусів і палко шепоче:

— Історику, поцілуй мене! Щоб аж серце зайшлося! Щоб усі нам заздрили!

Іван здивовано дивиться на подругу, роззирається довкола, ніби остерігаючись чийогось осуду, і легенько торкається її рожевих підфарбованих уст. Настя жагуче обіймає парубка і припадає до його губ. Потім відсахується і лунко видихає зі стуленими повіками:

— Отак треба цілуватись! Щоб усіх аж завидки брали! Повчись у Вадима.

Іван отетеріло дивиться на Настю, не розуміє пориву дівчини, та й до чого тут Вадим. Однак вирішує провчити цю самовпевнену дівчину. Хапає долонями її розпашілі щоки і припадає до губ, цілує несамовито, гаряче. Відхиляється, поклавши долоні на її стан, і питає жорстко:

— Так цілується Вадим?

— Майже так! — з викликом відповідає Настя і краєм ока зиркає на Вадима та Ірину, що підкочують до пам'ятника. Мовляв, ану як вони реагуватимуть?

— Звідки знаєш? — Іван прискіпливо вдивляється в її сірі веселі зіниці, ніби намагається знайти там відповідь.

Невідомо, що б сказала Настя, але в цю мить позаду Івана чується невдоволений вигук Вадима:

— Бачу, ви час не марнуєте! Аж мені закортіло.

Іван ніяковіє, витирає вуса, а Настя, все ще тримаючи Івана за шию, посміюється — таки їй удався трюк, зачепила Вадима за живе. Ірина ж рум'яніє, опускає погляд, осмикує вишиванку і дорікає, дивлячись на Настю:

— І не соромно? Навколо ж люди. Що подумують про вчителя?

— Та яке мені діло до людей?! У них своє життя, у мене — своє! Не подобається — хай відвертаються, — Настя вивільняється з Іванових рук, довго поправляє бейсболку, закидає кіску за спину, повагом береться за руль велосипеда. — І не треба мене примітивним манерам учити. Теж мені охоронці моралі... Поїхали!

— Ніхто тебе вчити не збирається — доросла вже дівчинка, — Ірина краєм ока помічає, як кепкують з них пасажири біля автостанції, добре, що хоч пальцями не тикають. Вона виводить велосипед на дорогу, рішуче відштовхується від землі і рушає першою, ніби хоче втекти від того сорому.

— Вона така — принципова. Аж занадто, — криво усміхається Вадим.

— Повезло ж тобі, — іронізує Настя.

— То не мені, а їй зі мною, — підморгує їй Вадим.

— Годі теревенити, — підвищує голос Іван. — Ірина он аж де! А ми язиками чешемо. Тож уперед, друзі! Нас чекає курган! — бринькає дзвінком, щосили тисне на педалі, швидко наздоганяє Ірину.

За ним рушають Настя й Вадим.

— А знаєш, мені здається, Іван не байдужий до Ірини, — зауважує Вадим.

— Ревнуєш?

— Більше мені робити нічого. Ти мені дужче підходиш.

Настя обертається до нього і ледве не наїжджає своїм колесом на його велосипед, злякано зойкає.

— Цікаво! Це ж чим я тобі підходжу? Ще скажи, що закоханий у мене.

— І скажу! Ірина надто серйозна. Часом сумно з нею. А ти весела, з тебе сміх так і ллється. Знаєш, як мені боляче було дивитись, коли ви цілувались, — Вадим виляє рулем на узбіччя, щоб не зіштовхнутись із Настею.

— Та то було баловство. Щоб не нудьгувати, доки ви з Іриною вилежуєтесь. Сильніше тисни на педалі, залицяльник! — вигукує Настя і заливається дзвінким сміхом.

— Ми не вилежувались. Ірина пиріжки пекла — через те й затримались, — з почуттям вини лепече Вадим.

— А якби приїхали вчасно, то я б і не цілувалась, — Настя ще завзятіше регоче. — Так що май на увазі, мій милий друже! — кокетливо хихикає і швидко подається вперед. — Тисни на педалі, Вадику! Бо втечу!

Іван же, наздогнавши Ірину, кілька хвилин їде мовчки і починає виправдовуватись:

— Яюсь негарно вийшло, правда?

— А мені яке до того діло? — роздратовано відказує Ірина. — Ви б ще на центральну площу вийшли з таким номером. Щоб усі побачили вашу палку любов.

— Не переймайся тим. То я зі злості. Як почув, що... — хотів було сказати, що через Вадима, та осікся.

— Зі злості так не цілюються, — Ірина сильніше тисне на педалі, хоче відірватись від Івана. Та марно. Він знову поряд.

— Не будемо про ту дурницю, — басить Іван. — По-переду у нас чарівний полудень і вечір. Свято Купайла ж, Іринко! Не варто ображатись. Треба радуватись.

Дівчина здивовано зиркає на нього і невесело усміхається — як лагідно звучить у вустах цього парубка її ймення.

— Підлещуєшся?

— Ні, поважаю. І ціную. І шаную.

— Хочеться вірити, — каже та ще енергійніше тисне на педалі, відвертає обличчя, щоб він не помітив її тиху радість.

— Прийде час — переконаєшся. І Купайло те підтвердить, — впевнено обіцяє Іван.

2

Ось і курган. Величавий, суворий, замріяний. Вітерець гойдає довгі сиві пасма ковили навколо приплюснutoї вершини, вони чимось нагадують чуб козака. Він розлігся статечно на горбині неподалік ріденької лісосмуги, за нею синіє смужка вигинистої річки.

Ірина котить велосипед вузенькою, ледь помітною стежиною, яку невідь хто проклав до кургану через золотіюче пшеничне поле, відчуває на ногах ла-

гідні доторки високого дозріваючого колосся. За нею веде свого «коника» Іван, милуючись тендітною поставою дівчини.

— Ваню, поглянь, він схожий на господаря степу! Впевнений, гордовитий, неприступний! — і зупиняється зачарована.

— А він і є справжній хазяїн, ми ж — його гості! — відповідає Іван і обводить допитливим поглядом чубатий курган та околиці довкруг.

Позаду веде велосипед знервована Настя, спотикається, ударяється литкою об педаль, сердито бурчить:

— Ух! Хай йому грець! Та й важка дорога до цього старезного діда!

— Коли він тебе приголубить, забудеш, що то дід, — посміюється за її спиною Вадим.

— Та хоча б швидше! — віджартовується Настя. — Бо вже ноги підкошуються. І в синцях.

— Може, тобі допомогти? — обертається до неї Іван.

— Не турбуйся, любий. Вадим не дасть упасти. А ти Іринці підсоби, — дошкулює Настя чи то з іронією, чи з образою.

Ірина ставить велосипед на підніжку біля густих запашних дикоросів на східному затіненому схилі гори і, витягнувши поперед себе руки, захоплено вигукує:

— Ви тільки погляньте! Курган зустрічає нас букетами ромену, шавлії, сокирок і буркуну! Це добрий знак напередодні свята Купала! Можемо й вінки

сплести із цих квітів — то й буде дарунок від кургану. Дякуємо тобі, хранителю землі нашої!

— Ті квітки аж дух забивають. Важко дихати. Якщо одягти із них вінок, можна вчадіти, — заперечує Настя.

— Відвикли ми від аромату рідних степів. Нам подавай парфуми? Та бажано французькі? — насміхається з неї Іван.

— І чого ото допікати? Закордонні духи справді шикарні. Не те, що наші. Хіба не так? — обурюється Настя. — Вадику, а ти що на це скажеш? — і колючим насмішкуватим поглядом зиркає на Івана — хоче дізнатися, як той реагуватиме на такі її ніжності щодо друга.

Іван удає, ніби не чує і не бачить, швидко відстібає сумку від багажника, витягує з неї рамки та малярний ніж.

— Друже, не поспішай! Давай спочатку ближче познайомимося з цим дідом, — Вадим киває на курган, — а тоді вже почнемо досліджувати його черевко, — і знімає з руля пузату чорну сумку, ставить перед Настею та Іриною. — Дівчата, накривайте скатертину-самобранку усім, що бог туди поклав, — підминає ногами траву в підніжжі кургану, розстеляє на ній широку кодринку, витягує літрову пластикову пляшку з написом «Миргородська» і ставить посередині.

Іван здивовано дивиться на Вадима. Хочє щось мовити, але його випереджає Настя:

— Як добре! А ми з Іванком не додумались прихопити таку веселуху. Який же ти, Вадику, передбачливий!

— А як же інакше! У нас, так би мовити, випускний! Це, я вам скажу, не простий напій. Він виготовлений за старовинними рецептами наших дідів та прадідів, може, й скіфських, — прихвалює Вадим, завзято жестикулює, вертячи в руках пляшку. — Старі люди ще й досі називають оцей бальзам суриною. І настоювалась вона — не повірите! — на сонці на дванадцяти травах, по числу місяців. То був напій здоров'я та радості. А пахне як! Мабуть, лише ті, хто під курганом, пили щось подібне. Так що, Іване, прошу долучитися до історичної трапези. Будемо причащатися!

Ірина розкладає на серветки пиріжки з м'ясом та капустою, Настя — свіжі огірочки та редиску, загодя нарізані шматочки сальця та ковбаски.

— Нащадки прадавніх скелотів, прошу до столу! — запрошує Вадим, вмошуючись на покривало, і припрошує Настю: — Падай поряд.

Іван, аби надалі не ускладнювати ситуацію, неохоче сідає на край покривала, кладе поряд рамки і сміється:

— Ну, який скелот відмовиться від такої смакоти! Вадиме, наливай свою чи то сурину, чи то «Миргородську», чи наш український спотикач!

— Оце по-нашому! По-козацькому! Тобі й слово, друже! — Вадим наливає у склянки напій, розставляє біля кожного, Насті подає склянку прямо в руки.

— Друзі, от відчуваю, що сьогодні нас чекає велике відкриття, — Іван пальцем повільно водить краєм склянки — вона аж гуде. — Адже ми тут зібрались напередодні свята Купала. А це означає, що ми...

— Знайдемо ще одну пектораль! — перебиває його Вадим.

— А я б хотіла золоті спіральки на зап'ястки! — Настя витягує поперед себе білу руку, певно, уявляючи, як ті вироби прикрашатимуть.

— Мені ж цікаво, як жили предки у нашому краю, — тихо говорить Ірина. — І куди вони поділися після тисячолітнього хазяйнування на цій землі?

— Які у вас забаганки! Супер! Та я хочу нагадати, що настає час Купала чи Купайла — і так, і інак правильно. Так що шануймося! Він — наш Бог! Бог таких молодих та завзятих, як ми! А ще Бог кохання! А ще — лицарської відваги! Подобається? То з чого почнемо? — Іван обводить друзів примруженим поглядом.

— Та звісно! Із сурини! За нас, відважних! — вигукує Вадим і склянкою лунко цокається з Іваном та дівчатами. — Цей напій нас не підведе. Навпаки, куди треба, доведе!

— Світ за очі! — шпигає Ірина.

— Там я вже був. На своїх іменинах! — регоче Вадим, пригадуючи, як він тоді набрався.

— Дивись! А то предки заведуть тебе у свій світ! — продовжує іронізувати Ірина.

— І тоді я дізнаюсь, як жили та кохали твої пращурки! — схоже, Вадим хоче, щоб останнє слово було за ним.

— Вадимчику, а мене візьмеш із собою? Можливо, саме в тому місці і мої золоті спіральки чи гривни, — Настя ще раз протягує склянку до Вадима, цокається.

— Ще й не пили, а вже такі балачки! — Іван з дорором дивиться на Настю. — Втім, усе може статись. Чули, що Василь Миколайович сказав: кургани зберігають у собі таємниці минулого, сьогодення і майбутнього. От ми й дізнаємось. Усі згодні?

— Усі! — лунає голосиста відповідь над курганом.

— От за це й пригубимо! За дружбу! За побратимство! — патетично проголошує Іван.

— І до дна — щоб у всіх була думка одна! — підпрягається Вадим.

Знову подзвонюють склянки, розхапуються огірки, помідори та Іринині пиріжки.

*

Трішки захмелілий та повеселілий Вадим, який залпом вихилив півсклянки, підводиться, витягує з бокової кишені сумки рамки, хреститься й мовить:

— Ну, друзі, благословіть! Зараз піднімусь на вершину і там просканую курган. А ви, дівчата, далеко не ховайте припаси, бо скоро будемо обмивати трофеї. Тож я пішов, — і пильно дивиться в Настині очі, ніби кличе з собою.

Та наче чекала того зазивного погляду, раптом голосно заявляє:

— Візьми й мене! Хочу полюбуватись навколишнім степом з висоти пташиного польоту! І бути свідком твоєї удачі, — і до Івана: — Я ненадовго.

— Як знаєш. Тільки обережно. Не посковзися на траві, — погляд Івана скептичний, відчужений.

Настю це не бентежить.

— Вадимчику, подай руку! — і простягає свою долоньку юнакові, що вже ступив на край кургану.

Іван та Ірина пильно спостерігають, як, петляючи поміж трав, швидко піднімається та пара, тримаючись за руки. Збентежена Ірина прикушує нижню губу, хмурить тонкі брівки — бо ж кавалер так відверто ігнорує її прямо на очах. Хоч в душі ні злості, ні заздрощів. Раптом Іван, похопившись, переводить погляд на Ірину, торкається її руки і діловито мовить:

— А ми чому стоїмо? Нам своє робить! Давай обстежимо підніжжя. Часто саме там сколоти, а пізніше й русичі та українці, відправляючись у далекі походи, ховали свої скарби. Обов'язково щось знайдемо! Нутром відчуваю. І вони, — киває в бік Насті та Вадима, — нам заздритимуть! Ще й як!

Ірина тільки головою киває. Подається до велосипеда, торкає сидло, ніби хоче переконатись, чи надійно стоїть. А сама косить на постаті Вадима і Насті. Ще думає: «Вадим міг би мене запросити, якби шанував. Навіть не натякнув ні словом, ні поглядом. Ловелас нещасний». Іван помічає її суєтність і розгубленість.

— Іринко, бери своє знаряддя — і за мною! — пропонує Іван. — Спочатку з рамками обійдемо курган по колу, зорієтуємось, де скарби ховаються, — і приязно усміхається до дівчини. — Вище кнопочку, голубко. На нас чекають відкриття!

— Ой, вибач. Щось у око влетіло, — стрепенулася Ірина. — Зараз. Зараз... От лише продукти накрию рушничком. А то горобці чи мурахи переполовинять наші припаси.

За хвилину вони повільно рушають краєм колосистого пшеничного поля, що опоясує курган. Кілька разів, вискнувши, шурхають у нори ховрахи. Угорі жайвір тріпоче, починає передвечірню пісню. Іван попереду з рамками, Ірина — за ним теж із рамками, але вони в неї розходяться врізнобіч, не слухаються. Він іде повільно, пригинає будячки, що трапляються на путі, вона обходить зарості, ступає обережно, зосереджено дивлячись під ноги. Та все ж раз по раз поглядає на вершину кургану, за якою зникли Вадим і Настя, наче хоче дізнатись, чим вони там займаються. Іван помітив її неуважність і, аби відволікти від нав'язливих думок, ніби між іншим, посміюється:

— Скарби йдуть назустріч тому, хто їх уявляє і рамки рівненько тримає.

— Та я стараюсь, але не виходить, — виправдовується дівчина, намагається утримати їх горизонтально, однак вони розбігаються, завалюються то в один, то в інший бік.

— Зосередься, Іринко. Викинь з голови усяку дрібноту, як радив Василь Миколайович, — наставляє Іван, не відводячи очей від своїх біорамок.

І раптом завмирає у п'яти метрах від краю кургану над вузьким рівчачком під кушиками жовто-гарячої піжми. Відступає на кілька кроків назад, знову повільно рухається до тієї місцини. Обидві рамки в його руках у черговий раз перехрещуються. Перевіряє ще тричі. Заходить то з боку кургану, то з боку поля.

— Що там? — пошепки питає Ірина, ніби боїться порушити священнодійство Івана.

— Зачекай. Якийсь дивний сигнал, — так же утаємничено відказує парубок. — Тільки чому не в кургані, а обіч нього? Хтось, певно, припускав, що шукачі скарбів будуть рити кургани, і вирішив сховати коштовну річ осторонь. А ми наткнулись. Як гадаєш?

Ірина стонула плечима, мовляв, все може бути. Іван ногою приминає високу траву навколо місцини, що вказали рамки.

— Отут і копнемо! — вигукує азартно. — Зараз сходжу за саперською лопаткою. Вона у мене в заплічнику.

— Ти не руш! Я сама збігаю, — схвильовано говорить дівчина. — Я миттю!

Ірина поспішає, спотикаючись, до їхньої стоянки по той бік кургану. Витягує з Іванового заплічника лопатку, вже збирається іти назад — і треба ж глянути на вершину гори... Не вірить своїм очам... Над вершечком кургану на тлі сизуватого неба чітко вимальовуються голови Вадима і Насті. Вони цілуються... Отакої! Та так завзято... Настя руками обвила його шийку і припала до вуст... Ірина відчуває, як затріпотіло серце. «Та вона ж щойно цілувалася з Іваном! Оце так подруга!» Її думки вихряться. Руки тремтять. Не чекала такого удару від свого залицяльника та подруги, з якою разом росли, навчалися в одному класі... Це якесь непорозуміння, ненормальне видіння... Вона опускає зволожені очі, лопатка випадає з рук, гулко вдаряється об раму велосипеда, лунає дзенькіт металу. Ірина хапає лопатку... Піднімає погляд на вершину кургану — а там ні Вадима, ні Насті. Вона подумки переконує себе, що

то їй привиділось — адже кургани ще ті фокусники... Сама ж розповідала... Однак у душі — буря почуттів... Вона спохвачується, із заплічника бере велику пластикову пляшку з водою і поспішає до Івана. Тепер уже не звертає уваги на хльосткі пагони полину, петрового батога та деревію. У голові, як шпичка, стримить картина: на тлі неба Вадим і Настя в обіймах.

Ірина, огиначаючи курган, наближається до Івана, який з нетерпінням чекає, зосереджено вдивляється у місцину, що продовжує сигналити, ніби хоче побачити, що вона таїть. За спиною чує шерхит трави, озирється. До нього схилом з протилежного боку спускаються Вадим і Настя, про щось утаємничено шепочуться. Вадим для виду заклопотано теж туди-сюди починає сновигати з рамками навколо утоптаного Іваном місця. Ірина, наблизившись, отетеріло розглядає Вадима та Настю — не сподівалась їх побачити, адже щойно були на вершині кургану. Чи все ж таки то був міраж? Може, то цілувались привиди?

— Таки там щось є, — Вадим впевнено, як досвідчений знавець, тикає вказівним пальцем поперед себе. — Тільки ніяк недотумкаю: чому «чорні археологи» зі своїми міношукачами нічого не знайшли?

— Так вони ж на кургані шукали. Тому й оминули цю місцину, — каже Іван. — Та й не в золоті щастя.

— Я так не думаю. Золото — то всесильна штука-вина. Але що там може бути? — Вадим ще ретельніше примінає і без того прим'яту травицю.

— Там, певно, спляча красуня! — підхихикує Настя, поклавши руки на круті стегна. — І будьте певні —

вона без прикрас. «Чорняки» її давно роздягнули і кинули напризволяще.

— У тебе й жарти! — кидає Іван.

До них ступає Ірина, подає лопатку Іванові:

— Ось! — А сама не зводить очей з губ Насті, ніби хоче побачити сліди поцілунку. «Утім, яке мені діло? Хай що хочуть, те й роблять. Вадим не заслуговує, щоб через нього псувати собі настрій».

— Яка ти метка! Дякую! — Іван ніжно дивиться на дівчину, потім лопаткою починає швидко збивати бур'ян навколо визначеної місцини. За хвилину вганяє лискуче лезо в землю.

Всі заворожено слідкують за тим, як лопатка вривається в землю. Ямка вже Івану вище колін. А він продовжує викидати землю. З його чола скрапує піт. Ірина подає йому свою хустинку. Він витирає зволене обличчя і підхвалює:

— Ти, Іринко, не тільки моторна, а й дбайлива. З тобою не пропадеш. Щиро дякую.

За мить Настя теж вихоплює серветку із задньої кишеньки шортів і простягає Іванові:

— Дякую. Наступного разу, — Іван ще старанніше вганяє лопатку в чорну землю.

Настя ніяковіє, сердито блимає на Ірину, мовляв, навіщо перед хлопцем виставляєш мене у непривабливому світлі. Вадим це розуміє і, схоже, хоче перевести увагу на щось інше, пропонує:

— Іване, давай я тебе підміню! Бо ти вже геть упрів. Вся спина мокра. Пожалій себе для Настусі.

— В іншому місці підмінятимеш, — буркає

той з якимось підтекстом і ще завзятіше тисне на лопатку.

Ірині подумалось, що він теж помітив, як Вадим та Настя обіймались. Вона знову підозріло зиркає то на Настю, то на Вадима, ніби хоче дізнатись про їхню змову. Проте ті не подають виду, хоча подруга таки зарум'янилась, певно, від слів Івана. Ірина це помічає і вирішує: «З цієї секунди я теж пококетую з твоїм кавалером. Тим більше, що Іван мені подобається. Подивлюся, як ти реагуватимеш». Вона присідає, подає копачеві пляшку мінеральної води, що принесла з собою, просить лагідно:

— Іваночку, передихни хвилинку! Той скарб нікуди від тебе не подінеться! Промочи горлечко! Веселіше буде!

Іван випростовується і кидає жартома:

— А це не та «Миргородська», яку Вадим називає суриною? — бере пляшку, гучно ковтає, повертає Ірині та промовляє щиросердо: — Вадиме, як тобі повезло! У тебе така турботлива дівчина! Дякую, ластівочко!

Настя зам'ялась, відступила від ямки, невдоволено пирхнула:

— Піду та принесу рушничок. Бо, схоже, нам ще копати та копати.

І тільки мовила, як Іван, стоячи по коліна в ямці, радо вигукнув:

— Тихо, браття! Щось засвітилось! — і присів.

— А й справді! — Вадим упав колінами на край ямки і прикипів поглядом. — Щось там блискає? Мабуть, золоті поклади.

Через його голову зазирають Ірина та Настя. Іван витягає лопатку, кладе на купку землі і, зігнувшись, обережно руками починає гребтись у ямці. Коментує:

– Тут якийсь згорток зотлілої шкіри.

– Може, шкура мамонта? – іронізує Настя.

– І чого б ото вишкірятись? Усе на жарт переводиш! – невдоволено кидає позад себе Вадим.

А Іван розповідає про кожен свій рух:

– Розгортаю шкіряний сувій. Ви тільки погляньте – світла все більше. Воно осяяло яму.

– Що за чортівня! – шепоче Вадим.

Іван повільно, як найбільшу дорогоцінність, піднімає великий кристал, схожий на пірамідку. Обтирає його долонями від рештків шкіри та землі. Грані кристалу тьмяно світяться. Раптом сонце виглядає з-поза хмари – і кристал починає іскритися, променитись. Те неабияк дивує. Іван кладе кристал на траву. І тут стається диво: Вадим заступає сонце, його тінь лягає на кристал – і той знову тьмяніє.

– Та він працює, коли на нього потрапляє сонячне проміння! – вигукує Іван. – Вадиме, відійди!

Вадим відхиляється, сонце осяває кристал – і той знову яскріє.

– Оце так чудасія! – на обличчі Івана радість: таки недаремно шукав та копав.

– Знайшли цяцьку! – насміхається Настя, заглядаючи через їхні голови.

– Я читала – буцімто є кристали, що здатні впливати на час – переміщувати як у минуле, так і в майбутнє, – Ірина пильно приглядається до пірамідки.

— Такі дурниці! Менше треба читати перед сном про всілякі безглуздя! — схоже, Насті хочеться хоча б чимось кольнути подругу. — От якби мішечок золота знайшли — ото було б диво! А це, подумаєш, — шматок блискучої каменюки!

— Сама ти... — буркає ледь чутно Ірина, проте без зла.

Хмара заступає сонце — і кристал перетворюється у напівпрозорий камінь, промінці пригасають, ніби втягуються всередину, а з ними й радість шукачів. Настя торжествує, викаблучується, ледь не танцює на траві.

— Ех, ви — шукачі скарбів! — і зі смішком ворухить чуб на Івановій голові.

Той стріпує її долоню і мовить обнадійливо:

— От вийде сонце — і переконаємось, що ми знайшли не простий камінь, а магічний. А зараз гайда до велосипедів! У будь-якому разі ми дізнались, що з допомогою біорамок можна багацько пізнати і віднайти. Не тільки в курганах, а й поза ними.

— Це треба обмити! — веселіє Вадим, бере лопатку. — Привід є! А сурина знайдеться! Гайда, шукачі пригод!

Біля велосипедів Ірина розгортає скатертину, Вадим знову дістає із сумки недопиту пляшку, піднімає перед собою і з показною досадою промовляє:

— Ет, сонце за хмару сховалось! А то б ця пляшка вигравала у промінні краще, ніж той кристал, — із причмоком цілує посудину, манірно ставить посеред скатертини.

Іван рушничком ще раз обтирає знахідку, всідаючись на край кодринки, кладе її біля колін, милується.

— Як мале дитя! — пхикає Настя.

— А мені здається, Іван зробив відкриття, якого ще світ не знав. Серйозно! — заперечує Ірина, їй теж хочеться пошпигати подругу.

— Помрійте! — Настя вмощується біля Вадима і протягує до нього руку зі склянкою: — Вадику, краще наповни келих, якщо так можна назвати цю посудину! Бо чогось горло деренчить!

— З превеликим задоволенням! Треба його промочить! — Вадим наповнює склянки. — Головне — привід е!

— От-от! — підтримує його Іван, стає на коліна, підносить склянку догори. — Друзі, яка б знахідка не була, а вона нас згуртовує. Більше того, насажує на нові пошуки!

Чотири склянки стикаються над скатертиною. Друзі одностайно їх вихиляють.

І в цю мить передвечірнє сонце виривається з-поза розлогої сизої хмари на широке плесо синього неба, заливає жовтогарячим промінням усе довкола. На кургані ковила, погойдуючись, рожевіє, наче спалахує. Тишу порушує вихор, витіювато кружляє над пшеничним полем, вертить дозріваючим колоссям. Сполохані ластівки з писком проносяться над тією красою.

Друзі зачаровано роздивляються все, куди сягає зір. Ніяк не второпають, що відбувається. І раптом помічають, що те випромінювання ллється від кристалу.

Воно з кожною секундою ущільнюється, розгортається, ніби золотиста квітка, від якої у безмір пульсує безліч широких іскристих смужок. Вони вливаються у простір, сягають блакитного неба, окутують хмари. Усе довкруг змінюється. І степ стає інший, і курган, і трави – все поглинає іскристе рожеве марево. Реальність зникає на очах. Кудись поділись поля пшениці, кукурудзи, соняшника, ріпаку.

Друзі збентежено презиркуються. В округлених очах Насті застигає сірий жах, Ірина стуляє повіки, притискує долоні до скронь, Вадим нервово крутить головою то в один, то в інший бік, ніби хоче дізнатися, звідки це променисте наслання. Тільки Іван спокійно вдивляється в той пірамідальний кристал, ніби хоче зрозуміти, у чім секрет цього диво-каменя. Звідки він узявся? Може, з космосу залетів? Принесли інопланетяни? Зачаклували прадавні волхви?

І тут якась невідома сила піднімає обидві пари разом із кодринкою та велосипедами над роздоллям степу – це щось схоже на казковий літаючий килим. І вони поринають у ще щільніший рожевий туман, такий густий, що ледве розрізняють один одного на відстані руки. Кудись пливуть... Невідомість лякає. Ірина боязко хапається за Івана, Настя – за Вадима.

– Ми на НЛО? Нас викрали пришельці? – тремтить Настя і тулиться до Вадима.

– Заспокойся. Ми на своїй планеті... На своїй землі... – схвильовано каже Іван.

Цей моторошний політ продовжується кілька хвилин, а друзям здається, що минула вічність.

Невдовзі туман поступово розвіюється, і вони помічають — знову те ж підніжжя кургану. Тільки той велет став інший — вищий, навколо нього кромлех із великих неотесаних каменів. Де й поділась виїмка на вершині. Таке враження, що курган недавно насипали, принаймні кілька десятиліть тому. І зникли високі правічні бур'яни, що його обступали. Лише ковила, ніби сивина, коливається на розлогих схилах гори.

— Куди це нас занесло? — питає схарапуджена Настя, ще міцніше стискає передпліччя Вадима.

— Та куди? — пробує жартувати Вадим. — За тридев'ять земель у тридесяте царство. Хіба не бачиш? Оце так атракціон!

— А мені здається, перед нами постав курган таким, яким він був дві тисячі років до цього, — дивується Ірина, соромливо відсторонюючись від Івана, хоч їй приємно відчувати його дужу руку, що все ще тримає її за плечі. — Адже недавно він був зовсім інший. Що з ним приключилось?

— Ти, мабуть, угадала, — відзивається Іван. — Цей кристал так викривив простір і час... Може, ми й справді опинилися... Так і підмиває сказати: у доісторичну епоху. Правда, цікаво?

— Жах! Іване, не фантазуй! Це просто якась тимчасова аномалія. А точніше — театр під відкритим небом з лазерними освітленням! Зараз це модно, — саму себе переконує Настя. — Бачите, усе на місці: наші велосипеди, заплічники, сумки...

— І навіть оковита у пляшці з-під мінеральної води. Так що все окей, друзі! Люблю спектаклі. Тим паче непередбачувані. Ох, повеселимось на цих ігрищах! — підтримує її Вадим. — Іринко, ану розгортай свої пиріжки та картопельку в мундирчиках, та помідорчики з огірочками! Цю пригоду варто відзначити! І добряче! Щоб усяка чортівня щезла!

— Кому що, а курці просо, — іронізує Ірина, розкриваючи целофанові пакети. — У пляшці алкоголю одні біснуваті. Дивись, щоб тебе не затягли до неї.

— А я їм сто грамів набулькаю — вони й відстануть, — Вадим переходить на жартівливий тон.

Доки Ірина та Настя розстеляють скатертину та розставляють страви, Іван поспіхом загортає кристал у рушничок, бережно вкладає у свій заплічник, старанно зашморгує блискавку, ніби боїться, що він звідти випорсне. Там кристал без світла пригасає, невдовзі й зовсім перестає просвічувати тканину заплічника. Це теж дивує. Довкола, на перший погляд, нібито нічого не змінюється. Іван, окинувши поглядом вершечок гори, ще раз пересвідчується: перед ними не старий, а новий велет. Раніше каміння кромлеха було невидиме під нашаруванням землі, а тепер їх можна навіть перерахувати. «Що це — галюцинації чи марево? Це справді загадка століття? — гадає він. — Утім, невдовзі все проясниться».

І тут від річки, що за кілька сотень метрів від кургану, чується тупіт кінських копит, чийсь гортанні окрики, свист, ляскання батогів. Друзі спочатку насторожено дослухаються, потім схоплюються на ноги і, завмерши, стривожено вдивляються у бік гаю, що тягнеться ви долиною понад звивистою річкою. У тіні дерев помічають намети та візки з шатрами, як у циганів. Де вони взялися? Раніше їх там не було. На боках наметів великі золотисті кола, що нагадують променисті сонечка.

— Що це? — виривається у Насті, вона лякається, притискується до Вадима. — Ті шатра з неба впали?

— Схоже на те... — розтягує слова Ірина і намагається намацати руку Івана, він легенько стискує її, мовляв, не бентежся.

— Друзі, не хвилюйтесь, — заспокоює Іван своїм зичним голосом. — Схоже, нам пощастило — ми потрапили на зйомки історичного фільму. — І привітно махає над головою рукою комусь правицею.

Від наметів, приминаючи високу тирсу, поспішає з десяток чоловіків та двоє вершників — усі у старовинному одязі, на ходу витягують із піхов блискучі акінаки. Попереду високий, коренастий чолов'яга, у вишитій червоно-чорними ромбами полотняній сорочці, за спиною сагайдак, на тім'ї довге пасмо темного волосся, що спадає за ліве вухо, як у запорозьких козаків.

— Це, певно, їхній ватажок, — пошепки пояснює Іван. — Погляньте, на всіх — обладунки, що носили люди більше двох тисяч років тому.

— Жартуєш? — недбало питає Вадим, проте не відриває напруженого погляду від непроханих гостей та тісніше притискує до себе Настю. — Ще скажи, що ми в доісторичну епоху потрапили... Це просто фокус... Хіба не зрозуміло? Якийсь пересувний театр отутечки отаборився перед святом Купала. А ви лякаєтесь... Чи я помиляюсь?

— Я згодна з Іваном — то кіношники знімають якийсь фільм про наших пращурів — сколотів-сонцепоклонників? — бадьоро ронить Ірина, намагаючись притлумити хвилювання. Каже так, аби друзі не запанікували. Хоч у самої муляє думка: таки кристал заніс їх у сиву давнину.

— Саме так, — у тон їй підбадьорливо вторить Іван, а сам незмигну спостерігає за рухами чоловіків — надто природньо вони виглядають, не так, як зазвичай артисти.

— Хлопці, а я боюсь. Чесно, — попискує Настя, ховаючись за спину Вадима. — Куди це нас запроторило? Невже через той чортів кристал...

— От зараз і дізнаємось, — розважливо відзивається Іван, пильнуючи за гуртом незнайомих, які з криком та гиком стрімко наближаються. І усміхається: — Не дрейфить, друзі! Все буде добре! Ми порозуміємось і з цими «артистами», не в такі катавасії потрапляли.

Мовить, а в самого інтуїція підказує: то ніякі не театрали. Тоді хто?

Вожак спиняється за десяток кроків, поправляє оселедець за лівим вухом, у м'язистій руці акінак. Похитується на носках рудих черевиків, прискіпливо розглядає прибульців, особливо короткі шорти в обтяжку на дівочих стегнах, здивовано ковзає поглядом по оголених литках дівчат, наче вперше бачить. Потім його погляд прикипає до велосипедів поряд із кромлехом: не зрозуміло, що то за звірі. Поряд неабияк дивуються, роззираючись довкруг, і двоє парубків з такими ж чубами. Решта чоловіків у гостроверхих шкіряних головних уборах обступають прибульців півколом, у кожного напоготові акінаки та луки, за ними насторожі двійко вершників на рудих конях. «І нащо ото артистам так воївниче налаштувуватись? Розігрують?» — міркує Іван.

— Ви хто?! — суворо питає вожак, зиркаючи темними очима з-під широких чорних брів. — Як посміли порушити наш звичай?

Друзі ошелешені його вимовою. Вона нагадує українську, але звучить якось старомодно. Певно, так розмовляли ще в часи розквіту Русі, а може, й раніше. Проте зрозуміти не важко. Настя емоційно прискає в долоню — мовляв, ну й суржик. Тільки Іван не подає виду, що здивований тим діалектом. Може, тому що під час навчання в університеті знайомився з артефактами, написаними ще давньоруською та старослов'янською мовами, та й у санскрит заглядав. Пригадав, що князь Ігор у «Слові о полку Ігоревім», потрапивши в полон до половців, розумів їхню мову.

Певно, руська мова відрізнялась від половецької, проте це не заважало спілкуватись.

— Добродію, який звичай? — питає Іван, усміхаючись. — Ми прибули відзначити свято бога літнього сонцестояння Купайла. І гадки не мали, що нарвемося на вашу чудернацьку компанію.

— Краще скажіть, до якого спектаклю готуєтесь? — посміливішала Настя, ступаючи наперед і демонструючи стрункі ніжки. — Це виїзний театр? Ви прибули у наш край на гастролі? Може, й нас візьмете у масовку? Особисто я не проти! — і лукаво косить на вожака.

Той теж неабияк дивується з вимови прибульців: на незвичній мові лунають їхні слова, деякі зовсім незрозумілі, як приміром, театр, гастролі, масовка тощо... З якого краю ці небажані гості? Чи не забродили із сусідніх племен, що кочують степом?

— Тут, біля кургану, ми вшановуємо пам'ять наших пращурів напередодні свята Купайла. І чужинців на ньому не має бути! Ясно?! — категорично заявляє вождь, стріпуючи довгим косяком. — Ще раз питаю, хто ви?

— А ми не чужинці! Ми на своїй землі! Це ви бозна звідки тут з'явилися! — Ірина сміливо заступає собою Івана: знаючи його запальну вдачу, остерігається, аби не кинувся захищати.

— Ми? Ха-ха! Сколоти, ви тільки послухайте, що лепече оце дівча? — і показує пужалном батога на Ірину. — Та ми тут з правіку! Це ви — наче з неба впали! Хлопці, ви тільки погляньте на цих задавак! — насміхається вождь, хвацько поправляє чорні вуса, хльоскає

пужалном по черевиках. — Не заважайте нам вершити обряди! Ось у цьому кургані наші предки. А отам, біля річки, ми водитимемо хороводи! І співатимемо! Дівчата кидатимуть у воду вінки, а наші парубки їх виловлюватимуть. А потім пари стрибатимуть через багаття. Це наше свято! Ясно? Та хіба вам, забродам, таке зрозуміти? Ви наче з іншого світу. Тож забирайтесь, доки цілі! Геть туди, звідки прибули! — вожак пужалном показує в інший бік від кургану.

— Ми — не заброди! — голос Насті твердішає. — І нічого нас розігрувати! Знімайте своє кіно і не заважайте нам!

— Побратими, ви тільки послухайте, що рече оця дівця з голими колінами і без спідниці! — вожак зі смішком звертається до своїх хлопців. — І її подруга така ж! Соромно дивитись! Батіжок так і проситься пройти по тому безстидству.

— Що, не подобаються? У ваших дівчат кращі? — Настя хизується своїми ніжками у білих кросівках, вихляючи сідничками в обтягнутих сірих шортах. — Де ти, артисте, ще таку красу побачиш? Хіба що у фільмі. Чи в телешоу. Або на якомусь концерті.

Ця відповідь спантеличує вожака. Мовляв, про що торохтить це дівчисько? Який фільм? Телешоу? Концерт? Чужі незрозумілі слова! Він спочатку лунко сміється, його густі брови різко збігаються на переніссі, голос ізнову стає жорстким:

— Замовкни, чужинко! Твої слова ображають нас! Папай тобі вкоротить язика! — і поглядом киває на акінак.

— Не на ту натрапив! — з викликом відповідає Настя. — Клоун із цирку! Ще й права качає!

— Ах ти ж... — вожак не докінчує речення, обурення переповнює його, він багровіє, акінак перекидає в лівицю, батогом похльоскує травицю, впевнено крок за кроком насувається на друзів. — Зараз я тебе провчу, як наші звичаї шанувати! Буде тобі і клоун, і цирк!.. Геть, доки цілі!

Іван хапає Настю за лікоть, заштовхає собі за спину, розставивши руки, відтісняє всіх назад до кромляха. Зараз тільки конфлікту не вистачає. Проте приймає бойову стійку — як-не-як в університеті навчався у секції самбістів. Проте спочатку вирішує умовити вожака не робити дурниць — слова мають велику силу: здатні принести мир і злагоду або протистояння і нещастя. Іван, на відміну від друзів, розуміє, хто насправді перед ними — справжнісінькі сколоти! Ось куди їх закинув магічний кристал! І, як буває у критичній ситуації, пригадує все, що знає про цей дивний народ.

— А бог Папай як батько рідний завжди поблажливо і, можна сказати, милосердно ставиться до своїх дітей, — усміхається Іван. — У нас батьків теж часом називають — папа, особливо тут, на Запоріжжі.

Вожак спиняється. На його обличчі все ще буріє гримаса невдоволення. Ці слова діють на нього заспокійливо. Та все ж батогом стріпує позад себе, ніби показує, як ладен відшмагати дівчисько за образу.

І в цю мить смартфон Насті бринить і виграє шмат мелодії «Ой на горі та женці жнуть». Вожак вражено

спиняється, мов загіпнотизований: що це, звідки? Дівчина вихоплює мобільник із задньої кишені шортів і починає розмовляти:

— Папа, не турбуйся, все гаразд! Ми тут, біля кургану. З Іринкою нарвемо квітів, сплетемо вінки. Кинемо у річку — хай наші женишки поплавають за ними. Подивимося, чи спритні наші молодці. Та не хвилюйся, ми під надійною охороною. Ніхто нас не образить. Тут ще й артисти об'явилися. Так що будь спок!

Піднятий батіжок у руці вожака зависає. Інші сколоти теж завмирають, презиркуються — таке вперше чують і бачать. Де таке видано: якась чорна плашка балакає...

— Що то було? — питає спантеличений вожак охриплим від збентеження голосом, як тільки Настя закінчує розмову, киваючи на смартфон.

— Як то що? Донька розмовляла з батьком, — спокійно відказує Іван, усміхаючись, йому цікаво спостерігати за реакцією сколота.

— З Папаєм? — неабияк дивується вожак, опускає батіг, у роздумі розгладжуючи темні вуса й борідку.

— А то ж із ким? З папою, — Іван у душі посміюється над наївністю сколота.

— Це щось неймовірне! Ми молимося Папаю, але щоб отак з ним розмовляти... Розіграєте? — вожак піднімає широко відкриті карі очі до неба, обдивляється хмарини, ніби шукає там свого Папая.

— Та це простіше простого! — тепер уже Іван розіграє вожака, напускає серйозну гримасу на обличчя,

витає з бридків свій смартфон. — Ось кнопочку натискаєш — і говориш, скільки захочеш.

— За кого ти мене вважаєш? За хлопчачка? Такого не може бути! Папай як верховний Бог завжди з нами, але він невидимий! Не раджу тобі наді мною та моїми побратимами збиткуватись! — вожак знову метає недобрі погляди на гурт прибульців.

— Не віриш? А я зараз погомоню з Великою Матір'ю — по-вашому богинею Апі, берегинею домашнього вогнища. — Іван, доки шукає номер, пошепки просить Ірину та Вадима теж зателефонувати своїм рідним, щоб не хвилювались марно. Ще й додає: — Що більше подивується цей «артист» і його побратими, то смирнішими стануть. — А потім вмикає голосовий зв'язок і з напускною урочистістю весело басить: — О, матінко моя рідна! Тебе, моя радість, вітає твій неслухняний син! Доповідаю — у мене все гаразд! Я тут із друзями! Біля річки! Готуємось відзначати свято Купайла! Як почуваюся? Прекрасно! Ми тут зустріли своїх земляків! Чудові люди! Такі ввічливі та доброзичливі! А одягнені як! Артисти та й годі! Схоже, репетирують п'єсу про наших прадавніх предків. Усі у вишиванках! З чубами, як у славних запорожців. Зі справжніми мечами та стрілами. Тож змагатимемось, хто кмітливіший та спритніший. Так що не клопочись! Все гаразд! Ми будемо обережними! Цілую.

Вожак підозріло і навіть з острахом дивиться на пришельців, не може зрозуміти, що відбувається, та все ж заштовхує акінак у піхви. Зосереджено щось

бубонить, піднявши догори руки, — певно, молитву. А Іван простягає йому смартфон і пропонує:

— Скажи й ти пару слів моїй матінці. Підтверди, що я і мої друзі у гурті хороших людей.

Вожак, пересилюючи хвилювання, бере мобільник і після довгої паузи, заїкаючись, рече пафосно:

— О, Велика Мати! Ми раді вітати на нашій землі твоїх посланців! Хай святиться ім'я твоє повік! Увесь наш рід готується до свята Купайла! Дякуємо тобі за все, що ти нам даруєш у ці дні! — і тремтячою рукою передає смартфон Іванові.

Той зачувши відповідь матері, вимикає звук і чує:

— Хлопці, ви там часом не під кайфом? Уже навідзначались? Надто урочисто розказуєте.

— Що ти, матінко! Не переймайся! Ми в повному порядку! Ми з друзями! А ти проглянь гарну передачу по телеку і відпочивай! Вітання папі, тобто таткові! Вранці буду вдома! — і вимикає смартфон.

Поряд щебече Ірина, прикриваючи долонькою смартфон:

— Мамо, не хвилюйся. Я під надійною охороною. Зі мною Вадим, Іван, Настя і кіношники!

— Брате, марно ти відмовився поїхати з нами. Тут така благодать! Ти ж любиш пригоди? Тож бери тачку — і мерщій сюди! Ми тобі тут наречену знайдемо! — скоромовкою сипле Вадим. А закінчивши розмову, ляскає долонею по своєму чолу: — І куди він припреться? Чи знайде? От ситуація...

Настя телефонує своїй подрузі, говорить майже пошепки, щоб ніхто не чув:

— Уявляєш, тут стільки парубків! Один краший від іншого! І такі екзотичні! З мечами, у шкурах. Словом, артисти! Очі розбігаються! От би й тобі сюди! Зможеш вирватись? Ні? Жаль. Бувай!

Вожак уважно слухає ті балачки, чоло пітніє, з лица повільно спливає суворість, а під вусами нарешті витягується добродушна посмішка. Він подає умовний знак — і молодики, що його супроводжують, ховають акінаки, піднімають догори списи. Вожак по волі підходить до Івана, певно, вважає його старшим у цьому гурті, простягає дебелу м'язисту руку й каже:

— Радий зустрічі з посланцями Папая та Великої Матері! Слава їм вовіки віків! Дозволь мені тебе обійняти, побратиме!

Вожак міцно пригортає Івана. Ірина та Настя радісно ляскають у долоні.

— Як зворушливо! — полегшено вигукує Настя. — Як на сцені! Хай живе мистецтво!

Вожак здивовано витріщається на неї — про що щебече? Де вона набралась таких незнайомих слів? Молоді сколоти сміливо наближаються до гурту прибульців, кладуть на траву списи та луки, стягують із голів шапки з башликами і на честь такої події високо жбурляють їх у небо — так висловлюють подяку своїм богам за добрі новини. І дружно щосили гукають:

— Гай-ра-ра! З нами — Сонце! (У давнину пращурі-сонцепоклонники називали наше світило Ра, звідси й У-ра-а! або Гай-ра-ра!).

Від річки у відповідь лунає стоголосе:

— Гай-ра-ра-а!

...Так зустрілись дві цивілізації – дуже далекі і дуже близькі. І одна без іншої існувати не можуть. Але поки що вони про це не знають. Предки навіть не уявляють, як зміниться світ через дві тисячі літ після них. А їхні комп'ютеризовані нащадки вважають своїх прапра- ледве не дикунами і не заморочуються вивченням історії свого родоводу із найдавніших часів. Тож перетворюються на населення без роду та племені, яким легко маніпулювати. Так втрачається зв'язок з пращурами. Кому від того користь? Звісно, сусідам, які мріють про захоплення чужих земель. А щоб це легше було здійснити, треба відібрати у корінних народів пам'ять – їхні звичаї, культуру, мову, вірування...

Ірина так розчулюється, що в неї на вії навертаються сльозини. А Настя, вперше зачувши той клич, тільки частіше у здивуванні кліпає повіками. Вадим стає поряд з Іваном і подає руку вожакові:

– Будьмо знайомі – Вадим, слюсар.

Іван, схаменувшись, теж представляється:

– Іван. Історик.

Вожак долонею торкається його м'язистого плеча, похвально киває головою й рече:

– Справжній сколот!

І щосили тисне Іванову руку, аби показати свою силу. Та врешті, розуміючи, що ніхто не переборе, вони рознімають руки й обіймаються.

Дівчата все ще боязко протягують утлі долоньки.

– Настя. Бухгалтер, – відрекомендовується.

— Які в тебе гарні очі зараз — як наше передвечір-
не небо! — захоплено каже сколот. — І грайливі, як у
нашої Літунки.

Настя лише стенає плечима, мовляв, не знаю, про
кого річ.

— Мене звати Ірина. Я — педагог, — представляєть-
ся Ірина.

— А в тебе такі ж карі та бездонні, як у нашої
Ірії! — каже вожак.

Ірина тільки здивовано блимає.

— А мене звать Білояром, — нарешті називається
й вожак.

— Що означає — священна сила, відвага, муж-
ність, — пояснює Іван. — Принаймні так трактується у
«Книзі Велеса» та «Ярилиній книзі».

На мужньому обличчі вожака знову з'являється
ледь помітна розгубленість. Хто такі Велес і Ярило він
знає. Велес або Волос — найголовніший бог скотарів,
а також музик, охоронець усякої живності. Ярило —
бог орачів та сіячів, запальний та пристрасний. Але
про названі книги вперше чує. Врешті струшує дов-
гим чубом-оселедцем, ніби відганяє сумніви, і диву-
ється:

— Ну, у вас же й імена — Слюсар, Історик, Бух-
галтер, Педагог! Де ви таких набрались? Ніякої ми-
лословності. Вперше чую їх на просторах нашої пра-
вічної Сколотії.

Іван не знає, що відповісти, озирається на друзів,
наче чекає на підказку.

— Розумієте, шановний Білояре, це не наші імена, а наші професії, тобто заняття, — приходить на допомогу Ірина. — От я навчаю дітей писати, читати, малювати, вишивати.

— О-о, це добра справа! У нас вона дуже цінується. Вважай, у тебе вже є робота, — Білояр аж долонями сплескує. — Це те, що нам край потрібно! У нас багато дітей. У кожній родині по десятку й більше. Як добре, що ми стрілися! А руницю знаєш?

— Ні, руниці нас не навчали в інституті. А щодо дівтори, то в мене вже є гурт, тобто клас, — знічується Ірина.

— Один? Так мало? Та ми тобі десяток, як ти кажеш, класів наберемо! — з запалом обіцяє Білояр. — До речі, а де твоя робота?

— Та тут, недалечко — за кряжем. У міській школі, — все дужче хвилюється Ірина і махає рукою позад себе. — Ми всі звідти.

Тепер уже Білояр супить чоло, напружено розмірковуючи:

— Та нема там ніякого стійбища! Звідки йому взятись? Там степ безкрайній!

— Ні! Там чимале містечко! — стоїть на своєму Ірина.

— Ну, навіщо ти мене вводиш в оману, кароока красуне? — добродушно всміхається Білояр.

— Не вірите? Так давайте перевіримо! От зараз я сяду на велосипед, а ви на коня і виберемось на горбину. Звідти ви побачите моє рідне містечко, — у свою чергу запалюється Ірина. Знову витягує смартфон,

тикає пальцем в екран і відкриває цілу серію знімків з видами вулиць, багатоповерхових будинків, автомобілів. Показує Білояру.

Той прискіпливо роздивляється. Після кожного фото його очі все дужче округляються, вуса настовбурчуються, врешті щосили вигукує, тикаючи в екран:

— Такого не може бути! То марево! То казка! Браття, ви тільки погляньте! Чудасія! Яка ж ти, дівице, жартівниця!

Сколоти заглядають через його плече в екран, охають, ахають, двигаяють плечами, тільки й чути:

— То мана! Міражі! Навіювання!

— Та яке навіювання! То світ, у якому ми живемо!
— заперечує Ірина.

— І кажеш, усе оте за белебнем? — Білояр показує рукою за виднокрай. — От не вірю — хоч стрель!

— Який же ви підозрілий! Я правду кажу! Я ж учителька! — намагається переконати Ірина й оглядається на друзів, мовляв, підтвердіть.

Вадим та Настя енергійно кивають головами. А Іван застигає — не знає, як реагувати. Адже у його заплічнику кристал у рушничку — в ньому розгадка всього, що відбувається зараз. І як вчинити? Якщо Ірина умовить Білояра відправитись на кряж і не побачить містечка — то буде для неї страшенний шок. Істерика! Якщо ж Білояр побачить селище — для нього теж буде удар. Чи й витримає його психіка? І взагалі, як це позначиться на всьому укладі склотів? Врешті, на долі його та друзів? Як бути? Іван тильною стороною долоні витирає спітнілий лоб.

А Білояр продовжує наполягати на своєму: мовляв, там голий степ та квітуча тирса. Ірина не здається. Ситуація, як вважає Іван, загрозлива і непередбачувана.

— От що я пропоную — зараз сядемо на коней, махнемо на кряж — і все проясниться! — пропонує Білояр.

— Я... я не вмію на конях. Та й боюсь! — від такої пропозиції де й поділось бажання Ірини вирушити на кряж. — Я тільки на велосипеді їжджу..

— На отому вертунові з колесами?! Ха-ха! Як же так — косачка і не їздить на коні?! — щиро дивується Білояр. — Наші дівчата усі як одна ще з отаких дружать з кіньми.

І тут озивається Іван, він, так би мовити, пішов на виручку Ірині:

— Вельмишановний, є інша думка. Пропоную вам зі мною піднятися на оцей високий курган. Звідти все буде видно, як на долоні. Ви переконаєтесь, що ми правду показуємо.

Білояр на мить замислюється і, посміюючись, нехотя погоджується. Ще й думає: «Якісь дивні люди — не вірять в очевидні істини. Тут з прадавніх часів дикий степ, роздолля для усякої живності. А ці диваки торочать про людське поселення. Ще й показують неймовірні картинки. І так затято. Сміхота!» Хоче заперечити, та за мить махає рукою: мовляв, так тому й бути, побачите — самі переконаєтесь.

— А ви, — Іван звертається до Вадима, Ірини та Насті, — розпитайте тим часом у сколотів, як збираються вшанувувати Купайла. — І до Білояра: — Прощу

за мною! — накидає на плече лямку заплічника і, плутаючись у високій траві, направляєтся до кургана.

— Стий, Історику! — чує владний оклик Білояра за спиною. Іван здивовано озирається. — Ти що, не знаєш? На курган можна забиратись лише з дозволу богів. Предків не можна тривожити без молитви. Інакше сам потрапиш у потойбічний світ. Навіки.

«Та ми уже в потойбічному світі, — думає Іван. — От вплили, так улипли!»

Настя блідне. Ті слова вразили. Адже вона з Вадимом піднімалась на курган без... без дозволу. Ще й цілувались на ньому.

Схвильована Ірина кидає бентежний погляд то на Івана, то на Білояра. Настя злякано ховається за спину Вадима і визирає з-за неї, мов лялька з мультфільма.

Білояр рудими чобітьми ретельно приминає високу соковиту траву, стає на коліна, наказує Іванові:

— Роби так, як я! — і шепоче: — Мати Сира Земля і ти, наш творець Папай, дозволь мені, твоєму сину Білояру, і моєму гостю Історику піднятися на курган. Хай він переконається, який безмежний наш сколотський степ. А заодно ми дізнаємося, чи не забрели якісь недруги на наші простори.

Іван дивується, що Білояр назвав його Істориком, але не це його турбує, а те, що відчуває себе тим самим «недругом», який уліз в інший світ, і на душі стає тоскно. Він обережно пригинає траву, стає на коліна поряд зі сколотом, за ним повторює молитву. Тричі кланяються Матері Сирій Землі, зводяться на ноги, в шанобі на хвилину схиляють голови перед тими, хто

лежить у кургані. І тільки тоді Білояр широким жестом руки показує шлях на гору. Покірно лягає ковила під їхні ноги. Деся пискає ховрах і шурхоче в нору. Над ними кружляють білі степові чайки.

«Як душі пращурів, — думає Іван, і тут же тривогою наповнюються груди: — А що як кристал у заплічнику перестав діяти, і Білояр побачить наш світ? Що буде? Шоком не відбудеться. Як він це сприйме? А якщо усі сколоти опиняться в нашому комп'ютеризованому, отехніченому світі? Без паніки не обійтись... От ситуація...»

Іван вирішує перестрахуватись, вийняти кристал — хоч на мить! Якщо він зосередив у собі саме цей давній світ, то інший не покаже, закриє своїм випромінюванням та вібраціями, як заслінкою.

Ірина не зводить очей з Івана, відчуває його тривогу. Бачить, як він, ступаючи за сколотом, витягує із заплічника кристал. Той блискає на сонці — і, здається, повітря стає щільнішим, тугішим, коливається, ніби ота ковила від подиху вітерця. Іван швидко повертає кристал до заплічника. «А що, як Білояр побачить ті пейзажі, які я йому демонструвала у смартфоні? — думає вона. — Не треба було показувати. Ой, не треба! Та що тепер вдієш? Буде так, як має бути». Вона спостерігає за рухами Білояра. І раптом з вершини кургану розноситься його радісний клич:

— Гей, браття! Яка чарівна наша земля! Ні кінця, ні краю! Це наше багатство! Он там розкинулись пшеничні лани! А там овес! І ніяких зайд! У долині за горбинами — Данапр, наша ріка життя. Гайра-ра-а! —

кричить щосили, широко розводить руки врізнобіч, ніби збирається обійняти усе довкола.

Іван розуміє його захоплення. Перед очима – зелений квітучий степ, що губиться у сивуватій димці, переливається у промінні призахідного сонця. Але одразу жахається: «А де ж наше містечко? Чи знайдемо? І чи повернемося? Чи до кінця днів своїх залишимося у царстві пращурів? Житимемо в кибитках. Доїтимемо кобилиць. Скакатимемо на конях. І ніяких автомобілів, літаків, тракторів, велосипедів»... Він зиркає вниз, особливо уважно розглядає велосипеди як представників своєї цивілізації. На місці! Аж у грудях тепліє. Ірина знизу привітно махає йому рукою. Настя поривається до кургану – хоче дізнатись, що там побачили чоловіки. Вадим хапає її за руку, шепоче:

– Чула? Туди без молитви не можна.

– Яка нісенітниця! Мені все можна! – Настя ще кілька разів сіпається і смирніє.

Може, тому що молоді сколоти, зачувши слова Білояра, дружно вигукують:

– Слава богу Папаю! Слава богині Матері Сирій Землі! Гай-ра-ра!

І такі ж славлення, ще гучніші, доносяться від річки.

Білояр стоїть на вершині кургану, величавий і зачарований, милується степовими красотами Сколотії. А потім обіймає за плечі Івана, мовляв, усе гаразд, друже. Вони швидко збігають униз уже протоптаним у траві слідом. Білояр підходить до Ірини, киває на

смартфон, що вона тримає в руках, і вдоволено промовляє:

— Там у тебе казка! Гарна, але казка! Збережи. Нашадкам покажеш! А тепер, браття, за мною! До табору! Ми хотіли б познайомитися з вами поближче! — звертається до прибульців і широкими кроками, приминаючи отави, простує до річки, за ним молоді сколоти, підхопивши списи. А вершникам на конях наказує: — Миттю до табору! Попередьте — у нас шановні гості!

Четвірка бере велосипеди і, спотикаючись, котить по високій траві. За нею ступають сколоти. У передвечірній блакиті з безліччю хмарин доспіває свою дзвінку пісню жайвір, тріпочучи золотавими крильцями. Ірина, виймаючи між спиць бур'яни, пропускає поперед себе Вадима та Настю, а, коли з нею порівнюється Іван, притишено мовить:

— Тепер я знаю, як діє кристал. Якщо його повернути в курган у той самий розкоп, все стане на свої місця, і ми зможемо вибратися із давнини у наше життя.

— Поки що я не впевнений. Хоч це не виключено. Тобі тут не подобається? — Іван вивчаюче заглядає в її зіниці.

— Та як тобі сказати. Ми тут — гості. А вони — господарі. Хіба не так?

— Справді дуже дивно. Як на одній і тій же землі вживаються різні цивілізації? Дуже цікаво! Такого випадку в нашому житті, може, ніколи більше не трапиться, — розмірковує Іван, однією рукою ведучи свій

велосипед, а іншою підштовхуючи за сідло Іринин. — Тож не поспішай з висновками. У нас унікальна нагода вивчити звичаї та уподобання наших далеких пращурів і донести до сучасників. Ти згодна?

— Я — так. А от Вадим та Настя... — Ірина киває у їхній бік.

— Ти їм про свої здогади не говори. Хай думають, що потрапили на театральні репетиції. Добре? — пропонує Іван.

— Нехай, — змовницьки посміхається Ірина, намагається вловити його погляд, питає: — А тобі не здається, що Вадим та Настя останнім часом здружились? Ти не ревнуєш?

— З якого б це дива я ревнував? Вони за характером дуже схожі, — неохоче відповідає Іван. А про себе думає: «Я це давно помічаю. Може, то й на краще».

— Обоє трохи вітряні, — додає Ірина.

— Іринко, не заморочуйся цим зараз. Життя все розставить на свої місця, якщо не поспішати. У нас нині важливіша місія — дізнатись, як жили наші предки, — нагадує Іван.

— Ти вважаєш, це потрібно нашій «ваті» без роду, без племені?

— Такими їх зробили протягом століть ті, хто загарбав ці простори і насадив свої порядки, свої вірування, свій спосіб життя. Особливо це стосується наших мокшанських «братів» з півночі.

— Думаєш, цей наш досвід допоможе зрозуміти українцям самих себе? — питає Ірина. У голосі нотки безвиході.

— Більше того, позбутися помилок і стати не ефемерними, а справжніми патріотами рідного краю, — слова Івана звучать усе переконливіше. Схоже, він розуміє — від його позиції зараз залежить доля усіх учасників цієї неймовірної стрічі.

— Як гарно ти мислиш, Іване! З тобою мені спокійніше. Я вірю тобі, — каже Ірина.

— Тільки про це ні гу-гу Насті та Вадимові. І про можливості кристала теж. Добре? Хай думають, що ми тут — масовка у спектаклі, — ще раз нагадує Іван і, змахнувши рукою поперед себе, раптом вигукує: — Ти тільки поглянь! Нас зустрічають хлібом-сіллю! Точнісінько так, як заведено в нашій Україні!

Дійсно, на схилі прибережного пагорба серед густої діброви табір, а на жердині між двох ясенів красуються жовто-блакитні прапорці, різнобарвні квіти, переплетені стрічками. Між ними зграйка дівчат у яскравих вишитих сорочках. На багатьох віночки із польових та лугових квітів.

— Так, як і в нас! Плянь, Ваню! Диво! — вигукує Ірина. Те чують Настя та Вадим, озираються і на підтвердження кивають головами. — А ми без гостинців. Подумають, що ми скнари, — ніяковіє Ірина.

— Ще, як кажуть, не вечір. Щось зметуємо! — озивається Вадим. — У мене сурина збереглася — не встигли допити через цю okazію. Так що будь спок!

— Та ти що! Не дай, Боже! Не здумай запропонувати! Бо зганьбимося навіки! — Ірина доганяє Вадима і вимагає: — Давай мені твою сумку! Я прилаштую на свій багажник. На всякий випадок. Дай! — і наміряється відібрати, сіпаючи ручки.

— Іринко, не перестраховуйся. Я ж не такий недоумок, як тобі здається, — сердиться Вадим, додає ходу і опиняється біля Насті.

Чим ближче вони підходять до стійбища, тим чіткіше бачать: під уквітчаною жердиною в тіні дерев дівчина у вишиванці та вінку тримає на цвітастому рушнику чималий буханець, обіч неї виспівують задушевні пісні двійко красунь теж у святковому вбранні. Сколоти на чолі з Білояром стають за спинами дівчат, замовкають і чекають на церемонію. Прибульці поспіхом ставлять велосипеди на підніжки, наближаються до сколоток. Дівчата вітаються, низько вклоняються, тримаючи правиці на лівій грудині. Так ось звідки той звичай в українців! Іван теж чемно схиляє в поклоні голову. Ірина — за ним. Настя тільки весело кліпає повіками, певно, все ще гадає, що це звичайнісінький спектакль. Вадим спідтишка роздивляється гурт сколотів.

Дівчина з короваєм урочисто промовляє:

— Шановні гості, щиро вітаємо вас на нашій благословенній землі напередодні найвеличнішого свята Купайла! Наш край багатий, а рід працьовитий! Прийміть цей дар нашого роду — хліб і сіль! Прошу! — і ступає до Івана, як найстатечнішого.

Той цілує запашний буханець, відламує невеликий шматочок, торкається ним глиняної солонки у виїмці, апетитно жує.

— Скажу відверто, такої смакоти жодного разу я не куштував протягом усього життя! Щиро дякую, дорогі наші земляки! — і стає осторонь.

Сколоти під деревами дружно ляскають у долоні.

До короваю підходять по черзі Вадим, Ірина і Настя, теж відламують шматочки короваю, вмочують у сіль, жують і прихвалюють. Щоправда, Настя робить це манірно — тримає хлібець двома пальчиками з нафарбованими нігтями.

Врешті сколотки вручають коровай Іванові, вважаючи його старшим серед гостей, на Ірину та Настю зодягають пишні різнобарвні вінки з лугових квітів.

— Друзі! Дозвольте мені вас так називати, — звертається Іван до склотів, що зібралися на цю церемонію. — Богиня Доля дозволила зустрітися нам, представникам різних поколінь, на цій землі! Ми раді, що нашому роду нема переводу! Ми з вами дуже багаті! Бог Сонця Дажбог і богиня річок та озер Дана об'єдналися і дарували нам щасливе життя на цій землі! На нашому прапорі золото Сонця і блакить Води! Так буде вічно! Купайло з нами!

— Гай-ра-ра! — гукають сколоти.

Наперед виходить Білояр, міцно обіймає Івана і, виставивши руку вперед, говорить:

— А тепер прошу он туди — до нашого стійбища. На вас чекають вождь нашого роду Величар і старійшини. До речі, Величар — ясновидець: знає не тільки те, що твориться на землі сьогодні, а й те, що було колись і навіть що буде, — Білояр загадково вдивляється в обличчя прибульців. Він до цих пір не розуміє, хто ці парубки і дівчата та звідки взялись. Упевнений, Величар усе розгадає.

Гості у супроводі гурту сколотів зупиняються напроти старійшин. Ті сидять на звичайнісіньких потрісканих сірих колодах, покритих килимками. Найдовші борода та вуса в одного з них. Погляд веселий і в той же час проникливий, величавий. Не випадково його називають Величаром. Він уважно спостерігає, як незнайомці ставлять під деревами велосипеди, біля яких одразу захоплено метушиться та дзвенить допитлива дівтора, не звертаючи уваги на окрики дорослих. Прибульці (так їх вважають господарі степу) стають на широкий червоний килим, розісланий перед старійшинами, шанобливо схиляють голови.

— Вітаю вас на землях нашого роду! — гучно як для його віку мовить Величар на такому ж діалекті, як і всі сколоти, проте зрозумілому й сучасним українцям.

Зачувши голос вождя, босонога дівтора біля велосипедів замовкає і тихцем розтікається врізнобіч. Іван кладе руку на серце і низько кланяється:

— Широ дякуємо за гостинність, за хліб-сіль! У вас такі чудові чуйні люди! Велике задоволення — з ними спілкуватись.

— Приємно чути такі слова від посланців наших далеких нащадків, — урочисто каже Величар і повільно розгладжує довгу сиву бороду. — З чим завітали до нас?

Настя та Вадим переглядаються: мовляв, які ми нащадки, які посланці? Чи не заговорюється цей старий дідуган? Може, у нього склероз?

— Ми прибули до вас із добром! — упевнено продовжує Іван і знову шанобливо вклоняється. — Бо ж ми і ви — одного роду-народу. Нас усіх, сотні поколінь, народив і зростив оцей золотистий степ, оце вічне сонце і блакитне небо.

— І цей в артисти записався. Підігрує, — тихо хихикає Настя у бік Вадима, прикривши долонею рота. — А яким чином це стосується нас і цих артистів «погорілого» театру?

Іван те чує, суворо зиркає на неї, злегка супить брови. Мовляв, звідки така невихованість? Хоч і знає, що Насті завжди притаманна екстравагантність: вона що думає, те й молотить.

— Ми шануємо наших пращурів! — голосно мовить Ірина, певно, щоб пригасити враження від шепотіння Насті.

— Ти про яких пращурів? — розгублено шепоче Вадим, схиливши голову в її бік. — Ви з Іваном часом не напідпитку?

Ірина робить вигляд, що не чує. Аж тут роздається зичний голос Величара:

— І як же ви дісталися до нашого стійбища? На отих колесах? Крізь віки? — Величар натякає на те, що знає, звідки прибули ці парубки та дівчата, і киває на велосипеди.

— Саме так. У наших краях вони — один із найпопулярніших видів транспорту, саме такі велосипеди, — пояснює Іван.

— Не зрозумів, — неабияк дивується Валичар, підсмикуючи кошлаті брови на лоб. — А вам, староотці,

щось відомо про оті – як їх? – велосипеди, що схожі на стрекоз?

Староотці здивовано стенають плечима, перешіптуються.

– У наших степах до сьогоднішнього дня такі не водились, – каже один, погладжуючи довгу борідку.

– Та й не відомо, чи є щось подібне під небом Сколотії, – уточнює другий, покручуючи сивий вус.

– І не козеня. Й не теля. Хто міг народити таке створіння? – дивується третій, придивляючись до велосипедів.

– Спектакль розпочався, – тихцем лепече Настя, розтягуючи губи в східній усмішці.

Іван, не повертаючи голови, ледь чутно сичить до неї:

– Будь людиною, припини кривляння.

Настя в ту ж мить надуває щічки, корчить серйозну гримасу.

– Ти б нас трішки просвітив, – Величар звертається до Івана. – Бо нам, дідам, невтямки, що то за комахи з колесами завелись у нашій степу? – просить Величар.

Іван обертається до друзів, аби упередити їхні смішки: бо хтозна, що можуть утнути Вадим та Настя, вважаючи, що беруть участь у театральній виставі. Вадим торкається вказівним пальцем губ, що означає – тримаю рот на замку. Настя тільки скоса водить очима то в один, то в інший бік. Іван осмикує вишиванку, знімає бейсболку, поправляє оселедця.

— Велосипеди — це такі механізми, які приводяться в рух педалями. І тоді асфальт аж співає під шинами, — намагається пояснити Іван. Відчуває, що невпопад. Для дідів ті терміни — темний ліс.

Староотці знову збуджено шепочуться поміж себе. Іван розуміє: звідки їм знати, до чого додумались та що винайшли їхні потомки. На виручку приходить Вадим і, посміюючись, жестами поблажливо показує, що й до чого:

— Ну, це такі візки на двох колесах. Сідаєш, крутиш ногами — і летиш.

— Так ви на них прилетіли? Нічого не второпаю, — розводить руки і хитрувато мружиться Величар. Уважно поглядає то на велосипед, то на небо — мовляв, звідти прибули?

— І чого б я ото в дурників грала. У нас тільки немовлята не знають, що таке велік, — знову стиха подає голос Настя і переминається на килимку, вихляючи стегнами в шортах. Та неабияк дивується, почувши від Ірини:

— От давайте я вам покажу, як це робиться! Хотите? — Ірина після кивка Величара тугіше натягує на голову вінок, спритно сідає на велосипед, перед нею з острахом розкакує дітлашня, розступається гурт дорослих сколотів у святкових одягах. Вона проїжджає сотню метрів стежиною понад річкою, розвертається, набирає швидкість і прямо перед староотцями зі скрипом гальмує. Стає на землю і радісно усміхається: — От і все! Простіше простого.

Величар костуrom показує на велосипед:

— От нам би таких конячок! Маю на увазі — як їх? — велосипеди. Ух, таке слово важке — ледве вимовив. Дякую, дочко. Порадувала серце.

— Так ви приїжджайте до нас у містечко, ми вам виберемо найкращі! Скільки завгодно! І не дорого — як землякам! — говорить Вадим.

— І за скільки? — цікавиться Величар.

— По жмені золота за кожний велосипед! — сміється Вадим і як заправський торгаш згинає долоню човником.

Іван кулаком опускає Вадимову руку і посміюється:

— Мій друг жартує. Якби ви змогли до нас прибути, ми б вам їх просто подарували. Без будь-якої плати.

Вадим зиркає на нього з осудом, прикусивши губу.

— Зрозуміло. От що я вам скажу, браття, — Величар розкотисто басить, так що усі скоти його чують, а погляд тримає на прибульцях. — Ви — наші нащадки. Вам судилось кататись на велосипедах чи ще на чомусь. Нам же вистачить і славних скакунів. Он там, на вигоні, цілий табун! Тільки погляньте, які красені! Вам такі, певно, й не снились. Щодо отих велосипедів — нехай вам служать. А зараз давайте готуватись до святкування Купайла. Це найвеличніше наше свято у всі віки. Порадуємо себе та наших предків! Вони он у тому кургані. І навчимо нащадків — щоб не забували наші звичаї та обряди! Так, браття? Адже в курганах — душі наших пращурів. Під час таких свят вони

повертаються у наш світ! Вселяються в нові тіла! Тож наш обов'язок — розпалити Священний Купальський вогонь у наших серцях за поконами Любові! Любов — берегиня нашого роду у віках! Хай славиться Різдво Літнього Сонця! Папай і Табіті — з нами! Вони благословляють нас, сколоти, на Любов!

— Гай-ра-ра! — дружно гукають сколоти. Розкоти-ста луна виривається із гайка на пологому березі, ударяється об плесо річки, виплескується у степ і котиться, затихаючи вдалині.

— Мені все дужче подобається цей спектакль, — стиха шепоче Настя, аби Величар не дочув.

— Тож насолоджуйся дійством, — так же тихо відповідає Іван. — І не вередуй.

— Слухаюсь, пане Історику, — Настя пирскає в долоню.

Гурт сколотів, вислухавши старійшину, розходиться — ще багацько приготувань до свята. Староотці про щось жваво гомонять на колодах. А Величар жестом затримує одного з парубків:

— Є прохання! Поклич сюди обох моїх онуків та їхніх наречених! — і звертається до гостей з якимось таємничим блиском в очах: — Хочу познайомити вас із ними. Бо хтозна, чи доведеться ще колись вам зустрітись. Хіба в іншому житті.

Іван та Ірина нишком переглядаються, мовляв, цей великий чарівник Величар здогадується, хто вони та звідки, проте свої думки тримає в таїні. А Вадим плечем торкається Насті, та ледь чутно поспіхом ронить:

– Ти сприймай усе натурально. Грати – так грати. Хай знають наших! Подивимось, хто кого переграє.

– Хм, так тому й бути. З артистами поведешся – сама артисткою станеш. Я так зіграю – закачаєшся, – обіцяє Настя.

– Я теж, – Вадим потайки потискує долоню Насті.

Тим часом від річки схилом піднімаються дві пари – хлопці у традиційних вишиванках із променистими сонечками на грудях ведуть за руки дівчат, убраних у довгі сині спідниці та квітчасті сорочки, підперезані широкими поясами, на шиї кожної різнобарвні разки намиста, на грудях та коротких рукавах вишиті маки, волошки та трикутні, ромбовидні узорі, схоже, ще трипільської пори. На головах дівчат – вінки. Ірина захоплено роздивляється їхнє вбрання. Трохи соромиться через свої шорти та кросівки. А Настя навпаки – притримуючи обома руками вінок та виставляючи круті стегна й округлі сідниці, шепоче їй на вухо:

– Пхи! Купили цей ширпотреб у секондхенді чи деінде і хизуються. Не могли щось сучасніше одягнути. Ніякої фантазії. Зразу видно, самодіяльні артисти.

– Не мели дурниць, – Ірина відступає від подруги на крок. – Сприймай усе, як справжнє свято. Можливо, більше ніколи не доведеться таке побачити. Стань сама собою.

– Та стану. Але щоб потім мені не дорікали, – з викликом хитає усім корпусом Настя. – Учителюй, тільки не тут!

Ірина лише злегка киває і прискіпливо вдивляється у постаті двох пар, що, посміюючись, наближаються. Їй здалося, що вона їх знає. Але звідки? О-о, диво! Одна дівчина схожа на Настю, а інша на неї саму.. Це щось неймовірне! Такого бути не може! Ті красуні — їхні копії. Тільки й різниця — в одязі. А їхні хлопці?.. Той, що справа, — вилитий Іван! А зліва — як дві краплі води — Вадим! Що за мана? Ірина кулачком навіть очі протерла, щоб ясніше бачити...

Настя дивиться на ті пари байдуже. Вона помічає в них знайомі риси. Проте її більше цікавить, що робиться за їхніми спинами у лощині, і час від часу зиркає в той бік. А там парубки устанавлюють сухе гілля для кострища. «Які статні хлопці! Зразу видно — треновані циркачі! М'язами так і грають!»

Іван мовчки розглядає пари. Хоч у грудях буря емоцій. Їхня схожість із ними вражає. Якщо підтвердиться, що він із друзями опинився в далекому минулому, то не виключено, ті юнаки й дівчата — їхні прадавні дідуся та бабусі... Важко навіть таке уявити. Але ж звідки така подібність? У голові клубочиться думка: неспроста Величар хоче їх познайомити. Схоже, намагається розкрити їм якусь велику таємницю? А може це тільки здається? Втім, як буває: розумні здогадаються, а декому це й знати не потрібно...

І от юнаки та дівчата порівнялися. Іван упізнає в одному парубкові себе. Бачить — ніби в дзеркалі. Такі ж сині очі. І такий же оселедець на голові. Вадим легенько сіпає Івана за футболку і схвильовано белькоче:

— Тобі не здається, що то твій брат?

— А інший парубок — не твій близнюк? Упізнаєш? — насмішковано відповідає Іван.

— Оце так грим! — вигукує Вадим і спішно прикриває долонею рота, аби приховати своє захоплення.

— Видно, це природа так загримувала, — пояснює Іван, а в очах лукавство.

— Та ти придивись до дівчат! Здається, одна — то Настя, а інша — Ірина. Чи я помиляюсь? І коли ті артисти встигли нам двійників сотворити? — захоплено каже Вадим, часто блимає, ніби хоче позбутися насланя.

Іван мовчить, не відводячи зачарованих очей від онуків Величара та їхніх наречених. А ті, тримаючись за руки, ступають наперед, шанобливо схиляють голови перед старійшинами. Чубатий сколот мовить зичним голосом — таким, як у Івана:

— Ви кликали нас, папа? Ми щойно закінчили споруджувати кострище. Як спалахне — півнеба засяє. І на кургані побачать. Слава Папаю!

Настя повертає голову в його бік, аж шию витягує. Ірина занепокоєно кидає швидкий погляд то на того парубка, то на Івана: їхні голоси так подібні. Настя посувається до неї та ледь чутно гудить:

— Ну й вимова у того пацана! Так, мабуть, тисячу років тому розмовляли. Якийсь допотопний сленг!

— Ти вгадала, — насмішковано відповідає Ірина. — А тепер слухай і не заважай. Ти не забула про свою роль у цьому спектаклі?

— Та вже граю, — і манірно крутить стегнами, ніби хоче привернути до себе увагу парубків.

Величар спроквола підводиться, опираючись на костур, звично розправляє вуса — так завжди робить перед урочистою промовою:

— Так от, мої онуки та ваші обраниці чарівні, хочу вам відкрити одну таємницю. Неймовірно! Незбагненню! Але правдиву! — на хвилину замовкає і переводить погляд на прибульців. — Та що говорити? Ви й самі зрозумієте, коли обернетесь та придивитесь до наших гостей. До нас із далекого краю... Дуже далекого! Прибули на свято ваші ровесники та ровесниці — такі ж молоді сколоти, як і ви. Прошу бути чемними та мудрими! Вони за вашими спинами. Познайомтесь.

Обидві пари розвертаються і застигають у здивуванні.

Ірина дивиться на того, що справа, він старший за свого брата. Вона ще дужче дивується: «Вилитий Іван! Не тільки голосом, а й зовнішністю! Ніколи й гадки не мала, що люди можуть бути настільки схожими. Хіба таке можливе? Це якась казка!»

Іван прискіпливо вдивляється у дівчину поряд із тим парубком. «Якби Іринки не було поряд, подумав би, що то вона! Що лицем, що поставою! Не відрізнити! То хто вони — сестри? Чи перед нами прапраматір Іринки? — Раптом приходить на ум давня поговорка: — Нашому роду нема переводу.. І через тисячі літ!»

Настя швидким зором пробігає по обох парах і прикипає поглядом до парубка зліва. «Та це ж Вадим!

Ні дати, ні взяти — він! Але ж який гарний! На що лишень здатен грим! — думає вона. І скоса зиркає на Вадима, який стоїть поряд, — у бейсболці, потертих шортах, у плямистих кросівках — і теж не зводить очей з двійників. — Як гримерам вдалося це зобразити?! Де вони взяли таку натуру?»

Вадим шепоче Насті:

— Тобі не здається, що ви з тією дівчиною — двійнята?

— А ти з її хлопцем — близнюки! Викапані! Оце так ситуація! — шепоче вона і лагідно усміхається парубкові — той під її пильним зором ніяковіє, переминається з ноги на ногу. За мить Настя схиляє голову до Ірини, прикриваючи уста долонею: — Де ці артисти набрали стільки золота? Прикинь! На руках дівчат золоті спіралі — моя давня мрія. Не інакше — банк пограбували. Або ж то фальсифікат бронзовий.

— Та тихше! Не заважай! — відсторонюється Ірина. — Краще придивись до тих сколотів.

Не менше спантеличені й Величарові внуки та їхні дівчата. Схожість неабияк бентежить. Особливо красунь. Дивились приязно з-під вінків, але з якоюсь насторогою. Та все пальчиками погладжували різнобарвні разки намиста на грудях. Одначе за хвилину парубок, що справа, ступає до Івана, подає руку з розчепіреними пальцями, сильно тисне, називаючись:

— Добролюб. Люблю дарувати добро.

— А я Іван. Історик.

— Вперше чую.

— Вивчаю все, що на світі творилось і твориться, та доношу ті знання до дітей. Про ваш курган чимало знаю.

— О, як цікаво! — дивується Добролюб і кладе на Іванову правицю ще й ліву руку. — Радий буду тебе послухати, — і робить крок до Вадима.

— А в мене ходова та прибуткова спеціальність — я слюсар Вадим! — і обома руками трясє правицю Добролюба. — Ти того — якщо треба полагодити водопровід чи каналізацію, звертайся. Як другу відремонтую за копійки. Тільки шумни — люди підкажуть, де я. Пізніше я тобі свою візитівку дам.

Добролюб нічого не розуміє, але радо всміхається, погоджуючись:

— Обов'язково, Слюсарю, — схоже, він подумав, що таке ім'я у Вадима.

— А я Настя! — ледь не вигукує Настя і підносить долоньку для поцілунку. Добролюб бере її руку і лише приязно схиляє голову. На що Настя зауважує: — У нас у банку під час вітання хлопці цілують руки.

Добролюб, видно, розуміє ту шпильку і спокійно відповідає:

— Справа в тім, що я не у вас, — і по-доброму всміхається.

Настя розцінює те як жарт і весело сміється, кокетливо блискає сірими очима на другого внука, мовляв, май на увазі, я така. Добролюб круто розвертається і стає напроти Ірини:

— Ох, який же я! Таку красуню пропустив! — каже і застигає. Кілька разів зиркає то на Ірину, то на свою

наречену. Обидві у вінках. Кароокі. В обох ямочки на щічках! І личка — як дві краплини води! Тільки одіж та взувачка різні. Такі милі гості — та в якихось обрізаних штанях з безліччю кишень. Треба буде їх перевдягнути. Але схожість! Такого не може бути! Він перевів запитальний погляд на діда, мовляв, що б це означало?

— Що, не впізнаєш свою Ірію? — жартує Величар, хоча розуміє здивування онука.

— А чи це не мана, діду? — каже Добролюб, не відриваючи очей від Ірини.

Та поспішає на виручку збентеженому Добролюбам і простягає руку:

— Ірина. Педагог.

— А це що таке — педагог? — тримає її руку у своїй.

— Викладаю українську мову та літературу в школі.

— Яку мову?

— Українську. Ту, якою ми розмовляємо й пишемо, — пояснює Ірина. — Тільки у вашому краї вона дещо інакше звучить. Такий, видно, діалект.

— А ти навчиш мене писати й читати? — питає Добролюб.

— Запросто! Було б бажання вчитись. І колись будеш описувати, як живе твій рід. Для твоїх дітей та онуків знадобиться.

— Буду широко вдячний, якщо ти навчиш писати і мою наречену Ірію, — й пояснює: — А вона згодом навчить наших дітей, онуків та правнуків. І буде наша сколотська мова вічною. Твоя школа далеко звідси?

— Ні, отам за курганом, за кряжем.

— Так це ж чудово! Рукою подати! Дітям можна ходити пішки. Наше поселення отам на заході — за двома кряжами, неподалік від Данапра. А тут ми святкуємо Купала, як і наші пращури. Їхні душі тепер у Вирії, а тіла тут, — і показує рукою на курган.

Білояр, який чує ту розмову, відкриває рот, аби щось пояснити. Адже він сам переконався, що за белебнем тільки степове роздолля і ніякого стійбища. Та Величар суворо обриває його:

— Не заважай! Вони так мило бесіднують. Як-не-як рідня.

А Ірина продовжує:

— Я тобі та й усім вам можу книги надіслати. — Схоже, забула, що перебуває, як каже Іван, за дві тисячі літ у сивій давнині. Та зразу ж спохвачується: як таке могла змолоти? Втім, не хоче псувати настрої юнакові. Та й сама ще не зовсім переконана, що перебуває у минувшині.

— Як добре! — Добролюб радіє, мов дитина. Перегода обертається до Величара: — Чуєш, діду! Які чудесні гості у нас! Слава богу Папаю і богині Апі за те, що нас звели та познайомили. — І раптом легенько ляскає своє чоло. — Вибачте, друзі, ще не всіх я представив. А це моя суджена богами — Ірія. Що означає райська.

— Ну, й імена ви собі придумали! Такі романтичні! Сказано — артисти! — виривається у Насті. — Умієте публіку подивувати! — і легенько аплодує.

Іван з осудом зиркає на Настю і пояснює:

— Вона у нас така жартівниця. Любить щось утнути.

Настя відкриває рота — не терпиться додати. Однак чує голос Добролюба і тільки підфарбовані губи язиком облизує.

— А це мій брат Шумило... Веселун, скажу я вам! І наречена у нього така ж. Погляньте. Яка красуня наша Літунка!

Настя приглядається, навіть на крок ближче стає. А тоді заливається голосним сміхом:

— Вперше бачу, щоб із мене зліпили таку точну копію! Рада познайомитись! — наближається і пригортає Літунку за плечі. — Оце майстерність! Не інакше як восьме диво світу! Не сподівалась у степу зустріти свою подобу!

Спантеличений Шумило стає поряд, придивляється до обох і вигукує:

— Та у них навіть родимки на щічках однакові-сінькі! Аж не віриться! Якщо їх перевдягнути — то не відрізнити одну від одної!

— А ми так і зробимо! Я подарую їй своє вбрання. І тоді, милий, спробуєш нас не сплутати! — насмішкуватим голосом, як у Насті, каже Літунка.

— І спробую! Обов'язково! Дайте я вас пригорну, мої милі сестрички! — Вадим збирається обійняти дівчат, та Літунка соромливо відступає за спину Шумила.

Вадим не розгублюється і просить:

— Насте, сфоткай нас на свій смартфон. На пам'ять! Це ж треба так — два Вадима в одній упаковці!

Настя витягує телефон з кишені, швидко робить

кілька знімків на тлі старійшин. Лунає вимогливий голос Величара:

— Шумило, припини! Який же ти шумливий!

— Та я що? Я нічого. Знайомлюсь, — Шумило відступає на пару кроків від Вадима.

А Літунка аж липне до Насті:

— Я тобі подарую отакий завиток, — витягує перед нею руку, над зап'ястком блискає масивна золота спіраль. У Насті розбігаються очі. — І ніхто нас не відрізнить! Ми ще поморочимо голови нашим парубкам! Як здорово, що ми зустрілись! І чому я тебе раніше не бачила? Як прекрасно — мати таку посестру!

— Яка ти щедра, сестричко! — нарешті отямлюється Настя. — Дай я тебе обійму та поцілую.

— Ти мені подаруєш оту штуку? — Літунка показує на смартфон, стягує із зап'ястка золоту спіраль і подає Насті.

А та розхвалює смартфон:

— Запросто! Хоча це дуже дорога річ. Але чого не зробиш заради такої гарнюті, як ти. Що ж, домовились — мах на мах, — каже Настя. — А я візьму такий же мамин. Будемо постійно на зв'язку! До речі, якщо подібний апарат комусь іще знадобиться, ти тільки озвешся — зараз же примчу. Умови ті ж — апарат за отаку золоту витушку, — бере з рук Літунки спіраль і накручує на свій зап'ясток. — Тепер ми ще дужче схожі. А цю іграшку я тобі пізніше віддам. Згода? От і чудово!

Спостерігаючи за тією сценою, Іван та Ірина нишком переглядаються, мовляв, Настя у своєму ре-

пертуарі. Скрізь шукає вигоду. Як і Вадим. Ірина хоче втрутитися — не можна ж так розводити недосвідчену сколотку. Але тут подає голос Ірія:

— Нам треба поспішати. От-от почнуться гулі. Вже он барабани згукують рід. А вам необхідно перевдягнутись. Помчали! Он до того намету. Бо на святі Купайла не заведено бути в такому чудернацькому вбранні, як у вас.

Настя оглядає себе і здивовано мовить:

— Одяг як одяг. Модний. І сексапільний. Як він може не подобатись?

Проте на її слова ніхто не зважає. Навіть Вадим тільки щось незрозуміле прогудів.

— Так-так, — Ірина підтримує Ірію. — На жаль, іншого не маємо. Й гадки не мали, що потрапимо на таке чарівне дійство.

— Хіба у вашому краї так не святкують? — питає Ірія, швидко ступаючи вузькою стежиною до намету під старими ясенями. — Це ж одне з найкращих, найвеселіших свят на нашій землі! На ньому панує любов! Сплітаються пари. І прекрасно, якщо започатковується нове життя.

Пари направляються до наметів. Іван ступає кілька кроків, аж раптом чує утаємничений голос Величара:

— Юначе, зажди хвилинку! Встигнеш на гулянку!

Іван розвертається. Величар повагом наближається й киває на заплічник:

— У метушні не загуби те, що вас привело сюди. Це дуже важливо. То ключик не тільки до вашого по-

вернення додому, а й до продовження нашого роду у майбутньому. Зрозумів?

— Так, отче. Дякую за попередження, — Іван киває і незмигнуто дивиться в очі пророка. А самого проймає здогад: «Він знає про кристал. Абсолютно все знає. Як це йому вдається? Справді великий чарівник».

— Хай вам щастить! — каже Величар. — Розкажете нащадкам, як у нас відзначають свято Купайла. І як ми шануємо наші покони та звичаї. Вони беруть нашу єдність і силу.

— Обов'язково, — обіцяє розгублений Іван, все ще перебуваючи під враженням здогаду Величара.

— А тепер іди! — старійшина осіняє його перстом у вигляді перуниці.

До Величара підходять пари юнаків та дівчат. Він благословляє їх. Вони, щасливі та гамірливі, направляються у видолинок уздовж річки, де гуртуються сколоти, готуючись до свята.

5

Іван наздоганяє гурт на вузькій стежині до наметів. Чує, як Ірина, порівнявшись із Ірією, каже:

— У нас теж святкують Купала. Але не так урочисто й пишно. Та й наш одяг не пасує до купальських віночків... — соромливо показує на свої бриджі.

— Не переймайся, — співчутливо поглядає на неї Ірія. — У мене є що тобі запропонувати. Ми й хлопців

перевдягнемо. За нашим звичаєм. Правда, Літунко? – голосно кидає позад себе.

– Аякже! – відгукується дзвінкоголоса Літунка. – У нас чималий вибір. Ми ж до свята готувалися загодя. Ніби знали, що у нас будуть неабиякі гості.

Добролюб випереджає всіх, відхиляє край намету, запрошує широким жестом:

– Прошу до нашого шатра, брати та сестри.

Ірія, пригнувшись, майже вбігає в нього, кидається до великих корзин, швидко викладає на гірку подушок сорочки, спідниці, шаровари. Те саме робить і Літунка. Ірина підсвічує смартфоном.

– Перевдягайтесь, будь ласка! – припрошує Ірія і показує на одягу. – Ці сорочка і шаровари дуже пасують Івану – він поставою такий же, як і Добролюб. А оця вишиванка та спідничка – тобі, Іринко. Він мій, але як на тебе шитий. Тільки не баріться! – і, аби не заважати, виходить з намету.

В іншому кутку Літунка подає такі ж, як і в неї самої, вишиванку та спідничку Насті. Шумило прикладає до Вадима свій одяг, прихвалює:

– У цьому нас ніхто не розрізнить. От пожартуємо! Ти не проти?

– Люблю щось утнути. За мною не заіржавіє, – змовницьки відповідає Вадим.

– А можна поверх джинсів? – питає Настя. – Спідсподу їх не буде видно.

– Гарна ідея! – підтримує Іван.

– Та ради бога, – погоджується Добролюб.

Іван нишком витягує із заплічника кристал, непомітно вкидає у праву кишеню шортів, затыгає «блискавку», хапає вишиванку та шаровари. За хвилину він уже справжній сколот.

Добролюб оглядає переодягненого Івана з ніг до голови, примовляє:

— Та нас із тобою переплутають. От люди здивуються! Ірійко, ти мене впізнаєш?

— Милій, я тебе ні з ким не сплутаю у будь-яких обставинах, — ніжно лепече Ірія. — Ти у мене єдиний у всьому світі.

— А от я за себе не ручаюсь! — озивається Вадим. — Ні, ви тільки погляньте на наших дівчат! В жодному театрі таких не побачите! Я вже не знаю, де Ірина, а де Ірія. А Літунка й Настя — ну просто близнята! От чудасія! Хіба можна їх розпізнати? Та ще у темряві? Дівчата, ви хоч називайтесь при стрічі, а то ми геть заплутаємось.

Ірина та Настя виходять. Іван збирається опустити край намету, та чує голос Вадима:

— Зажди! Краще допоможи!

— Що там у тебе скоїлось? — Іван, посміюючись, повертається до Вадима. — Відвик від широких штанів? Чи що?

— Та вперше одягаю такі шаровари, — весело відгукується Вадим. А коли Іван стає поряд, він направляє промінь мобільника в корзину, змовницьки шепоче: — Ти поглянь на ті реквізити. Там золоті речі. Кубки, підсвічники, прикраси... Багачі — ці циркачі.

— То звичайний спиж, — каже Іван, заглянувши в корзину.

— Ні! То золоті речі! Я в цьому трохи розуміюся, — Вадим сичить йому прямо в вухо.

— Навіть якщо так, яке це має значення? Збирайся швидше. Нас уже чекають, — і нетерпляче підштовхує Вадима.

— А якщо у них позичити щось із тих реквізитів? Впевнений, не збідніють, — все ще упирається та нашіптує Вадим.

— Ти при своєму розумі? Навіщо вони тобі? — питає Іван.

— Та ми могли б їх продати і трішки розбагатіти, — щиро мовить Вадим.

— Ну, ти й даєш! Ти гість чи рекетир? — голос Івана твердішає. — Годі базікати! Гайда! І викинь з голови ті капосні думки! Ясно?

— Та зрозуміло, — неохоче погоджується Вадим і вимикає ліхтарик. — Одначе...

— Ніяких одначе, голубе! Ходімо! — бере Вадима за лікоть і виводить з намету.

— Що там скоїлось? — стиха питає Ірина.

— Нічого особливого. Вадиму золотопера жар-птиця привиділась, — віджартовується Іван.

Добролюб чує ту репліку і додає:

— Охо-хо, друже! У купальську ніч ще не таке побачиш! Пора до гурту!

Іван ще озирається на Вадима і спідтишка свариться вказівним пальцем, мовляв, дивись мені. Вадим відповідає смішком.

— А тепер за мною! — командує Ірія, поправляючи віночок та разки намиста, бере руку Добролюба і тягне вниз. У видолинку поодаль від кострища уже зазивно лунають барабани, налаштовуються музики. — Зараз почнеться хоровод. Мерщій!

Чотири пари, приминаючи соковиту траву, поспішають від намету до гурту молоді у видолинку. Червонясте сонце на заході крізь віття дерев розбризкує останнє проміння уздовж річки. Куди не кинь зором, усюди кучкуються парубки у вишиванках і дівчата у святкових нарядах та розкішних вінках. На шиях та грудях юнок виблискують яскраві стрічки та різнобарвне намисто. Посеред майданчика височіє піраміда із жердин та довгих гілок, обкладених хмизом. Поодаль майже під гайком імпрізована постать Купайла у широкополій свитці. Майже поряд із ним прикрашене стрічками вербове гільце, що нібито уособлює Марену.

Тільки-но перевдягнені пари спускаються до них, чуються радісні вигуки, грають музики. Хлопці та дівчата беруться за руки — і, підспівуючи, хвилями починають хороводити навколо ще не підпаленого кострища. Дівчата виводять задушевну пісню, і розливається вона понад річкою та долиною, плещеться у неозору далечінь:

Заплету віночок,
Заплету шовковий,
На щастя, на долю,
На чорнії брови.
Ой пушу віночок

На биструю воду,
На щастя, на долю,
На милого вроду.
Попливе віночок,
Прудко над водою,
На щастя, на долю
Милому зі мною.

Різнобарвне коло то вигинається, то звужується, то розширюється. Дівчата й парубки раз по раз вигукують «Слава Купайлу!», «Свастя!», «Гай -ра-ра!», здіймаючи догори сплетені руки. А зарум'янене сонце втомлено хилиться все нижче й нижче до обрію, соромливо ховається за кострубаті вершечки дерев у гаю. І тут у коло вскакує Літунка, дзвенить веселим голоском:

– Дівчата, вінки – у воду! Хлопці, ловіть свою долю! – і першою біжить на берег, опускає вінок і долоньками відгрібає його від берега.

Коло розмикається, дівчата галасливо на бігу знімають свої вінки і бережно, мов надію, спускають на воду. Спокійна течія повагом розкручує їх і повільно несе уздовж берега. Деякі парубки кидаються за вінками. Зачаровані Ірина та Іван стоять непорушно за гінким очеретом, спостерігають за тим правічним веселим дійством.

– А ти чому не кидаєш свій вінок? – питає Іван.

– Не хочу, щоб його Вадим спіймав, – відповідає Ірина, спостерігаючи за тим, як той кинувся у воду за вінком Літунки.

– Та то ж Шумило! – каже Іван.

— Ні, Шумило подався за вінком Насті. Он уже несе його на берег. Таки переплутали...

— Цікаво, чим скінчиться ця кумедна історія? Як гадаєш, Вадим захоче зайняти місце Шумила біля Літунки? — питає Іван.

— Хтозна. Може, й схоче. Я про це не думала, — каже Ірина, зосереджено спостерігаючи гамірливу суєту біля води. — Мені здається, йому все одно де бути, аби в достатку. А от Шумило не відцурається від свого роду-племені. Він хоч і баламутний, але корінням вріс у цю святу землю. Вадиму ж байдуже, він полює на вигоду. Ці хлопці дуже схожі зовні, але такі різні. Як роки, а тим більше віки змінюють світогляд людей. І не на користь сучасників. Я не раз у цьому переконувалась. Та й ти, певно, помітив.

— А Настя змогла б погодитись на те, щоб увійти в родину Величара? Ти ж її добре знаєш. Ви давно дружите, — питає Іван, не відводячи очей від веселого, метушливого гурту парубків та дівчат біля річки.

Ірина розцінює це як докір, насуплюється. Її так і підмиває сказати, що бачила, як Вадим та Настя цілувались на кургані. «От скажу, щоб не дошкуляв!» — міркує вона. Проте прикушує язика, мовляв, навіщо тривожити серце парубка у таке свято.

Іван, не дочекавшись відповіді, стенає плечима, мовчки покушує губи, а потім озивається:

— Ти була права — Вадим і Настя подібні. У своїх бажаннях і мисленні. Вони ладні жити будь-де, аби їм гарно велося. Хоч у наші часи, хоч у древні — за дві тисячі років назад.

— Глянь, глянь, як Вадим уперто гребе до вінка Літунки! Аж піна здіймається! — вигукує Ірина.

— Ревнуєш? — Іван скоса поглядає на дівчину.

— З якого б то дива! Мені байдуже, до кого він залицяється, — з досадою відповідає Ірина.

— Так-таки байдуже? — повертається до неї Іван, аби переконатись у ширості її слів.

— Абсолютно! — твердо відповідає Ірина і показує рукою на Вадима, який з вінком у руках борсається в куширях. — Так йому й треба — щоб не ганявся за чужими дівчатами! — і від душі сміється.

— Як гадаєш, Вадим та Настя знайдуть спільну мову? — запитує Іван. Схоже, все ще бажає переконатись у почуттях Ірини.

— Не знаю. Можливо. Все залежить від того, чи співпадуть їхні інтереси.

— Що ти маєш на увазі?

— Для них головне — матеріальні вигоди. Решта їх мало цікавить. Хіба ти ще не зрозумів? — каже і замовкає, робить вигляд, що захоплено дивиться, як парубки полюють на вінки у річці. Та невдовзі повертається до Івана, прикипає збентеженими очима до лица парубка. Потім схиляється і зовсім тихо, аби ніхто не підслухав, питає: — Ти впевнений, що ми перемістились на двадцять століть назад від дня сьогоднішнього? А може, все ж помиляєшся? — на її обличчі тривога.

Іван теж повертається до неї усім тілом, бере її руки в свої і говорить чітко, без еківоків:

— Саме так, Іринко. Ми перебуваємо в іншій історичній епосі. Тільки нікому ні гу-гу. Бо зчиниться

такий тарарам... Настя може істерику закотити. Вадим усіх сполошить. А тут же родове свято. Ми не маємо права його зіпсувати. Чому так сталось, я зрозумів: кристал викривив час і простір, така його властивість — і ми опинились у далекій минувшині.

— Так ми серед скіфів-сколотів? І що тепер з нами буде?! — скрикує нажахана Ірина і миттю прикриває долонькою рот.

Схоже, останні слова чує Добролюб. Він мокрий, щойно з річки, тримає в руках вінок Ірії, з якого рясно скрапує вода. Йому назустріч поспішає наречена.

— Усе буде якнайкраще! — голосно сповіщає він. — Сьогодні, у ніч на Купайла, вирішується наша з Ірією доля — і, піднявши брови, здивовано дивиться на Ірину. — А де твоя мила усмішка? Он поглянь, як твоя посестра Ірія біжить, рада та весела. Ти чому досі у вінку? Не хочеш про свою долю дізнатись?

— Та от трохи забарилася з вінком. Та й з вибором долі, — невпопад виправдовується Ірина і зиркає на Івана. — А вінок збережу на пам'ять про такий чудовий вечір, таке чарівне свято. Коли ще доведеться... Та й чи доведеться?

— Аякже! Ми ще молоді. Попереду стільки свят буде! А ми з Ірією повісимо цей вінок у нашому житлі. Він — наш оберіг на все життя. Правда, мила? — й рукою пригортає Ірію, яка тільки-но стала поряд. — А тепер, друзі, гайда до кострища! Побували у воді — вона змила з нас усі негаразди та зурочення. Вогонь же очистить від скверни, заздрощів, недугів та смутку! Він цілющий! Та й хлопці заодно обсохнуть. Он двій-

ко парубків уже викрешують вогонь. О, дивіться, як густо димок снується! Ходімо ближче!

Добролюб бере за руку Ірію, пояснює гостям мимохідь:

— Сьогодні ті пари, які стрибнуть тричі, вважатимуться зарученими. Так що не провороньте! Наздоганяйте нас. До речі, діти, зачаті в купальські дні, народжуються красивими, талановитими і здоровими. Це я так — до відома, — і ніжно пригортає Ірію.

Ірина осміхається невесело. Вона бачить, як Вадим... А може, то Шумило?.. Бавиться з Літункою — ховає за спину вінок, а та розкотисто хихоче, намагаючись його відняти. Парубок увертається, і коли вона ніби ненароком притуляється грудьми, торкається губами її щічок. «І навіщо вона вінок хоче відібрати? — думає Ірина. — Підозрює, що то не її обранець?» Ірина розуміє, що навряд би так розв'язно на людях поведив себе Шумило — серед сколотів подібні відвертості неприйнятні... Ну, й Вадим! Недавно з Настею цілувався на кургані, тепер до Літунки липне. Ловелас. Перелесник. А що ж Шумило? О, він біля Насті увивається. Мабуть, так і не зрозумів, що то не його обраниця. Літунка навряд чи дозволила б так привселюдно загравати.

Ірина плутається у своїх міркуваннях. І добре, що Іван виводить її з того стану — підтримує за лікоть і услід за Добролюбом та Ірією веде до багаття, що набирає сили, здіймаючись, здається, до зірок. Ось вогонь лиже верхівки довгих сухих стовбурів, весело потріскує та гиготить.

— А стрибати через вогонь будемо? — питає Іван і заглядає у вічі Ірини так широко, ніби запрошує.

Вона продовжує йти мовчки. А вже біля багаття раптом говорить із жаром:

— Будемо! Нехай вогонь випалить увесь негатив! Очистить душу! І від Вадима також!

— Ти справді цього хочеш? — Іванові ще не віриться, що так різко Ірина змінила свої симпатії. Може, хоче пограти на нервах у Вадима? І не більше? Та чує:

— Хочу! Дуже! Особливо, коли побачила Добролюба та Ірію... Я впевнена — вони наші пращури, а ми їхні праправнуки. Така схожість між ними і нами не випадкова. Не було б їх — не було б нас.

Іван спиняє ходу, повертає до себе Ірину і пристрасно шепоче:

— Нарешті! Нарешті я смію тобі сказати, Іринко, — я тебе люблю! І давно.

— А чому раніше в цьому не зізнавався? Чому? — схвильовано мовить вона.

— Бо гадав, що ви з Вадимом щасливі. Хіба міг я зруйнувати чиєсь щастя? Але тепер...

— Що тепер? — подалась до нього Ірина.

— А тепер ми стрибатимемо тричі через вогнище! Якщо ти цього хочеш. За сколотським звичаєм! Це все одно, як сказав Добролюб, що заручини. Ти ж чула? Це все одно, що парубок пропонує руку і серце. Ти згодна?

— Я... — заїкається схвильована Ірина, а очі аж світяться у напівтемряві. — Я ладна пройти з тобою через усі вогні, Іванку! Ти мені давно до серця.

— Видно, нам потрібно було переміститись у минуле більш ніж на дві тисячі літ, щоб освідчитись. Це справді диво! — Іван говорить весело і ніжно пригортає її за плечі.

Після довгої паузи Ірина піднімає очі на Івана, а в них тривога упереміж із радістю:

— А якщо ми не повернемося у той світ? — питає.

— Значить, житимемо тут, у цьому райському куточку. Це все одно наша земля, — і не зрозуміло, говорить він серйозно чи жартує. — Не пропадемо!

— Та все ж там наші батьки та матері... А правда, що й вони нащадки цих сколотів? — сумнівається Ірина.

— Вони б теж пораділи зустрічі зі своїми далекими предками. І тільки б підтвердили, що нашому роду немає переводу у віках. Але хочу тебе заспокоїти — ми повернемося у наш світ! Туди, звідки прибули! — твердо каже Іван.

— Але як? Іваночку, скажи, не терзай душу, — Ірина торкається вишиванки на його грудях.

— Мені здається, в цьому нам допоможе Величар. Він знає секрет, — впевнено заявляє і ще тісніше обіймає дівчину.

— Іваночку, а якщо не захоче? — в її очах проблискують сльозини у світлі факелів, які щойно запалили сколоти.

— Захоче! Він зацікавлений, щоб ми з тобою через тисячоліття продовжили його рід. Він мудра людина! Повернемося! Обов'язково!

— Ти в мене теж такий... Ну, такий же мудрий! За такі слова я б тебе прямо зараз розцілувала! — Ірина знімає вінок, наче й справді збирається те зробити.

— Згоден! Але трохи пізніше. Бачиш, скільки очей навколо? — киває на довгу чергу до кострища.

— Іванку, а ми подбаємо, щоб і Вадим та Настя повернулися додому?

— Аякже! Хай і вони продовжують свій рід — рід Літунки і Шумила. Ми різні. Але ми українці. Хоч сьогодні тут ми — скоти, скіти, скіфи, саки, гіпемологи, як називав Геродот, — Іван поклав руку на її стан і повів у кінець черги до вогнища.

Навколо багаття збираються майже усі скоти — і молоді, й літні. Лише Величар із старійшинами, перемовляючись, у відсвітах яскравих факелів все так же сидять на колодах на пригорку, спостерігають за тією веселою веремією. І знову хороводи, розіграші, співи. Лунають сопілки, цимбали, бубни. Різнобарвні стрічки у довгих косах та на плечах дівчат з-під вінків миготять повсюди. Музики виграють усе завзятіше. Гурт дівчат під деревами гомонить, вовтузиться — в'яже із соломи, кропиви, полину та шипшини опудало Марени, нишком позираючи на хлопців, аби ті не підглядали. Трохи поодаль парубки теж про щось домовляються, з гаю тягнуть вербову гілку, завітчують, прив'язують до віття стрічки і встромляють у землю неподалік багаття — символ Купайла.

Трійко голосистих жінок затакують: «Купало, Купало, де ти ночувало?» Пісню підхоплюють інші. І здається, то багаття співає. Луна котиться над гаєм,

долиною та вздовж річки. Дівчата продовжують свій «кривий» танок навколо вогнища.

Парубки ніби ненароком поодиноці наближаються до Марени, згуртовуються, хапають її, прожогом мчать до річки і з вигуками кидають у воду: «Повертайся, Марено, у свою стихію! Тони лихо, тони смерть, тоніть темні чари! Хай наші дівчата будуть щасливі та красиві!»

Після того хлопці повертаються, гуртом беруть «гільце» Купайла і майже урочисто кладуть на вогонь. Лунає дружній вигук: «Купайло, Купайло, Різдво літнього Сонця, повертаємо тебе у твою вогненну стихію! Світи нам довіку, аж допоки існуватиме наш рід!»

І чується звідусіль: «Гай-ра-ра!» Бо ж Ра — то Сонце. Четверо парубків дерев'яними крюками розтягують жар, що іще палахкотить, видовжують, готують майданчик ще для одного обряду — стрибків.

— Чула, що сказав Добролюб: вогонь очищає тіло й душу від усіляких недугів та невдач, що наслала Мара-Марена, — промовляє стиха Іван. — Перестрибнемо?

— З радістю! — тихо відповідає Ірина.

Їхню розмову чує Настя позад них.

— А як же я? — питає.

— Літунко, для цього є я! — сміється поряд Шумило. Він таки заплутався і не розрізняє свою суджену та гостю — так вони схожі.

Та Настя підступає ближче до Івана.

— Іване, ти не хочеш зі мною стрибати?

Іван мовчить, ніби не чує.

— Ну, як знаєш! Потім на мене не ображайся! Ще не раз пошкодуєш! Ходімо, любий! — Настя крутиться, хапає Шумила за сорочку і демонстративно веде до вервечки хлопців та дівчат, що вже приготувалися до стрибків, стають попереду. Той сміється. Чимало там пар, які тримаються за руки, певно, вже вирішили, з ким своє життя пов'язати. У парубків у руках вінки, які вони виловили в річці.

А з черги чується:

— Мабуть, їм дуже не терпиться, — і доноситься притишене хихикання.

Настя оглядається на Івана, мовляв, я така. Вони з Шумилом розганяються і зі сміхом перелітають через вогонь. Повертаючись, навпроти Івана Настя голосно каже Шумилові:

— Милий, ти не проти ще двічі стрибнути?

— Я про це лише й мрію, моя перепілочко, — відповідає Шумило і пригортає її за плечі.

Іван ніби не чує. Тільки Ірина краєм ока поглядає на Івана — хоче дізнатись про його реакцію на ті слова Насті. І в цю мить доноситься мелодія мобільника. Настя задирає спідницю, дістає його із задньої кишені бриджів. Від хвилювання у неї тремтять пальці — не чекала дзвінка саме зараз. Дуже невчасно. На неї у великому здивуванні оглядаються ті, хто в черзі. Для них це щось неймовірне. Таких мелодійних звуків вони ніколи не чули. А рінгтон набирає сили, звучить «Ти ж мене підманула». Настя хапливо торкається екрана. Чується голос мами:

— Як ти там, донечко? Хвилююсь за тебе.

— Усе гаразд! Не переживай, мамо. Святкуємо Купайла. А в тебе все добре? Нормально? Подивись телік. Впевнена, наше святкування трансляватиме якийсь із телеканалів.

А сама вмикає пісню. І підспівує:

Ой у вишневому саду
Там соловейко щебетав.
Додому я просилася,
А він мене все не пускав...

Шумило ошелешено дивиться на Настю, заїкається:

— Це... Це що?

— Який ти смішний! Це одна з найкращих пісень у нашому краю, — щиросердо відповідає дівчина. — Забув? Чи що?

— Уперше чую, — сконфужено відказує парубок.

— Не прикидайся! Цю пісню вся Україна співає. І навіть запорєбрик, — Настя підносить смартфон до вуха Шумила. — Ну, пригадав?

Хлопець відсторонює її руку й каже:

— Гарна пісня. А хто виконує? Сколоти так не співають, — у Шумила такий вираз обличчя, ніби він потрапив у невідомий світ.

— Хіба не бачиш? Тріо бандуристок. Та стань ближче — краще буде видно, — Настя притягує парубка за руку до себе. — Чарівна мелодія. Правда?

Шумило ще з хвилину прислухається, а потім вигукує:

— Так ти не Літунка? О, лишенько! А де ж моя мила?

Тепер він остаточно переконується, що упав не за своєю судженою, а за її нібито посестрою. Розгублено роззирається, у сутінках хоче віднайти Літунку. Не бачить і швидко кидається на її пошуки.

— Тю, що це з Вадимом? От навіжений! — дивується Настя, вимикає пісню.

Шумило знаходить Літунку з протилежного боку вогнища у компанії Вадима. Той, розмашисто жестикулюючи, щось смішне їй розповідає, напевно, анекдот, вона заходиться сміхом. Шумило підскакує, безцеремонно хапає її за руку і хоче повести за собою. Вона упирається. Він тягне. Вадим б'є хлопця по руці та сичить погрозливо:

— Не смій! Це моя дівчина!

Шумило не звертає уваги на його слова, продовжує тягнути Літунку за руку. Та виривається і кричить:

— Та припини врешті-решт! Мені боляче! — ледь не стогне Літунка, пручаючись.

Шумило перехоплює Літунку попід руки і твердим голосом хрипить:

— Та отямся! Я Шумило! А то Слюсар! А ти, — звертається до Вадима, — іди до своєї Насті, вона там з Марою розмовляє. Ще й підспівує їй.

— Це таки правда? Ти — Вадим? О, Табіті! Як таке могло трапитись?! — Літунка впивається поглядом в обличчя Вадима, на віях сльозини.

— Так ти не Настя?! — у свою чергу витріщається Вадим.

— О, лишенько! — бідкається Літунка. — Отак зганьбитись! Пробач мені, мій милий! — і пригортається до Шумила, втикається обличчям у його груди і схлипує.

Шумило лагідно погладжує її косу, заспокоює:

— Не побивайся так. Слава Папаю, все вияснилось. Я тебе кохаю. То стрибнемо через вогонь?

— З радістю! — погоджується Літунка, швидко витирає очі та лагідно усміхається.

— Тричі? — питає Шумило, обіймаючи дівчину. — А після того подамося шукати квітку папороті. Згодна? — і долонею витирає на її щічках невисхлі сльози, у яких блискають зорі.

— Звичайно ж, будемо шукати. Я кохаю тебе, — Літунка горнеться до його грудей.

Вадим у здивуванні розводить руками:

— Пробачте мені. А де ж моя Настя?

— Кажу ж, вона там співає із Марою, — повторює Шумило та киває у бік черги.

Вадим, ніби ужалений, зривається з місця, спотикаючись у напівтемряві, біжить у протилежний бік від багаття. Настя після розмови з матір'ю підходить до Добролюба та Ірії, збентежено питає:

— А Вадима не бачили? Десь запропастився. От літун!

Добролюб хитає головою, мовляв, не відаю. А Ірія вигукує:

— Та он же він! Летить до тебе на крилах!

Справді до них стрімголов, оминаючи гурти сколотів, мчить Вадим. Раптом його зупиняє ринг-

тон. Вадим витягує з кишені смартфон і ледь не кричить:

— Привіт, друже! Що роблю? Шукаю Настю. Наче крізь землю провалилась. Оббігав увесь атракціон — немає! До чого тут Настя? Та знаєш, брате, мабуть, я у неї вклоцався. Ірина? А що Ірина?.. Йй, здається, до душі Іван. Я це вже давно помітив. А от Настя... Вогонь-дівка. А як цілується! От знайду Настю — і стрибнемо з нею через вогонь! Так би мовити, закріпимо стосунки. Чи шукатимемо квіт папороті? Навряд. Та й немає сенсу. Настя така, що не тільки квітку папороті запалить, а й мене спопелить. Гаряча штучка! Ех, жаль, що ти не потрапив на це святкування! Ото б відірвався! У цьому виїзному театрі такі дівахи — очей не відвести! Так що тепер чекай наступного разу. Якщо до того часу не оженишся. Бо ти такий. Ну, бувай! Біжу Настю ловити.

Він роззирається і помічає Настю зі смартфоном у руці.

— Вадиме, куди це ти запропастився? Чкурнув так, ніби за тобою зграя вовків погналась! А я тут стою, як ду.. — хотіла утнути грубе словечко, та вчасно стуляє губи — навколо багато людей. — То продовжимо очищатись вогнем? Так би мовити, грішки випалювати. Кажуть, дуже корисно.

— Аякже, радість моя! — вигукує Вадим. А, побачивши Івана, просить: — Друже, ти сфоткай своєю мобілою нас на пам'ять — щоб ці кадри увічнити.

— Запросто! А потім ти нас із Іринкою. Згода? — швидко погоджується Іван, ніби тим самим хоче за-

гладити непорозуміння, пов'язане з обміном партнерів.

— Та який базар! Елементарно! Ну, ми помчали у світле майбутнє! Лови момент!

Іван з Іриною наближаються до вогняної смуги. І коли Вадим та Настя, узявшись за руки, злітають над полум'ям, промінь смартфона вихоплює їхні леткі по-статі. Після того Іван з тієї ж позиції фоткає Добролюба з Ірією, Шумила з Літункою та ще десяток пар.

— Для історії знадобиться, — шепоче Ірині. — На уроках про античний світ та царство скотів ці фото стануть найкращою ілюстрацією. Ти теж фотографуй. Бо навряд чи буде така нагода.

— А я зроблю відео, — захоплено говорить Ірина, витягує свій смартфон і, присвічуючи, обводить усе довкола.

Здавалось, тому очищенню не буде кінця. Пари та одинокі хлопці й дівчата хвацько долають вогонь.

Урешті полум'я пригасає. Усе тихіше грають музики. Деякі пари ідуть до гаю, за вигин ріки та у степ. Біля кострища продовжують лунати купальські пісні. Не втихають ігри та сміх. Схоже, скоти налаштовані дочекатися сходу Сонця. Якщо вийде не затьмарене, то благополуччя та щастя чекає увесь рід. Молодь насолоджується святом, тільки старійшини куняють, сидячи на колодах, проте терпляче чекають на появу Сонця-Ра з-поза сірувато-синього обрію.

Іван з Іриною після стрибків через вогонь, тримаючись за руки, повільно крокують стежиною уздовж річки.

— Он глянь, метеор упав! Точнісінько, як у нас! — шепоче Ірина.

— Мабуть, то Перун таким чином запалює десь квітку папороті, — відповідає Іван.

— От комусь знову щастя сяйнуло! — радісно сповіщає Ірина, задивляючись у темне небо.

— Кажуть, кому вдається знайти квітку папороті, той стає чарівником, характерником. А ще розповідають, буцімто вона здатна зняти усілякі вроки та ману.. Сяйне — і людина повертається у свій світ, — розповідає Іван, усе тісніше пригортаючи дівчину за стан.

— Іванку, от би нам таку квітку! Бо мені здається, ми загостювались у минувшині, — Ірина притуляється голівкою до його плеча.

— Не турбуйся, Іринонько. У нас є кристал, — Іван торкається шароварів, ніби хоче пересвідчитись, чи на місці та чудодійна знахідка. — Хай тільки купальське Сонце вигулькне. Промені світила його розбудять. І ми перенесемось додому, у наше містечко.

— Але ж ми не можемо просто так втекти із цього світу. З нашого боку це було б нечемно, верхом невихованості, нетактовності, — зітхає Ірина.

— На світанку ми підемо на раду-пораду до старотців та Величара. Усе розкажемо. Вони зрозуміють.

— А якщо розлютяться, пов'яжуть нас, кинуть до ями. І тоді кінець усьому.

— Іринко, не сміши. Вони мудрі люди. Впевнений, не захочуть, аби їхній рід перервався через два тисячоліття.

— Сподіватимемось, — непевно ронить Ірина.

— От тільки б Вадим та Настя не заблукали, — сказав Іван.

— А я йому зараз зателефоную! — Ірина спішно витягує смартфон. І тут же кладе його назад до кишені. — Мені якось незручно з ним говорити.

— Я сам йому просигналю, — твердо мовить Іван. За мить уже тисне табло апарата. — Вадиме, вітаю! От-от Сонце заграє на небосхилі. Ви готуетесь?

І чує:

— Аякже! Ми вже святкуємо! З ким? З Настею, Літункою та Шумилом. Де? Біля намету. А як інакше!? Адже, як сказала Літунка, ще продовжується весілля бога літнього сонцестояння Купайла з богинею води Даною. Гріх не відзначити!

— Та ти, здається, напідпитку, — дивується Іван.

— Друже, так весілля ж! Купайло з Даною побралися! Ти знаєш, наші двійники Літунка та Шумило теж куштують мій спотикач, тобто сурину. І не нахваляться! Ми з Настею запросили їх до себе в гості. До нашого містечка. Вони погодились. Обіцяли навідатись. Вони — чудова пара, я тобі скажу. Так що приєднуйтеся до нашої компанії. Святкувати так святкувати. Правда, братики та сестрички? — останні слова вже були адресовані Літунці та Шумилу.

Іван у смартфоні чує наспів Насті:

— «Іванку, мій Іванку, сорочка-вишиванка, високий та стрункий»... Приходьте з Іриною. Тут ще й для вас трішки напою залишилось.

— Ти уявляєш, Вадим уже замулячений. А ще ж і Сонце не зійшло. Самогон п'ють. Ну, що мені з цим

робити? І Настя веселенька. І Літунка та Шумило з ними, — Іван перекидає з руки на руку смартфон, міркує, як повестися в такій каверзній ситуації.

— Теж пригощаються? — Ірина стискає кулачки — такого неподобства від друзів вона не чекала. — Прибути за дві тисячі років і напиться... У голові не вкладається.

— Чи випивають господарі — хтозна. Може, вони мудріші від наших сучасників? Але ж це який скандал — праправнук підпоює своїх предків! — Іванів голос стає різким.

— Заспокойся, милий! Це ми з тобою знаємо, що Літунка та Шумило — їхні прашури. А Вадим та Настя впевнені, що то самодіяльні артисти. Може, варто було їх якось попередити.

— Та треба б... Але як зараз бути? Сп'яну подумують, що ми їх розігруємо. Якби моя воля, то я б їх зараз же швиргонув у наш світ, подалі від сколотів! Щоб не соромили наш рід! — Іван намацує кристал у своїй кишені. — Може скористатись оцим магічним мінералом?

Ірина з жахом:

— А раптом Літунка та Шумило опиняться в нашій цивілізації? А з ними й усі сколоти? Які наслідки можуть бути?

— І які? — Іван починає розмірковувати: — Поєднання минувшини та сучасності може призвести до... до катастрофи! І, не виключено, страшенної, непередбачуваної. Аж до виродження сколотів. А заодно й до виродження української нації.

І от як усе сталося. На пропозицію Вадима Літунка, Шумило і Настя піднімаються до намету, розташовуються на вході. Повний місяць щедро освітлює їхні постаті, обличчя ясніють, аж вилискують. З видолинку долинають мелодійні співи. Багаття продовжує осідати. Парубки ще час від часу його підтримують, підкидаючи сухе паліччя. Проте молоді там уже менше — закохані порозходились парами до навколишніх гаїв, а то й у степ — подалі від сторонніх очей.

Вадим, сидячи на траві поряд із Шумилом, кладе свою руку на його плече і винуватим голосом каже:

— Брате, ти пробач мені той випадок.

— Ти про що? — озивається Шумило.

— Та те, що я так повівся із Літункою. Їй-бо гадав, що то Настя. Вони схожі, як дві зірки. Я й зараз їх не розрізняю. І ти, Літунечко, вибач. Навіть думки не було тебе чимось образити, — переконує Вадим, енергійно жестикулюючи.

Літунка ніяковіє, кліпає очима, ще й ручкою махає, мовляв, і так усе зрозуміло, то дрібниці.

Вадим обертається до Насті, кладе руку на свої груди:

— І тебе, серденько, прошу на мене не ображатись. Я не навмисно.

Настя виставляє поперед себе відкриту долоню:

— Та все нормальок, Вадимчику! Що було, те загуло. Проїхали! Я за мир у всьому світі! — і по-дружньо-

му ляскає підставлену долоню парубка, а сама придивляється до обличчя Шумила.

Той, пригорнувши Літунку, сидить набурмосений, мне між пальцями травинку, довго мовчить, а тоді озивається:

— Я тобі цього разу прощаю. Але надалі запам'ятай: за такі вчинки у нас розплачуються кров'ю. Я ясно висловився?

— Звичайно, звичайно! Ясніше не буває, — миттєво погоджується Вадим і примирливо хитає плечі Шумила. — Я ладен хоч зараз загладити свою провину. Пропоную укласти мирову угоду.

— Що ти маєш на увазі? — питає все ще насурмлений Шумило.

— А зараз дізнаєтесь! — Вадим радіє з того, що намічається порозуміння, хутко зривається на ноги і зникає за пологом намету. Об щось спотикається, чується його невдоволене: — Ну, де та чортова сумка запропастилась? Ага, ось вона!

Вадим вирішує підсвітити смартфоном. Бере свою сумку і вже збирається повернутись, аж раптом під промінь потрапляє все та ж корзина. Він зазирає в неї — а там манливо блискають золоті та срібні коштовності. У нього розбігаються очі. Спочатку розгублюється — такої кількості скарбів ніколи не бачив. А тут вони валяються в корзині... Рука мимоволі тягнеться вниз... Ось він торкається масивних золотих сережок... Поряд браслет... Вадим хапає ті речі... Дивиться на дно корзини — там іще щось блищить. Від хвилювання тремтить не лише рука, а й усе тіло.

Думки снуються, плутаються. Розуміє, що чинить не-порядно. Але випустити з рук ті коштовності — вище його сил. Він швидко засовує їх до кишені бриджив, чує зовні нетерплячий Настин голос:

— Вадимчику, ти там не заснув? Ми зачекались на твій сюрприз!

— Та... та біжу, серденько! — невпопад хрипко відповідає. — Одну секундочку! — гасить смартфон і виходить із намету. — Настуню, допоможи розстелити, — витягує із сумки згорток, подає дівчині.

Настя, стоячи на колінах, розгортає цвітасто вишитий рушник (аж світиться у таку ясну ніч) перед Шумилом та Літункою, ставить склянки. Вадим витягає з сумки високу пластикову пляшку:

— Оце, браття, мій сюрприз! Під оцими віковичними зорями та місяцем він і помирить нас, і розвеселить! Це аквавіта — вода життя! Її ще називають суриною. Такої ви не знайдете ніде! Ручаюсь! Мое дітище!

— Та годі рекламувати, — озивається Настя. — Пригощай!

Вадим відкручує пробку, нюхає сам:

— Як не умлівати від таких пахощів! — і підносить пляшку під ніс спочатку Шумилу, а потім Літунці. Набулькує напій по півсклянки. Пробує спочатку сам. Знову нахваляє: — Божественний напій! Їй-богу! Прошу, браття і сестри, підняти наші келихи! — Простягає склянку для цокання. — Іще раз прошу вас прийняти мої вибачення. За вас! За мир у всьому світі, як каже Настуня! Я страшенно радий, що ми зустрілись! — і першим осушує склянку, закушує помідором.

Шумило ще трохи принохується до напою, потім підносить склянку і залпом виливає в рот, жмуриться та кривиться. Настя підносить йому малосольний огірок. Він хапає його, відкушує чималий шматок і завзято жує.

— Оце по-нашому! — хвалить Вадим. — Ти п'єш, як справжній скіф! Так казали греки. Закушуй усім, що бог послав.

Шумило, проковтнувши рештки огірка, випалив:

— Ох і аквавіта! Оживить будь-кого! Літунечко, ти смакуй обережненько!

А Настя присоромлює парубків:

— Літунечко, бачиш, які у нас кавалери? Самі п'ють горілку, як воду, а нам не радять. Хитрі! Сестро, п'ємо й ми до дна! — і без поспіху перехилиє в рот.

Тільки Літунка не наважується вихилити, а лише пригублює.

— Е-е, так не годиться! Пий до дна — щоб була думка одна! — Настя повторює заїжджену приказку.

Літунка обережно робить ковточок, ставить склянку на рушник і махає руками:

— Та й міцнющий! Аж дух забиває. Хай йому аби-що!

— Сестро, як приїдеш до нас у гості, я тебе пригощу власним виноградним вином — батько готує. Смачніше, ніж у Греції! — з огірком у роті обіцяє Настя.

— А я тебе, брате, — звертається Вадим до Шумила, показуючи на пляшку. — Навчу отакий напій готувати. На ньому ти зможеш мати солідний навар у цих

краях. Повір моєму слову. До мене за ним приїжджають аж із сусідніх сіл. Віриш?

Шумило, погоджуючись, киває головою.

— А якщо так, то треба повторити і закріпити наші стосунки! — Вадим знову береться за пляшку і наливає по півсклянки напою.

Шумило кривиться, ніби його змушують ковтнути щось неприємне, та все ж бере склянку. Парубки випивають, закушують. Вадим стає все жвавіший та балакучіший, а Шумило все смирніший та розімлілий. Вадим піднімає пляшку, дивиться на неї проти місяця, скрушно зітхає:

— Жаль, так мало залишилось. А до світання ще так далеко. Та це не біда. Якщо не вистачить, я сяду на колеса, мотнусь на велику додому і приволочу повну сумку. Так що не турбуйся, брате, все буде о'кей. Повір моєму слову. А зараз давай прикончимо цю водицю життя. Не залишати ж на сльози.

— Вадиме, а може, досить? — озивається Літунка. — Бо мого милого вже трішки того... розвезло.

— Та все гаразд, Літуню! Скоро той хміль вивіриться. Ручаюсь! Ось доп'ємо ці краплі — і зробимо перерву. А на ранок я привезу цілий бутиль. Усім вистачить! Шумило, брате, ти зі мною?

— Аякже. Я з тобою! Я друзів у біді не залишаю, — бубонить Шумило з заплющеними очима.

— Вадимчику, трохи утихомирся, збав оберти, — просить і Настя, протягуючи руку до пляшки.

Та де там. Парубок, як мовиться, осідлав свого коника і не збирається спинятися:

— Брате, за нашу дружбу! За вірність! За взаємовиручку! — і тягнеться своєю склянкою до Шумила.

— Ти мені все дужче подобаєшся, — Шумило піднімається на хиткі ноги і хоче обійняти Вадима. — Ти справжній друг! За нас! — і залпом ковтає напій.

Вадим теж підводиться. І хоч добряче напідпитку, проте не забуває раз по раз намацувати сережки та браслет у кишені бриджив, аби пересвідчитись, що вони на місці. Навіть устигає подумати, що він за них у ломбарді чи у нелегальних обмінниках зможе виручити чималу суму, придбати солідну іномарку і носитися на ній містечком та дивувати земляків. Отак мріючи під випивку, він раптом прохоплюється щиросердо:

— Наступного разу я прикочу до тебе на шикарному авто! От буде клас! Ох і помчимо! Усі будуть тільки охати у здивуванні!

Шумило вирячується на нього, мовляв, про що балачка. Одначе, певно, розуміє, що мова йде про скачки і погоджується:

— А я до тебе прилечу на найкращих жеребцях! Таких більше ні в кого немає! Тільки у мене! Дівчата, хочете, я вас зараз покатаю! Ух, які в мене коні! Вогонь!

Літунка піднімається і хоче знову всадовити його на траву:

— Хай іншим разом, милий. Не в купальську ніч. Заспокойся.

Шумило смирніє, слухняно вмощується там, куди показує Літунка — трохи збоку від рушника. Настя те саме робить з Вадимом і каже:

— Охолонь трішки. Зараз я вам наллю справжньої води, а не оковитої, — і витягує пляшку мінералки.

Літунка заперечує:

— Досить! Досить їм і тієї аквавіти! Хоча б до сходу сонця прочумались!

— Та це не горілка, а звичайна водиця. Вона їх швидше приведе в норму, — пояснює Настя, наливає воду у пригоршню і вмиває Вадима. Той навіть не опирається.

— Плесни і мені водиці, — підставляє долоні Літунка. — Хай і мій приходить, як ти кажеш, у свою норму, — і зі склянки бризкає на щоки Шумила.

Настя нахиляється до Вадима, торкається грудьми його плеча. Він хапає її руку і прикладає до штанів. Вона спочатку сахається, витріщається на нього, ніби каже: «Ти що витіваєш?» Але намацує в кишені щось тверде, коструbate і киває:

— Що там?

Вадим регоче:

— Ти до цих пір не знаєш, що в хлопців у штанях? Охо-хо!

— Що? Я питаю! — гнівається Настя.

— Не шуми, — шепоче він у самісіньке її вухо. — Там сережки та браслет. Золоті.

— Де взяв? — знетямлюється Настя.

— У корзині. Там ще щось зосталось. Можеш прихопити.

— Та ти з глузду з'їхав! — вигукує Настя, хапає його за грудки і зовсім тихо, аби не почули Літунка та

Шумило: — Зараз же поклади туди, де взяв. Ти ж гість. Як тобі не соромно?!

— Не для того я брав, щоб класти назад, — Вадим відриває її руки від своїх грудей.

— Тоді віддай мені і я покладу, — вимагає Настя, тримаючись за кишеньку.

— А більше нічого не хочеш? Чого доброго, при-своїш. Краще поцілуй мене за такі заслуги! — і під-ставляє витягнуті губи.

— Так і просиш, щоб я вмазала тебе по пиці! — си-чить Настя. — Поклади все на місце!

— І не подумаю. Це моє добро! А що десь там з воза впало, те пропало. Не бачив, не чув, не знаю. Ги-ги!

Настя озирається на Літунку — добре, що вона не слухає, зайнята своїм Шумилом, поїть водою та по-гладжує голову, як хлопчику. Настя в розпачі. Якщо виясниться пропажа... Це крадіжка. Це злочин. Як міг Вадим на таке піти? Тут на випивку не спишеш. Зро-зуміло, він прихопив ті речі, коли ходив за сумкою. Був же нібито тверезий... Лише такого сорому не ви-стачало. Завтра все містечко гудітиме... А Вадиму хоч би хни! «Ні, я таки змушу його покласти ті прикраси на їхнє законне місце!» — думає вона. І продовжує си-пати у його вуха гнівні слова:

— Якщо ти не повернеш, то можеш забути про нашу дружбу. Я тобі ніколи не прощу! І всі від тебе відвернуться! І Ірина, й Іван, і Добролюб з Ірією! Ти це розумієш?

— Сонечко, тобі жаль чужих прикрас? Не збідніють заїжджі гастролери! — бурчить Вадим. — І не сіпай! Нікуди я не піду!

— Та ти просто дурень! — гнівається Настя. — Бевз! Рекетир! Пройдисвіт!

— Настусю, я ж про нас дбаю. Про наш добробут. Аніж баляси точити, дай я тебе краще обійму, — поривається ухопити дівчину за стан.

— Не потрібне мені таке багатство! Воно злочинне! Як ти цього не розумієш?! — Настя увертається від рук Вадима.

— Мила, заспокойся. Як же я тебе люблю! Якби ти тільки знала! — намагається підсолодити Вадим.

— Оце так освідчення! Так «вчасно»! Аж за душу бере! — їдко дорікає Настя. — Все життя мріяла, щоб мені кавалер зізнавався у почуттях напідпитку та ще й з украденими коштовностями! Який же ти нищий духом! Тобі до Івана — як до неба! Він порядна людина! І ніколи, ні за яких обставин не дозволив би когось ошукати чи обдурити, а ти... — схоже, Настя хоче таким порівнянням достукатись до сумління Вадима.

— Через те він і живе на одну зарплату. І рахує копійки. А я не хочу! Бажаю насолоджуватись життям! Як наші мільйонери, які наживаються на таких чесних та порядних, як ти або Іван, або Ірина! Як чиновники, що дерібанять бюджет та гребуть хабарі! У нас так: хто спритніший — той і пан! Так що не заважай мені! Повторюю, я піклуюсь про наше майбутнє, — Вадиму набридає така перепалка, він відкидається горілиць на траву і знову шупає прикраси у своїй кишені.

Настя те помічає, стає над ним на коліна і знову намагається дістатись до кишені та відібрати ті прикраси.

— Не там шукаєш, дорогуша! І не лоскочи! — регоче Вадим та хоче перетягти її руку собі між ноги. — Там наше багатство.

Настя задихається від образи:

— Та зовсім чокнувся! Ти... Ти... — не знаходить «достойних» слів. — Кінець нашій дружбі! — підводиться. — Ти — чорт! — і збирається спускатись униз у видолинок, де дотліває ватра. Вона навіть подумує, що про цей вибрик слід попередити Івана. Та, повернувшись спиною, затримується, дихає важко й часто.

Літунка і Шумило здивовані. Літунка питає у Вадима:

— І через що ви посварились?

— Через дрібниці. Не біда. Настя трохи вичахне, помізьме... Інколи корисно. Я її знаю, — впевнено заявляє Вадим, сідає, знаходить порожню пляшку, вертить у руках і розчаровано додає: — Жаль, що пуста. Сто грамів після такої задушевної розмови не завадили б. Ти, брате, як на це дивишся? Слухай, а може, у вас десь щось кріпкеньке завалюсь? Га?

— На такі свята ми не вживаємо міцні напої. І не возимо з собою, — за Шумила відповідає Літунка, тримаючи голову коханого на своїх колінах.

— Вперше чую, щоб артисти після спектаклю не відзначили, — з досадою мовить Вадим.

— Нове сонце треба зустрічати з відкритою душею і чистими помислами, — лагідно щебече Літунка. —

Ось ми з Шумилом трішки відпочинемо, а потім почнемо готуватись до зустрічі нашого життєдайного Світила. Я одягну найкращі свої прикраси. І ми вийдемо його величати. Це найчарівніші хвилини. Правда, милий?

— Угу, — погоджується Шумило і хоче підвести голову.

— Та ще трішки полеж, — Літунка ніжно куйовдить йому чуба.

І тут Вадим жахається. «Якщо вона подасться за коштовностями і не знайде їх там? Що буде? Підніме тарарам. Почнуть шукати злодія. Треба десь сховати прикраси. Отам густий кущ... Вкину туди... А пізніше заберу»... Він прокручує в голові різні варіанти. «А може, десь у березі сховати? Там точно ніхто не шукатиме. Головне — запам'ятати місце. Але як це зробити непомітно? Адже біля річки повно народу»... І тоді приходить, як він гадає, рятівна думка: «Треба якось дістатись додому. Привід — за напоями. Там залишу золото — і повернусь. Але самому якось незручно. Всі парами, а він один. Може виникнути підозра. От якби Настю на це звалувати».

— Настуню, не сердься, підійди, будь ласка. Потрібна твоя допомога мені, нещасному, — благально просить.

— Чого тобі? — Настя все так же стоїть лицем до кострища.

— Пробач мою невихованість. Підійди, — молить Вадим.

— Щось часто тобі сьогодні доводиться вибачатись. Тобі так не здається? — бурчить Настя, не озираючись.

— Та підійди, рибонько, — ще лагідніше умовляє Вадим.

Настя неохоче наближається, сідає поруч. Він її міцно обіймає і, сміючись, тягне на себе. Вона пручається, але марно — у Вадима цупкі руки, мов кліщі. Він шепоче зовсім тихо:

— Ми повинні звідси злиняти! Яюсь дістатись до домівки і залишити там золото.

— Ти це серйозно?

— Серйозніше не буває.

— На велосипедах?

— Атож.

— І всі подумують, що ми втікаємо, як злодії.

Вадим на мить замислюється, а тоді пропонує:

— А ще краще пішки. Понад річкою вийдемо до траси. А там добіжимо.

— Що буде з велосипедами? — їй дуже не подобаються пропозиції парубка. Та вона вирішує більше дізнатись про його каверзний задум і про нього самого. Починає розпитувати.

— Та навіщо нам веліки? — розп'ятує Вадим. — Ми за те золото, що в моїй кишені, купимо сотні таких! А якщо й ти щось прихопиш із тих корзин, то... Пометикуй, золотце.

— Ти хочеш взяти мене у спільники? — гнівається Настя.

— Ти вже й так спільниця. Так що давай не будемо витрачати час. За діло, люба! — Вадим каже таким беззаперечним тоном, ніби питання вирішено.

— Та ти ще й шантажист, Вадиме! — гуде у його вухо Настя. — Як можна так чинити з друзями? У голові не вкладається. Хіба ти сучасна людина?! Ти навіть не скіф! Ти пітекантроп!

— Познушайся трішки. Я дозволяю. А коли заспокоїшся — дай про це знати, — Вадим відпускає Настю. — Я чекаю десять хвилин.

Дівчина сідає поряд, охоплює долонями голову і застигає непорушно.

7

— От ми собі друга знайшли! — гарячкує Іван. Навіть у напівтемряві видно, як він сердито покусує губи. — Ніколи не можна на нього покластися. Кожного разу якісь вибрики! Ні з ким не рахується! От як припинити ту вакханалію, що організував Вадим?

— А давай ми його виманимо до річки, — пропонує Ірина і, взявши Іванові руки у свої, намагається заспокоїти.

— І втопимо? — гірко жартує він.

— Ні, ти крикнеш, що Ірина, тобто я, у річку впала. І треба швиденько її, тобто мене, виловити. А я тим часом сховаюся в гайку он за тими кущиками біля берега, — Ірина киває убік річки.

— Що це дасть? — не розуміє Іван.

— Ми влаштуємо мокрий витверезник для тієї гоп-компанії. Погоджуйся, Іванку, — пригортається до його грудей.

— Таки мудра у тебе голівка під стрічками та віночком, — Іван усміхається і зразу ж телефонує Вадиму. — Друже, виручай! Іринка з берега у воду впала! Хоча б не втопилась! Допоможи! Ми всі у трансі! От лишенько!

Настя здивовано дивиться, як Вадим миттєво підхоплюється з трави на хиткі ноги і кричить у смартфон:

— Лечу!

— Що стряслось? — Настя хапає його за рукав. — Спинись! Куди ти в такому стані?

— Ірина тоне! Рятувати треба! — лементує Вадим, втикає у руки Насті смартфон, з розгону спотикається, котиться по траві донизу, зіскакує на ноги і несеться до річки, що вилискує під ясним місяцем.

— Та не розгуби те, що в кишені! — кричить навздогін Настя. — Треба повернути коштовності!

— Настуню, що трапилось? Куди це він прожогом? — питає Літунка, стає поряд.

— Та Ірина у воду бовкнулась. Як таке могло статись? Біжімо! — похапцем спускається косогором і лає Ірину: — От роззява так роззява!

За хвилину Настя, Літунка і захмелілий Шумило вже на березі. Чується нетерплячий Вадимів голос:

— Звідки вона впала? І куди?

— Нібито отамечки! — Іван показує рукою на крутий бережок і вдає, що знімає одіж.

Вадим, не роздумуючи, одягнений плюхається у воду. Пірнає. Один раз. Другий. Третій.

— Він у тому місці шукає? — стривожено перепитує Настя. — І як це вона примудрилась туди звалитись?

— Іринка посковзнулась, утратила рівновагу — і от маємо клопіт, — пояснює Іван з напуканим стурбованим виглядом.

— О, Господи! Цього нам лише не вистачало! — заламує пальці Настя і гукає до Вадима.

— Отам пошукай! Отам! — і показує рукою за очерети.

— Я допоможу! — вигукує Шумило і теж кидається у річку, пірнає уздовж очеретів, на які вказує Іван. Удвох вони обшарюють поблизу усе дно — марно.

— Може, її течією віднесло? — чи то питає, чи констатує Іван, тамуючи сміх.

Хлопці наввимашки подались далі. Захекані, щоразу виринають, хапають ротами повітря і знов углиб. Тим часом Ірина тихцем вибирається з-за куща, поза спинами стривоженого натовпу, безшумно виходить на берег і, давлячись сміхом, гукає:

— Вадим, Шумило! Я ту-у-ут!

— Що? Де? Як? — вигукує отетерілий Вадим.

— Слава Папаю, жива! — відзивається Шумило і радо ляскає по воді долонею, бризкаючи у бік Ірини.

Вадим і Шумило розгрібають хвильки, що блискають під місяцем, добираються до берега, струшують із себе куширі. Іван по черзі простягає їм руку, висмикує із води.

— Дякую за порятунок! — заливається сміхом Ірина. — Тепер я впевнена, що у скрутну хвилину мені допоможуть!

— Слава Табіті! Ти жива! — полегшено видихає Літунка.

Вадим приглядається до Ірини, потім щупає її спідничку, вишкіряється, відкриває рот — схоже, про себе лається. І дивується:

— Та ти ж зовсім суха! І на утопленицю не схожа! Як це?

— А так! Треба уміти виходити сухою з води! — віджартовується Ірина.

Шумило відвертається, стягує мокру сорочку, викручує і прихвалює:

— Яка тепла водиця! Тільки на Купайла такою буває. Хто не вірить, може скупатись.

— Я вже думала, тебе русалки затягнули у воду, — Літунка кинулась обіймати Ірину.

— А хай тобі грець! Отак надурити! Тебе відшмагати — і то замало, — сичить сердитий Вадим, стрибає то на одній, то на іншій нозі, витрушуючи із вух воду. А тоді й питає: — І що це був за номер?

— Один із заходів на честь Купайла, — не перестає жартувати Ірина. — Може, тобі допомогти? Скажімо, воду витиснути? — і обома долонями починає зганяти воду з мокрої спини.

— Та вже допомогла! Краще відійди! Бо я дуже злий! Знаєш, що за такі жарти заведено? — визвіряється на неї Вадим.

— А й справді, як це розуміти?! — сердиться Настя, теж долонями вичавлюючи воду з Вадимових шароварів.

Ірина струшує краплі з рук:

— От тепер я переконалась, що ти, Вадику, справжній друг. І тобі, Шумило, я дуже вдячна. З вами можна у вогонь і воду! Не тільки на купальські свята.

Ірина нарешті тамує сміх і серйозно промовляє:

— Отеперечки ви, хлопці, у повному порядку. Не хитаєтесь і не заїкаєтесь. Який гарний витверезник — ця купальська річка.

Вадим свариться на неї:

— Я знав, Іринко, що ти деспот, але не до такої ж міри. Більшого знущання й не придумаєш. Май це на увазі, Іване. Вона тобі спуску ні в чому не дасть. Та Бог із вами! — і до Шумила: — Ходімо, брате, сушитись.

— Рятівнички, може вам допомогти? — сміється Ірина.

— Та вже допомогла! Без тебе справимось! — відзивається Вадим, не озираючись.

Вадим і Шумило, поклавши руки один одному на плечі, чимчикують угору до намету, лишаючи на темній траві мокрі блискітки слідів. І навіть не похитнуться. Таки купання у прохолодній воді вигнало хміль. Настя та Літунка, ідучи позаду, посміюються над своїми кавалерами. А Ірина схиляє голову на Іванові груди і беззвучно заходиться сміхом, прикриваючи долонею уста.

— Це для них стане добрячим уроком, — мовить Іван. — Ти так майстерно розіграла сцену — як справ-

жня артистка, – і, крокуючи поряд, міцно пригортає дівчину до свого плеча.

*

І тут раптом Вадим, відійшовши від берега, правичею судорожно мацає свою кишеню, жахається. Таке враження, буцімто в шаровари залізли рак чи риба, і він хоче спіймати. А тоді як заволає: «Порожня! Де коштовності?!» Відштовхує Шумила і довго вдивляється туди, де тільки-но ступав. Сподівається, що прикраси блиснуть під місячним сяйвом. Та марно. В очі кидається лише полиск прим'ятої трави. Він не йме віри – куди вони могли запропаститись? Може, випали, коли котився зі схилу? Він ще раз швидко обмацує кишені – розчаровано опускає руки. Іван, порівнявшись із ним, питає:

– Ти щось загубив, друже? Може, потрібна поміч?

Вадим мовчить, тільки махає рукою, мовляв, ідіть. І ошелешено дивиться то на схил, то на блискаючу річку. «Невже вони випали, коли пірнав? І все через Ірину, щоб їй ні дна, ні покришки! Розіграла усе, як по нотах! Одні збитки від неї! Суцільна невезуха! Такі прибутки пропали! Лежать десь у річковій муляці. Хіба у ній знайдеш? Та ще поночі. Втім не все пропало. Як кажуть, надія помирає останньою. От пойдуть ці артисти, і я повернусь, і відшукаю те золото! Йй-богу!»

До Вадима наближається Настя, обережно торкається його мокрої спини:

– Ти чого такий сумний та згорблений?

Він поволеньки відвертається від річки, бачить веселе обличчя дівчини, кидає сердито:

— Чого либишся? Наче мільйон виграла?

Настя не чекала на таку різкість. Проте замість фиркання, як це робила завжди, співчутливо говорить:

— Вадимчику, що сталося? Ти сам не свій. Ніколи не бачила тебе у такому розпачі. Не крийся. Поділись прикрощами — і тобі легше стане, — бере його щоки у свої долоньки, ніби збирається поцілувати. — Подивись на мене — я твій друг.

Він ще пару хвилин мовчить, не пручається, проте в її очі не дивиться. А тоді сумовито каже:

— Капець! Немає більше в мене ні браслета, ні сережок.

— Як це? Куди вони поділись? — на її обличчі здивування і бентега.

— Схоже, утопив я їх... Коли Ірину рятував... Та за це її саму мало втопити у тім болоті... — шепоче він, важко зітхаючи.

Настя кілька секунд мовчить, ніби збирається з думками, а тоді кидається йому на шию:

— Так це ж чудово! Вадимчику, ти втопив там свої тривоги! Як здорово!

Він зриває з себе її руки і ледь не кричить:

— Дурепа! Це втонула іномарка! Ти це можеш зрозуміти!?

Настю цей окрик приголомшує. Вона хотіла його розраяти, заспокоїти — і наривається на хамство. «Йому ті коштовності дорожчі, ніж я, — думає з гіркою. — А ще недавно так мило залицявся».

— Що ж, у такому випадку шукай собі розумнішу! Он скільки артисточок довкола! — Настя гнівно ляскає його по спині. — Теж мені бізнесмен! На чужому горбу хоче в рай ускочити! Не шукай пригод на свою задницю! Я рада, що так сталося! — і швидко доганяє друзів уже біля намету.

А Вадим усе стоїть, понурий, розгублений, злий на себе, на річку, на Настю і, здається, на увесь світ. «Який облом! Ну, як він міг отак лохонутися? Треба ж було зовсім мало — блискавку на кишені затягнути! Який я блазень! І все через Ірину! От же штука!»

Аж тут і Добролюб з Ірією нагодилися.

— Що тут скоїлося, Слюсарю? У тебе якесь лихо? — питає сполохано Добролюб і хоче зазирнути в очі Вадима. — Може, занедужав?

— Та ні. Все гаразд. Тільки трохи душа не на місці, — обтічно відповідає той.

— Так буває. На те вона й купальська ніч, щоб подумати про вічне і душу ублажити. А невмируще — то любов. Правда, Ірієчко — раю мій? — Добролюб ніжно цілує косу милої.

— Все інше скороминуче, — Ірія довірливо притуляється до нареченого.

— Ви йдіть, я дожену, — сухо каже Вадим і довго заздрісно дивиться їм, щасливим, услід. Йому стає ще сумніше. «Хто ж його отак кохатиме? Настя? Не впевнений. Ірина вже відцуралась, до Івана липне. Та хай буде, як має статись»...

Біля намету Добролюб питається:

— Чому це наш Слюсар усамітнився? Стоїть мокрий, як хлющ? Ніби тільки-но з річки?

— Не турбуйся, друже. То ми так любителів сурини перевиховуємо, — зі сміхом відповідає Іван, погладжуючи косу Ірини на спині.

— Він загадав бажання і тепер морочиться, як його здійснити, — іронізує Настя.

— Може, йому потрібна поміч? — питає Добролюб.

— Навряд. Він мріє стати мільйонером, — зітхає Настя.

— А це що означає? І як? — цікавиться Добролюб.

— Хіба ви не знаєте, як стають мільйонерами чи мільярдерами? — здивовано підсмикує брови Настя.

— Їй-бо, не відаю, — щиросердо зізнається Добролюб.

— Жартуєш? — робить великі очі Настя. — Хочеш, щоб я нагадала? Тож до твого відома, у нас багатіями стають ті, хто може присвоїти державні кошти, організувати відкати, прихватизувати заводи, землі, надра, обдурити ближнього.

Тепер уже Добролюб глипає, трясє головою, ніяк не може второпати та повірити в те, що вилітає із уст дівчини.

— Що, не дійшло? — спостерігаючи за його поведінкою, питає Настя.

— Скажи якимось ясніше, — просить Ірія.

— Мільйонери та мільярдери — у нас це ті, хто краде народні багатства і використовує на свої потреби. Зрозумів?

До гурту нишком підходить Вадим, спиняється за спиною Добролюба, прислухається до розмови. Добролюб, вислухавши доводи Насті, розмірковує:

— Це ж яким злодієм треба бути, щоб присвоювати добро інших?! То погані люди. У нас таких зв'язують, вивозять у степ, ламають хребти і залишають на поталу крукам. Це знають усі. І тому ніхто ні в кого не краде.

— Так і має бути. Нам би такі порядки. До речі, а де це у вас? Ми ж на одній землі, в одній країні... — тепер уже Настя дивується. І тут зустрічається з розгубленим поглядом Вадима, рукою показує в його бік. — А от і наш ясен місяченько прилинув! Вадимчику, ти чув, що сказав Добролюб?

— Я не глухий, — понуро гуде Вадим.

— Страшенно рада за тебе! — насмішкувато каже Настя, ніби не розуміє, чому він такий невеселий. І починає розхвалювати: — Ти був сьогодні неперевершений! Так відчайдушно рятував Ірину!

— Я тобі дуже вдячна, Вадиме, — підпрягається Ірина і теж осміхається.

— Це був подвиг лицаря, — продовжує Настя. — За це я тобі власноручно повертаю твій смартфон. Слава герою!

— А мені хто віддячить? — роззирається на друзів Шумило.

— І тобі слава! — з намету долинає голос Літунки.

— Ви вчинили, як справжні джентльмени, — додає Настя. — З вами будь-які незгоди не страшні!

— Та ну вас! Вам лише б зуби скалити! — Вадим спересердя іде за намет, за ним Шумило. У кущах стягують із себе мокрі шаровари, ретельно викручують рештки води, гулко струшують і знову зодягають.

А з намету лунає розпачливий голос Літунки:

— От лихо! Намисто знайшла! А сережки та браслет ніби у воду впали! Хтось може присвітити?

— Я допоможу! — озивається Настя, ширше відхилляє край намету, аби в нього потрапляли промені місяця. Вмикає ліхтарик смартфона.

Вадим, чуючи те, застигає. А в голові прокручуються слова Добролюба, уява малює страшну картину суду сколотів над злодюгами...

— Вони ж тут були! У цій корзинці! Я їх сама клала, — ледве не схлипує Літунка. — Куди вони могли подітись?

— Може, корзинка з діркою? — питає Настя.

Літунка нахилляє корзинку, общупує денце, потім знову усе перевертає в ній, випростовується і безнадійно стрясає кулачками на грудях:

— От-от сонце зійде, заграє... Я ж хотіла постати перед ним у нових золотих сережках... Сонце дарувало б мені свої золоті промені на радість, на любов, на добро... Я ж так хочу бути щасливою!

— То візьми назад свою золоту спіраль, — Настя наміряється зняти її зі свого зап'ястка.

— Не смій! — Літунка перехоплює її руки. — Подарунки не повертають. Як і побажання. Золото — то частинка сонця. Тож хай воно зігріває тебе в усі дні!

— Не побивайся так, люба, — до Літунки підходить Шумило, ніжно її пригортає. — Я зроблю все, щоб ти була щаслива. Я кохаю тебе. Присягаюсь небом і землею!

Літунка мить стоїть вражена, потім кидається на шию Шумилу:

— Ах ти ж, моє сонечко! Нарешті ти сказав те, що я давно чекала! — і осипає цілунками щоки парубка.

— А за прикраси не переживай, рідненька, — заспокоює Шумило. — Ми їх знайдемо, коли сонце засяє. Ходімо на берег! Там Коло й освятить нашу любов!

Шумило бере Літунку за руку, виводить із намету, підхоплює на руки. І обережно, як найбільшу дорогоцінність, несе до річки, що матово вилискує у передсвітанковій імлі.

А за кілька хвилин й Ірія здивовано вигукує:

— Погляньте! Погляньте! Сонце грає! На деревах! На траві! На річці! Яка то радість! Тільки на Купайла таке буває!

— Ходімо, кохана, зустрічати наше Світило! Наше нове життя! — Добролюб бере Ірію за стан і веде вниз у видолинок, де вже бовваніє кілька десятків пар.

— Іринко, ходімо й ми. Це перший світанок, який ми стрічаємо разом! І сподіваюсь, не останній, — Іван подає їй руку, і вони повагом ідуть стежиною назустріч Сонцю.

У наметі залишаються тільки Настя та Вадим. Він сконфужено стоїть біля виходу, вона — біля перекинутої корзинки.

— Отак треба виводити своїх коханих у світ, — каже Настя і з докором дивиться на Вадима. — А ти все про багатство... Ось воно золото — у любові! І нічим її не замінити! Учись, Вадимчику. Я іду. А ти залишайся.

Можеш іще понишпорити у чужих корзинах та сумках. Може, саме там твоє щастя, нещасний.

Настя рішуче залишає намет. За нею вискакує Вадим, хоче спинити її, хапає за руку, потрапляє на спіраль.

— Що, Вадимчику, вирішив пожитись цією золотою спіралькою? Пограбувати мене? — дошкуляє Настя.

— Та ні, то випадково. Не потрібна мені твоя спіраль. Ти мені потрібна, — голос Вадима хриплий, тремтячий, непевний.

— Ти це серйозно? Так я тобі й повірила! Іди, шукай своє золото! — Настя поспіхом спускається до гурту сколотів, які вже починають славити Сонце у піснях та молитвах.

Вадим стоїть побіля намету, як мовиться, ні в сих, ні в тих — розгублений, сконфужений. Настя озирається на нього, довго роздивляється, а потім махає рукою — мовляв, іди сюди. Вадим зривається з місця і чимдуж біжить униз. Спотикається, падає, сунеться по траві, підводиться і знову мчить до Насті. А та дзвінко регоче, аж заливається сміхом. Та він ладен пробачити їй найдошкульніші кепкування. Головне — вона його покликала. І ось він уже поряд...

Удалині над степом показується тонкий багряний серп, кидаючи жмутки яскравого проміння. Збільшується прямо на очах. Усі сколоти скрізь, де їх застало світило, біля гаю чи річки, у степу, заморожено застигають, підставляючи обличчя ясним потокам. Знають, як важливо для здоров'я та благополуччя насититись,

збагатитись життєдайною снагою Сонця після оббризкування та умивання водою, освяченою богинею Даною. У цей чарівний час небеса купають у промінні степ, посіви, гаї, ліси, кургани і всіх людей. А Чорнобог зі своєю бісівською свитою ховається у печери та нори. Вселенська радість панує на землі. Птаство, прокинувшись, повсюди зачинає дзвінкі ранкові мелодії. Здається, небеса співають у тисячі сопілок та труб.

— Добрику мій, який прекрасний наш світ! Яке чудове життя! Як же я тебе кохаю! Ти в цю ніч вручив мені крила! Я літати хочу! — Ірія, забувши про все на світі, пригортається до Добролюба, а він жагуче виціловує її ланіти, косу та тільки повторює:

— Кохана! Навіки! Я щасливий, що нас поєднала купальська ніч — ніч злюбу! Навесні на Великдень ти народиш мені сина! А потім ще багато дітей. Щоб нашому роду не було переводу.

Вони, забувши про Івана й Ірину, захоплено зізнаються один одному у своїх почуттях, діляться мріями. Іван та Ірина спочатку делікатно відвертаються. А потім він підхоплює її на руки і несе до річки, де вже відбивається серпанок Сонця.

— Іринко, я тебе кохаю. Хай свідками будуть оце сонце, оця річка! Прошу руки та серця! Будь моєю дружиною! — опускає її на землю, стає на коліно, тримаючи утлі дівочі долоньки.

— Я теж тебе дуже люблю. І ладна з тобою у вогонь і воду! Та хоч на край світу! — відповідає Ірина і ніжно куйовдить його оселедця.

— Ми й так на краю. Більш ніж за дві тисячі літ від сьогодні. Так ти згодна поєднати наші долі? — ще раз перепитує Іван.

— Звичайно, Іваночку! Для цього ми й забрались у глибінь минувшини, щоб освідчитись! Як це добре! Як неповторно! Мабуть, саме це мав на увазі Володимир Сосюра, коли говорив, що «через тисячі літ лиш приходить подібне кохання». Я кохаю тебе без кінця і краю, сонечко моє! — тепер уже Ірина, нахилившись, вицілює обличчя Івана.

Добролюб киває на цю закохану пару і каже Ірії:

— А ти знаєш, у мене таке відчуття, що вони — наші далекі-далекі нащадки. Тільки цим можна пояснити нашу схожість із ними.

— Мені теж так здається. Але як вони потрапили сюди? — Ірія теж не зводить погляду з Ірини та Івана. — Втім, у світі все повторюється. Так хочеться, щоб це повторення продовжувалось безкінечно. Слухай, а давай про все розпитаємо у волхва Величара — він усе знає: і про минуле, і про сучасне, і про майбутнє.

— Так і зробимо. Коли проведжатимемо наших гостей. Він має сказати напутнє слово. І для нас, і для них. Так що трішки погамуй свою допитливість, люба. А зараз ходімо споряджати гостей у далеку дорогу.

Тут і Білояр спускається косогором. На ходу сповіщає Добролюбу та Ірії:

— Старійшина Величар бажає з вами зустрітись, — і подається до Івана та Ірини, що милуються красотами понад річкую, тихо перемовляючись, ніби остерігаються злякати хор пташок у гаї.

— Волхв Величар чекає на вас, — каже Білояр і роззирається, шукаючи очима Шумила та Літунку, Вадима й Настю.

У наметі гості перевдягаються — знов постають у своїх куцих бриджах чи шортах, бейсболках. Беруть велосипеди під деревом і стежиною направляються до старійшин на колодах під шатром дерев. Іван, торкнувшись кристала в кишені, про себе зазначає: «Наш спаситель на місці».

8

І от чотири пари спиняються напроти Величара. У правиці він звично тримає високий гачкуватий костур, лівицею розправляє довгу сиву бороду, підбиває вище над чолом солом'яний бриль. Урочисто вітається:

— Свастя, мої любі сколоти, внуки Папая і Апі! — Хай береже вас Всевишній! — і здимає догори руки.

— Свастя! — голосно відгукуються Добролюб та Шумило і стиха Ірія та Літунка.

— Здрастуйте! — гучно відповідає Іван і низько вклоняється.

За ним упівголоса озиваються його друзі і в шанобі на мить схиляють голови.

— Яке яскраве сьогодні Сонце! Воно опромінює все на світі! Зцілює! І тіла і душі наші! Насичує їх радістю, вірою у краще майбуття! Випалює з них усе, що не гідне людини. І навіть недуги. У цьому сила свята

Купайла. А вам воно сподобалось? — і спиняє пильний погляд на гостях.

Особливо довго вдивляється у Вадима. Той знічується, переминається з ноги на ногу. І гадає: «Невже він справді ясновидець і знає про сережки та браслет? Треба вести себе по-бойовому. Навіть у думках не згадувати ту пропажу. Тоді й пронесе»...

— То як вам наше святкування? І у ваших краях таке? — перепитує Величар.

— У нас дещо інакше. Скромніше, — пояснює Іван і розуміє, що старійшина питає з підтекстом: певно, здогадується, хто вони та звідки.

— Я скажу пряміше — у нас його перетворили на свято випивки, — відверто каже Настя, озирається на друзів, чує Вадимове хмикання і питає: — А хіба ні? На ранок навколо кострища гори пляшок та сміття...

— Не перебільшуй, — заперечує Вадим. — Може, хтось і перехилить чарчину... Не без того. Але в цілому свято згуртовує.

— Кого об'єднує? Випивох? — не здається Настя.

Іван, аби вона не бовкнула зайве, перебиває:

— Добродію Величаре, ваш досвід проведення свят знадобиться нам. Будьте певні. Як кажуть, меж для вдосконалення немає.

Вадим погоджується:

— Так таки так! Я особисто про це подбаю!

— Ти?! — неабияк дивується Настя. — Обіцянка — цяцянка!

— Зуб даю! — Вадим характерним жестом показує, як готовий розпрощатись із зубом.

Настя кривиться саркастично:

— Якби ти так розплачувався за свої обіцянки, то уже давно б із порожнім ротом ходив.

— Давайте й цього разу йому повіримо, — поблажливо каже Величар. — Чому б нам не дати йому ще одну можливість дотримати власного слова? Особисто я не сумніваюсь.

— Чуєш? — Вадим звертається до Насті. — Лише ти мені не довіряєш. Я ще покажу себе! Будете пишатись!

— Дай, Боже! Тільки радітиму за тебе, — зітхає Настя.

Величар мовчить, тішиться словесною перепалкою молодих. І коли ті смирніють, спроквола мовить:

— Так-так. Бачу, наше свято вас вразило, — і знову спиняє проникливий погляд на Вадимові, той іронічно усміхається кутиками вуст. Величар припрошує: — Та не соромтесь, діти мої. Сідайте поряд на колоди. Хочу з вами побесідувати відверто про все на світі. На вас, молодих, надія. Ви — майбуття нашої Сколотії. Хотів би дізнатись, як ви збираєтесь берегти її велич та славу, — кидає погляд на розгубленого Вадима. — Та сідай, сідай, сколоте. Місця на колодах удосталь.

Вадим сміливішає, вмощується навпроти на сусідній колоді і каже:

— Отче, а ми не сколоти.

— А хто ж ви? — неабияк дивується Величар, здійнявши густі сірі брови аж під бриль.

— Ми — українці, — твердо мовить Вадим.

— А це хто? — питає Добролюб.

– Українці – і все! Дехто називає нас русами, – пояснює Вадим з виразом знавця історії.

– Тільки не треба нас плутати з «русскімі»! Вони нам не рідня, – додає Іван.

Величар спокійно обводить гостей прискіпливим поглядом: йому нічого не розповідають ті назви. І починає розпитувати:

– Так ви не тутешні?

– Тутешні, – каже Ірина.

– Де ж ви мешкаєте? Де ваше поселення? – питає Величар, а в очах запитання: ану, що ви на це скажете?

– Та тут поряд, за кряжем! Отам за Сонячним курганом! Білояр знає. Тут мій рід з діда-прадіда! – щиро переконує Вадим.

– І мій також, – додає Настя.

– І мій, – каже Ірина.

– А ти що скажеш, Історику? – раптом питає Величар.

Іван розуміє, що цей мудрець і старійшини чекають від нього одкровенень. І він, як кажуть, вирішує іти ва-банк – відверто висловити те, що знає з історії свого краю. Нарешті усім варто зрозуміти, що тут відбується не спектакль, як думають Настя та Вадим, а реальні події, де давнина та сучасність переплітаються і утворюють єдину цілісність. І якщо їх розірвати, то доля народу може зазнати непередбачуваних змін, часом катастрофічних. Що й не раз відбувалось на цих землях...

– Хто тільки не кочував цими степами. До сколотів були кімерійці. Тепер хазяйнуєте ви, скіти, – греки

називають вас скіфами, гіпемологами, тобто доярами кобилиць. Правда? — і чекає на реакцію Величара.

Але той мовчить, лише головою похитує — і не зрозуміло, погоджується чи заперечує.

І Іван продовжує:

— Та й сармати тут похазяйнували. А пізніше, уже після вас, у цих степах гасали авари, готи, гуни, печеніги, половці, болгари, угри, татаро-монголи, німці, мокшанці... Хіба всіх перерахуєш? Надто привабливі ці землі для всіляких зайд. Але наш люд витримав ті набіги та розорення, вистояв, відбудував свій край. І смію сказати, завдяки сколотам та їхнім богам. Уже те, що наш народ досі святкує Купайла, чимало означає. Дехто ще відзначає і Різдво Сонця у грудні, і Великдень у березні...

Величар слухає уважно, не перебиває, тільки час від часу здимає очі до неба — і тоді яскраве проміння Сонця відбивається у його блакитних, трохи вицвілих очах. Коли Іван вмовкає, питає:

— А чому ви відреклись від наших богів — від Папая, Апі, Табіті, Гойтосіра, Аргімпаси, Ареса? Чим вони вам не сподобались? Адже то ваші спасителі та захисники.

— А ми про них нічогосінько не знаємо. Хіба можна вірити у те, про що не відаєш? — говорить спантелічена Ірина.

Величар переводить допитливий погляд на неї:

— То в кого ж ви віруєте?

— В господя нашого Ісуса Христа, — шепоче Ірина. — Бо ж віра у нас православна...

— Яка? — перебиває Величар.

— Християнська... Православна... — рум'яніє Ірина. — У церквах ми молимося нашому господу Ісусу Христу та Пресвятій Богородиці.

— Хто молиться, а хто й ні! — заперече Вадим. — Я у храм навітуюсь хіба що свічки за здоров'є чи за упокій поставити. Не люблю, коли попи називають мене рабом божим.

— Як це рабом? Сколот не може бути рабом! Нічиїм! Навіть богів! — різко каже Величар і гупає костуrom об землю. — Ви тут, певно ж, почули: сколоти називають себе дітьми або онуками Божими. Боги у нас порадики, наставники, заступники. В якій голові зародилась оте нелюдське поняття — раби?! Аж не віриться, що сколоти могли на це погодитись. Як можна бути православним і не славити споконвічне Право, Закон?

— Так у нас заведено, — ніяковіє Ірина і винувато опускає очі.

— Де це у вас? — Величар настовбурчує брови.

— В Україні.

— Назва у вас красива: Україна — у краю Ра, тобто Сонця. Сколотія — теж край Сонця, яке ми ще називаємо Коло або Золоте Коло, або Око Дня. Ми йому поклоняємось. І сьогодні ви спостерігали, як Світло щедро опромінює та зцілює нашу землю і кожного з нас, — щоки Величара все дужче рум'яніють, очі проміняться — ніби в ньому продовжує вигравати купальське Сонце. — Але чому ви стали чийось рабами? Хоч, щоправда, на вас не бачу мотузок чи ланцюгів.

Іван розуміє, що від нього як історика чекають пояснень, і рукою махає Вадиму, який уже збирався щось заперечити.

— Отче, це сталося на нашій землі за тисячу років, можна сказати, до сьогоднішнього купальського дня. Юдеї нав'язали християнство. А київський князь Володимир за їхніми намовами вогнем та мечем змусив русів-слов'ян, ваших нащадків, похреститись.

— То наш сколотський рід вирубали під корінь? — в хриплогому голосі Величара гнів і біль.

— Не зовсім. То були найстрашніші часи в історії Сколотії, Русі-України, — з сумом погоджується Іван.

Запала напружена мовчанка. Настя і Вадим слухали те, як мовиться, з розширеними зіницями. Їх здивуванню не було меж. Вони не могли втямити, що зараз розмова відбувається не з артистами якогось театру, а зі справжніми сколотами, які жили тут ще дві тисячі років тому, а то й більше. Як таке можливе? Подібне просто не могло бути — і крапка! І що меле їхній друг? Що він хоче довести? Якийсь абсурд!

— І ніхто не боронив нашу віру? — нарешті питає похмурнілий Величар.

— Хто не хотів хреститись — тому голова з пліч. Сотні тисяч кращих людей загинули у тому протистоянні від рук найманців-варягів, — зітхає Іван. — Та все ж сколоти-руси-українці вистояли. Збереглися! — і вдаряє кулаком об коліно. — Інакше, як таке могло статись, що я схожий із Добролюбом, Настя з Літункою, Ірина з Ірією, а Вадим із Шумилом. Наперекір усьому відродились!

Ірина злякано дивиться на Івана — таким відвертим вона його ще не бачила. А Настя раптом істерично хихикає. Схоже, вона ще не зовсім усвідомлює, про що мова, гадає — то жарти і перед нею театральна вистава на лоні природи. Вадим теж скептично розтягує губи — мовляв, гомонить собі, а я послухаю, на те ви й артисти.

— Це справді диво купальської ночі — що ви зустрілись. Такого на моєму довгому віку не було. Жодного разу! І як радісно — що ви порозумілися, — Величар на підтвердження своїх слів час від часу постукує костуром об землю.

— Дивно вас слухати. Таке враження, що я ще й досі перебуваю на якомусь ток-шоу, — виривається у Насті. — Та ви не тільки артисти, а й фантазери! Хлопці, мені здається, що ви за балачками забули, що нам пора повертатися додому. Рідні зачекалися.

У цю мить виграє Настин смартфон. Вона вибачливо схиляється перед Величаром, відходить на кілька кроків. За нею ступає Вадим. Вона прикриває апарат долонькою біля рота. Проте чується:

— Та не переживайте. З нами все в порядку. Скоро будемо вдома. Вистава закінчилася.

Іван тим часом неголосно провадить:

— Вельмишановний волхве Величаре, ми вам дуже вдячні за гостинність та привітність. Але нам і справді пора повертатись... У свій час, у своє століття. Хоча, відверто кажучи, дуже погано уявляємо, як це нам вдасться.

— Нас чекають батьки та матері, — додає Ірина.

— Та гостуйте ще! — припрошує Добролюб.

— Нам так приємно спілкуватись зі своїми двійниками, — додає Ірія.

— Ми хотіли б, щоб ви навчили нас кататись на отих... е-е, кониках, — каже Шумило і киває у бік велосипедів.

— Чуєте? Сколоти не хочуть вас відпускати, — сміється Величар. — Утім, приємно, що шануєте свою рідню. Вони теж мої нащадки.

— Жаль, — каже Ірія, — ми так здружилися, зріднилися. Не хочеться й розлучатися. Може, ще трішки погостюєте?

Ті слова чує Настя, яка щойно закінчила розмову по смартфону, ступає до Ірії, пригортає, та все ж заперечує:

— Нехай іншим разом. Сподіваюсь, ще буде така нагода. І ви покажете нам таку ж феноменальну виставу. Мені дуже сподобалась.

— Ми добряче підготуємось, замаринуємо шашлички, прихопимо аквавіту — та як гульнемо! — Вадим ляскає долонями по животу.

— Він знову про своє! Невиправний! — сердиться Настя. — Це вже не смішно! Ти ж переконався — справжнім театралам твій спотикач і даром не потрібний!

Добролюб та Ірія поблажливо усміхаються. А Шумило схвально виставляє великий палець, мовляв, гарна пропозиція. У Ірини на обличчі осуд — ну, Вадим і утнув! Настя скрушно хитає головою.

Величар, здається, розуміє ситуацію — тільки Іван та Ірина відають про незвичайну властивість кристала

і не хочуть, щоб дізналась решта. Чогось побоюються. І, певно, даремно. Не всі здатні пройти випробування часом.

Настя вирішує похвалитися світом, у якому мешкає, підносить смартфон до Величара і пояснює зображення на знімках:

— Ось мій дім! А ось моя мама і тато біля автомобіля. А це братик менший на ровері. Мені здається, я їх тисячу років не бачила.

Величар не подає виду, що дуже вражений світлинами — ошатними багатопверховими домітками, різнобарвними жуками на чотирьох колесах, павутиною дротів. Розглядає кожне фото зосереджено, з великим інтересом. Тепер йому ясніше ясного — на тих картинках його далекі нащадки. По всьому видно — то його рід. Його праправнуки — продовжувачі славного сколотського роду-народу у віках. Він повагом знімає бриля, кладе поряд на колоду, витирає спітнілий від хвилювання лоб, розправляє сиві бороду та вуса і, відхиляючи смартфон, тихо каже:

— Чарівний світ... Проте не відаю, чи зміг би я в ньому жити? І чи стали б щасливими у ньому сколоти?

— А ми ж живемо! І нормально! — вигукує Вадим. — І взагалі, досить нас розігравати, шановний Величаре! Вистава закінчилася. Ми ж не такі наївні, як ви думаете. Впевнений, у вас теж, як у більшості артистів, є свій дім, авто, а, може, й яхта десь за бугром.

Іван та Ірина шикають на нього — мовляв, навіщо, не знаючи, так безапеляційно базікати? Вадим випростовується, починає оборонятися:

— А що я не так сказав? Мати такі блага — це звичайна людська потреба.

— Вадиме, помовч! — не витримує Ірина. — Ми ж зібралися не тебе слухати, а шановного мудреця.

Величар рукою показує Вадиму місце біля себе на колоді, припрошує:

— Сідай, голубе. Не поспішай робити висновки. Життя часом непередбачуване і такі несподіванки підкидає — тільки устигай дивуватись і обмізковувати. У цій вервечці подій і наша зустріч.

— Гаразд. Я — суцільна увага, — Вадим умощується на запропоноване місце, рукою підпирає підборіддя. — Більше ні слова. Мовчу, як риба.

Величар, зробивши довгу паузу, скося поглядаючи на смартфон у Настиній руці, раптом переводить розмову на інше й питає:

— І як ви будете добиратись у таку далеч?

— Як сюди, так і звідси — на велосипедах. Джик — і вдома! — бадьоро відповідає Настя.

— На них по густій та високій траві не поїдете, — відзивається Білояр. Він сидить на колоді трохи осторонь і зосереджено дослухається до розмови, деколи невдоволено поводячи вусами.

— До автотраси докотимо — вона там, за Сонячним курганом. А тоді на колеса — і гайда асфальтом до рідного містечка! — переконує Настя.

— Та немає там ніякої дороги! Одні ярки та видолінки! І бур'яни у пояс! — стоїть на своєму Білояр. — Куди не глянь — безкрай степ. Щось ви, гості дорогі, зовсім заплутались.

Величар припиняє їхню суперечку:

— Білояре, не поспішай. А ти, Насте, теж присядь біля мене з іншого боку. На прощання я вам повідаю одну дуже цікаву легенду нашого роду. У ній розгадка вашого повернення додому. Так що уважно слухайте.

І полилась його розповідь, ніби тихий ручай:

— Так от, рідні мої, давним-давно мій прапрапрадід Папай був свідком того, як із Неба упали золоті плуг, вуздечка, сокира і чаша. А перегода біля кургану урізався в землю кристал. Незвичайний. Тригранний. Як виявилось, то уламок Священної гори Алатир. Він мав таку властивість — потрапляючи під промені Сонця, починав промінитися, а згодом навколо нього утворювався туман. І всі, хто в нього потрапляв, переміщались у далекі часи — або в минуле, або в майбутнє.

— Так і нас підхопив такий туман! — прохоплюється Настя.

— Ти спочатку вислухай! — різко обриває її Іван, аби вона не бовкнула зайве.

Настя винувато шулиться.

А Величар продовжує:

— І таке відбувалось лише раз на рік — на купальські свята.

Вадим йорзає на колоді, зиркає на Івана, ніби питає дозволу говорити. Йому не терпиться щось і своє вставити. Проте помічає, як рука Івана на колінах стискується в кулак, міцніше стуляє губи.

— Так от, мої рідні, слухайте далі, — веде Величар. — Наш пращур Папай вийняв із землі той

кристал. А це, повторюю, було напередодні свята Купайла. Підняв над головою, щоб розгледіти на сонці. І тут все навколо перемінилось, затуманилось. А коли мана розвіялась, Папай побачив перед собою величезне чужинське військо. Він сховав той кристал за пазуху. Чужинці схопили нашого пращура і повели до свого поводиря. А то був перський цар Дарій, який зібрався захопити наші степи та поневолити наш люд. Він вимагав від Папая провести його військо манівцями, щоб оточити сколотів, узяти в полон і відправити у рабство. І Папай зрозумів, що той кристал переніс його на півтисячі років назад.

— І що він зробив? Як вирвався із тієї халепи? — питає Ірина.

— Папай улучив часинку, коли охоронці відвернулись, нишком витягнув той кристал, підставив Сонцю — і знову навкруг розлігся густий іскристий туман. І згинуло військо Дарія, наче ніколи й не було. Папай знов опинився серед своїх, у своєму часі.

— Так це кристал врятував нашу Сколотію від завоєвників? — спитав Шумило.

— Можливо, — ухиляється від прямої відповіді Величар. — Але я так розумію, що той кристал запалив у серцях сколотів ненависть до ворогів. Вони вигнали загарбників зі своєї землі.

— Ми теж сподіваємось, що українці виженуть зайд з нашої держави так само, як сколоти — перського царя. Назавжди! — каже Іван.

— Так і має бути! — впевнено мовить Величар.

— І що ж сталося із тим кристалом? — цікавиться Добролюб.

— Та що? Папай зрозумів, що повертатись у минуле — то дуже ризикована справа. Можна наразитись на великі неприємності, — каже Величар.

— Це точно. Перш ніж стати незалежною, Україна-Русь-Сколотія пережила безліч війн та знущань. Та все витримала. І тепер нікому не підкориться повік! — впевнено каже Іван.

— То що вчинив Папай із тим кристалом? — питає Добролюб.

— Щоб не наразити свій рід на лихо, він зарив той кристал у підніжжі одного з курганів. І нікому не сказав, де саме. Згодом вознісся до Вирію.

— І тепер ніхто не знає, де той кристал? — перепитує Вадим, скося зирить на Івана.

Той совається на колоді і ніби ненароком торкається кишені з кристалом.

— Втрачено будь-які чутки про нього, — зітхає Величар. — І то на краще.

— Чому? — Іван завмирає, чекаючи відповіді.

— Повторюю, повертатись у минуле часом дуже небезпечно, — Величар вивчаюче дивиться на Івана, ніби про щось здогадується. — Зрозумійте, це завжди зіткнення різних уподобань, звичаїв, думок, мрій.

— Це ви про що, отче? — питає Добролюб.

— Та про те, що минувшина може повернутись навіть загарбником Дарієм, — Величар дивиться кудись удаль, наче там прихована істина. — З майбуттям те саме. Можна залетіти надто далеко, що й не повернутись і пропасти навіки. Так що Папай правильно вчинив, заривши той кристал у рідну землю.

— Це справді страшно! — вихоплюється у Насті. — Але нас це не стосується. Так що дякуємо за гостинність. Гарний у вас театр. Одначе, пора повертатись додому.

— Хіба вам не сподобалось у нас? — лукаво мружиться на неї Величар.

— Мамина доня, — дражнить Вадим. — Ще за спідницю тримається.

— Що ви, отче! — каже Ірина. А далі додає вже для Вадима та Насті: — У вас так гарно. Ми взяли участь у такій чудовій п'есі під назвою «Купальська ніч». Це було не менш захоплююче, ніж у Миколи Гоголя...

— І найважливіше — що свято пройшло без торгівлі та випивки, — перебиває її Вадим. — Так незвично. І може, правильно...

— Вадиме, як здорово на тебе вплинуло омовіння у купальській річці, — підколює його Ірина.

— Але нам до домівок пора, — майже квилить Настя. — Вдома хвилюються. Дуже.

— Що ж, будь по-вашому, — раптом погоджується Величар. — Доки ви будете збиратись, ми з Істориком дещо обмізкуємо.

Йдучи стежиною до намету, Настя пригортає до себе Літунку і хоче вручити їй свій смартфон:

— Це за золоту спіраль.

Літунка відводить її руку:

— Я не вмію користуватись цією штукаю. Тож вона просто валятиметься біля мене без діла. А тобі знадобиться.

— Тоді візьми назад цю спіраль. А то мені якось незручно — залишати тебе без дарунка, — Настя неохоче збирається зняти її з зап'ястка.

— А вона хай залишається у тебе на згадку. Через неї я відчую, коли ти мене згадаєш, — Літунка кладе руку на спіраль.

— І ніяких відмовок, сестро! — чується позад них голос Добролюба. — У нас не заведено повертати дарунки.

— Дякую. Наступного разу і я щось придумаю, — обіцяє Настя. — Бачу, у вас дуже любляють намисто.

— То наші жіночі обереги, — уточнює Літунка і розгладжує різнокольорове намисто на грудях.

— От і домовились — я привезу вам обереги, — Настя знову міцно пригортає до себе Літунку.

Позаду йдуть Вадим, Шумило та Ірія. Вадим, як завжди, розхвалює свою слюсарну роботу:

— Брате, якщо тобі треба буде в хату провести водопровід чи встановити систему опалення, ти тільки тюкни — миттю примчу. І так змайструю — усі в околотку заздритимуть. А тоді сядемо і гарненько обмиємо — щоб вік служило. Згода? — і протягує руку Шумилу. — Впевнений, ми налагодимо з тобою вигідний бізнес! Сколотимо солідний капітал!

Шумило щосили трясє руку Вадима, ствердно киває головою, хоч не зовсім розуміє, про що йде мова, й каже:

— Добре. Як гарно, що в мого брата золоті руки.

Вадим виставляє перед собою долоні, пильно вдивляється в них — ніби вони справді золоті.

Їх до кургану збирається супроводжувати Білояр. Слухаючи їхні балачки, хитро всміхається у чорні вуса. Мовляв, потіштесь на прощання.

9

Тим часом Величар бесідує з Іваном.

— Я знаю, що в тебе зараз той кристал. Так розпорядились наші боги. Це означає, що вони тобі довіряють.

— Так, він у мене. Зараз покажу, — Іван шаснув рукою до кишені.

Величар спинив його жестом руки:

— Зажди! Не смій! Не час!

— Чому?

— Ти це здійсниш по той бік кургану. Самостійно. Без свідків. Покажеш кристал Сонцю. Трішки потримаєш його під промінням. І коли почне навколо розтікаться туман, ти швиденько зариєш кристал у землю. Про місце знатимеш лише ти та боги. Зрозумів? А після того не барись. Бо скоро набіжать хмари, закриють Сонце, хлюпнуть дощем — і тоді кристал не запрацює. І ви залишитесь тут надовго — аж до наступного літнього сонцестояння, до свята Купайла, а може, й довше. Вам же тут залишатись не можна — ви маєте продовжувати наш рід у віках! — Величар пильно вдивляється в Івана, ніби хоче переконатись, що той правильно його розуміє.

— Так, отче! Я з вами повністю згоден. І вчиню, як радите, — обіцяє Іван.

— От і добре!

— І лише одне запитання. Можна? — питає Іван з нотками сумніву.

— Будь ласка.

— А якщо я все ж захочу провідати вас? Кристал допоможе?

— І не мрій! Повернення в минуле — це не доріжка у два кінці. Тобі та твоїм друзям наші боги дозволили. І тільки один раз.

— Але навіщо?

— Щоб ви пригадали, де ваше коріння, якого ви роду-племені. А знаючи це, не допустили його розпрошення, виродження на цій землі. І на тебе, як сколота, який знає минувшину, наші боги дуже сподіваються. Вся надія на ваше покоління. Попри усі злигодні та війни рід сколотів має залишитись на віки на цій благословенній землі.

Іван, переповнений почуттями, встає, прикладає руку до серця і голосно вигукує:

— Слава Сколотії!

— Слава Папаю за те, що привів вас сюди! Слава Купайлу за те, здружив та зріднив нас! А тепер, онучку мій, у дорогу! Дай я тебе обійму, — Величар відкладає костур і міцно пригортає Івана до своєї довгої сивої бороди. — Нашому роду нема переводу!

Потім відсторонюється і кричить у бік намету:

— Білояре, веди сюди наших дорогих гостей! Хочу з ними попрощатись!

Гурт молоді, весело перемовляючись, наближається. Білояр веде Іванового «коника», тобто велосипед, який норовить вислизнути з його рук у бік річки.

Іван іде назустріч. На ходу обіймає Добролюба:

— Дякую тобі, брате, за все! Коли зустрінемося, не знаю. Хотілося б. А зараз маю відлучитись, віддати шану Сонячному кургану.

— Не поспішай! Бо хтозна, коли ще побачимось, — просить Ірія.

— Ти у нас такий серйозний, всезнаючий. Нам до тебе ще тягнутись і тягнутись, — схилиє голівку до Іванового плеча Літунка.

— Ти частіше до нас навідуйся. Обіцяєш? — просить Шумило.

— Я завжди вас пам'ятатиму, скільки й житиму. Ви — моя рідня, — відказує Іван. — Думки матеріальні, тобто такі ж явні, як і тіло. Я приходитиму до вас сонячним променем, світлом зірок, шелестом трав, співом пташок.

— Я це відчую, почую, побачу, — каже Добролюб і теж міцно обіймає Івана за плечі. — Адже у наших з тобою жилах тече однакова кров — нашого древнього роду. Так що до зустрічі, брате!

Схоже, Добролюб розуміє, що це остання їхня зустріч у цих степах, біля цієї річки. Він виймає з кишені невеличку золоту гривну на шворці і чіпляє на шию Івана:

— Це оберіг нашого роду. Він виручатиме тебе у найскрутнішу годину.

Іван ніяковіє. Та чує голос Величара:

— Ти, внучку, маєш пронести його через віки і передати своїм спадкоємцям. Хай він завжди оберігає наш рід! У ньому сила і міць Сколотії!

— Так що носи, брате, з честю! — Добролюб дбайливо поправляє гривну на Іванових грудях.

Розчулена Настя звертається до Білояра:

— Друже, сфоткай нас усіх разом із волхвом Величаром. Ставайте отут, поряд з ним. А ти, Білояре, наведеш і кілька разів торкнешся оцього білого кружальця.

— Чи й зумію? Вперше бачу таке диво, — тушується Білояр та все ж бере до рук смартфон.

— Давай я наведу, а ти лише натиснеш кілька разів, — Настя в руках Білояра налаштовує камеру і сама швидко прилипає до Величара.

Білояр фотографує. Настя переглядає кадри і вигукує:

— Чудово! Буде гарна пам'ять про свято Купайла. І про ваш театр.

Іван ловить погляд Величара — той злегка киває у бік кургану.

— Ви тут ще трохи поспілкуйтеся, а мені пора відлучитись ненадовго, — обіймаючи усіх широко розставленими руками, каже Іван. Потім підходить до велосипеда, з багажника бере свій заплічник, з якого виглядає держачок лопатки, піднімає руки над головою: — Я завжди з вами!

Ніхто не здогадується про місію Івана. Тільки Ірина супроводжує його тривожним поглядом і шепоче про себе:

— Господи, допоможи Іванові!

Іван швидко віддаляється від гамірного гурту притоптаною травою. Наближається до кургану, заходить із протилежного боку, осяяного вранішнім Сонцем, виймає лопатку і починає копати обіч гори під розлогим кушиком шипшини. За кілька хвилин ямка готова. Він обережно витягує з кишені кристал і підставляє його під промені Сонця. Минає зовсім небагато часу, і навколо кургану утворюється сиза хмарка упереміж із іскорками. Вона розширюється, стає щільнішою і накриває степ, дерева, річку. Від стійбища чується трикратне:

— Гай-ра-ра!!!

Іван засипає кристал землею, прикриває те місце травою, швидко забирається на вершину Сонячного кургану і відзивається на той клич:

— Слава Сколотії! Гай-ра-ра!

Відлуння розкотисто вібрує повсюди. Минає ще кілька хвилин. Іван бачить на місці стійбища розгублених Ірину, Настю, Вадима, поспішає до них. Настя роззирається навкруги, заламує в нестямі руки:

— Де? Куди всі поділися? Що за фокус? Це щось неймовірне! Оце так номер! А де Величар? Де?

— Вони далеко. Дуже далеко, — заспокоює Ірина.

— Які вони душевні та щедрі! — Настя погладжує золоту спіраль на своєму зап'ястку. — Треба знову до них навідатись. Хто за?

— Я! — піднімає руку Вадим. — Але до візиту, як я й обіцяв, треба добряче підготуватись — феноме-

нальну сурину настояти. А то без неї якось незручно в гості відправлятись. І до зблідлої Ірини: — А ви що — проти?

— Та ні, я теж за. Але без сурини, — сміється Іван, спускаючись із кургану. — Втім, як ти мислиш це здійснити?

— Так у нас же кристал! — вигукує Вадим. Іван насторожується: невже Вадим здогадується про чудодійні властивості тієї пірамідки? — Він перенесе нас за тридев'ять земель у тридесяте царство. Тобто сюди...

— Помрій, — відповідає Іван. — Немає у нас більше кристала.

— Як немає?! Куди він подівся? Ти його поміняв на щось у тих артистів? І тому вони так раптово зникли? Зізнавайся! — підступає Вадим.

— Нема — і все! Загубив.

— Обманюєш?! Ану вивертай кишені! Дай сюди заплічник! Особисто перевірю, на що ти виміняв! — Вадим сіпає лямки на плечі Івана.

Іван, сміючись, вивертає й кишені. Вадим порпається в заплічнику, сердито кидає його на землю і тикає вказівним пальцем у груди Івана:

— Ви тільки погляньте на цього бовдура! Віддав кристал циркачам! За отакусіньку гривню! Ні, щоб на якісь коштовності виміняти! Що ж ти наробив?! Жах! А у них же того золота — цілі розсипи!

— Заспокойся, Вадиме, — Ірина піднімає розхристаний заплічник. — Іван правильно вчинив. Інакше... — хотіла сказати, що могли б не повернутись у цей світ, та осіклась.

— Теж мені адвокатша знайшлася! Тьху! Які ж ви розтяпи! Противно біля вас навіть стояти! — кип'яється Вадим. — Ні, щоб поторгуватись про щось путнє!

— І справді, як ти міг отак опростоволоситись? — Настя дорікає Іванові. — Вручили тобі оту цяцьку, — киває на груди, — а ти й радий! Купився! Ех, ти! І за що я тебе любила? Вадиме, а давай обійдемо стійбище, може, там щось залишилось від тих артистів.

— Гайда! — погоджується Вадим і рішуче, приминаючи золоте колосся пшениці, направляєтсья з пригорка до річки. За ним поспішає Настя. Уже на березі сумовито мовить: — Десь отам, на дні, лежать золоті сережки та браслет. Тільки де? І як їх там знайти?

— Так у чому ж справа? Роздягайся — і вперед! — підсміюється Настя. — Можеш іще раз Ірину порятувати. Ха-ха!

— Тобі лише б зуби показувати, — ображається Вадим. — Зараз у мене немає настрою бульгитись у воді. Та й у якому місці я їх загубив — невідомо. Але я щось придумаю, приїду і знайду!

— А мене візьмеш із собою? — Настя, лукаво поглядає на парубка.

— Хочеш мати з того прибуток? І не надійся! Якщо знайду — все моє буде! — каже Вадим серйозно. — Щоб не зубоскалила!

— Ти спочатку знайди, а потім ділити будеш, — продовжує насміхатись Настя. — Який же ти смішний у своєму бажанні збагатитись. Добре, що Літунка не підняла тарарам. А то б сколоти схопили тебе, злама-

ли хребет і кинули б на поталу крукам. Чув, як карують у Скіфії?

— Менше вір тим балачкам! От де? Де зараз ті сколоти? Зникли! Мов крізь землю провалились. Та й чи були... Тож нікому мене карати, — огризається Вадим.

— Так візьмеш мене на пошуки скарбів? — продовжує під'юджувати Настя.

— Ще подумаю... Подивлюсь на твою поведінку. Надто вона в тебе дошкульна, — Вадим не зводить погляду з річки, наче хоче угледіти в її глибині загублені коштовності.

Настя міняє тон і улесливо звертається:

— Вадимчику, а чому б тобі не скористатися біо-рамками чи маятником? Покрутив би ними над плесом — і пропажа сама до рук прилипла. Сподіваюсь, ти уроки Василя Миколайовича добре засвоїв?

— Може, так і зроблю, — буркає Вадим. — Привезу надувний матрац і поекспериментую. Раптом удасться. І тоді я багач!

— Ха-ха, та до того часу твоє золото шуки та соми проковтнуть і понесуть у далеч, — Настя присмачує жести їдкими шпильками. — Так що не барись — і прямо зараз у воду! Я б на твоїм місці так і зробила.

— Та досить наді мною збиткуватись! — йоржитья Вадим. — Ні, щоб дати слушну пораду, так вона глузує. От же порода!

— Так я ж і раджу! Давай сюди твій смартфон, стягуй бриджі... Отам, отам ти пірнав уночі! Понад очеретом! — і тикає пальцем на плесо.

— Я пірну. Але тільки з тобою! — погоджується Вадим.

— Хіба я схожа на дурепу? — обурюється Настя.

— А я схожий на лоха? — відповідає Вадим.

— От і порозумілися, — ображена Настя збирається йти від берега. — Отак з тобою завжди — одна каламуть.

— Так ти вже не хочеш сережок? — ехидно кидає їй услід.

— Носи їх сам! — Настя відвертається і прямує до кургану. Раптом чує сплеск води, різко обертається й бачить...

Вадим раз за разом хапає з-під ніг сиру глину і несамовито жбурляє у воду туди, де нібито вона забрала у нього коштовності.

— О, Господи! А річка у чому винна? — вигукує Настя.

Проте Вадим ніби не чує, продовжує кидати грудки і бубонить:

— Ось тобі! Ось тобі! Щоб пам'ятала! Грабіжниця!

Настя підскакує, ударяє по руці, вибиває шмат глини:

— Та ти навіжений! Припини! Себе лупцюй! Річці за свою невдачу мститься... Нормальній людині таке під чуб не залізе!

— За що — себе? — тетеріє від несподіванки Вадим.

— За жадібність. Вона тебе згубить. Запам'ятай мої слова.

— А ти не така? Про багатство тільки й мрієш! — Вадим закипає злістю.

– Мрій і ти. Хто тобі заважає? Але ж навіщо красти і оббирати інших?

– Ще одна вихователька на мою голову! Вдають із себе чесних та порядних! Та ви спустіться на землю! Всі крадуть та беруть хабарі! Чиновники, начальники, депутати, президенти! – свариться кулаками Вадим, ніби збирається з кимось на двобій.

– Усіх на себе приміряєш? – підначує Настя.

– А хіба ні?! Якби було інакше, то Україна б розквітала! Це через них вона пасе задніх у всій Європі! А ти мені мізки париш! Якби не твоя Ірина, у мене в кишені була б іномарка! Ясно?

– Та й величезна кишеня в тебе! Ладна увесь світ проковтнути, – починає знов іронізувати Настя.

– Яка треба, така й є! – злоститься Вадим. – І не тобі мене вчити, як жити!

– Що ж, хай буде так! Гуд бай, шукачу скарбів! Я думала про тебе значно краще. А ти, виявляється, пітекантроп.

– Що? Хто той звір? – знетямлюється Вадим.

– Не знаєш? То заглянь в інтернет. А коротко – той, хто лише їсть, п'є і чужі сережки краде, – засміялась зі свого дотепу і поспіхом подалась нагору до кургану. На пригорку озирнулась: Вадим самотньо бовваніє на березі, зсутулений, розгублений, ображений на весь світ. І, крокуючи, давай себе дошкуляти:

– Ну, що ти знайшла у тому Вадимові? Уміє тільки гигикати та горілку жлуктити. Постривай, дорогенький. Будеш ти, нащадку Шумила, у мене по шнурочку ходити!

А біля кургану Іван горілиць лягає на траву, підкладає під голову руки, дивиться у блакитну височінь:

— Як і дві тисячі літ тому, таке ж небо — блакитне, бездонне, вічне. Правда? Та ти, серденько, не стій, сідай. Зачекаємо тих любителів легкої здобичі.

Ірина вмощується поряд із ним. Іван торкається її долоні, ніжно погладжує.

— Десь там, у високості, і наші сколоти, — розмірковує Іван. — У віковічному Вирії.

— У царстві небесному, — додає Ірина, спирається на лікоть, піднімає очі догори.

— Що одне й те ж. І спостерігають за тим, що ми, українці, робимо, як живемо, про що дбаємо. Гей, Добролюбе! Іріє! Шумиле! Літунко! Білояре! Отче Величаре! Чуєте? — гукає Іван, склавши долоні трубкою біля рота.

З даліни долітає рокіт грому.

— Наші прашури нас чують, — каже він, і знову ще лагідніше погладжує руку Ірини.

Вона кладе свою долоню на його, і вони насолоджуються тими доторками. За хвилину їхні погляди стрічаються. Іван обіймає Ірину і притягує все ближче й ближче до себе. Її уста розкриваються для поцілунку. Ще мить і...

Аж раптом над головою, мов грім, збентежений вигук Насті:

— Ви тільки уявіть! Біля річки жодного сліду — ні людського, ні кінського! Ні віночка! Ні цвіточка! І кострище зникло! І колод не стало!

Іван та Ірина відсажуються, роблять вигляд, що насолоджуються довколишнім пейзажем.

— Як ти нас налякала! Аж серце затіпалось, — Ірина кладе руку на груди і гучно хапає ротом повітря.

— Та заспокій своє серце! Тут катастрофа! Наче крізь землю провалилось і стійбище, і сколоти! — Настя збуджено показує рукою то в один, то в інший бік. — У голові не вкладається!

— Усе може бути, — спокійно усміхається Іван.

— Розказати людям, скажуть дах поїхав, — бідкається Настя. — Як дивний сон... І Вадим там стовбичить, мов неприкаяний. Жаль на нього дивитись.

— Справді чудасія! Але чим ти невдоволена? Тобі Літунка подарувала золоту спіраль? Вона нікуди не зникла? Як, приміром, її сережки та браслет... — натякає Іван.

— От давай тільки без еківоків! — дратується Настя. — Я до їхньої пропажі непричетна. А спіральку мені Літунка подарувала. Від щирого серця! Я їй вдячна. І нагадую про це тобі, щоб зайвий раз мене не шпиняв, — сердиться Настя.

До них із видолинку на косогір втомлено волочить ноги Вадим. Часто спотикається, чортихається. Розвертає бейсболку козирком назад. Брови стикаються на переніссі, окресливши глибоченьку борозну. У всій поставі невдоволення та розпач. Він чує останні слова Івана та Насті, вирішує захистити дівчину, а точніше — то привід виплеснути на когось накопичену злість.

— Іване, ну чого ти весь час кепкуєш із Насті? Замість того, щоб заспокоїти, щипаєш! — Вадим підхо-

дить до неї, кладе обважнілу руку на її станочок. — Порадів би за неї. Вона тепер має золоту спіральку. Багачка. А в тебе пшик, не рахуючи гривні. Кристал, і той десь загубив.

— Авжеж. Не повезло мені, друже, — хитро шкіриться Іван. — Наступного разу буду практичніший. Тобі ж добряче повезло. Ти живий, здоровий. Завдячуй Літунці. Вона промовчала про твою крадіжку. А дізналися б сколоти...

— Та годі мені локшину на вуха чіпляти! — очі Вадима блиснули гнівом. — Які там сколоти! Банальний театр. Примітивні актори. От тільки не второпаю, куди вони так швидко змілись? І сліду не залишили...

— От і подумай, де ти був та з ким спілкувався, — Іван все так же пильно вдивляється в небо, ніби хоче розгледіти там сколотів. — Там розгадка всього — у вічності.

— А ти знаєш, з якого краю вони прибули? Може, підкажеш? — питає Вадим.

— Навіщо вони тобі?

— Та ми домовились із Шумилом взаємовигідний бізнес налагодити.

— Ти це серйозно?

— А чом би й ні! Люди вони багаті. На їхніх капіталах можна б цілу бізнес-імперію сколотити! З обертом товарів на мільйони «зелених»... — Вадим широкими жестами показує розмах уявної діяльності. А в очах — відчайдушний блиск. Куди й поділись безнадія та розпач.

Іван, опершись на лікоть, спостерігає за тією сценою:

— Та ти справжній артист! Самобутній! Неперевершений! Жоден сколот з тобою не зрівнявся б. Тільки скажи, чим би ви торгували?

— Я б їм поставляв велосипеди, мопеди, холодильники, пральні машини, врешті-решт автомобілі. А вони мені... До речі, а вони мені що? — з цією думкою Вадим завмирає з розкритими руками.

— А вони тобі коней, волів, шкури, кобиляче молоко, сушену рибу, жито, — підказує Іван, а в голосі — неприхована іронія.

— Ні, вони б мені золото, срібло... Мені б того вистачило. Я уклав би усе те у вигідні комерційні проекти. Купив би собі іномарку. Ні, три! Збудував би маєток! І зажив по-царському! — нахваляється Вадим.

— Та в тебе, друже, наполеонівські плани! Аж завидки беруть! — Іван ледь стримує сміх.

Настя розуміє безглуздість Вадимових намірів і, театралью закотивши очі, додає:

— Вадимчику, а ти не проти, щоб я у твоєму палаці була царицею цариць?

— А мене гувернанткою візьмеш? — озивається їй Ірина, посміхаючись. — Комусь же треба навчати уму-розуму твоїх діток.

— Усіх візьму! Будете моїми слугами! — обіцяє Вадим.

— О, Вадиме, які у тебе неймовірно гігантські задуми! — прихвалює Іван. — Я радий за тебе! Втілення

їх дозволить реформувати нашу Україну до невпізнанності! Ти геній!

Вадим гордовито задирає кирпу, закладає руки за спину, відкопилує губу, гойдається з ноги на ногу і посміюється:

— Гей, царице цариць, а чи не пора нам до своїх маєтків? Прошу до господи, повелительсько! — звертається до Насті, по-мушкетерськи перед нею розмахує бейсболкою, показує на стежину поміж хлібами обіч кургану. — Нас ждуть великі справи! Уперед зі своєю спіраллю!

Усі регочуть. Спільний розіграш удався. Насміявшись, Вадим і Настя беруться за велосипеди. Іван та Ірина ні з місця.

— А ви? — питає Настя. — Ви не з нами?

— Ми вас наздоженемо, — відзивається Іван, опускає очі, довго мовчить.

Настя кидає роздратований погляд то на нього, то на Ірину, підхоплюється і кидає нервово Вадиму:

— Усе ясно! Поїхали, Вадимчику! Ми тут зайві! — хапає руль і затято котить велосипед знайомою стежиною між хлібами мимо кургану у бік автотраси. Вадим поспішає за нею.

Іван розвалюється на траві. І коли Настя та Вадим ховаються за курганом, Ірина опирається на лікті, довго роздивляється його обличчя й питає:

— А скажи, Іванку, чому ти так схожий на Добролюба?

— Тому що й ти — на Ірію, — і ніжно пригортає її.

— І що це означає? — злегка опирається Ірина.

— Те, що ми з тобою зараз в одному із перевтілень наших пращурів. І Настя з Вадимом також.

— Ти це серйозно? Скільки ж разів ми реінкарнувались, доки не стали такими, як є? — Ірина зриває билінку і лоскоче його вуса.

— Це тільки Всевишньому відомо, Іринко. Наші далекі предки — то ми в сучасному світі. Ми з тобою вічні. Так само, як і вони, — філософствує Іван, намагаючись ухопити ту стеблику губами, тягнеться за нею і торкається... вуст Ірини. Ще трішки — і вони зливаються у довгому ніжному поцілункові. Купальське сонце, одягнувши на них яскравий вінок проміння, соромливо просвічується крізь легку хмаринку. Іван лише на мить відривається від губ дівчини і пристрасно шепоче:

— Твоє русяве волосся під сонцем золотиться, ніби корона, — і знову цілує її пухкі вуста.

— Ти теж коронований світилом, — ледь устигає прошепотіти вона, розтуляючи вуста назустріч. — Ти увесь іскришся.

— Я кохаю тебе, Іринко, — тихо промовляє він. — Тепер це повторюю у цьому світі.

Ірина злегка радісно посміюється, куйовдить його оселедця.

— Не віриш? — Іван пригортає її за стан. — І хай свідками мого зізнання стануть оцей Сонячний курган і душі пращурів, які під ним лежать, і оце вічне Сонце.

— Вірю, милий. Вірю. І від того щаслива. Ти справжній сколот, — тепер уже вона тягнеться до нього рожевими губками.

І обоє мліють від надміру почуттів. А вже коли Іван почав виціловувати шийку, Ірина благає:

— Іваночку, коханий, зупинись. Мені так хороше... У нас ще багато днів попереду.. Прошу.. Бо я скоро розтану в твоїх обіймах. Як тоді доберусь додому?.. Пора, мій соколику, — говорить, але губ не відриває. — Та й що подумують Вадим і Настя. А особливо вона. Спересердя такого може намолоти...

— Ще один поцілунок — і помчимо, — погоджується Іван, а сам ще палкіше розціловує Ірину.

— Іваночку, радість моя, спинися, — і ховає свої уста на його грудях. — А то що подумують наші пращури у високості?

— А те, що я тебе дуже кохаю. І це назавжди! — парубок рознімає руки, Ірина випорскує з його обіймів і, вже стоячи, подає йому долоньку.

Іван зіскакує на ноги, підхоплює дівчину на руки і кричить:

— О, предки! Дивіться, ось моя кохана!

З даліни, із-під сонця, долинає:

— Гай-ра-ра!

Принаймні так чується Іванові.

І ось вони викочують велосипеди на вузьку стежину між золотистими пшеницями. Ірина обертається до кургану, затримується, дивуючись його величі, махає на прощання ручкою, мов живому, і дзвенить:

— Дякую тобі, велете! — і шле у простір повітряний цілунок.

Ще кілька хвилин — і вони на автотрасі. Їдуть поряд. Велосипеди швидко несуться з кряжу за вітер-

цем, тільки шини співають: «Люблю, люблю»... Іван пильно вдивляється в обриси рідного містечка попереду. Пригадує, як Білояр намагався його переконати, що там тільки степ без кінця-краю. Насправді ж там живуть нащадки сколотів у ошатних хатах посеред садків.

Удалині, на перехресті напроти трактора, помічають дрібненькі постаті Вадима та Насті. Ті з кимось спілкуються – за їхніми спинами не видно. Та скоро усе прояснюється...

10

На тому ж перехресті, побіля пам'ятника трактору навпроти автостанції, Вадим помічає керівника курсів з біолокації Василя Миколайовича. Той, накинувши свій нерозлучний сірий заплічник на одне плече, простує зі свого мікрорайону до центра містечка. Вадим на ходу озирається до Насті, вишкіряється єхидно:

– От ми зараз і дізнаємося, що то за фокус був біля річки. Та й перевіримо, який він майстер. Чи тільки повчати вміє? Гальмує!

– А ти ще не розібрався, що то було? Звичайнісінька клоунада самодіяльних артистів! – впевнено відзивається вона, проте гальмує, під опорою ставить велосипед. Вадим притуляє до нього свій.

– Як добре, що ми вас зустріли! – вигукує Вадим, а сам краєм ока зирить на трасу: там, на белебні, помічає дві рухливі цятки – Івана та Ірини, які на вело-

сипедах мчать униз. Мимоволі кривиться. Йому дуже не хочеться, щоб Іван та Ірина стали свідками їхньої розмови. А потім притишеним голосом звертається до Василя Миколайовича. — Мені здається, ми влипли в якусь несусвітню халепу. Потрібна ваша допомога. Тільки ви зможете нам сказати правдоньку. На вас надія.

— Вадиме, не придумуй, — перебиває його Настя. — Василю Миколайовичу, не дуже переймайтесь словами Вадика. Там був банальний розіграш. Репетиція якогось театру.

Однак Вадим ніби не чує її голосу і продовжує:

— Не повірите — отам, за Сонячним курганом, таке було... Таке! На нормальну голову не налазить.

— Що саме? — поблажливо усміхається Василь Миколайович. Він не раз переконувався, що Вадим — неабиякий витівник та жартівник.

— Там світ перевернувся. Уявляєте? — Вадим театральніми руками хапає голову.

— Та звідки мені знати? Я там не був. А тут, у містечку, — ніякого апокаліпсису. Ти кажи конкретніше. І швиденько. Бо мені ніколи. Справ — під зав'язку, — Василь Миколайович нетерпляче підсмикує заплічник, ніби збирається рушати.

— Так от біля того кургану Іван викопав феноменальний кристал, — Вадим переходить на шепіт, ще й долонею прикриває рот, наче його хтось збирається підслуховувати. — Та неабиякий, а чарівний!

— Та ти що? Справді? — вдає здивування Василь Миколайович зі скептичним осміхом.

— Можу присягнути. Так от, вирив Іван той кристал. А він як блисне! Як засяє! Промені так і ріжуть небо! Жах! І опинились ми хтозна де! — Вадим розвертається у бік кургану і енергійно махає обома руками у далеч. — Десь отам... Аж отам...

— Це ж де? — Василь Миколайович весело підсмикує кошлаті брови на лоба.

— Як казала моя бабуся, у чорта на куличках, — Вадим знову обертається до співбесідника і тикає великим пальцем позад себе у бік Сонячного кургану.

— Не перебільшуй, Вадику. Василю Миколайовичу, були ми на березі річки у гурті ряжених людей. І святкували з ними Купайла. Гарно святкували, — пояснює Настя й позіхає. — Через них не виспалась. Повіки аж злипаються.

— Що то за кристал? — тепер у погляді Василя Миколайовича зацікавленість, хоч приховане кепкування ще помітно.

Вадим розповідає все голосніше і широкими жестами показує, як усе було:

— Розумієте, коли Іван видобув той кристал із кургану — він неприродньо засвітився на сонці, все навколо заволокло туманом... Усе закрутилось, завертілось... І за кілька хвилин нас оточив гурт скіфів, чи, як каже Іван, сколотів, хай їм абищо. У точнісінько такій одежі, як на картинах нашого місцевого художника. Правду я кажу, Насте?

— Так і було, — неохоче погоджується дівчина, та муючи скептичну усмішку. Мовляв, балакай — язик без кісток. — Одначе я переконана: то постановка

якогось невідомого театру з атракціонами. Так би мовити, при місяці та при зорях. Класний спектакль!

— А ти нічого не придумуєш, фантазере? — питає Василь Миколайович і опускає під ноги заплічник — розповідь його починає інтригувати.

— Та їй-богу! Хіба ви мене не знаєте? — Вадим долонею б'є себе в груди, ніби хоче підтвердити, який він правдивий. І ледь помітно торкається Настиної руки, мовляв, не перебивай.

— І що ж вам не сподобалось у тому театрі? Чи вас там образили? — все ще недовірливо зітхає Василь Миколайович, вважаючи розповідь Вадима черговою вигадкою.

— Та ні, все було чудово. І люди там добрі. І веселились досхочу. Тільки... — Вадим стукає кулаком правиці об ліву долоню. — Одна заковика...

— Вадима жартома викупали у річці, — хихикає Настя. — Він як справжній кавалер рятував свою Ірину. Ги-ги! Досі реготати хочеться.

— Та не мою, — огризается Вадим. — А твою кращу подругу.

— Хай буде так, — аби не суперечити, киває головою Настя. — Вибач. Мовчу.

— Та найдужче мене здивувало те, що ті артисти розмовляють дуже кумедно, — продовжує Вадим. — Ніби й по-нашому, але на якомусь допотопному жаргоні. І в їхньому стійбищі — ні авто, ні смартфонів, ні гучномовців, ніякої сучасної техніки. Уявляєте? Як в доісторичну епоху — лише коники та волики! Як вони дивувались, коли Ірина проїхалась перед

ними на велосипеді! Бачили б ви їхні вибалушені очі!

– Розіграєш мене? – недовірливо розтягує слова Василь Миколайович і повертає голову до Насті.

– Правда, правда! Ох, ці артисти! Уміють вразити! – підтверджує Настя. – І так природньо!

Схоже, Василь Миколайович все ще вважає, що то жарти, опускає підняті брови, спроквола піднімає заплічник, збираючись іти:

– Вибач, у мене мало часу. Справи... А ви тут свої купальські сни розповідаєте.

– Та ні! – палко заперечує Вадим і притримує його за руку. – Тут ніякої каверзи! Зуб даю! І головне – усі ті персонажі так схожі на нас. Ну, прямо двійники! Наче у нас із ними одні й ті ж батьки. Фантастика! Як таке може трапитись?

Василь Миколайович знову опускає заплічник. А Вадим продовжує запально:

– Прикиньте. Ми з Шумилом – як дві краплі води! Настя – вилита Літунка! А Ірина – Ірія! А Іван – Добролюб! Це не вкладається у моєму казані, – стукає себе кулачком по тім'ї. – Загадка природи? Чи містерія? Чи гіпноз?

– З ваших слів це справді виходить за будь-які рамки. Ви мене заінтригували, – Василь Миколайович все ще недовірливо переводить погляд то на Вадима, то на Настю. – Проте, хіба мало на світі схожих людей?

– Та трапляються. Але щоб отак... Та ще й масово... У Ірії та Ірини навіть родимки на щічках однакові.

Якесь наслання та й годі! — Вадим розводить руками. — Хіба то не чудасія?

— Ти тільки про свою Ірину й думаєш, — удає ревності Настя. — А те й не помітив, що у мене з Літункою навіть губи однакові!

— Та помітив, помітив. Ви й цілуєтесь однаково...

— Що? Так ти й з нею?.. — удавано гнівається Настя.

Вадим пропускає ту репліку мимо вух і питає:

— Василю Миколайовичу, оце мене й збиває з пантелику. Як така схожість може бути? Тим більше, що ми з тими артистами ніколи раніше не бачились. Як вони змогли під нас заgrimуватись?

— Так-так... Чудні діла твої, Господи, — Василь Миколайович теперечки задумливо погладжує сивуваті вуса, допитливо розглядає парубка.

— Не вірите? Я істину речу! — хреститься Вадим.

— І чим підтвердите? — Василь Миколайович дивиться на них з прижмуром — йому віриться і не віриться.

— Оцим! — раптом вигукує Настя і виставляє перед ним руку з золотою спіраллю.

Василь Миколайович зосереджено розглядає спіраль, мацає, витягує з кишеньки заплічника маятник, водить над нею. Маятник все дужче розгойдується.

— Таки це справжнє золото. Сколотське. Звідки воно в тебе? — У розширених зіницях Василя Миколайовича спалахує вогник цікавості.

— Літунка подарувала, — щиро відказує Настя і милується спіраллю на витягнутій руці перед собою.

— Хто така Літунка? — насторожено питає Василь Миколайович.

— Мій двійник у тому театрі. Так би мовити, по-сестра. Наречена Шумила. На святкуванні Купайла познайомились.

— Вона така багачка? — Василь Миколайович ще пильніше придивляється до спіралі.

— Не знаю. А що? Вона сказала, щоб я цю спіраль зберегла для своїх нащадків.

— Гм, але це дуже дорога річ. Із чистого золота, — Василь Миколайович знову тримає маятник над зап'ястком Насті. — І, судячи з орнаменту, дуже-дуже давня.

— І скільки їй років? Можете визначити? — питає заінтригована Настя.

— Маятник показує, що цьому виробу понад дві тисячі років, — з виглядом знавця беззаперечно констатує Василь Миколайович.

— Огогочки! Хочете сказати, що ми побували у такій давнині? — тепер уже Вадим посміюється. — Такого бути не може! Василю Миколайовичу, ви більший жартівник, ніж я?

— Не я, а він розкажує, — Василь Миколайович киває на маятник.

— Метре, а прошу глянути сюди, — Настя витягує з задньої кишені смартфон і повільно гортає світлини перед його очима.

Василь Миколайович невідривно вдивляється, вуса ворущаються, чоло пітніє. Раптом відсажується і ледве не кричить:

— Та тут справжнісінькі сколоти! І завважте, на цьому знімку я! — тикає пальцем у постать Білояра. — Але як таке може бути?! Він — вилитий я! Ось придивіться! Я — і крапка!

— Точно! Оце так артисти! Оце так театр! — вигукує й Вадим.

— Та який театр! Це справжні скіфи! Скіти! Саки! Сколоти! — маятник тіпається у тремких руках Василя Миколайовича. — От що я вам скажу, ви були в гостях у своїх пращурів!

— Отакої! — Вадим ошелешено тре скроні. — Таке скажете... Ну, й фантазії у вас, Василю Миколайовичу. Не вірю! Такого бути не може! Василю Миколайовичу, а ви вчора часом не хильнули?... Хочу сказати, не помиляєтесь?

— Ти, Вадику, всіх приміряєш на себе, — дорікнула Настя. — Учора так накуштувався із Шумилом...

— Та годі мене шпиняти! Надоїло! — злиться Вадим, жартома свариться на Настю кулаком, проте й сам прикипає поглядом до світлин.

— Я не вживаю міцних напоїв. Хіба забули? — ніби між іншим, але з нотками образи мовить Василь Миколайович. — Та зараз не про це річ. Із фоток видно, що ви стрілися не з якимись театрами, а зі своїми, як би точніше сказати... прапра?

Настя недовіжливо бликає на Василя Миколайовича і знову продовжує показувати світлини на смартфоні. А він захоплено водить вказівним пальцем над екраном і емоційно вигукує:

— Погляньте, погляньте! Оця дівчина схожа на

тебе, Насте! А цей парубійко – вилитий ти, Вадиме! – Схоже, тільки тепер він уяснив, що його не розігрують.

Те захоплення передається й Насті. Вона швидко джеркоче:

– Не вони, а ми на них схожі. Ну й артисти! Оце так фокусники! Маги! Це ж яку уяву треба мати, щоб отак нас скопіювати? Та ще й на відстані. Вони ж нас ніколи раніше не бачили. Впевнена, серед тих артистів були ясновидці. Або такі майстри біолокації, як ви, Василю Миколайовичу.

– А це хто? – Василь Миколайович пальцем показує на світлину з Величаром.

– Це їхній старійшина. Вождь, так би мовити. Здається, він ясновидець, – пояснює Настя.

– Він нікого вам не нагадує? – питає Василь Миколайович і ще ближче подається до смартфона, аби краще розгледіти зображення.

– Не пригадую, – Вадим ще нижче схиляється над знімком, покусує нижню губу – так завжди робить у незрозумілій ситуації.

– А пам'ятаєте, на околиці містечка у старій хатинці біля річки жив дід Варич? Його теж магом та характерником звали, – питає Василь Миколайович. – Тут вуса – точнісінько, як у нього. І борідка. От тільки головний убір інший. Як же природа любить повторюватись!

– Пригадую-ю, – розтягує слова Вадим. – Ми, хлопчаки, страшенно боялись того Варича. Бувало, як гляне – тіло сиротами покривається. Хоч люди його поважали. Він багатьох лікував травами та молитвами.

— Отож-бо. Наш Варич — викапаний твій Величар, — Василь Миколайович повертає голову до Насті. — Кажуть, усі місцеві — то його рідня не в одному коліні. Ти, дівчино, збережи ці кадри. Це знахідка для нащадків. І свідчення того, що наш рід прадавній.

— Та як таке може бути?! — уже вкотре вигукує Вадим. Схоже, сум'яття полонило його душу. — І не треба мене розігрувати, ніби хлоп'яка. Я не в тому віці, щоб вірити у казки.

— О-о, друже, у світі які лишень чудеса не трапляються! На кожному кроці — сюрприз на сюрпризові, — резюмує Василь Миколайович. — А якщо відверто: я вам по-доброму заздрю. Ви ж були не деінде, а в гостях у... у предків.

— Від ваших слів голова зовсім замакітрилась, — Вадим навіть стягує з тім'я бейсболку, мнені її, стенає плечима, різко відсахується і стрічається з очима Івана.

— Як точно ви висловились, Василю Миколайовичу, — за спинами схилених над смартфоном чується веселий басок Івана.

Василь Миколайович тикає вказівним пальцем у смартфон і захоплено ледь не кричить:

— Ти це бачив?! Ти знаєш, що там? Бомба для всього ученого світу! Прямий доказ того, який древній наш український рід!

— Звісно, бачив. Більше того, навіть засвітився на тих фотографіях. Впізнаєте? — Іван відповідає таким тоном, ніби то буденна річ. — А поруч мене мій прапрадвійник — Добролюб.

Василь Миколайович кидає погляд то на Івана, то на світлину — ніби порівнює.

— Тож як історик скажи, де ви були? Тільки не приховуй, — трохи заїкаючись від хвилювання, просить Василь Миколайович.

— Та ви вже за мене відповіли — в компанії наших далеких пращурів, — констатує Іван.

— Ти так спокійно кажеш, ніби ви були у дворі своїх сусідів через дорогу, — іронізує Василь Миколайович.

— Так, якщо не зважати, що та дорога довжиною більше ніж дві тисячі літ, — щиро посміюється Іван.

— Як? Ти все знав, Іване? І мовчав? Отакий друг! — виривається у Насті. Вона різко закриває смартфон і ховає до кишені. — Знала, що ти фантазер. Але ж не до такої міри. Мені здається, Іван спеціально підклав той кристал і вирішив над нами влаштувати експеримент. Ніколи на тебе не можна покластися, вчителю!

— Ну, тоді покладайся на Вадима, — підколює її Іван з притаєною усмішкою на вустах. — Він усе краще робить.

— Так і зроблю! Ти мене дістав! — Настя демонстративно відвертається від Івана, підходить до велосипеда, збирається зняти його з підніжки, вдає, що хоче податися звідси. Та її затримує запитання Василя Миколайовича.

— А скажи-но мені, Іване, що то за кристал?

Настя завмирає, тримаючись за руль.

— А такий, що туман наганяє. Як у запорозьких характерників! — з викликом, чи то серйозно, чи

жартома мовить Іван. — То не простий кристал, а чарівний. Він здатен змінювати час і простір. Та переносити бозна-куди. Мені здається, то якийсь космічний посланець.

— О-о, уже й до космосу добрались! — озивається Настя, ставить велосипед на підніжку, випростується поряд з Вадимом і знову витягує смартфон із кишені шортів.

— І де він, той кристал? — Василь Миколайович невідривно глядить в очі Івана, ніби хоче переконатись, що той не фантазує.

— Зник у невідомому напрямі, — неохоче відповідає Іван, дивлячись собі під ноги.

— Та знає він! Бо ж сам його десь зарив! — буркає Вадим.

— Знати не знаю, куди він запропастився, — Іван невдоволено морщить чоло. — Може, під час купальських гулянь загубився. Десь там і лежить.

— Так я тобі й повірив! — каже Вадим. — Ні, щоб поділитись тим секретом із друзями. Приховує для себе, рідненького. А тоді піде та й вириє. І подасться за скіфським золотом.

— Не скіфським, а сколотським. Скільки разів тобі нагадувати? — Іван відповідає різко, явно хоче змінити тему розмови.

— Та яка в біса різниця — що в лоб, що по лобі, — сердиться Вадим.

— Відчуваю, що ти знаєш, де той кристал, — захочує на відвертість і Василь Миколайович. — На чолі у тебе написано.

– Був та загув. Вважайте, що я його загубив, – ледь чутно каже Іван.

– Не вірю я тобі, Іване! – кривиться Вадим. – Упевнений – хочеш використати той кристал у своїх шкурних потребах. Жадюга!

– Не скажу.. у ваших же інтересах, – Іван сновигає поглядом біля своїх ніг. – Бо минуле може порадувати, а може скалічити або й убити. Василю Миколайовичу, ви ж так нам казали? Скільки шукачів скарбів зникли без вісті навіки. Почитайте історичні джерела. Так що, друзі, звиняйте. Той кристал канув у Лету, а, може, у нашу річку.

– Марно залякуєш! – нервує Вадим. – Філософією прикриваєшся! А сам думаєш, як те золотце самому хапнути...

– І звідки ти все знаєш? – віджартовується Іван.

– Нарешті проявилась твоя справжня натура, – продовжує напосідати Вадим і тикає пальцем у гривню на грудях Івана. – Прихватизатор! Все для себе, любого! А ще другом називається, – б'є на психіку Вадим.

Іван слухає те спокійно, наче мова не про нього. Раптом Настя починає енергійно здирати з зап'ястка спіраль.

– Що ти робиш? – Іван спокійно кладе свою долоню на її руку.

– А раптом вона мені зашкодить?! Я краще зніму. Боюсь, – зізнається Настя.

– Не дрейф, подруго. Продамо її якомусь багатому колекціонеру. Отримаємо кругленьку суму.

І житимемо, як кум королю чи сват міністру, — Вадим відсторонює руку Івана і заступає собою Настю.

— Марно бентежишся, — каже Іван. — Та спіраль справжня. То тобі, Насте, дарунок від предків.

— Усе ще жартуєш? І що мені робити з цим золотом? — питає розгублена Настя.

— Березти, як зіницю ока, — каже Іван.

— А якщо продати? — обертається до нього Вадим.

— Можна все продати. Навіть совість. Але тоді та спіраль допомагатиме в житті не тобі, Насте, а новому власникові, — втручається Василь Миколайович. — Ти цього хочеш?

— Звісно, ні. Ти почув, Вадиме? — Настя заспокоюється і ніжно погладжує спіраль на зап'ястку.

— Та не вірю я в ці прикмети. Золото мертве. Йому байдуже, хто ним володітиме, — виправдовується Вадим.

Настя раптом напускається на Вадима:

— Це ти так думаєш! І це твоє лихо. А я хочу бути щасливою. Ясно? Літунка назвала спіраль дарунком щастя, а Ірія підтвердила. Я їм вірю.

— Віриш не мені, а тим, які мешкали у цьому світі, як талдичить Іван, більше двох тисяч років тому? Ну.. — не здавався Вадим. Йому хотілося хоча б чимось уколоти Настю.

— Вірю! І передам це золото своїм майбутнім дітям чи онукам. Щоб і вони були щасливі, — твердо заявляє Настя, ховаючи руку зі спіраллю за спину, ніби остерігається, аби хтось її не відняв.

— Яка ти наївна та довірлива, їй-богу. І взагалі ви тут так кучеряво усе закрутили, що голова обертом іде, — Вадим, аби заспокоїтись, починає долонею повільно збивати з бейсболки невидимий пил. — Придумали скіфів, хоч то були звичайнісінькі самодіяльні артисти... Буза то все. Сон. Примара. Тож навіщо зайве язиками молоти? Друзі, ви ж усе бачили — на тому місці навіть сліду не зосталось від того театру.. Коли туман розвіявся — там пустка...

— То й що? А як ти поясниш появу цієї спіралі? — Настя знову підносить руку ледве не до носа Вадима.

— То якийсь багатий буратіно тобі подарував. А хіба ні? — відверто насміхається Вадим. — Цікаво, за які послуги?

— Отакої ти думки про мене? Може, хочеш ляпасів? Так я зараз, — закипає Настя і хоче дотягнутись долонею до обличчя парубка. — Ось як проявляється твоє нутро. Та як ти смієш?! Адже власними очима бачив, що мені цю золоту спіраль одягла на руку Літунка!

— Не пам'ятаю, — Вадим таки хоче ще дужче дошкулити дівчини. — Придумали собі якихось скіфів. Де вони? Покажіть! Агов, скіфи, відізвіться!

Настя знову завзято тикає смартфон перед очі Вадима:

— Та подивись же ще раз! Бачиш? Чи ти досі п'яний? — дорікає Настя. — Чого дурником прикидаєшся?

— Не я, а ви всі прикидаєтесь! Увидили собі казна що — і радієте, як малі діти. Смішно!

— І кристал був вигадкою? — питає Ірина.

— І кристал! — різко відповідає Вадим.

— Тобі що, пам'ять відняло після спотикача? Ану подивись на мене! Не відвертайся! — Ірина прискіпливо заглядає Вадимові в очі.

— Забили собі баки нісенітницею, — все дужче злиться Вадим. — Мовляв, ми — нащадки скіфів чи як там їх — сколотів. І тішитесь! А мені пофіг — були вони чи ні! Я живу в реальному часі. А то все балачки пусто-порожні! І не я один так думаю. Розпитайте людей — вони вам популярно розкажуть.

— От-от, таких сімдесят три відсотки, — втручається в перепалку Іван. — Скажи їм — і на референдумі проголосують, що сколотів не було ніколи.

— І проголосують! — вигукує Вадим. — Бо яка різниця, жили ті скіфи чи ні. Більшості українців все те по барабану! А мені й поготів!

Настя пильно вдивляється у Вадима:

— Та ти чокнувся чи з роду такий?

— Це ви не при своєму розумі... — огризається Вадим. — Та й чому я вам маю доводити прописні істини? Скільки можна баляси точити? Мені спати хочеться!

— Та в тебе душа й зараз спить, — обурюється Ірина. — І, певно, ніколи й не просиналась.

Вадим сердито бликає на неї, знімає з підніжки велосипед, хапається за руль.

— Ну, я поїхав. А ви зоставайтеся тут зі своїми скіфами чи як їх там — сколотами. Може, вони вас напоють та нагодують.

Іван затримує його, поклавши руки на руль.

— Вадиме, у тебе батько та мати є?
— Є. А це до чого?
— А у них були батько та мати?
— Аякже! Були у мене дід та баба.
— А у діда й баби були батьки?
— Мабуть, були. Не пам'ятаю. Бачив тільки на фото.

— А в прадіда та прабабусі були батьки?
— Хтозна. Може, й були. Але фотографії не збереглися.

— Так ти не пам'ятаєш свій рід?
— А навіщо? Мені про це й відати не треба. Що я від того матиму? Мені це не цікаво. Від того, що я знатиму, мій добробут не зросте. Який мені з того навар? Це для тебе, історика, минувшина — заробіток. А я проста людина. Сантехнік. Мені це ні до чого. Ніякої вигоди. Я крутив гайки вчора, крутитиму й сьогодні, і завтра. А ви тут сперечайтесь. Пустите мене, Іване! Справді спати хочу. Ваші теревені мене зовсім зморили.

Іван відступає на крок, мовить:

— Що ж, їдь у своє світле майбутнє. Без знання історії його спокійніше будувати. Тільки пам'ятай, що без фундаменту, який звели предки, твій дім недовго стоятиме. Зарубай це на носі, друже.

— Налякав... А мені все одно. Я спати хочу, — Вадим закидає ногу за раму, натискує на педаль.

— Їдь у свій сон. Тільки обережніше. А то раптом не на ту вулицю втрапиш. Або знову до сколотів утеліщишся, — допікає Іван.

— Не турбуйся за мене. Подбай краще про себе. А то можеш так і залишитися в минулому. Гуд бай! — Вадим корчить гримасу, показує язика, дзенькає дзвінком, прощально піднімає долоню над собою, рушає і невдовзі зникає у провулку.

Василь Миколайович не розуміє вчинок Вадима, довго дивиться йому вслід і філософськи зауважує:

— Даремно він так... У нього була унікальна нагода зустрітися з предками. А він цим нехтує. І таких багацько. Вам же, повторюю, я по-доброму заздрю. Це диво з див! — а тоді мружиться на Івана. — І все ж, може, покажеш, де той кристал?

— Навіщо він вам? — насторожується Іван.

Василь Миколайович робить довгу паузу, ніби сумнівається, чи говорити про свої наміри, переминається, почісує за вухом і утаємничено мовить:

— Та оце прийшла думка: добре б провести такий собі експеримент — поєднати дві цивілізації, давню і новітню. Як гадаєш?

Іван здивовано дивиться на керівника курсів: мовляв, чи добре поміркував? Той трохи тушується під його пильним поглядом. Ірина сполошена. У Насті виривається смішок:

— Ви про що, Василю Миколайовичу? Вважаєте трупу акторів цивілізацією? Смішно слухати.

— То й не слухай, — сердито відказує Василь Миколайович.

Іван задумливо дивиться за далекий кряж, наче уявляє за ним ту давню цивілізацію, і тихо ронить:

— Навряд чи вони ужилися б з нами.

– Чому сумніваєшся? – Василь Миколайович намагається зазирнути в його очі, наче хоче побачити у них відповідь.

– Василю Миколайовичу, – встряє Настя, – ну, ви ж не мала дитина. То була не цивілізація, а звичайнісінька театральна група! Хоч, правду кажучи, спектакль їй удався.

Іван притаєно осміхається на слова Насті, знімає бейсболку, злегка б'є нею об коліно. А після паузи важко зітхає:

– Не вживуться. У них і у нас різні менталітети. І різні способи життя. Абсолютно різні.

– Та й вірування інші, – додає Ірина. – Вони вірили в Папая, а ми в Ісуса Христа. Міг би статись конфлікт ще й на релігійній ниві.

– То й що? Пристосувались би. Чомусь навчили б одні одних. І нарешті українці дізналися б, де їхні родові джерела. Бо зараз як? Тільки й чуєш: а доведіть, що ми – нащадки скелотів чи слов'ян, русів... Свідчень тому справді мало. Та й ті замовчуються. До цих пір ведуться суперечки, звідки пішла біла раса, – Василь Миколайович на підтвердження своїх доводів широко жестикулює.

– А ви як вважаєте? – питає Іван.

– Я так думаю – від трипільців. І вся Європа ними заселена, – Василь Миколайович обводить рукою простір навколо себе.

– Смілива думка, – іронізує Іван. – І ризикована.

– Боюсь, як би після таких експериментів нас не запроторили до психлікарні, – заперечує Ірина. –

Мовляв, порушуєте церковні канони. Суперечите теоріям учених...

— Ви взагалі про що язяками чешете? — нетерпляче кидає Настя. — Теж тему знайшли. Краще б про сьогоднішній день турбувались. Он скільки навколо проблем! А вони про сколотів... Спустіться на землю, панове!

До гурту непомітно повертається Вадим, зосереджений, рішучий, насурмлений. Притуляє велосипед до стойки трактора. Усі, зачувши шурхіт, здивовано оглядаються на нього.

— О-о, явився, не запилився! — вигукує Настя. — Ти щось тут забув? — питає Настя.

— Забув! Тебе! — різко відповідає Вадим.

— А може, спіральку? — підколює Ірина.

— І спіральку також. І не бачу в тому нічого поганого, — сердито бубонить Вадим, підходить до Василя Миколайовича, бере за лікоть, відводить убік, озирється на друзів — чи не підслуховують, і шепоче майже на вухо: — Я до вас у дуже делікатній справі. Оце їхав і думав: ви, як знаний майстер біолокації, могли б той кристал заново віднайти? Без Івана. Бо з ним каші не звариш.

— Навіщо це тобі? — щиро дивується Василь Миколайович.

— Як навіщо? Знайшли б той кристал. І завдяки йому повертались би час від часу до тих скіфів, налагодили б з ними шикарний бізнес, — ділиться планами Вадим.

— І? — не зрозумів Василь Миколайович.

— Ми б тим скіфам такі-сякі сучасні дрібнички, а вони нам — золото та срібло. Золото та срібло! Вигідна справа, я вам скажу! — пояснює Вадим і намагається зазирнути в опущені очі Василя Миколайовича — йому дуже кортить отримати ствердну відповідь.

За їхніми спинами нишком підкрадається Настя, дослухається до розмови.

— Пропонуєш розбагатіти за рахунок предків? — питає здивований Василь Михайлович.

— Ну, навіщо так примітивно! Ми з ними поділились би досягненнями нашої епохи...

У Насті округлюються й без того великі очі. Інтригуюча балачка.

— Постачали б їм телевізори, комп'ютери, мобільники.

— Велосипеди, автомобілі, літаки, — продовжує перелік Василь Миколайович.

— Так таки так! — азартно погоджується Вадим.

— І горілку або спирт, — в голосі Василя Миколайовича бринить смішок.

— А чому б ні?! Та вони тільки дякували б за такий асортимент! — Вадим ніби не чує іронії і додає: — Я їм такий спотикач заковбасив би! Ух!

— У тебе ж і апетити, друже! — притишено вигукує Василь Миколайович.

— Ох і розвернулися б ми з вами! — Вадим все ще не вловлює підковирку.

— Мільйонерами стали б! Та ні — мільярдерами! На менше я не погоджуся! — Василь Миколайович безперестанно киває головою.

Тепер уже Вадим дивується:

— Ви це серйозно?

— А як інакше?! Багатіти — так багатіти! Нічого дрібницями займатися! — вдоволено хихоче Василь Миколайович.

— Та у вас апетити більші, ніж у мене! Це мені подобається! Будете генеральним директором нашої компанії з налагоджування ділових контактів зі співвітчизниками! По руках?

— Аякже! — Василь Миколайович не стримує саркастичного сміху. Помічає позад себе Настю, обертається. — А її призначимо бухгалтером чи скарбником — у неї вже є досвід у банківській сфері. Ти не проти, красуне?

Вадим спочатку схвально киває, а потім витріщається на дівчину і кричить:

— А ти чому тут?! Що за мода — підслуховувати?! Не заважай нашій чоловічій розмові! Де таких виховують?

Проте цей наказ не бентежить дівчину. Вона ні з місця.

— Тебе забула спитати, що мені робити! Теж мені бізнесмени! Смішно слухати.

Василь Миколайович відводить Вадима за руку ще трохи далі. Куди й дівається його веселий вигляд. Він туди-сюди водить змієюю на шведці Вадима й категорично мовить:

— Пропонуєш обібрати прашурів? Так не вийде! Їх уже давно обікрали як не царські посіпаки, так сучасні любителі легкої наживи із міношукачами.

Вадим стоїть розгублений — не сподівався на такий розворот бесіди. Та швидко оговтується:

— Так і я ж про те, — бере за плечі Василя Миколайовича. — Ми б випередили тих міношукачів. Звісно, якщо зможемо повертатися на дві тисячі літ назад... Тоді ще скіфське золото не було вкрадене чи розграбоване. Як вам така фантастична пропозиція?

Василь Миколайович різко скидає руку Вадима зі свого плеча:

— Справді неймовірна. Ти так нічого й не зрозумів. На жаль. Схоже, помішався на збагаченні! Гусак ти лапчастий!

— Він вам діло пропонує! А ви... — голосно кидає Настя за їхніми спинами.

До Василя Миколайовича підходять спантеличені Іван та Ірина. Іван питає:

— Що він від вас хоче?

— Та нічого особливого. Схоже, у нього дах поїхав, — Василь Миколайович раптом заспішив, поправляє заплічник і ні на кого не дивлячись, якимось винувато мовить: — Вибачте, друзі. Мені пора. Забалакався я тут з вами. Передумав я возз'єднувати давню цивілізацію з нашою — це небезпечно. Таку акцію можна здійснити з порядними людьми, а не з... Вибачте... — кидає зневажливий погляд на Вадима, обережно переходить трасу і чимчикує у центр містечка.

Іван та Ірина збентежено перезиркуються.

— Що це з ним? — питає стривожено Ірина.

— Вадим пропонував йому віднайти той кристал. Щоб налагодити товарообмін зі скіфами, — пояснює

Настя. — Чудова ідея! А той дивак відмовився. Які ж нерозважливі люди! Їм пропонують вигідний бізнес, а вони ще й носами крутять.

Іван довго прискіпливо пронизує суворим поглядом то Настю, то Вадима. А тоді раптом розгонисто сміється. Та так, що й горобці, які мостились на тракторі, злякано спурхують.

— Ви справді диваки! Як я вас усіх розіграв! А ви й повірили! Га-га-га! Іринко, хоч ти їм розтлумач, що вони були учасниками вистави театру під відкритим небом! Які ж ви наївні! Отак оконфузитись! До сколотів їм захотілось! Ха-ха! Клондайк побачили! Ото спектакль! От молодці — оті артисти! Нагнали ману на сучасних хапунців. Охо-хо!

Настя розгублено розглядає спіраль на своїй руці, а потім хникає:

— Так вона не справжня? Так це все фокус?

— А в ній можеш не сумніватись. То справжній дарунок! — тамуючи сміх, впевнено каже Іван.

Настя вдає, що утирає очі:

— Тебе не зрозумієш... Ти правду кажеш?

— А хіба я колись говорив інакше?

— Та начебто ти не базіка.

— Артисти — люди щедрі, — хитрувато мружиться Іван, куйовдячи свого оселедця. — То тобі згадка про купальську ніч. Про Літунку. Про Добролюба. Про Ірію. Про Шумила! І про нас.

Настя веселіє, бережно потирає спіраль на зап'ястку. Вадим гнівно свариться кулаком у бік Івана:

— Ну, ти й клоун! Точнісінько, як наш президент! Усіх обдуриш!

Іван ступає до нього, притягує за шию, розтискує кулак друга:

— Треба ж було вас навернути до традицій предків. От я й постарався. То як тобі купальська ніч, друже?

— Феноменальна! І дітям та онукам розкажу. І як це тобі вдалося, Іване? — Вадим обіймає Івана.

— Та як? Історію треба знати, — каже Іван.

— Мабуть, — невпевнено шепоче Вадим.

— Тож тепер по домівках? А то рідні зачекались, — нагадує Ірина.

— Я проведу тебе, Іринко, — Іван звільняє від обхвату Вадимову голову, бере Іринин велосипед, підводить до неї.

— А як же я?.. — розгублено озирається Настя.

— Я тебе доведу. Зі мною не пропадеш, — заспокоює Вадим. — Ми з тобою, як риба з водою. І тут такі діла закрутимо! Без скіфів. Хай їм абищо!

Настя трохи розгублена. Вона не звикла, щоб кавалери їй відмовляли. Певно, вважає, що Іван своєю поведінкою її образив. Вона спочатку відкопилує пухленьку нижню губку, а потім раптом веселіє:

— Який же ти, Вадику, турботливий. Не такий, як дехто, — і раптом пропонує: — А давайте зробимо селфі під оцим трактором. На згадку, — і витягає смартфон. — Я ж обіцяла тим артистам надіслати наші фото.

Усі дружно відступають на кілька кроків від трактора, щоб він потрапив у кадр, і на його тлі фотографуються. Роздивляються знімки.

— А ви звернули увагу, — дивується Іван. — Над кожним із нас сонячна корона. Як ранком після купальської ночі. Все на землі повторюється.

Потім з велосипедами в руках розходяться у різні боки: Іван з Іриною, Вадим із Настею. На відстані одночасно озираються і помахують одні одним руками на прощання.

А в небі над їхніми головами у легкій імлі висвічується все те ж правічне променисте сонце у золотавій короні.

11

Та на тому Вадим не утихомирюється. Муляє те, що через власну необачність пошив себе в дурні. Якби не Ірина зі своїми вибриками, він би сьогодні мав добрячий куш. А так... З голови не виходить думка: як знайти втрачені коштовності на дні річки? Більше того, надокучає інша «мисля»: добре було б налагодити ділові стосунки з тими скіфами чи як вони себе називають — сколотами. Для здійснення цих задумів потрібно... Він мізкує і так, і сяк. Та щоразу приходиться до висновку: самому таке не під силу, треба шукати компаньйонів. Іван? Ірина? Та з їхньою доброчесністю підеш по світу з простягнутою рукою. От Настя... Цю ще можна переконати. Вона хоч і порядна, але охоча до розкошів. Та й тягне його до неї. І личком — хоч на подіум. Однак з неї такий біолокаторник, як із нього самого. Курси курсами, а до цієї тонкої справи ще й кебету треба мати. Щодо Василя Миколайовича, то, зрозуміло, він уже відкараскався — надто совісний. А раз так, то дове-

деться когось зі сторони залучати – більш покладливого.

Так розмірковує Вадим по кілька разів на день. Навіть уночі прокидається від цих надокучливих думок. Дуже йому хочеться заволодіти тими скіфськими скарбами – спасу від них не має. І тут його осяває рятівний, як здалося, здогад: зібрати усі фото з того купальського свята і показати знайомому «чорному» археологу Миколі під кликухою Серафим. Упевнений, той клюне на приманку, бо любить на халяву розбагатіти. Вони добудуть той кристал і... Далі він не захотів заглядати, аби не зурочити задум.

Вадим, окрилений планами, викручуючись перед великим дзеркалом на дверцях шафи, телефонує Насті:

– Сонечко моє ясне, потрібна твоя допомога. Невідкладна!

Чується ображений голос дівчини:

– Вадимчику, нарешті ти й про мене згадав. А то я вже думала...

– О, зіронько, ти мені з голови не виходиш. Після того поцілунку на кургані я сам не свій. Дуже хочу тебе побачити, – Вадим, знаючи вдачу Насті, не скупиться на компліменти. – Ти – промінчик у моєму житті. Ти – моя надія. Моє натхнення!

– І відколи це Ірина перестала тебе надихати? Після того, як ти рятував її у купальську ніч? Ото була комедія! Ха-ха-ха! – Настя заходиться від сміху.

Вадим злиться, але тримає емоції на припоні. І продовжує сипати похвальбу:

— Навіть коли її рятував, думав про тебе, рибонько. Віриш?

— Та звичайно! Після спотикача тільки мною твій казанок і був зайнятий, — дошкуляє Настя, регочучи.
— Ні на краплю не сумніваюсь у твоїй щирості.

— Та годі, радість моя, кепкувати. Що було, те загуло. Тепер і я після тієї купелі став зовсім інший. Так би мовити, освячений.

— Так я тобі й повірила!

— Ладен довести! — твердо каже Вадим.

— Як?

— А давай зустрінемося. І ти пересвідчишся у моїх неймовірно глибоких почуттях до тебе.

Настя якусь мить розмірковує, а потім відповідає уже без іронії:

— Згода. Але де?

— Та будь-де! Хоч у парку. Або біля твого двору. А ще краще, якщо ти сядеш на свій велик і прикотиш до мене.

— Яюсь незручно. Що подумають твої рідні? — відповідає Настя для годиться.

— А їх немає. Вони поїхали в гості до маминої сестри. Хоча б завтра повернулись. А ми тим часом переглянемо наші купальські знімки. Бо на моєму смартфоні всього декілька. На твоєму, впевнений, у десятки разів більше. І вони — наша історична цінність. Буде що дітям та онукам показати. То як, мені чекати на тебе? — і застигає в напруженому чеканні.

Настя, на його радість, швидко погоджується:

— А кавою пригостиш?

– У мене першокласна кава! Сам мелю зі зерен. І шоколад є. А як захочеш шампанського – теж знайду. Для тебе – що душа забажає, – сміливішає Вадим.

– Обійдемося без шампанського! Бо... знову потрапимо до скіфів, – категорично заявляє Настя. – Ми це можемо. Правда?

Проте Вадим розуміє натяк і скрушно зітхає:

– Як скажеш, Настусю! Ти ж моя королева! З нетерпінням чекаю!

За півгодини дівчина уже в гостях у парубка. Вадим галантно зустрічає її біля воріт, чмокає в щоку, заводить у двір велосипед, прихвалює:

– Яка ж ти молодчинка! Навіть не уявляєш, наскільки я радий! Прошу до господи, моя звабнице, – і уклінно розчиняє двері перед гостею.

Запрошує до зали, садовить на диван у золотавій обшивці. На розкладному столі у тарелі з золоченими краями, черешні, полуниці, поряд плитка чорного шоколаду, дві чашечки на блюдечках із золотистим обводом, лискучі жовтогарячі серветки і три розкішні рожеві троянди у високій оранжевій вазі. Схоже, Вадим хоче вразити яскравою розкішшю. Така увага до її особи подобається дівчині. Вона нюхає квіти, смакує велику полуницю. Питає:

– Сам вирощуєш?

– Аякже! Власноруч. Я вже й для тебе коробочку упакував, – киває на підвіконня.

– Який же ти передбачливий! – прихвалює Настя, зручніше вмощуєчись на дивані.

— Та я для тебе, Настуню, ладен зорі з неба знімати, — відповідає парубок, наливаючи чай у чашки.

— Хочеться вірити, — в голосі дівчини нотки смішки. Вона все ще ті залищання сприймає з недовір'ям.

— Думаєш, я балагур? Хочу завважити, голубонько, у мене ще й руки золоті, — Вадим крутить перед дівчиною свої долоні. — Вони все вміють.

— І золото люблять? — не приховує скепсису Настя.

— Не без того, коли нагода трапляється. Я просто хазяйновитий чоловік. Зі мною не пропадеш, — для більшої переконливості Вадим розчепірену долоню стискує в кулак.

— Знаю. Пересвідчилась. Десь у річці й досі рибки отим золотом бавляться, — кепкуючи, натякає Настя.

— Золотце моє, от про це я й збираюся із тобою перетерти. На повному серйозі, — з обличчя Вадима, мов маска, спадає осміх, а долоня лагідно торкається плеча дівчини.

— Що саме ти хочеш зі мною терти? — насторожується Настя, її ще не полишає бажання понасміхатися зі свого кавалера. — Та говори відверто. Без недомовок. Я люблю прямоту.

— Оце вже ділова балачка. Так от хочу я, моя чаєчко, ті коштовності відняти у рибок. Їй-богу! Ніяк з голови не виходять. Сидять у мізках, ніби цвяхи... Ти, серденько, смакуй, смакуй чайок, — Вадим підливає у чашки напій, підсовує поближче до Насті плитку шоколаду і чекає на її відповідь.

— Ти ще віриш у ту казку? Уже вкотре повторюю, то був звичайнісінький спектакль. І, можна сказати, — сон! — Настя обережно тулить пухкі губи до гарячої чашки. — Ти ж чув, що Іван сказав: то він так пожартував. Завчасно розвідав, що якийсь театр готується до святкування Купала, привів нас туди. Для більшої переконливості викопав якийсь уламок скла чи пластмаси — і розіграв нас, як по нотах.

— Настуне, мила, я б повірив твоїм доводам, якби на твоїй ручці не опинились золота спіраль. До речі, де вона? — Вадим затримує чашку біля губ. — Чи то теж міраж?

— Ні, спіраль на місці, залишила вдома, щоб не дратувати жіночок. Бо знаєш, які заздрісні є?

— Мудро вчинила, — прихвалює Вадим. — Подалі від неприємностей. Значить, то не міраж і не сон... Та й Василь Миколайович підтвердив, що то справді скіфське золото. А щодо Івана, то він хитрить. Десь приховав той кристал. Сам, певно, хоче скористатися його магічними властивостями. Через якийсь час віднайде — і буде туди-сюди до скіфів, чи як їх там — сколотів, мотатися. Іван ще той — не промах. Своє не упустить.

Повеселіла Настя з усміхом прижмурюється і ніби між іншим питає:

— То що ти пропонуєш, любителю золота?

Вадим довгенько відмовчується, присьорбує чай та раз по раз зиркає на дівчину, ніби сумнівається, чи говорити про своє сокровенне бажання. Врешті озивається:

— А знаєш, треба випередити Івана.

— Тобто? — Настя здивовано витріщається на Вадима.

— Знайти той кристал! І крапка! — парубок твердо ставить кулак поряд із чашкою.

— Ти все-таки невиправний фантазер, Вадику, — каже Настя, смакуючи шматочок шоколаду.

— Довірся мені. Я все продумав. У мене логіка залізна. І ти можеш допомогти мені здійснити задумане. Якщо захочеш, звичайно, — і прикипає поглядом до її міжбрів'я.

— Яким чином? — Настя піднімає очі на парубка.

— Для початку я попрошу тебе перекачати фотки з того, як ти кажеш, спектаклю, мені на електронку чи месенджер.

— Це простіше простого. А далі? — нетерпеливиться Настя.

Вадим знову вивчає її утаємниченим поглядом, робить значущу паузу:

— А... А далі буде. Поки що промовчу, аби не зурочити.

Настя простягає руку до Вадима через стіл і майже квилить артистично:

— Та не таїсь, милий. Розкажи. Це так цікаво. Люблю розіграші.

— Які розіграші, рибко? Я покажу ці знімки іменитому золотошукачеві. Він допоможе нам знайти той кристал. А заодно і загублені золоті коштовності.

— Але ж претендуватиме на свою долю?

— Звичайно. Та не переживай. У скіфів вистачить золота і для нього, і для нас.

— Я й гадки не мала, що ти такий мрійник. Утім, мені це подобається. Люблю пригоди. Береш у свою компанію? — Настя застигає з піднятою чашкою, чекаючи на відповідь парубка.

— Звичайно, люба! Для того тебе й запросив. Так би мовити, на чай, — поспішає запевнити Микола.

— Ну, ти у мене справжнє золотце! — Настя через стіл лівицею потискує долоню парубка.

І та ніжність — ніби сигнал для Вадима. Він миттю моститься на диван поряд із дівчиною і гаряче шепоче:

— Яка чарівна у мене партнерша! Та ми з тобою гори золота знайдемо! — і тягнеться губами то до щічок, то губ дівчини.

Настя розгублюється, манірно увертається від його цілунків. Та, схоже, залицьальника вже не зупинити. Палкішими стають обійми. Він норовить покласти дівчину, торкається її колін. Вона розуміє його збудження. Однак не за цим же вона прийшла. Та й виходить якось не по-людському. Щось звіряче прокинулось у Вадимові. Він навіть не сказав, що любить... Вона не виривається, а лише упирається руками в його груди і тихо мовить:

— Упевнена, Шумило так не чавить свою Літунку.

Ці слова миттю остуджують Вадима. Він різко відсахується, відкидається на спинку дивана, гучно вдихає повітря, як після бігу, і простягає руку Насті, аби підняти.

— Вибач мені, окаянному. Щось найшло. Ти ж у мене така зваблива. Я дуже тебе кохаю. Чесно, — виправдовується Вадим. — Бачиш, я вже каюся.

— Запам'ятай назавжди, друже, — я можу веселитись, бісики пускати, але легковажити собою не дозволю нікому. Навіть тобі. Хоч ти мені й подобаєшся. Зрозумів? — і жартома ворухить його рудувату чуприну.

Вадим бере в руки її кисть і довго цілує, примовляючи:

— Вибач, золотце.

— Та я така — золота! Так що цілуй. І тоді знайдеш вірного друга в моїй особі, — легенько цілує його в губи.

— До речі, а чому ти згадала Літунку та Шумила? — раптом питає Вадим.

— Та тому, що вони — наші з тобою предки. Так сказав Іван.

— Ти ще віриш його розказням?

— А чому б і ні! Принаймні, хочеться у це вірити. Тим більше, що ми з тобою на них схожі — ніби вилиті в одній формі. Хіба це не бентежить?

— Вважай, що ти мене переконала. Інших пояснень моя логіка не знаходить, — Вадим хоч і сумнівається, проте вдає щирість, на обличчі винувата усмішка.

— Справа не у логіці, а у фактах, — Настя, певно, гадає, що перемогла у цьому словесному двобої і має право висловлюватись безапеляційно. — А проти них ми безсилі. Ти погоджуєшся, Вадимчику?

— Мені нічого іншого не залишається. А попутно хочу ще тебе попросити допомогти у дуже делікатній справі, — Вадим знову вивчаюче дивиться в очі дівчині, ніби сумнівається, чи варто продовжувати, та за кілька секунд мовить утаємниченим голосом прохача: — А ти, серденько, не могла б по старій дружбі якось поспостерігати за Іваном? Раптом він подасться до кургану за тим кристалом? І ми дізнаємось, де він його сховав. Ти як на це дивишся?

На обличчі Насті спочатку здивування, потім густий рум'янець і гнів:

— Вадимчику, ти думаєш, про що просиш? Ти пропонуєш мені слідкувати за Іваном? А може, як у фільмах, увійти до нього в довір'я, а заодно стати його коханкою?! Ну, це вже занадто!

Вадим розуміє, що змолів дурницю, і поспішає виправдатись:

— Вибач, золотце. Не подумав.

— Щось, мій друже, ти часто вибачаєшся. Увімкни свої мізки і не вимикай ніколи! Ти мене часом розчаруєш, голубе руденький, — Настя піднімається з дивана, поправляє шорти, роздивляється себе у великому дзеркалі навпроти дивана і каже: — От чим я не чарівна Літунка? — І повчально додає: — Учись фільтрувати свій язик, друже. А то я можу образитись. І надовго, а то й назавжди. Це я тобі так — на майбутнє.

Вадим стає поряд, огортає рукою стан дівчини, третється щокою об її плече і ніжно шепоче:

— Яка ти в мене неповторна. Яка правильна. Я все дужче у тебе закохуюсь.

Настя повертає до нього усміхнене лице:

— Ах, ти ж мій лизунчик! Умієш підластитись. Але на сьогодні — все! Вмикай свій комп, я перегоню тобі знімки зі свята Купайла. Бо мені час відчалювати. У мене справ — під зав'язку.

— Яка ти в мене ділова, — улесливо говорить Вадим і знову тягнеться своїми губами до її щічки. — Ну, ще хоч один поцілунок.

Настя великодушно підставляє щоку, витягує з кишені шортів смартфон. За хвилину — знімки на компі Вадима. Після цього вона виставляє долоню перед собою й питає:

— Лади? Домовились?

Він киває і ляскає її долоню своєю.

— Перше твоє прохання я виконала. А над іншим ще подумаю. Гуд бай, мій логіку чи логістику! — і, посміюючись, швидко виходить з хати.

Вадим уже у дворі веде за нею велосипеда й гуде:

— Вибач, серденько, коли щось не так.

Настя, не обертаючись, емоційно відповідає:

— Вадику, ну, скільки можна вибачатись!? Що було не так — забули. І починаємо наше спілкування з чистого аркуша. Згоден?

— Для мене твоє слово — закон, — радо говорить парубок у спину дівчині.

— О, це мені подобається, — Настя спиняється, усією поставою величаво повертається до Вадима і вимагає:

— А тепер подивись мені в очі і повтори. Я маю переконатись у твоїй щирості.

Вадим незмигнуто вдивляється в її зіниці і, мов заворожений, басить:

— Твоє слово, твоє бажання — закон для мене!

— Який же ти в мене красунчик! Як Шумило! — вдоволено промовляє Настя, простягаючи на прощання руку.

— А ти незрівнянна! Таких більше немає на світі! — у тон їй відповідає Вадим, торкаючись губами її руки.

На тому їхнє побачення закінчується. Настя на велосипеді швидко віддаляється уздовж вулиці. Вадим дивиться їй услід і стиха шепоче:

— Та не думай, наїзнице, що приборкала норовливого коника. Я не з таких, — і, злегка хряпнувши хвірткою, повертається до хати.

*

Вадим починає активно діяти. На смартфоні швидко відшукує номер телефона свого друга ще зі шкільних літ — Миколу Пересунька, відомого як «чорного археолога». Це захоплення стало ледве не його суміжною професією — за фахом він автомобіліст, закінчив автодорожний технікум. З металошукачем та лопатою об'їжджає кургани та поховання часів війни, щось знаходить, особливо не афішує, аби не наваритися на правоохоронців. Схоже, має від того чималий зиск. Бо вже п'ять років ніде офіційно не працює, проте живе на широку ногу — купив іномарку, квартиру в обласному центрі. Міняє дівчат, як рукавички. Вадим, зачувши Миколин голос, починає здалеку для годиться:

— Як здоров'я, друже?

Той у відповідь басить коротко, стримано:

— Не діждешся. Ще сімдесят літ проживу.

— Ще не одружився? — питає Вадим.

— Та що я тобі поганого зробив? Рано мені сімейством обзаводитись. От сколочу капітал, та й тоді ще добряче подумаю. Не знайшлася ще така, яка б змогла мені хомут на шию накинути. А тебе вже окільцювали?

— Хіба я на недоумка схожий? І я ще не надібав таку, на яку поміняв би свободу, — з переконанням зятого холостяка весело хихикає Вадим.

— Ти про це хотів зі мною побазарити? Так знай, на услякі теревені у мене часу немає. Кожна хвилинка — то золото, — схоже, Микола вже збирається завершити балачку.

— Так і я ж про те. Нічого антимонії розводити. Ми ж ділові люди. Зажди. Не вимикайся, друже, — заповідливо просить Вадим.

— Коротше, нащо я тобі здався? Давай без церемоній та натяків!

— Згоден. Тож слухай. На курганах буваєш? — питає Вадим.

— Вони без мене не можуть, а я без них, — басить Микола.

— Ти ж знаєш, я не з базікал. Справа є — на мільйон. І може, не на один.

— Та ну! — у голосі Миколи здивування і сумнів одночасно. — Валяй далі!

— Так я оце подумав і вирішив узяти тебе у свою компанію, — інтригує Вадим.

— Ти вже і в бізнесмени записався?

— Атож! І мені потрібен саме такий фахівець, як ти.

— Аж не віриться! Невже й ти артефактами захопився? А ще недавно з мене посміювався. Гробокопачем обзивав.

— Забудь! То був просто жарт. Аж тепер я збагнув, наскільки твоє заняття прибуткове.

— І яку посаду ти мені пропонуєш у своїй компанії? А головне — скільки платитимеш? І за що?

— Деталі ми обговоримо при зустрічі. Одне скажу: ти можеш заробити більше, ніж за все попереднє життя.

— Та ну! — ще дужче дивується Микола.

— Я діло пропоную. Вік дякуватимеш.

— Тоді цю справу треба перетерти віч-на-віч! — твердо каже Микола. — Коли зустрічаємось?

— Не швиди. Для початку я скину на твою електронку знімки. На них дуже багато схожих людей. Декого ти знаєш. Уважно передивись, покумекай, а тоді видаси на-гора свій вердикт.

— Кидай! Ловлю!

На тому їхня бесіда обривається. А через півгодини Микола телефонує:

— Щось я не второпаю. Звідки такі знімки? Здається, вони сфоткані ще за царя Панька, як земля була тонка.

— Ти попав у «яблучко». Саме там я й був, — з відчуттям переваги відповідає Вадим, викаблучуючись перед дзеркалом шафи. — І фотки мною зроблені.

— Так на них же скіфи! У всій своїй красі! А це не менше двох тисячоліть назад! — з голосу зрозуміло, світлини його не просто захопили, а вразили.

— Кажу ж тобі, я зі скіфами, чи як твердить наш Іван, сколотами, мед-пиво пив. Обіймався. До поцілунків, правда, не дійшло. Через вогонь стрибав. А всі ті знімки із недавнього святкування Купала, — Вадим ще ретельніше козириться перед дзеркалом, уявляючи збентеженого друга.

— А ти мене не розводиш, хлопче? — сумнівається Микола.

— Клянусь — я гостював у стійбищі справжніх скіфів! Так і було. Зуб даю! — твердо відказує Вадим.

— Важко повірити. Мені здається, то якийсь спектакль з перевдяганням. Такого не може бути! В голові не вкладається. Чи ти вирішив пожартувати?

— Тобі ще й присягнути? Можу. Але навіщо? Ти добре придивився до тих пик та мордашок?

— На знімках суцільні двійники! І ти, і Настя!

— А ще Іван. Та Ірина. Ти ще їх не забув? — продовжує перелік Вадим. — А діда Варича пам'ятаєш?

— Та в мене нібито склерозу ще немає. Нікого не забув. Навіть Варича, що переставився десяток років тому. Але хто вас так майстерно загримував?

— Природа, друже. Природа-а! Коротше, на знімку я зі своїм прапра... у десятому чи двадцятому коліні! Якщо не більше. Ще раз добряче усе роздивись! Там ніякого гриму, — Вадим у дзеркалі пильно розглядає своє обличчя, пригладжує рудого їжачка на тім'ї. — Глянь, в обох однакові ніс, очі, брови, овал

обличчя, волосся... Навіть родимки на шиях. Ти бачиш?

— Якщо це не глюки, то все співпадає. Але... Припустимо, що ти перемістився якимось дивом у ті далекі часи. Хоч я все ж сумніваюсь. Та в якій ракеті?

— Не на ракеті, а з допомогою кристала.

— Тобто...

— Та дуже просто. Іван знайшов той чудодійний кристал біля Сонячного кургану. Біорамками надібав. Відкопав. З виду той кристал нібито нічого особливого. Але коли ми сіли біля кургану вечеряти та обмити ту знахідку... Ти ж знаєш, у мене спотикач — ніде в окрузі такого не знайти. Буде нагода, пригошу. Я його на травах настоюю. Суриною називаю для екзотики.

— Та не відволікайся! Не викручуй мені мізки! — нетерпляче наказує Микола.

— Так от, значить. Наповнили ми склянки. І вже збирались до рота піднести. Уявляєш обстановку? Сонце грає, пташки співають, хліба золотяться, ковила на кургані мріє...

— Вадиме, та не тягни kota за хвіст! Ближче до діла! — ледве не горлає смартфон.

— Так я ж і кажу. Тільки вечірнє сонце вигулькнуло з-за хмари — кристал як блисне, як заіскритися! І туман наплив. Та густючий! Важко було навіть склянки розгледіти у витягнутих руках. Так і не вдалось нам їх вихилити. І, відверто кажучи, було вже не до того. Дівчата — Настя й Ірина — писк підняли.

— А що далі? Вадиме, конкретніше, конкретніше!

— Нас кудись понесло разом з накритою скатертиною-самобранкою та велосипедами. Та невдовзі туман осів, розвіявся і опинились ми...

— Де?! — вигукує Микола.

— Та все ж біля того кургану, неподалік від тієї ж річки...

— Так, може, то твій спотикач туману нагнав? — піджартовує Микола. Може, хильнули зайве?

— Марно глузуєш, — Вадим перекривляє у дзеркалі уявного Миколу, висолоплюючи язик. — І нас обступили з усіх боків скіфи! Зі списками, луками, мечами, на конях. Грішним ділом, я спочатку, як і ти, гадав, що то артисти погорілого театру. Та пізніше виявилось, що то таки справжні скіфи. Та зиркни ще раз на фотографії — і переконаєшся!

— Гарзд, умовив! Але то все лірика. Яку вигоду ми з того туману матимемо?

— Матимемо! Та ще й яку! Мільйонерами можемо стати! Однак за однієї умови.

— Якої? Та пропонуй швидше! Не марнуй час! — Микола важко сопе в мікрофон.

— А умова така — треба знайти той кристал. І тоді ми мандруватимемо до скіфів регулярно. Туди й сюди! Туди й сюди! Поставлятимемо їм сучасні товари, а вони нам за них — золото, багато золота...

— Ну ти й загнув. Мрійник ти, а не бізнесмен. Твоя пропозиція в ніякі ворота не влазить!

— Ти ще для цього й пальцем не поворухнув, а вже відкидаєш. Утім, друже, я не збираюсь тебе уламувати. Передивись ще раз уважно знімки. А тоді мені й

брякнеш. Даю тобі час до ранку. Не погодишся, шука-
тиму інших компаньйонів.

— Добре, я ще помізкую. Бувай! — і зв'язок обри-
вається.

Вадим переконаний: Микола обов'язково пого-
диться. Він із тих, хто любить дармовичку і не відмо-
виться від неї. Для Вадима ж важливо, щоб той допо-
міг знайти кристал. Тим паче, що Микола знається на
старожитностях — як-не-як перерив чимало древніх
поховань. Та й стоси літератури з археології перелопа-
тив. А це багато значить у такій справі. І Настю треба
до цього долучити — хай якимось вивідає, де Іван зарив
кристал. Вона побрикається та й погодиться. Бо теж
має тягу до розкошів.

*

Настя, залишивши оселю Вадима, збирається
податись додому. Та чомусь повертає руля не на
свою вулицю, а на ту, де мешкає Ірина. Навіть сама
дивується: «І куди це її інтуїція веде? Схоже, не ви-
падково». І тут же їй приходить у голову думка: «Все
ж треба допомогти Вадиму. Якщо вдасться знайти
кристал, то...» Вона ще толком не розуміє, що може
статися. Одначе їй хочеться, щоб той Рижик побачив
у ній надійний тил, незамінну помічницю та поради-
ницю. Звісно, вона ще не раз покомизиться, пока-
же йому характер, змусить рахуватися з її претензі-
ями. Одначе, як би там не було, він їй подобається.
А після зустрічі з Літункою та Шумилом, стовідсо-
тково переконана: Вадим — її доля, бо предки у них

спільні. Тільки варто його обстругати, як Буратіно. Може, щось путнє й вийде.

Біля двору Ірини спиняє велосипед, тисне на кнопку дзвінка на воротах. Ірина відхиляє штору, виглядає крізь розчинене вікно і махає рукою:

— Заходь! — і за кілька секунд бетонованою доріжкою біжить назустріч подрузі, стурбовано заглядає в очі гості: — Привіт! Щось трапилось?

— Та ні, нічого. Захотілось тебе побачити. Дізнатись, як ти поживаєш після купальської ночі? — Настя мимохіть чмокає подругу в щоку, заводить велосипед у двір, ставить на підніжку.

— Якщо відверто, то до цих пір не можу прийти до тями. Ніяк не сприйму, що ми були у неймовірній давнині. Чи то в потойбіччі? Чи в задзеркаллі? — щиро ділиться Ірина.

— Чи в театрі абсурду під відкритим небом, — тим же тоном продовжує Настя, уже вкотре повторюючи цю заїжджену фразу.

— Та краще б то був театр, — погоджується Ірина. — Не так моторошно було б усвідомлювати. А то аж жижки трусяться, як згадаю. Та ще й сни навертаються. Якимось з'являються Ірія та Добролюб і питають: «Як живеться тобі, спадкоємнице? Чи не збираєтеся до нас на гостину? Ми з радістю вас зустрінемо...»

— А ти що? — Настя здивовано витріщається на подругу.

— Мене аж затрясло від тих слів! Прокинулась в поту. І дотепер з голови не виходить та розмова. До чого б це? Чи не до лиха?

— Та не бідкайся, подруженько. То залишки вражень від пережитого, — Настя обіймає подругу.

— Е-е, не скажи. Такі сни неспроста приходять. То попередження. Якщо предки кличуть до себе на той світ — чекай лиха, — Ірина, розповідаючи, аж полотніє, в карих очах переляк.

— Та не комплексуй. Нічого поганого не трапиться. Все буде добре. От побачиш, — заспокоює Настя, погладжуючи її плечі.

— Як мовиться, твої слова та до бога. Але я налякана.

— А Івану розповідала про свої страхи?

— Він, як і ти, тільки поблажливо усміхається.

І тут Настю осіняє думка: «Оце і є та зачіпка, аби дізнатись про кристал». І вона каже:

— Так, може, справді варто повторити ту мандрівку до кургану?

— Що ти! Я пас! Мені досить і однієї! — збентежена Ірина махає на неї руками.

— А я не проти! Мені сподобалось! Такі привітні та щедрі люди! Літунка навіть золоту спіральку подарувала, — нагадала Настя.

— І тобі не страшно? Ніскілечки? То ж подорож у світ мертвих...

— Та не перебільшуй. Звичайнісінькі мандри у часі. І Вадим у захваті. Каже, якби була така можливість, подався б знову до тих скіфів...

— Слава богу, такої можливості більше не буде, — відповідає Ірина і вперше під час зустрічі усміхається.

— Чому ж? Якщо віднайти кристал, то мрії стануть реальністю. Тільки де його відшукати? Певно, лиш Іван про це відає, — промовляє Настя і спідтишка слідкує за реакцією подруги.

— Може, й знає, — відвертає погляд Ірина.

— І навіть тобі не зізнається? Він же нібито відверта людина.

— Та як тобі сказати? Він лише раз заїкнувся про кристал.

— Дивно. І жодного разу не пропонував навідатись до Сонячного кургану?

— Чому ж, у неділю на велосипедах збираємось махнути околицями. Заглянемо й до кургану. Так би мовити, за згадками.

Настя насторожується: «Тож не виключено, що під прикриттям подорожі Іван хоче віднайти кристал. От хитрун! Треба попередити про це Вадима».

Ірина пропонує гості почаювати. Одначе Настя, переповнена цими підозрами та новими планами, делікатно відмовляється:

— Вибач. Нехай іншим разом. Бо в мене ще стільки справ на сьогодні. Чи й упораюсь до вечора. А Івану привіт. І приємної мандрівочки вам! — хапає руля й котить велосипед до воріт.

Ірина, провівши подругу, розгублено знизує плечима: «Якась вона дивна. Приїхала, щоб лише привітатись?»

*

А Настя знову крутить педалі до двору Вадима. Біля воріт нетерпляче тисне кнопку дзвінка. І як тільки парубок виходить із сіней, кричить через двір:

— Ну, скільки можна тебе чекати? Слав чи що?

— Та ні. А що скоїлось? І чому така задихана? Хтось за тобою гнався? — допитується Вадим, відчиняючи хвіртку. — Так я з ним розберуся.

— Так от, — перевівши подих, швидко тараторить Настя, — Іван з Іриною направляються до кургану!

— Зараз?

— Та ні, через три дні — у неділю!

— Та-а-кс, ще скілюги часу! — у голосі спокій і розважливість.

— Так уже зараз треба діяти! — метушиться Настя.

— І які будуть пропозиції у моєї пані? Наскільки я пам'ятаю, вона годину тому відмовилась навіть обговорювати цю тему. Але я передбачливий. Знав, що ти сама до неї повернешся, — і тягнеться губами до щоки дівчини. — Яка ж ти в мене зараз чарівна — збуджена, темпераментна! Та за таку новину тебе мало розцілювати!

— Ти прибережи свої поцілунки до слушного часу! Краще покумекай, як вивідати Іванову схованку, — Настя увертається від його губ.

— Та що тут мудрувати? І так усе ясно. Є кілька варіантів. І всі безвідмовні.

— Так чого ж мовчиш? Називай швидше! — Настя озирається довкруг, ніби хоче пересвідчитись, що

ніхто їх не підслуховує. Ще й питає: – А в хаті нікого немає? Бо вікна відчинені...

– І в кожному кутку підслуховуючі пристрої та відеокамери, – хитрувато осміхається Вадим. – Так що обережно, серденько.

– Ти серйозно? – не розуміє жарту Настя.

– Май на увазі – кожне твоє слово за мить уже в ЦРУ, СБУ, ФСБ або деінде. Всі твої плани відомі, навіть якщо ти ще й не вимовила.

Нарешті Настя розуміє, що Вадим її розігрує і сердито кидає:

– Досить базікати! Давай твої варіанти.

– Так от, сонечко, варіант перший – ти залягаєш у пшениці неподалік кургану і чекаєш, доки Іван та Ірина соізвolyть прибути.

– Я? А чому я? Та спечусь на сонці, як печериця! Ти кращого не міг придумати?

– Зіронько, така справа вимагає жертв, – в очах Вадима блискає сміх.

– А чому б тобі самому не позагорати на тому осонні? – Настя турботливо притуляє долоню до його грудей. – Заодно збагатишся вітаміном Д. Знаєш, як це корисно для здоров'ячка?

– Е-е, голубонько, у мене інша місія, – Вадим багатозначно піднімає вгору вказівний палець.

– І яка? Сподіваюсь, не секрет?

– Ми з другом на його машині сховаємось у лісо-смuzі і в біноклі спостерігатимемо за Іваном... І за тобою посеред пшениці, якщо побажаєш. Щоб вовки на тебе не напали.

— Ні, я буду з вами! — вимогливо каже Настя. — Вадику, ну не зможу я спокійно лежати у полі — боюся змій, сколопендр, павуків.

Вадим з-під лоба зиркає на подругу і милостиво погоджується:

— Гаразд. Так тому й бути. Беремо тебе під своє покровительство. Тож цілуй нашу добрість! І будь слухняною дівчинкою!

— Який же ти в мене великодушний. Дай я тебе поцілую, — тепер уже Настя потягнулася до губ парубка.

Вадим не розгублюється, підхоплює її на руки і, цілуючи, несе до веранди. Та на порозі Настя пручається, аж звивається:

— Пусти, мій лицарю. Бо я запізнююсь. Їй-богу.

— Не вірю. Любиш мене за ніс водити.

— Що ти! Як можеш?! Я до тебе всією душею...

— А якби ще й тілом... — Вадим задихається від збудження.

— Вадимчику, у нас попереду все життя. Встигнемо надолужити. Краще скажи, ти мене любиш?

— Аякже, тільки й мрію про тебе. Особливо ночами. Запала ти мені в душу.

— Як Літунка Шумилові?

— Глибше. З голови до п'яток.

— Ти все на жартики переводиш.

— Та які жарти?! Я тебе страшенно люблю! — Вадим знову хоче пригорнути дівчину.

— Не вірисься. Адже ще зовсім недавно ти вертиком упадав біля Ірини, — схоже, Настя хоче дужче переконатись у щирості почуттів Вадима.

— Я? За Іриною? Та вона ж холодна, як жабеня! Та вона й цілуватись не вміє! У неї в голові тільки книжки та її учні. Ні про що інше з нею навіть поговорити, — Вадим говорить упевнено, підсилюючи слова жестами. — Ми з нею різні, як собака з котом. Інша справа — ти! З тобою не заскучаєш! Так що ти мені підходиш за всіма параметрами. А тепер віриш?

— Намагаюся, — Настя ледь розтуляє уста. Сумнів усе ще проступає на обличчі.

А Вадим приліпає до її губ і знову тишком тіснить дівчину до веранди. Одначе вона долонями, мов щитом, упирається в його груди і кричить, аби відволікти його увагу: — Глянь, глянь, на твій дах жар-птиця сіла!

Вадим повертає голову у той бік, куди вона киває, і невдоволено бурчить:

— Та то голуб! Щось у тебе із зором, люба.

Для Насті досить миті, щоб вивільнитись із його лабет. Вона поспішає до велосипеда, кидає на ходу:

— У неділю вранці чекаю на тебе! Подзвониш!

— Ну, ти й хитрюша! Як лисиця! — Вадим розчаровано махає їй услід. — Увечері брякну.

Насті попри її практичність хочеться романтики, а Вадим переводить їхні стосунки на жарт чи на підковирки. «Шумило так не ставиться до своєї Літунки. Він її обожнює, — думає вона і ще завзятіше крутить педалі. — Але я зроблю з Вадима справжнього лицаря. Май це на увазі, соколику».

По від'їзді Насті Вадим зручно вмощується на диван перед дзеркалом, набирає номер Миколи. Радо повідомляє:

— Наш герой разом з подругою у неділю відправляється у мандри. Курган теж у його планах. Звідки знаю? А в моєму штаті розвідниця. Красуня — я тобі скажу! Але дівчинка з характером. Словом, вогонь! Так що спозарання чекаю на тебе. Я вже й бінокль приготував. Ми здаля вивідаємо, де він кристал сховав.

Микола слухає мовчки, схоже, обдумує пропозицію. А тоді й питає:

— А якщо він не відриватиме той кристал? Що будемо робити?

— Почекаємо ще. Колись він проколеться.

— Та ти що?! Я не збираюсь ждати до безкінечності. Для мене час — то гроші. Я на власному окладі. Є в тебе план «Б»? Більш радикальний? — відчувається, Микола починає нервувати, говорить різко, з хрипами невдоволення.

— Якось не подумав... — Вадим відповідає тоном винного.

— Так-с, здається, мені треба брати операцію у свої руки. Ти, президенте, не проти передати мені свої повноваження?

— Як скажеш...

— Тоді от що. Я приїду на своїй тачці з двома хлопцями. Вони уміють переконувати. Може, трішки настрахають того лозоходця. Так би мовити, для порядку.

— Але май на увазі, Іван не з боязких. На самбо і теквандо знається.

— Ха-ха, розсмішив! Мої хлопці не таких обlamували.

— Та не хотілося б, аби силові методи застосовувались. Адже Іван — мій друг.

— Який ти наївний. Як сказав один мудрий чоловіча: у бізнесі немає друзів, а є лише особисті інтереси. Інакше нічого не доб'єшся у цьому житті. Зарубай це собі на носі.

— Як знаєш, тобі видніше. Але все ж краще вирішити дипломатичним шляхом, — намагається переконати Вадим.

— Та я не проти. Але непокірних та гонористих треба ставити на місце. Часом словом чи окриком, а інколи й кулаками. Бізнес любить силу.

— Я вважаю, що це лише в екстреному випадку. Я прибічник мирних засобів. Сподіваюсь, до крайнощів не дійде.

— Хотілося б. Але це я доручаю тобі. Ти загодя якимось чином попередь свого друга, щоб він був чемнений.

— Як?

— А це ти сам поміжуй. Тільки не налякай свого друга, аби він не відмовився від поїздки.

— Гарзд, — неохоче погоджується Вадим.

— Тож до зустрічі у неділю, колего! — зневажливо хмикає Микола і перериває зв'язок.

Вадим не чекав на таку розмову. Вона його не стільки обнадіяла, як збентежила. Микола тиснув на

нього, розмовляв нахраписто. Як вчинити? Можна відмовитись від цієї «операції». І тоді марні сподівання на ділові контакти зі скіфами чи як там їх називає Іван – сколотами. «І буду я й у подальшому бігати на шабашки, крутити гайки, нюхати унітази... І все життя картатись, що змалодушничав. Та й хтозна, як поведе себе Микола. Може статись, що я йому непотрібний. І він домовлятиметься з Іваном за моєю спиною. Цього тільки не вистачало», – розмірковує Вадим, розглядаючи себе у великому дзеркалі шафи навпроти дивану. Потім звично показує язика своєму зображенню і вже вголос твердить:

– Будь мужиком, Вадиме! Рішучим, як скіф! Я стану мільйонером! Чого б мені це не коштувало!

І знову роздуми. Може, таки справді варто ще раз душевно поговорити з Іваном? Ну, чого йому артачитись? А погодиться вказати місце, де кристал, – і матиме вигоди! Про які й не мріяв! Але як? Він же такий правильний – аж нудить. Чого доброго, пошле подалі. Мабуть, доведеться знову підключати Настю. Вона – дівонька настирна. Та й пропозиція з кристалом її зачепила. Недарма поїхала до Ірини і привезла обнадійливу вісточку. Бо ж любить розкіш та похвальбу. Треба їй чимось підлестити. От тільки чим і коли? І це треба зробити не пізніше, ніж завтра, в суботу. А краще сьогодні.

*

Вадиму набридає мучитися власними сумнівами, вмикає номер Настинної мобілки і, зачувши відповідь, улесливо промовляє:

— Привіт, серденько! Як приємно чути твій голосочок!

На його компліменти Настя відповідає збентежено:

— Що сталось, Вадимчику? Усе гаразд?

— Та нічого особливого. Просто скучив за тобою, сонечко. Страшенно! Ти ж у мене така гарна! Так хочеться тебе побачити.

— Аж не віриться. Що це на тебе найшло? — в голосі Насті нотки недовіри. — Ти добре себе почуваєш?

— Краще за всіх. Хочеться заглянути в твої оченята. У тебе такі принадні устонька, — продовжує лестити Вадим.

— Та я така, — тепер голос дівчини починає бриліти дзвіночком. — Давно не чула від тебе приємних слів. Нарешті діждалась. Чесно кажучи, у мене аж крильця стали прорізатися.

— Так лети до мене, мила голубко.

— Е-е ні, мій голубе. У тебе я сьогодні була. Аж двічі. І добре, що ти не зламав мої крильця, — хихоче Настя. — Давай зустрінемося на нейтральній смузі.

— Побажання моєї королеви — для мене закон. За ради тебе на все готовий, — впевнено каже Вадим.

І Настя уявляє себе королевою, перед якою у реверансах розшаркується кавалер. Вона, пораючись біля кастрюль на кухні, від задоволення заплющує очі, і чує із смартфона приємний баритон Вадима:

— О повелителько мого серця, є пропозиція зустрітись у ресторані «Барвінок». Якщо ти не проти, я чекаю тебе там о дев'ятнадцятій годині.

Настя трохи спантеличена. Не чекала від Вадима, звичайнісінького слюсаря, таких високопарних слів. Він завжди відзначався своєю різкістю з елементами хамства... А тепер його ніби підмінили. Вона питає:

— Вадимчику, ти часом не Шекспіра щойно читав? Чи Дюма?

— Та ні, то моє серце так до тебе промовляє, — Вадим перед дзеркалом прикладає руку до грудей і ще лагіднішим голосом додає: — Я з нетерпінням чекаю зустрічі.

— Я згодна, Вадимчику. Ти сьогодні у мене такий романтичний! — задоволена Настя аж шебече. — Такий... Не знаходжу слів для похвали. Це ти?

— А то ж хто? Ластівочко, це я власною персоною. Цілую твої ніжні ручки, — Вадим чмокає губами перед дзеркалом. — До зустрічі!

— Як приємно, милий, — чується зі смартфона.

Настя тоді й гадки не мала, що за цією удаваною ніжністю Вадима приховується лукавий умисел...

*

Біля ресторану Вадим стрічає Настю з великим букетом білих троянд, цілує в щічку, відчуває легенький аромат парфумів, промовляє:

— Вітаю свою королеву! Ти сьогодні незрівнянна! Кращої від тебе немає у світі! — і зачаровано оглядає її стан у блакитній сукні та тонкий золотистий ланцюжок на шії. Поглядом прикипає до золотої спіралі на Настиній правиці. «Як би цей випендрьож не обернувся неприємностями. Бо ж у ресторанах, окрім

нормальних людей, і всяка шушера ошивається. Чого доброго, накинє оком». Він кладе букет на спіраль, прикриваючи золотий блиск.

Настя задоволена, аж сяє, на устах весела усмішка. Вона тулиться грудьми до парубка. Він кладе руку на її стан. І вони гордовито піднімаються східцями до зали, де лунає легка музика, підходять до столика. Вадим турботливо підсуває крісельце, Настя вдячно зиркає на нього блискучими очима і елегантно сідає. Помічає, як за сусіднім столиком розчепурена дівчиця заздрісно спостерігає за ними і киває своєму кавалеру: мовляв, отак треба за своєю обраницею упадати. І це ще більше додає шарму Насті.

Вадим сідає напроти, клацає пальцями, галантно підзиваючи офіціанта, і питає у Насті:

— Що замовимо, королево?

— А що хоче мій король, те й смакуватимемо, — відповідає дівчина.

— Моя королева не проти колекційного шампанського?

— З превеликим задоволенням, мій королю.

Так напівжартома величаючи один одного, вони замовляють офіціанту ще й фрукти, м'ясну нарізку з овочами, апельсиновий сік.

— Може, шашлик? — питає Вадим.

— Що ти, милий?! Хоча б із цим упоратись. Утім, морозиво не завадить, — вдячно усміхається Настя, дивуючись щедрості свого кавалера.

Після того, як офіціант розкорковує при них пляшку ігристого напою і наливає у келихи, Вадим піднімає свій і утаємничено шепоче:

— За тебе, моя чарівна скіф'яночко! За тебе, моя надія і любов!

Настя сприймає його тост зі здивуванням. Одначе їй приємно чути ніжні слова. Вона й гадки не мала, що Вадим спроможний бути таким романтичним. Сьогодні проявилась його справжня сутність. Так їй здається. Та все ж, до чого тут «скіф'яночка»? Ох, цей Вадим — уміє вразити!

Вони пригублюють вино, закохано дивляться один одному у вічі. Настя промовляє стиха:

— Дякую за «скіф'яночку». Пробуджує недавні спогади про свято на березі річки. У мене таке враження, буцімто зараз із нами отут за столом Літунка з Шумилом, Добролюб із Ірією. Пригадуєш? — і вона з натяком киває на золоту спіраль над зап'ястком.

— Вони не виходять із моєї голови. Як згадаю — так і хочу зустрітись, — мрійливо похитується на стільці Вадим. — Кайф!

— Я й зараз не проти побувати у їхньому товаристві, — мрійливо заплющує очі Настя, уявляючи тих далеких друзів, і, як згодом переконалась, своїх пращурів.

— Я теж, — в тон їй мрійливо шепоче Вадим. — Хочеться податись до Сонячного кургану, знову розстелити скатертину біля підніжжя серед пахучих трав, витягнути з сумки велику пляшку...

— Самогону? — пирскає Настя.

— Ні, шампанського, люба! Впевнений, скіфи жодного разу не пробували такого чарівного напою. Їм би сподобалось. І вони захотіли б його придбати.

Навіть на цьому можна розкрутитися, сколотити солідний капітал. Давай, серденько, за це й вип'ємо! — Вадим через стіл простягає келих до Насті.

— І за нас у цьому незвичайному бізнесі, — додає Настя, лунко дзенькаючи своїм келихом об Вадимів.

Повільно з задоволенням смакують напій, час від часу презиркуючись. Вадим знову наповнює келихи. Розімліла Настя водить пальчиком по вінцю — бринить тонка мелодія скла. Золота спіраль торкається келиха — і дзвін посилюється. Дівчині подобається отак бавитись і вона каже:

— Який ти молодець, Вадику. Я дуже вдячна тобі за цей вечір. Ти витягнув мене на світ білий із щоденних турбот. Якщо раніше я тобі лише симпатизувала, то зараз у моїх грудях народжується щось величніше, об'ємніше, світліше...

— А я вже давно від тебе без пам'яті. Ще від першого поцілунку на кургані. До цих пір твій мед на моїх губах, — Вадим, відчувши ліричний настрій своєї подруги, вирішує ще дужче розігріти її почуття. — Ти у мене така солоденька, така принадна, така жадана.

Спантеличена Настя незмигну вдивляється відданими очима у свого велеречивого кавалера. І тільки шепоче:

— Говори, говори, Вадимчику... Так приємно... На душі — свято...

— І я з кожною хвилиною все дужче у тебе закохуюсь, — пристрасно мовить Вадим. — Ми з тобою створені один для одного.

У цю мить до їхнього столика підходить рудово-

лосий, високого зросту і широкий у плечах прищавий молодик, нахилиється до Насті, незграбно простягає м'язисту руку і вимогливо гудить:

— Прошу на танець, дорогуша! Така класна музика, — і косо поглядає на Настину спіраль.

Вадим помічає той хижий зір, супить брови, пригладжує коротку стрижку, сердито бликає на непроханого парубка, а тоді різко випалює:

— Вона не танцює!

Настя не чекала такої категоричної заяви Вадима, розгублено розводить ручками, блискає золота спіраль:

— Вибачте, не можу, — і очікуюче дивиться на Вадима.

— Не вмієш танцювати? Так я навчу! Запросто. Всьому навчу! Зі мною не заскучаєш! — молодик вперто тримає простягнуту руку і гигає.

— Я ж зрозумілою мовою повторюю для тих, у кого щось зі слухом: вона не танцює! — з притиском каже Вадим.

— А я не тебе питаю, а даму! — з викликом відповідає молодик і єхидно осміхається.

Настя, розуміючи, що, як кажуть, на рівному місці назріває скандал, повертається до молодика і лагідно промовляє:

— Добродію, вибачте, але я тільки-но гіпс зняла зі свого коліна. Так що зачекайте, доки я стану на тверді ноги.

Молодик недовіжливо розглядає її ноги, сконфужено хмикає:

— Ну, це вагома причина. Інших відмов я б не прийняв. Жаль, не вберіг твій кавалер таку красуню від травми. Я б такого не допустив, — і переводить погляд із золотої спіралі на найжаченого Вадима. Схоже, йому хочеться хоча б чимось дошкулити задержуватому супротивнику.

Вадим уже ладен зірватися з місця, але Настя спить його ледь помітним жестом і відповідає молодика:

— А ви потанцюйте он із тією дамою. А я подивлюсь, як це у вас виходить. Буду знати, так би мовити, на майбутнє.

Молодик дивиться на повненьку напомаджену жіночку за столиком, куди вказує поглядом Настя, і сміливо направляє туди. На прощання манірно козиряє і кидає зі смішком:

— А ручка у вас золотенька. Не боїтесь, що відірвуть? — ступає скособочено, не відриваючи погляду від спіралі.

— Ловелас нещасний! — шепоче збентежена Настя. — Гидко дивитись.

Вадим, аби заспокоїти дівчину, піднімає келих:

— За тебе, моя винахідлива скіф'яночко!

— За тебе, мій лицарю! За те, що захистив мене. Мені так приємно, — широко усміхається дівчина.

Дзвенять келихи.

— Я завжди готовий відстояти тебе, — Вадим напівжартома гордовито випрямляється у кріслі і трішечки задирає носа.

— Бачу, на тебе завжди можна покластися, — підхвалює задоволена Настя. І різко переводить розмо-

ву на інше: — Мій лицарю, а тепер скажи, як по-твоєму умовити Івана, аби він погодився віднайти кристал?

Вадиму здається, ніби Настя читає його думки. Спочатку трохи розгублюється та ще прискіпливіше вдивляється в її вродливе личко, наче там проступає відповідь. Кілька секунд пожовує губи, а тоді каже:

— Я був би страшенно радий, якби Іван погодився. Але ж... Ти знаєш, який він принциповий. Мене точно не послухає. Хто я для нього — слюсар... А він вважає себе великим цабе.

— Без нього це неможливо, — погоджується Настя. — Тож якось треба його умовити.

— Скажу відверто — я запропонував своєму давньому корешу, а нині «чорному археологу» Миколі підключитись. Може, йому вдасться розговорити гонористого історика?

— Але як? Іван скаже, що не пам'ятає — і все! Ти ж чув, як він наостанок заявив біля трактора: мовляв, то був фокус, витівка, а біля річки святкував Купай-ла якийсь театр. Я спочатку теж так думала. Та згодом переконалась: ми були в гостях у справжніх скіфів. Завдяки кристалу. І ось підтвердження, — Настя покрутила над столом руку з золотою спіраллю.

— Гадаю, Микола та його братки зможуть уламати Івана, — Вадим сказав і осікся: бовкнув зайве.

Настя миттєво насторожилась:

— Які ще братки?

— Та я мав на увазі Миколиних друзів. Вони теж прибудуть з ним у неділю.

— А ти впевнений — то хороші люди? — Настя ставить келих на стіл, вираз обличчя дещо спантеличений, вона нервово ворушить пальцями. — Ти розповів тому Миколі про курган? Про кристал? Про Івана?

— Звичайно. Інакше він би не погодився узятися за цю справу. Я й фотки відправив йому на вайбер.

— Ну навіщо? Хтозна, що в головах тих братків. А раптом вони силою змушуватимуть Івана розкрити ту таємницю? Ти про це не подумав?

— Гадаю, до цього не дійде. Вони ж збираються не воювати зі скіфами, а торгувати.

— Звідки ти знаєш?

— Я пообіцяв включити їх у свою компанію. Звісно, з мирними намірами. Микола погодився.

— Мені здається, ти дав маху. Де гарантія, що вони, діставшись до скіфів, не викинуть тебе з твоєї ж компанії?

— Сподіваюсь на їхню порядність. Адже Микола — наш земляк. З дитинства ми знаємось, в одній школі навчались, — упевнено просторікує Вадим. — Так що, серденько, не тривожся. Зараз головне — Івана умовити. Він теж не зостанеться в накладі, матиме добрячий зиск. Йому немає сенсу уператися.

— Ой, ризикованою стає ця затія, — важко зітхає Настя. — Часом жадібність штовхає людей не просто на злочини, а й на вбивства.

— Радість моя, навіщо наганяти на себе такі жахи? Все буде благоприсойно. Я нікому не дозволю позбиткуватись над Іваном! Он сьогодні як ми відшили отого танцюриста. Так і з іншими розпрощаємось,

коли щось не так... Давай підніmemo келихи за нашу удачу.

Настя розуміє, Вадим намагається заспокоїти її. Вона криво усміхається. У голові ворохобиться бентега. Їй дуже не хочеться підставляти Івана. Під цокання келихів вона вирішує попередити його. На всяк випадок він має бути готовий до провокацій чи непередбачуваних ситуацій. Хоч у неї до нього не було й немає особливих почуттів... І зустрічалась із ним, бо він цікава людина, чимало знає, люди його поважають. Проте у стосунках не це головне, а потяг.. От Вадим хоч і баламут, а душа до нього поривається. Мабуть, те почуття передалось у спадок від Літунки... Настя протягом вечора остаточно себе переконає: варто зустрітись з Іваном, поставити його до відома. І про це не обов'язково знати Вадиму. Бо він іще щось намудрує...

Насамкінець розмова у них не клеїться. Схоже, заважають щирому спілкуванню непрохані думки про курган, Івана і особливо про так званих «братків». Вадим піднімає келих із залишками шампанського і гучно промовляє:

— Ластунечко, за нас! За наш успіх! — швидко цоккається і залпом випиває.

Настя застигає з мовчазною посмішкою на вустах. Роззирається по залу. Помічає недавнього «танцюриста», що крутить у танці дівицю з розпущеним темним волоссям, схожим на гриву, та раз по раз зиркає на Настину «золоту» руку. Хмикає, повертає обличчя до Вадима:

— Пора, мій голубе, до гніздечка.
— Так, може, до мене? — невпевнено питає він.
— Та ні, Вадику, мене матінка чекає, — Настя відсуває кріселко, підводиться, накидає на плече лямку косметички, бере з вази букет і легкою ходою направляє до виходу, цокочучи каблучками білих босоніжок. Озирається. Відчуває на собі здивований погляд танцюриста: мовляв, ну, й хитра, bestія. Вадим поспішає за нею.

— Підемо пішки? — питає Настя.

— Краще на таксі, — підтримує її за лікоть Вадим.

— Чому?

— Надто багато золота на твоїй руці.

— То й що?

— У нас ще не перевелись ті, хто ладен разом із рукою відірвати спіраль. Той хмир не стільки на тебе дивився, як на золото, — Вадим, направляючись до таксі біля бордюру, прикриває своєю долонею спіраль: щоб не блищала при місяці та не кидалась у вічі.

Настя сміється:

— От скажи, навіщо людям золоті прикраси, якщо вони бояться їх носити? Сколоти з ними поводяться, як із буденною річчю. А ми...

— Так то ж скіфи. У нас зовсім інша мораль.

— Яка? — в очах скепсис.

— Кугутська. Бо наш народ усе під себе гребе. І йому всього замало, — тоном знавця каже Вадим.

— А заради чого? — Настя навіть спиняється на мить, здивовано розглядає свого кавалера.

— Щоб було! А чи треба — то вже інша справа. Ніхто над тим не заморочується, — Вадим буркає і озирється.

Уже біля таксі за десяток метрів помічає ресторанного молодика з напарником — вони поспішають у їхній бік.

— Швидше! — командує Вадим, заштовхуючи Настю в машину. Різко кидає водієві: — Поїхали!

Таксі набирає швидкість і зникає в сутінках вулиці. Вадим дивиться у заднє віконце авто — ніхто їх не переслідує. І полегшено зітхає — йому так не хотілось наодинці зустрічатись із тими двома амбалами. Біля двору Насті таксі спиняється. Вона махає долонькою водієві на прощання. І вже коли машина від'їжджає, питає у Вадима:

— Куди ми так поспішали? Таке враження, що за нами собаки гнались.

— Та ні, то люди, — каже Вадим і роззирається увсебіч. — Хоч натура у них вовча.

— Що з тобою, мій охоронцю? — Настя ніяк не второпає суєту свого кавалера.

— А ти не зрозуміла? За нами почалось полювання.

— Ти про що?

— Про твою золоту спіраль. Вона стала приманкою для того танцюриста і його друга.

— Ти серйозно?

— Аніж зайве розпитувати, відмикай швидше хвіртку. Не виключено, вони кинуться нас розшукувати.

— Ха-ха! А я не боюся. Адже біля мене такий лицар! Та він розкидає таких братків, як тріски. Правда, Вадику?

— Радість моя, відмикай. Нащо шукати проблеми, якщо можна їх уникнути?

Настя відчиняє хвіртку. Чує біля веранди батьків голос:

— Це ти, доню?

— Це ми з Вадиком.

— А-а, так запрошуй його на чай.

Вадим переминається з ноги на ногу, йому не хочеться балагурити із батьком Насті у таку пізню пору.

— Йому ніколи, тату, — відгукується Настя, розуміючи вагання свого супутника.

Вадим чмокає дівчину в щоку. Хвіртка за Настею дзенькає заціпкою. Вадим за високим парканом на прощання піднімає догори руки, шепоче «Будьмо!», роззираючись, обережно чимчикує тротуаром під шатром дерев і розчиняється в темені, ніби привид.

*

Настя після заспокійливої ванни у нічній сорочці вкладається на диван. Настільну лампу не вимикає. Поглядом никає вздовж і впоперек стелі. Перевертається з боку на бік. На душі не вгаває тривога. Зустріч з Вадимом не дала їй відповіді, як вчинити: попередити Івана про наміри «чорних археологів» чи промовчати? Ще й «танцюрист» завадив. А якщо розказати? Іван відкладе свій візит до кургану, і ніхто не дізнається, де

чарівний кристал. І вся затія Вадима лусне, як мильна бульбашка. Її мрії про розкіш — також.

Промовчати — мовляв, чому бути, того не минути! — теж не вихід. Це все одно, що підставити Івана, зрадити їхню дружбу. Бо хтозна, на що здатні ті братки. Та й Іван, чого доброго, може постраждати. І тоді сумління загризе її.

Через ці сумніви Настя спала погано, часто прокидалась, тихцем ходила на кухню за ковтком води. Їй дуже хотілось припинити муки совісті. Вранці, ледве діждавшись, коли стрілки будильника перевалять за сім годин, щільніше причиняє двері своєї спальні, набирає номер Іванової мобілки, чує переривчастий задиханий голос.

— Привіт, історику! Вибач, що не даю тобі поспати.

— Та я давно прокинувся — разом із сонцем. Зараз на пробіжці понад річкою. А от у тебе якийсь кволий голосок. Хто це тобі спати не давав? — бадьоро, із жартом відзивається Іван. — Приєднуйся. Тут таке ароматне повітря — п'ю, не нап'юся! Ще купальське! І навколо невимовна благодать! Усе буяє! Вдихнеш — і страхи та незгоди самі собою розчиняться, ніби тіні під промінням сонця.

— Хай іншим разом, — віднікується Настя.

Іван продовжує:

— А яка вода в річці! Ні хвилики! Так і манить у свої обійми! Насте, зодягайся, ноги на плечі — і сюди! Не пожалкуєш!

— Іванку, немає настрою. Чесно, — каже сумним голосом.

— Жаль. А в чому справа?

— Учора випадково дізналась, що кристалом, який ти знайшов у Сонячному кургані, зацікавилися невідомі люди. Певно, у фейсбуці хтось наші фотки побачив.

— Я не викладав. Іринка теж.

— Вадим кілька знімків розмістив, — на ходу придумувала Настя. — Хотів похизуватись.

— То його справа. Ніхто не забороняє. А де ти чула ту розмову?

— У ресторані. Ми вчора там були з Вадиком. І за сусіднім столиком велась та балачка. Я так зрозуміла — то шукачі старожитностей. Не виключено, що вони захочуть навідатись до Сонячного кургану, — придумувала детективну історію Настя. — Ти ж там його сховав?

Іван не поспішає відповідати. Запитання Насті насторожує — схоже на розвідку. Навіщо їй знати, де кристал? І хто за цим стоїть? Проте він удає байдужість. Переводить розмову на жарт:

— Ха-ха! Настуню, не пам'ятаю, куди я його приткнув. Це було так давно — більше двох тисяч років тому. Ми ж у тій епосі перебували. Хіба ниньки згадаєш? За ці століття хто лишень не рився у тому кургані. Стільки води утекло. Може, хтось і знайшов його.

— Іванку, ти вважаєш мене за наївну дівчинку? Як і при знайомстві з тобою? — дорікає Настя.

— Що ти? От зараз я тебе сприймаю, як чийогось парламентаря, — каже Іван і питає навпростець: — От поясни, навіщо тобі той кристал? Хочеш відвідати Літунку та Шумила? Ірію та Добролюба?

— А хоча б і так! Що в тому поганого? — усе настирливіше допитується Настя.

— Дороженька, це неможливо. І дуже небезпечно. Поясни це своїм знайомим із ресторану, — Іван переходить на різкий тон.

— А якщо вони не зрозуміють?

— То їхня справа. Хай шукають. Може, нариють пригоди на свою голову. І запам'ятай: кристал у надійному місці під охороною предків! Я б не радив комусь порушувати їхні закони. За це на винуватців чекає сувора кара. Сонячний курган уміє зберігати таємниці. Я щоразу в тім переконувався, буваючи біля нього, — категорично відповідає Іван.

Насті це й потрібно було почути. Кристал не де-інде, а в надрах Сонячного кургану або десь поряд. Іван проговорився — він навідується до кургану, аби переконатись, що кристал на місці. Тому й затіває туди поїздки під виглядом мандрів рідними місцями та збирання матеріалів для написання історії рідного краю. Так що Вадим правильно міркує. Проте, аби не видати свого здогаду, вона міняє інтонацію та весело промовляє:

— Що ж, Іванку, салют Сонячному кургану. Він залишив по собі приємні спогади. Будеш там, поклонись від мого імені.

— Обов'язково. Привіт Вадиму. Щастя вам!

На тому їхня розмова уривається. Іван знову рушає підтюпцем стежиною понад річкою. Відкидає підозру про те, що Настя виконує роль вивідниці. Вона ж у свою чергу на сто відсотків переконується:

Іван у неділю буде біля кургану! Буде! І це ще дуже турбує. Знову повернулись сумніви: чи правильно вона чинить щодо Івана? Адже до цього вся їхня компанія жила дружно і весело без того кристала і далі змогла б жити. Все це так. Однак, навіщо втрачати можливість стати заможними, якщо трапляється така нагода? І заспокоює себе: мужики потеревенять, знайдуть спільну мову і налагодять бізнес, якого ще світ не бачив... Наївна Настя.

І зразу ж телефонує Вадиму, впевнено доповідає, навіть не звертаючи увагу на його вітання:

— Привіт! Завтра Іван буде біля кургану. О котрій? Не насмілилася спитати. Та й так зрозуміло — він же прокидається разом із сонцем. Хіба що Іринка трішки його затримає. Але вирушать раненько, до того, як спека розгуляється.

— Так-так, це означає, що моїм «археологам» треба бути на місці якомога раніше, — констатує Вадим.

— Чим раніше, тим краще. Ти з ними будеш?

— Атож. На правах господаря. Хай із самого початку знають, хто в моїй компанії начальник, — з гонором відповідає Вадим.

— Я й не знала, що ти такий амбітний.

— Руль треба міцно тримати у власних руках. Інакше опинишся на обочині, — повчально, мов велике цабе, виголошує Вадим.

— Це похвально. Я б теж хотіла долучитися до вашої «кристальної» операції. Заїдете? Дуже тебе прошу, — наполягає Настя.

Вадим мовчить, міркуючи. А тоді нетвердо ронить:

— Заїду. Якщо хлопці погодяться.

— Ти сумніваєшся? А тільки-но сказав, що руль у твоїх руках, — підколює Настя, аби її обранець був рішучішим.

Вадиму нічого не залишається, як погодитись:

— Заїду! Можеш не сумніватись! Я людина слова!

— Милій, таким ти мені дужче подобаєшся. Що не слово — то кремій! — підхваляє Настя.

— Тільки ти не проспий! Щоб о п'ятій годині була як огірочок. І тільки пікнемо — ту ж мить вилітай до воріт, — наказує Вадим.

— Буде зроблено, пане президенте! — насмішкувато відкозиряла сама собі лівичею Настя.

12

У неділю біля шостої ранку чорна іномарка спиняється навпроти двору Вадима. Чується довгий сигнал. Вадим з важкою шкіряною сумкою поспішає до воріт, шикає на песика, аби не ліз під ноги та відстав.

— Привіт! Що там у тебе? Гостинці для скіфів? — чує насмішкуватий голос Миколи крізь відчинене водійське віконце.

Вадим спочатку його не впізнав. За півтора роки від останньої їхньої зустрічі Микола обзавівся кошлатою темною бородою та вусами.

— Вітаю! Що це в тебе за маскування? Як привид! Або муджахед! — Вадим киває на обличчя земляка.

— А ти згадай, яка у мене зараз професія — «чорний археолог», — не без гордості відповідає Микола і регоче. — Часом борода відлякує надто допитливих та прискіпливих.

— Значить, вона в тебе за пугала?

— Атож. Та ще як бовкну щось із кавказьким акцентом. Чим не бойовик? Ги-ги!

— Ну, ти й даєш. Зустрівся б з тобою на дорозі чи в полі — не впізнав. Конспіратор! — Вадим з важким видихом ставить на землю сумку.

— От саме для цього вона й прикрашає моє рильце. Рідше впізнаватимуть — менше клопоту. А що це в тебе за саквояж такий пузатий? Ти там випадково не міни чи вибухівку тримаєш?

— Ти вгадав. Якщо все складеться як слід, обміємо успіх, — бадьоро каже Вадим. — Там найефективніша у світі вибухівка — самограй. Хочеш покажу?

— Потім. Зараз ніколи. Став її в багажник, — кидає Микола.

Вадим піднімає кришку багажника. Бачить пару спінінгів, вудки, міношукач, велику та маленьку лопати, рушницю в чохлі, каністру з пальним, кілька баклажок з водою, робочий одяг. Трохи дивується з того «асортименту». «Зібрався, як на полювання», — мигнула думка. Ставить сумку поверх запаски. За мить умощується на переднє сидіння поряд з Миколою, міцно тисне простягнуту руку земляка. Машина рушає.

— Зараз заїдемо за двома друзками, — гуде Микола. — І полетимо до твоїх скіфів.

— Та ще мою дівчину Настю по дорозі треба забрати, — каже Вадим.

— У цій справі нам тільки баб не вистачає! Від них один клопіт, — чує у відповідь.

— Так я ж обіцяв, — Вадим вимогливо дивиться на дружка.

— Ти ж обіцяв, а не я! — невдоволено хмикає Микола, вмикає «ударну» музику, не відводячи зору від вулиці. — Передзвониш їй. Скажеш, що для неї не вистачило місця в салоні. Не мені тебе вчити, як дівчатам мізки вправляти.

— Образиться. А мені цього не хотілося б.

— Моя тобі порада: поменше розшаркуйся перед дівицями — сильніше любитимуть. Ха-ха!

— Та незручно. Не люблю виправдовуватись.

— А хто тебе змушує це робити? Зараз два амбала в салон уваляться. І твоїй королеві місце хіба що на дашку. Ги-ги!

— Тобі смішки, а мені... — Вадим не договориює, а тільки важко зітхає.

— Не печалься, дружбанчику! — заспокоює Микола. — Якщо розбагатіємо, вона сама до тебе прискаче. Знаю я їхню породу, — і гучніше врубає музику.

Вадим з досадою махає рукою.

Навпроти готелю біля двох дебелих парубків Микола спиняє авто. Ті ввалюються на задне сидіння так, що машина аж заскрипіла.

— Привіт, пацани! — Микола з кожним вітається міцним потиском руки. — А це мій землячок — Вадим. Прошу шанувати і користись.

— Салют! — на плече Вадима лягає широка долоня, чується здивований вигук. — Скільки зим, скільки літ! Учора й гадки не мав, що спільне діло зведе нас в одній тачці.

Вадим обертається. Позад себе натикається на глузливий погляд вчорашнього «танцюриста», що приставав до Насті.

— Ви знайомі? Чудесно! — вигукує Микола.

— Та вчора у ресторані я мав «щастя» побазарити з цим охломоном, — напівжартома каже молодик, по-дружньому поплескує плече Вадима і називається: — Я — Гена. Дружбани дражнять мене Геніальним. Ім'я зобов'язує бути таким. Не тушуйся. Поладимо. А діваха учора з тобою була — цукерочка, — і чмокає губами складені в дудочку пальці.

Вадиму не подобається така фамільярність і словесний пресинг, він різко скидає зі свого плеча руку Гени. Микола не розуміє того невдоволення, зиркає то на нього, то на друзяку і наказує:

— Ша, пацани! Ми тут зібралися не базарити чи стосунки вияснити, а ділом займатися! І щоб я не чув і не бачив якихось вивертів! Усікли?

— Та я що? Я нічого, — Геніальний з гоготом відкидається на спинку сидіння. — Мовчу, як могила.

Микола вимогливо продовжує:

— А тепер потиснули один одному руки! І викинули з голови усілякі претензії!

Геніальний знову простягає руку Вадиму. Той обертається до нього, неохоче подає свою і з притиском вичавлює:

— Ще раз назвеш мою Настю дівахою — і отримаєш в лоб.

— Усе! Все! — нарешті подає голос напарник Геніального, кладе поверх їхніх рук широку долоню як нібито символ дружби, з його рота вивалюється неприємний перегар. — Ми ж ділові люди. Ми за мир. А я — Валерій. Серед своїх — Лопата. Знав би ти, скільки ці руки викопали різного добра із курганів!

Вадим тільки киває. А про себе думає: «Ну, й компаньйон я потрапив. З такими тільки до скіфів іти — лиха не оберешся. Добре, що Настю не взяли. Інакше тут уже загула б пароварка».

— Познайомились? А тепер уперед, пацани! На зустріч зі скіфами! А точніше — з їхнім золотом! Ги-ги! — командує Микола і для годиться звертається до Вадима: — Так, брате?

І тисне на педаль. Авто рушає.

— Істинно так, — погоджується Вадим. — І прошу усіх бути якомога делікатнішими у контактах з істориком. Іван хамства не терпить. Погроз не злякається. Тільки ладиком до нього. Тільки з повагою.

— А як заартачиться? — питає Лопата і демонструє дорідний кулак.

— Ти чув, що сказав Вадим? — обриває його Микола. — Нам потрібен результат! А він не у ваших мізках чи кулаках, а в голові Івана! Ясно?! І твоя, Лопато, місія — робити те, що накажуть. Тут парадом команду я! — та за мить додає: — І Вадим, звичайно! І ніякої самодіяльності!

Вадима така категоричність Миколи зачіпає, як кажуть, за живе. Все таки він ініціатор утворення, за

його словами, спільного торгового товариства зі скіфами. Поведінка Миколи дещо спантеличує. Проте за хвилину Вадим міркує: «Нехай балаболить. Зараз головне кристалом заволодіти. А потім цих братків можна буде відшити подалі...»

Та не так сталося, як гадалося...

Уже на белебні, звідки вимальовується курган, Вадим злегка кашляє, аби привернути увагу паруботи, і, пересилуючи шум двигуна, твердо заявляє:

— План такий. За лісосмугою повертаємо, ідемо до вигину річки. Туди частенько навідуються рибалки. Звідти курган як на долоні. Не тільки людей, а й ховрахів видно. Ти, Геніальний, і ти, Лопато, дістаєте спінінги і рибалите. Для відводу очей надто допитливих.

— А щуки та коропи там є? — питає Лопата. — Можна лопатою гребти? — у його грудях бухає реготня.

— Є й раки на твоїй язик! — сердиться Микола. — Вудки ті для годиться! Ясно?! Ви повинні уловлювати кожен мій жест і поклик!

— Усьок, браток. Та все ж я думав, ми на відпочинок ідемо, — бубонить Лопата.

— На тому світі відпочиватимеш, — різко обриває його Микола.

— Туди мені ще ранувато, — огризається парубійко.

— Можеш не сумніватись, сьогодні туди потрапиш. Так що готуйся, хлопче, — насміхається Микола.

— Як?! — стривожено питає Лопата.

— А так! У цій річці водяться щуки у два метри. І зуби у них, як циркулярка, — продовжує страхати

Микола. — Зазіваєшся — і опинишся у пащі людоїда. А звідти на той світ рукою подати.

— Ну, ти як скажеш, то хоч стій, хоч падай, — за-смівся Лопата, бризнувши слиною.

— Так от до вашого відома, братани. Розкрию вам великий секрет, — голос Миколи стає металевий. — Сьогодні ми відправимось у гості до наших кращих друзів — скіфів.

— А це хто такі? — питає Геніальний. — З такими я не знайомий.

— Нічого, скоро познайомишся, — обіцяє Вадим. — Вони зовсім недалечко. За отим курганом. Правда, жили тут понад дві тисячі років тому.

— Ого-го! Ні фіга! — від здивування Геніальний закашлюється. А у Лопати аж масивна нижня щелепа відвисає.

— А як же ми з ними здибаємось? Ми що, до них у могилу поліземо? — на обличчі Лопати розгубленість. — Щось ви, пацани, натяками та недомовками. Хіба не можна простіше?

— Тоді слухайте і не перебивайте! — сердиться Микола. — Сьогодні ми отримаємо чарівний кристал. Він перенесе нас у світ предків — тобто скіфів. А у них золота — купаються в ньому! Словом, домовляємось про обмін — ми їм різні товари, а вони нам коштовності. Повинні ж ми колись розбагатіти?

— А назад повернемося? — насторожується Лопата. — Аж не віриться. Миколо, ти нас там не залишиш? У ролі рабів?

— Злякався? — втручається у балачку Вадим. — Це ти в нашого історика Івана питаєш. Він точно знає. І скоро прикотить сюди.

— Та я не з лякливих. Але... Ти краще скажи: у тих скіфів випивон є? Могорич вони нам поставлять за таку несусвітню подорож? — Лопата витріщається і застигає, чекаючи відповіді, зиркаючи на загривки то Миколи, то Вадима.

— Будеш пити із золотих келихів. Підходить? — підхихикує Микола в густі вуса.

— Мати таких дружбанів я не проти, — веселіє Лопата, показуючи темні, побиті карієсом зуби.

— А там дівахи є? — питає Геніальний. — Страшенно скучив за ласками. Ги-ги!

— Красуні-і там! Очей не відвести! Сам бачив, — Вадиму приємно тлумачити свою версію цим неукам. Втім, це не заважає йому у бокове дзеркало спостерігати за дорогою, де згодом мають з'явитись Іван та Ірина.

— Є й така гарнюня, з якою ти вчора у ресторані мулячив? — допитується Геніальний.

— Така точнісінько! Як дві краплі води! — Вадим ледве стримує сміх. — Я тебе з нею познайомлю. Тільки май на увазі, у неї кавалер — натуральний козак.

— Це ти? Пхе! Не таких обламували, — Геніальний хвастливо показує міцні біцепси.

Вадим сердито обриває цю пустопорожню балаканину:

— Миколо, отам за деревами повертай праворуч. Ще хвилина — і ми на місці.

Машина спиняється у видолинку на березі річки. Усі вилазять із салону, залишають дверці відчиненими для провітрювання, роззираються. Микола розтирає затерплі коліна. Вадим прискіпливо придивляється — ніде й сліду не лишилось від того купальського свята. Дивина! І командує:

— Отут ви ловитимете своїх щук. А ми з Миколою піднімемось на той горбок під деревами. Там на Купала сиділи скіфські старійшини. Звідти курган як на долоні. І чекатимемо наших перевізників на той світ.

— Ясно? — Микола суворо питає у дружбанів.

— Як два пальці об асфальт, — відповідає Геніальний, тупцює біля багажника, витягує вудки, баночку з мотиллями. — Ох, і наловимо!

Вадим показує рукою на плесо і радить:

— Он туди закидайте! Там один розтяпа у купальську ніч утопив золоті сережки та браслет.

— Серйозно? І не знайшов? — вигукує Геніальний. — Тоді то наш трофей!

— Удачі! — кидає Вадим. Проте в голові черв'ячком ворухиться думка: «А раптом виловлять? Поділяться — нікуди не подінуться. Моя ж наводка».

Микола чомусь трохи нервує і суворо наказує:

— Та не забувайтеся! Вуха нашороште! Тільки свисну — миттю до мене!

— Шеф, будь спок! Не підведемо! — обіцяє Лопата.

Вадим повагом, роздивляючись увсебіч, направляється до пагорба, густо порослого квітучими травами. І зовсім не зім'ятими. Йому невтямки: як так, недавно тут вирувало свято, було повно людей, а

зараз на місці кострища лише чотири цеглини, на яких, певно, відпочивальники готували шашлики.

Микола повертається до салону за ключами, непомітно з-під сидіння витягує пістолет і кайданки, затикає їх за пояс під картатою темною шведкою. І поспішає за Вадимом. Вони лягають на високу траву на самому вершечку горбини під густими ясенями. Звідти добре проглядаються курган та довколишні поля. Ніхто не залишиться непоміченим.

І тут у кишені Вадима уже вкотре вібрує смартфон. Зиркає на табло – Настя.

– Варто відповісти, – пояснює він Миколі. – Бо то така настирна. Не заспокоїться, доки свого не доб'ється.

– То твої проблеми, – байдуже відповідає напарник. – Але краще, якщо не знатиме, де ми. Дівиці непередбачувані. Такий тарарам можуть зчинити – що й небу стане жарко. Чого доброго, зірвуть нам операцію.

– Переконав, – лепече розгублений Вадим, засовує смартфон у задню кишеню джинсів і ще пильніше приглядається до кургану.

*

Настя, мов навіжена, раз за разом вмикає номер Вадима, злиться з досади:

– Ну, де він, обманщик, запропастився?! Скільки можна чекати?! Вже он сонце куди підбилось! Іван з Іриною, мабуть, виїхали.

І знову нервово тисне екран. Та щоразу перед дзвінком заглядає у люстерко – навіть у такому стані

хоче виглядати ефектно. Врешті не витримує, вискакує за ворота, спішно кидає зір то в один, то в інший бік вулиці. Слова самі злітають із вуст:

— Вадиме, де ти в біса?! Та хоч по мобільнику відізвись! От же обіцяльник мені достався! Ну, тримайся, голубе! Трапишся мені — пір'я з тебе летітиме!

*

Іван у тій же вишиванці, що й на Купайла, обіпершись сідницями об раму велосипеда, на роз'їзді біля пам'ятника трактору піджидає Ірину. З хвилини на хвилину має під'їхати. Пригадує вчорашню розмову з нею по смартфоні..

— А ти б хотів повернутись до сколотів? І жити серед них? — питає вона.

— Ні,— твердо відповідає Іван.

— А якби я раптом там опинилась?

— Ні, серденько! Ти мені потрібна тут, а не в митшині. Там наші предки — Добролюб та Ірія.

— Отак ти мене любиш, — удає розчарування Ірина. — А я з тобою — хоч на край світу.

— Я тебе дуже люблю, зоре моя. І ладен віддати за тебе життя. Але в цьому світі, а не в потойбічному.

— І все ж уяви на мить: я серед сколотів, а ти тут, серед українців. Як би ти вчинив? Скористався б кристалом, щоб мене повернути? — Ірині хочеться, щоб він частіше зізнавався у своїй відданості.

Іван на мить замислюється.

— Пташко моя, я б усе для цього зробив!

— Це означає, що ти знаєш, де магічний кристал? І зміг би ним скористатись?

— Знаю. Але нікому не скажу. Ніколи! Як мовиться, ні за які кошти чи вигоди!

— Радість моя, а чому ти не хочеш, щоб наш світ поєднався зі світом пращурів, як це пропонував Василь Миколайович? Це був би небачений прогрес.

— Наївний Василь Миколайович... Це була б катастрофа!

— Чому?

— Бо наш світ пожадливий, жорстокий у своїй зажерливості. І немає гарантії, що він не винищив би своїх предків — у війнах, голодоморах, геноцидах, резерваціях. Заради золота та збагачення. В історії багато таких прикладів. Пригадай, як нищили голодом українців на багатючих землях у минулому сторіччі. Смію сказати, що серед тих нещасних тисячі наших предків. І те, що ми з тобою збереглися, — диво дивніше.

— Боїшся, що ті жахіття можуть повторитись? — у голосі Ірини непідробна тривога.

— Саме так. Люди без честі та моралі здатні на найстрашніші злочини. Тільки прикинь, скільки курганів понівечено, сплюндровано, а то й знищено. І це в недавні часи. Хтось за це відповів? Ніхто протягом століть! Таке враження, що те чиниться зумисно за чийось планом. А то ж — культура наших пращурів: арійців, кімерійців, скелотів, сарматів, русів, половців, слов'ян... І нинішня наша держава чомусь не зацікавлена у її збереженні. Боляче про це говори-

ти. Але такий наш світ – убивця і самовбивця. Йому не варто знати, де чарівний кристал. Він того не гідний.

Ірина слухає те – її охоплює жах. А перегода мовить тихо:

– Іванку, а давай навідаємось до Сонячного кургану. Я насмажу пиріжечків, покладемо їх на самому вершечку – то буде наш дар предкам. Ми ж маємо дотримуватись наших звичаїв? Ти не проти?

– Зірньоко моя, яка ти в мене турботлива! Так і зробимо. Чекаю тебе о сьомій ранку біля трактора...

Іван дивується: чому саме ця розмова пригадалась? Схоже, неспроста. Інтуїція щось підказує. Але що? Треба було б на біорамках ще звечора повгадувати. Може, щось би й прояснилось. От біля кургану вони й розкажуть. Він на всяк випадок намацує в кишені заплічника рамки і маятник – чи випадково не залишив удома? На місці. Значить, усе в порядку. Вони якщо й не розкажуть, то підкажуть.

*

Ірина підкочує вчасно. У білому капелюшку, обтягнутому рожевою стрічкою з бантом позаду, при темнених окулярах, звичній вишиванці з короткими рукавами та бриджах. Вона видається Івану школяркою. Він легенько цілує її в щоку. Вона з задоволенням підставляє другу. І вже збираються рушати, аж раптом питає:

– Тобі Настя не телефонувала?

– Ні. У неї щось трапилось? – питає Іван.

— Та сказала, що Вадим кудись пропав. Обіцяв заїхати за нею. І ні слуху, ні духу. Вона безперестанку дзвонить, а він не відповідає. Чи не сталось чогось лихого?

— А ми зараз дізнаємось.

Іван виймає з кишені смартфон, вмикає голосовий зв'язок з Вадимом. Той зразу ж відзивається.

Іван шепоче Ірині:

— Його голос. Значить, усе гаразд, — і тут же питає у нього: — Куди це ти, друже, запропастився? Там Настя переживає, місця собі не знаходить. Нам подзвонила.

— Та вирвався з товаришами на рибалку, — викручується Вадим.

— А чому Настю не попередив?

— Та все якось раптово... Не встиг їй повідомити.

— А вона каже, що ви домовлялись поїхати разом, — нахиляється до смартфона Ірина.

— Було таке. Та пацани запротивились.

— То що Насті переказати? — питає Ірина.

— Нічого. Я її сам наберу. І поясню.

— І де ти, друже? — цікавиться Іван.

— Біля річки — де Купала святкували. Поряд із Солянчим курганом.

— Зрозумів. Ми теж скоро там будемо, — відповідає Іван і чує чийсь притишений хрипливатий голос: «Скажи, що ми хотіли б, аби він провів екскурсію на курган».

Іван сам відгукується:

— І екскурсію проведемо. Приємно, коли сучасники цікавляться давньою історією рідного краю.

— Тож чекаємо, — бадьоро відповідає Вадим. — З великим нетерпінням. А за Настю не клопочись. Все буде ок!

Зв'язок переривається. Ірина розгублена:

— Так, може, все ж зачекаємо Настю?

— Сподіваюсь, вони самі домовляться. Рушаймо, — каже Іван.

*

Біля кургану їх стрічають двоє. Вадима впізнають відразу, він жваво жестикулює. А хто той бородань у темній безрукавці з іноземними написами та насунутій майже на очі сірій бейсболці? Іван ще й велосипед не поставив на підніжку, а до нього вже липне з обіймами Вадим.

— Який я радий бачити тебе, друже! Краще за тебе ніхто не розкаже і про курган, і про скіфів.

— Про сколотів, — поправляє Іван.

— Вибач. Про сколотів. Мої кореша, коли я їм розказав про святкування Купайла отутечки та ще й знімки надіслав, дуже цим зацікавились. Кажуть, що нам сильно повезло. І от примчали, — Вадим без упину торохтить з нотками підлесливості.

Це трішки насторожує Івана: щось криється за тим багатослів'ям. Проте він удає радість від зустрічі:

— Похвально, що ти й друзів залучаєш до вивчення нашої давнини.

Бородань простягає міцну долоню. Іван її щиро тисне.

— Гадаю, нас ще дужче поєднає спільна справа, — каже твердо бородань. Він, певно, вважає, що Вадим про все домовився з Іваном. — А для початку хотілося б послухати, чим займались наші предки. Щоб при спілкуванні з ними не виглядати білими воронами, — і представляється: — Микола, шкільний товариш Вадима, любитель старожитностей.

«І знову якийсь натяк», — констатує про себе Іван. Його думку перериває веселий вигук Ірини:

— Як добре, що всі ми — земляки! В одній школі навчались! І, сподіваюсь, у нас спільні інтереси, — ставить на підніжку велосипед і подає руку Миколі. — А я — Ірина, педагог.

— О-о, як приємно! — хихикає Микола, манірно підносить її руку до своєї бороди. — Ми шануємо наших прапра! За те, що зберегли для нас безліч безцінних артефактів.

Ірина ніяковіє від такої уваги і перемикає увагу на курган:

— Тут ми познайомились із гарними людьми — справжніми сколотами.

— І багатими? — питає Микола.

— Дуже! Своєю внутрішньою і зовнішньою красою! — захоплено відповідає Ірина.

— І, певен, у них таке ж розкішне убранство? Від надміру коштовностей навіть знімки, які я бачив, сяють, — у блискучих очах Миколи лукавство: не про історію сколотів він думає, а про їхні багатства.

— Але мене дужче вражає їхнє духовне та душевне багатство, — щиро ділиться Ірина. — Вони, як діти, щирі та добрі.

— Так-так, це дуже важливо, — неохоче погоджується Микола і звертається до Івана: — То почнемо заглиблюватися в історію? Дуже не терпиться. Я покличу своїх помічників? Не проти?

— Та будь ласка, — мовить Іван.

Микола відвертається, відступає на кілька кроків, укладає два пальці в рот і лунко свистить. А потім ще й по смартфоні тихо наказує Геніальному:

— І лопати та міношукач прихопіть.

— А ружжо брати? — питає Геніальний.

— Поки що не треба. Можливо, обійдемося без нього, — і, повернувшись, з напускною веселістю знімає бейсболку із кучерявої чорної чуприни, басыть: — Сьогодні знаменний день. Ви тільки погляньте, яке блакитне небо! Як тисячоліття тому! І жайвори такі ж, як у сиву давнину! І ми такі ж, як і наші пращури!

Такий пафос ще дужче насторожує Івана. Проте він на знак згоди киває головою. Тим часом до них підходять Геніальний з міношукачем і Лопата з лопатами.

— А лопати навіщо? — дивується Іван, підсмикнувши вище брови.

— Як то навіщо? Будемо шукати магічний кристал. Вадим стільки про нього понарозказував. Це фантастика! — каже Микола і з-під лоба пильно вдивляється у Вадима, ніби шукає підтримки.

Той спочатку розгублюється від такої передчасної прямої, та за мить оговтується і, як зазвичай, починає сипати словесами:

— Іване, друже, ти мені, окаянному, пробач. Не втерпів я, розповів хлопцям про нашу доленосну зустріч зі скіфами, тобто сколотами. Розказав, скільки в них золота та інших багатств... Хлопці дуже тим зацікавились. І захотіли вступити у мою компанію з підтримки ділових контактів з нашими предками. Це може бути дуже вигідний бізнес. Миколо, підтверди!

Іван відчужено переводить погляд з одного на іншого. Врешті мовить:

— Тепер зрозуміло, навіщо вам історія потрібна. Якщо так, не буду заважати. Наводьте мости з прашурами. Вони вас давно чекають. З великим нетерпінням! Ходімо, Іринко. Нам тут робити нічого, — відвертається, робить кілька кроків від кургану.

Вадим ошелешено кидається напереріз, заподадливо бурмоче:

— Та як же так, друже?! Для мандрів у світ предків потрібен чудодійний кристал — отой, що здатен переносити у минуле. Без нього який бізнес?

— Так-так, той кристал здатен відкривати портал між живими та мертвими, — каже Іван насмішкуювато. — Тож шукайте його. Беріть лопати — і вперед!

— Так ти знущатись надумав? — Вадим зі злості аж кулаки стиснув. — Ти ж його віднайшов, ти його й зарив десь отутечки.

— Ну, так відрийте і користуйтеся, — Іван відвертається і знову робить кілька кроків до велосипедів.

— Так ми ж хотіли, щоб і ти увійшов у нашу компанію. І кристал став би твоїм внеском у спільну справу, — забігає наперед Вадим. — Не кип'яйтесь, друже.

Ти став би не просто нашим компаньйоном, а й перевізником з сьогоднішнього дня у минувшину і назад. І за це матимеш добрячий куш. У тисячу разів більший, ніж твоя вчительська зарплата.

Микола теж підходить, насуплений, знервований. Киває своїм браткам, і ті з лопатами оточують Івана позаду. Стає зрозуміло, що без конфлікту не обійтись.

Ірина проскакує мимо братків і стає поряд з Іваном, долоньками легенько відштовхує Вадима:

— Хлопці, заспокойтесь! Усе можна вирішити по-доброму.

— Так і ми ж про те! — підступає Микола, погладжуючи бороду. — Ми йому вигоду пропонуємо, а він ще й носом крутить, ціну собі набиває. Іване, якщо діло вигорить, тридцять відсотків від усього доходу — твої!

Іван хмикає.

— Що? Мало? — дивується Микола. — То ще набавимо. П'ятдесят відсотків!

Іван іронічно посміюється.

— Гаразд! Даємо шістдесят! І ні відсотка більше!

— Хлопці, смішно слухати вас. Наче ж і дорослі дядьки, а вірите у казки, — відверто сміється Іван.

— Іване, краще не пудри нам мізки. Буде краще і для тебе, і для нас усіх, якщо ти покажеш, де кристал, — в голосі Миколи загрозливі нотки. Він простягає руку, торкається вишиванки на Іванових грудях. — Ти зрозумів? Чи ще не дійшло?

Іван перехоплює його руку, щосили стискає. Микола аж кривиться від болю, врешті висмикує свою

долоню, злегка розминає пальці і примирливо розтягує слова:

— Оце потиск справжнього сколота! З таким козаком можна відправлятись і до предків. А тепер, Іване, годі комизитись. Ми ж земляки. І повинні виручати та підтримувати один одного. У нас накульовується таке діло! Знехтувати ним було б злочином!

Вадим теж підпрягається:

— Іване, друже, давай без амбіцій! Знайдемо кристал — станемо багачами! На всенький світ прослави-мось!

Ірина повертається обличчям до Івана і ледь чутно промовляє, аби тільки він чув:

— Милій, давай спробуємо. Хоч для видимості. Справа ця справді дуже складна — знайти голку в копиці сіна. Навряд чи й знайдемо.

У її погляді Іван уловлює бажання уникнути конфлікту, принаймні, виграти час. І голосно та чітко заявляє:

— Так тому й бути! Почнемо шукати! Тільки попереджаю нетямущих: з першого разу, а, може, й другого, третього не вдасться знайти. Так що не прискіпуйтеся. Будьте терплячими. І ввічливими. Петля часу здатна переміщувати кристал, а з ним і портал у світ пращурів. Зрозуміло? Згодні?

— Оце ділова розмова! — Микола протягує Івану правицю для потиску, але, згадавши потужний потиск, указує нею на курган: — До роботи, братове! Нас чекають великі подвиги! — і першим подається до гори.

Ірина притуляється до грудей Івана:

— Слава Богу, інцидент вичерпано. А ти гарно придумав із петлею часу. Хай собі риють, аж доки не набридне.

Іван бере заплічник, витягує з кишеньки біорамки і, пригорнувши за плечі Ірину, прямує до кургану. На ходу вимогливо кидає позад себе:

— І попрошу всіх — не втручатись у мої дії! Мені потрібно зосередитись, не відволікатись на різні дурниці. До того ж, мої вказівки мають виконуватись беззаперечно! Усі чули?!

— Будь спок! Ніхто зайвий раз і не писне! — за всіх відповідає Микола.

Вадим доганяє Івана і запопадливо просить:

— Не підведи, друже. Бо ці хлопці швидкі на розправу. Не хотілося б потрапляти під їхні гарячі руки.

— Не страхай. І без нагадування зрозуміло, що то за гусаки. Ти краще зателефонуй Насті, щоб якихось сюрпризів нам не підкинула. Бо вона дівонька емоційна. Хай сідає на велосипед — і сюди. А ти, Іринко, тримайся трішки поодаль, дочекайся подругу на стежині та поясни ситуацію, — Іван поправляє лямку заплічника і з рамками в руках по периметру обходить курган, приминаючи високу траву.

Микола за ним, як наглядач, у супроводі Геніального та Лопати.

Іван, проходячи повз місцину, де мав би бути кристал, нахилиє рамки, і вони перестають рухатись. А далі знову випрямляє і зосереджено за ними слідкує. Навпроти дорідних будяків рамки хитнулись.

Іван спиняється, напускає серйозність на обличчя, для більшої переконливості проходить кілька разів туди-сюди перед тими лапатими велетами. Нарешті полегшено видихає:

— Отут він!

— Хто — він? — питає Лопата. — Скіф?

— Сам ти скіф! Скіфський кристал! Не базарюй! Готуйся рити! Іване, ти покажи цьому товмаку, де копати! — донедавна понурий Микола веселіє, ледь не танцює на місці.

Іван ще раз обслідує рамками ту колючу місцину за десяток кроків од кургану, аби копачі не сумнівались. Рамки сходяться. Він розуміє, що то не кристал — зовсім інша реакція. Проте, вказуючи долонею між будяків, впевнено каже:

— Хлопці, починайте!

Лопата збиває лезом будяки, лається:

— У такому місці тільки чорти можуть щось ховати!

— Це означає, що ми попали в точку, — підбадьорює Геніальний, опускає на траву міношукач і сідає поряд.

— Або пальцем у небо! — огризається Лопата.

— Копай і не бурчи! Тільки уяви, що ти один із перших у світі відкривачів порталу, і лопата сама у землю вгризатиметься! — напучує Геніальний.

— От і покажи приклад! А то розсівся, як баба на базарі! — бубонить Лопата.

— Ти мені побалакай! То наврочу, що іще десяток ямок копатимеш! — підначує Геніальний.

– Тіпуна тобі на язик! – гримає Микола, не зводячи очей від місцини, куди вганяється лопата, і раз по раз зиркає на Вадима поряд.

Іван стоїть збоку, з-під козирка бейсболки ледь помітно з прижмуром осміхається. Повертається у бік Ірини біля велосипедів – вона стривожено спостерігає за шукачами. Він піднімає перед грудьми великий палець: мовляв, усе гаразд. Дівчина жвавішає, киває і у відповідь теж піднімає кулак з відтопиреним великим пальцем.

Лопата завзято копає. Яма уже до колін. І ось чується скрегіт лопати – напоролась на щось тверде.

– Обережніше! – аж скрикує Микола. – Не розчави кристал! Сили багато – розуму не треба! Руками розгрібай! Руками!

Лопата гребеться. З-під грудок показується чималий сірий камінь.

– Це не кристал! – вигукує Микола.

Іван зазирає в яму, погоджується:

– Це звичайний піщаник. Такими сколоти викладали кромлех навколо кургану.

– А кристал може бути під ним? – питає Вадим.

– Запросто. Петля часу все може – переміщати не тільки людей, а й каміння, – пояснює Іван цілком серйозно.

– Порийся під тією каменюкою! – наказує Микола Лопаті. – Та яму ширшу викопай.

– Миколо, я вже ухоркався. Хай Геніальний трохи попариться, – Лопата брудною долонею витирає обличчя, залишаючи на ньому темні земляні плями.

— Піднімайся, братику! — махає рукою Микола. — Покажи свою геніальність на пару з лопатою!

Геніальний неохоче зводиться на ноги, крекче по-старечому, поплывує в долоні й повільно береться за держак.

— Великі справи без мене не обходяться! — зсувається в яму й починає з усіх боків енергійно обкопувати камінь. Повчає Лопату: — Учись, доки я живий! Отак треба землю вергати!

Та невдовзі і він збавляє темп, випростовується, звертається до Вадима:

— Ти, здається, казав, що у твоїй сумці стимул прокисає? Бо чогось лопата перестає вганятися в землю.

— Та є, — неохоче відповідає Вадим. — Одначе те потім. Знайдемо кристал — і обмиємо.

— Ти поменше базікай, а працюй, — свариться Микола на Геніального. — Іч, похмелитись йому закортіло! Тут тобі не ресторан. Що, вчора мало хильнув?

— Та я ж не про горілку, а про водицю, — виправдовується Геніальний, хитро усміхається, зіпершись у ямі на лопату.

— Знаю, яка вода у твоєму казані. Копай! — нервує Микола.

— Хлопці, не кип'ятіться! Зараз принесу мінералку! — обіцяє Вадим.

— Тю-ю! Мінералка... — розчаровано вигукує й Лопата, втомлено розлягаючись на клаптику ромашок.

— А смаколики потім — як знайдемо кристал, — підморгує Вадим і направляється до річки, де темніє авто.

Геніальний обкопує з усіх боків чималий камінь, шарудить навколо руками і сердито випалює:

— Та хоч лусніть, а кристала тут немає! Щось ти наплутав, козаче, — і підозріло дивиться на Івана.

Микола теж витріщається на нього: мовляв, поясни. Іван для виду залазить у яму, общупує каменяюку, водить над нею рамками, нарешті скрушно зітхає:

— Цікаво, невже петля часу пересунула кристал в інше місце? — Іван розводить руками і вилазить з ями. — Зараз я рамками ще раз усе просканую.

— Тільки більше не петляй! Бо можеш і заплутатись у тій петлі! — у голосі Миколи нотки погрози. — Ви, пацани, поки що відпочивайте, а ми з Іваном пройдемоь навколо кургану, — гордо випинає чорну бороду, наче хизується нею.

— Що за відпочинок без живої води? — чується услід невдоволення Лопати.

— Ти знову за своє? — Микола, не обертаючись, показує йому середній палець.

— Та я що? Я про воду. Щось довго Вадим не повертається. Може, сам той стимул лакає? Піду назустріч, — підводиться Лопата.

— Вам би тільки хильнути, — злоститься Микола. — Ні кроку звідси!

А Іван ще й штрикає:

— Вони, якщо здибаються, до вечора не повернуться.

Микола визвіряється на Лопату:

— Лежати! Бо за простій вичислю з гонорару! І чекати на мою команду!

Лопата кривиться і знову падає горілиць на ромашки, Геніальний моститься поряд.

Іван, приминаючи траву, спроквола топає краєм кургану. Інколи зупиняється, відступає на кілька кроків назад – ніби хоче пересвідчитись у точності сигналу. Микола, човпаючи позаду, уважно слідкує за кожним його рухом, а перегода озивається:

– Ти того – пильніше досліджуй. Бо мої хлопці вже сердиті. Ще, чого доброго, один прокол, і можуть збунтуватись. Вони тільки з виду добродушні, а по суті змії. Май це на увазі.

Це застереження з підтекстом Іван сприймає як погрозу. Зупиняється, опускає рамки і з притиском відповідає:

– Ти ж знаєш прислів'я: не помиляється той, хто нічого не робить. Оце саме той випадок.

– Моє діло – попередити, – хмуриться Микола. – Дивись, а то будеш сам копати.

Іван мовчить, очима скептично змірює Миколу, піднімає перед грудьми рамки і подається далі. Спинається біля місцини, густим кошлатим буркуном. Кілька разів проходить повз неї. Показує Миколі коливання та схрещування рамок:

– Бачиш?

– Щось дивне з твоїми рамками коїться – як тільки трапляються колючки, так і хитаються, – Микола невдоволено кривиться. – А ти ще раз перевір – може, той кристал збоку.

Іван ховає усміх у кутиках вуст, тикає рамки Миколі:

— Не віриш? Ось візьми і сам перевір.

— Та не єрепенься! Міношукач — ото мій інструмент. А цими прутиками сам грайся. Тільки пам'ятай, що я тільки-но сказав, — Микола відвертає від себе рамки, як непотріб, закладає у рот пальці і свистить, махає рукою своїм браткам.

Ті неохоче підводяться, залишаючи позад себе зім'яті квіти, беруть лопати та міношукач і бредуть на поклик господаря.

— Шеф, на цей раз облому не буде? — питає Геніальний.

— У майстра питай! — Микола киває на Івана.

— Знову в колючки лізти... — обурюється Лопата.

— Лізь! І пам'ятай, кожний їхній укол — то цілющі ліки! — насміхається Геніальний.

— Для твого язика! — огризається Лопата. — Шеф, давай зачекаємо, доки Вадим воду принесе.

— Жди з моря погоди! Може, він там сам кирає, — Геніальний підносить руку до заяложеного козирка сірої бейсболки, пильно вдивляючись у напрямку авто біля річки.

— Годі теревенити! Починай! — підганяє Микола, нетерпляче сіпаючи розстебнуту шведку Лопати. — Бо скоро сонце так припече — зашкваришся!

— Показуй точку, де той бісів кристал! — Лопата звертається до Івана.

— Отут! — Іван бере лопату з його рук і втикає між буркунів.

— Та ти збиткуєшся над нами! — виривається у Лопати. Проте виймає лопату, розмашисто збиває

нею зарості густого буркуну, згортає їх униз до підніжжя кургану.

І в цей час зі стежини, що виривається із золотого пшеничного поля і упирається в курган, лунає лайка — голосна та розлога, така, що, мабуть, і Вадим біля річки чує. Всі озираються на той крик — Настя! Вона веде в руках велосипед і невгаває:

— Ви, чорти полосаті, чому мене обдурили?! Де Вадим?! Я йому таких трюфелів насиплю! Де ваша совість, «лицарі» безголові?! Чекаю їх як остання дурочка біля своїх воріт! А їм хоч би хни! Навіть не попередили! Тож, доки не вибачитесь, і балакати з вами не буду! І всі ваші плани зірву! А ще козаками називаються!

Ірина кидається до неї навперейми, намагається заспокоїти:

— Настуню, не рви серденько! Вислухай!

— Та як не рви?! Обдурили, наче дівчисько! І Вадим — учора в ресторані біля мене голубом крутився, а сьогодні кинув, як останню... До речі, де він? Де той обманщик? — Настя пильно придивляється до постатей біля кургану.

— Я тут, голубко! — збоку, піднімаючись із видолінки, на тлі річки вимальовується Вадим, подає деренчливий голос. Перед собою в руках несе чималий пластиковий балон.

— Ану йди сюди, голубе! Іди, йди! — розгнівана Настя підзиває його зігнутиим вказівним пальцем.

— Та зараз, тільки воду хлопцям віднесу! Бо вони там без неї запаряться, — Вадим збирається повернути до гурту.

— Потерплять! Нічого з ними не станеться! — Настя не може заспокоїтись, в голосі ще проривається надсадний крик.

Вадим, завжди такий самовпевнений та занозистий, цього разу покійно з винуватим видом підходить до Насті. На її лиці гримаса люті. Вона ще сильніше стискує руль велосипеда, ладна кинутись на парубка.

— На шибеницю його! — горлає здалеку Геніальний. — Га-га-га! Гей ти, водоносе, аквавіту давай!

Увесь гурт зі смішками спостерігає за тією сценою.

— Тю, так це ж стара знайома! Учора в ресторані відмовилась танцювати зі мною. Була така ласочка. А сьогодні гляньте, що витіває! Мегера! От що значить відмовити такому кавалеру, як я! — і пальцем тикає на Настю.

Вадим шарпається у бік копачів, та Настя раптом міняє дзвінкий голос на тихий, велосипедом перекриває йому шлях і лагідно шепоче:

— Вадимчику, а йди-но до мене, я тебе поцілую!

Той не чекав такої люб'язності, витріщається на дівчину: це неспроста, щось кепське удумала. Проте бере себе в руки, гордовито по-півнячому випрямляється і без поспіху чалапає до неї. Йому хочеться показати перед парубками свою незалежність.

— Який же ти у мене турботливий! У пацанів водоносом працюєш, — і розставляє руки для обіймів. — Як же я за тобою скучила, голубчику!

Здивований Вадим зупиняється за пару кроків від неї.

— Та не бійся, не вкушу. І не з'їм. Іди до мене!

Вадим наближається впритул. Настя підставляє щоку для поцілунку, принохується. Повільно відхиляється і з розмаху ліпить на його шоку гучний ляпас.

— Ви тільки подивіться на нього! Від нього тхне, як із пивної бочки! Уже горлянку залив! Отак він зібрався кристал шукати! Торгову компанію з предками створювати! — Настя збирається ще й стусонути ошелешеного Вадима, знову тягнеться до його лица. Та у приступі злості забуває, що тримає велосипед, падає на нього, зойкає.

Вадим, не випускаючи баклажки, кидається її піднімати. Але дівчина відмахується від нього, зненацька б'є по балону — той вислизає із рук кавалера, ударяється об педаль, на його боці утворюється велика пробоїна, і звідти тихо дзюрчить вода прямо під Настю. Це ще дужче злить дівчину. Вона зривається на ноги і починає щосили гамселити Вадима по чім попало.

— Оце так дівчина! Боець! З такою і до скіфів не страшно! — заливається сміхом Микола.

— А вчора ж була така лагідна, ніби кішечка! — гогоче Геніальний.

— І ви хочете?! — Настя свариться на них кулачком.

— Звичайно, хочу! Такої красуні гріх не хотіти! — гогоче Микола, наближається до Насті, простягає руки, аби обійняти за стан.

— Що, давно ніхто пику не дряпав? — Настя б'є його руки.

— Уявляєш, ніхто! — Микола все ще жартома намагається її обійняти. — А ти спробуй! — і підставляє густу бороду.

Насті стає смішно: такі зарості хіба що можна обсмикати або обсмалити. Вона пускає бісики і нахиляється до Вадима, що продовжує сидіти з продірявленим бачком біля велосипеда.

— От і напоїв пацанів, — скрушно мовить Вадим, відкидаючи дірчавий балон.

— Та якби ж у пляшку не заглянув, то й баклажка була б ціла! Правду я кажу, милий? — Настя тормозить його рудого чуба. — Підводься та збирайся по воду!

— У мене немає велосипеда, — віднікується Вадим.

— На моєму поїдеш! — каже Настя.

— І бачка такого немає, — бурмоче Вадим.

— Купиш! І не один, а два! Он яка тут компанія зібралась! І всі пити хочуть! — стоїть на своєму Настя.

Вадим поволеньки піднімається. Видно, випитий спотикач заважає йому впевнено рухатись.

І тут Микола пропонує свої послуги:

— Красуне, та годі його умовляти! Он моя машина внизу біля річки, удвох з тобою поїдемо і купимо скільки завгодно водиці. Згода?

Настя трохи розгублена. Вона не чекала на таку пропозицію. Та ще й від незнайомого парубка. Але, глянувши на майже очманілого Вадима, погоджується:

— А поїхали!

Тут до неї підходить Ірина, щось тихо торочить у вухо. Микола розуміє, що та відмовляє Настю, а може, й чимось страхає, кривиться і переконує:

— Не бійся, красуне! Нічого поганого я не зроблю своїй землячці. Їдьмо! — і рушає вниз до авто.

Настя сумнівається зовсім недовго. Кидає Вадиму:

— Доводиться виручати тебе, Вадимчику. Але це останній раз! Зрозумів?

— Та як не втямити? Вибач. А може, і я з вами? — поривається услід Вадим.

Але Микола, не озираючись, піднімає над собою правицю:

— Ша-а, компаньйоне. Тепер парадом командуватиму я. Пасажирів нам не треба. Ходімо, красуне! — і прискорює ходу.

Настя за ним.

Ця кумедна сцена, видно, охолоджує запал Лопати — він вганяє лопату в купу буркуну біля кургану і збирається завалитись на траву. Та Микола скоса зиркає на нього і, не спиняючись, наказує:

— Щоб до нашого приїзду викопали кристал! Та без мого дозволу не виймайте! Іване, проконтролюй, щоб ці гробокопачі усе зробили правильно! Не відставай, Насте!

І тут Іван гукає до Миколи:

— Зажди трішки! Є секретна розмова! — і швидко простує до нього.

Микола спиняється, пропускає повз себе Настю й каже:

— Іди до машини, красуне. Я наздожену.

Іван, надто зосереджений та заклопотаний, спляється перед бородачем і попереджає:

— Ти, Миколо, пам'ятай: Настя — наречена мого друга. Так що будь з нею чемний.

— А то що? — невдоволено, з викликом питає Микола.

— Та знаєш, може статись, що ми не знайдемо кристал. І на тому ваша епопея зі сколотами закінчиться, не почавшись, — пильно дивиться Миколі в очі, ніби хоче пересвідчитись, що той усе правильно зрозумів.

Микола обома долонями поправляє чорну бороду й каже:

— А це не твоє діло! І не лізь, куди не просять! Шукай кристал, земляче! Бо... — і на кілька секунд піднімає край просторої шведки, під якою за пояс заткнутий пістолет. — Побачив? Так що май на увазі!

— Гадаю, він порожній? Без обойми? Для страху тримаєш? — питає Іван.

— Вважай, як заманеться. Але він працює безвідмовно. Ясно, колего? — Микола опускає шведку, оминає Івана і ледь не біжить навздогін Насті.

Тільки тепер Іван розуміє, що то не звичайні землячки, не любителі пригод, а безсердечні шахраї — заради збагачення ладні вдатись до найбрудніших методів. І думає: «Добре, що він показав зброю. Відтепер ще зрозуміліше, з ким маємо справу. Якщо хвалиться пістолем, то боїться. І не ризикне щось погане заподіяти Насті». Він поглядом супроводжує дівчину та Миколу до машини, повертається до кургану.

— За роботу, хлопці! — командує до Лопати і Геніального.

— Так пити ж хочеться! Аж горло деренчить! — відзивається Геніальний.

— Треба б його промочить! — додає Лопата. Проте витягує свій улюблений інструмент з купи буркуну і починає неохоче копирсатися у тому місці, яке позначив Іван. — Отак завжди — ніякої турботи про робочу людину. Хоч спека, хоч дощ — копай! Хіба я раб якийсь?

— Оце ти точно підмітив — раб! Миколин раб! — Іван відвертається і, не чекаючи на реакцію Лопати, прямує до Ірини біля пшеничного поля.

Вона за руль піднімає Настин велосипед, ставить біля свого, збирається поставити на підніжку, та це у неї не виходить. Зачувши шерхіт трави, помічає Івана і невпевнено мовить:

— Було б найліпше, якби ми оце зараз сіли на велосипеди і поїхали геть. Невдалий день сьогодні.

Іван бере велосипед, придивляється:

— Не заморочуйся, мила. У ньому підніжка зламана. Видно, під час падіння. Та зараз ми поїхати не можемо. Хтозна, що у тих бовдурів у головах. І Настя у них в заручниках.

— Ясно. Гріх — кидати друзів у біді. Навіть якщо вони дурниці роблять, — Ірина важко зітхає, киваючи у бік Вадима.

— Яка ти в мене розумниця! — Іван причалює велосипед Насті до свого, обіймає Ірину за плечі і каже впевнено:

— Усе буде добре, сонечко!

Ірина пригортається до його грудей.

А Геніальний, спостерігаючи за тією сценою, покусує стеблину трави, белькоче:

— І ця діваха — що треба. Тільки мені попадаються якісь ненормальні.

— Який сам — такі й дівчиці, — дошкуляє Лопата, заганняючи лопату в землю. Помітивши машину Миколи, що залишає видолинок, пропонує: — Слухай, давай хоч скупаємось. А то від сонця спасу немає. Подохнемо без води, мов курчата.

Геніальний роззирається довкола, бачить, як чорний автомобіль виїжджає на асфальт, погоджується:

— Ти геній!

— Та не тільки ж тобі геніальним бути! — сміється Лопата, кидаючи інструмент.

— Тільки по-бистрому! Бо Микола, сам знаєш, який — навіжений, — Геніальний прудко підхоплюється з трави, і вони збігають до річки. Іван поблажливо усміхається їм услід, підходить до Ірини. Вона пропонує йому пляшечку з водою і каже:

— Хоча б ота відчайдуха Настя швидше поверталась.

*

Настя сидить на передньому сидінні. Микола хоче здаватися веселим і турботливим кавалером. Жартує, підморгує та непомітно раз по раз зиркає на звабліві коліна дівчини. До містечка вони дісталися швидко. Микола залишає Настю в машині, а сам поважно в

розкачку заходить до супермаркету. За кілька хвилин з'являється у дверях, за ручки несе два п'ятилітрові бачки води, пакет з провізією і чималий букет рожевих троянд. Воду й пакет швидко ставить у багажник. Відчиняє дверці з боку Насті і, галантно вклонившись, подає їй квіти.

— А це на честь чого? — дивується вона.

— Хіба це не диво — зустріти таку красуню?! Прийми, будь ласка. Мені буде від того величезна радість, — велеречиво розшаркується Микола.

— Але ж ти мене зовсім не знаєш, — ніяковіє дівчина, приймаючи троянди. — Які чарівні квіти!

— От нутром відчував, що вони тобі сподобаються, — самовдоволено посміюється Микола.

— Ти всім дівчатам з першого знайомства даруєш букети? — питає Настя, підносячи квіти до обличчя.

— Що ти! А тебе побачив — і руки самі потягнулись до квітів. Подобаються?

— Мої улюблені. Дякую.

— О-о, скільки ти зможеш іще отримувати букетів за час нашої співпраці! — Микола обережно зачиняє дверці з Настиного боку, по-хазяйському обходить авто, постукуючи підборами шини, вмощується за кермо. — А тепер поїхали. Нас чекають великі подвиги і неймовірні прибутки!

Вибираються за містечко, оминають трактор на високих опорах і шурхочуть асфальтом на кряж. Зліва за житловим масивом мигтять дерева та кущі лісо-смуги.

— Яка краса! Так і манить! — захоплено вигукує Микола. — Знаєш, яка у мене мрія?

— Та звідки ж мені знати?! Я з тобою щойно познайомилась, — недбало мовить Настя.

— І зразу ж мені сподобалась. Дуже! Предуже! — Микола кладе руку на Настині плече.

Дівчина перехоплює її і повільно кладе на руль. Твердо каже:

— Не балуйся, Миколо. Краще дивись на дорогу. У мене жених є...

— Отой нікчема? Вадим? — насміхається Микола. — Та він твого мізинця не вартий!

— Якого бог послав, — мимрить понуро Настя. — Якщо ти бачив знімки, то, певно, помітив, що я та Вадим дуже схожі на одну скіфську пару — Літунку та Шумила...

— То й що? — Микола спересердя ударяє долонями кермо.

— А те, що я та Вадим — продовження нашого роду від давнини й по сьогоднішній день.

— Смішно слухати! Яке може бути продовження з Вадимом. Він зіп'ється! І на тому все скінчиться!

— Не зіп'ється! Я йому не дозволю!

— Ти хочеш скоротати життя з тим невдахою? Хіба не знаєш, які діти народжуються в алкашні? Часто-густо виродки. Ти для цього хочеш пожертвувати своєю вродою? Схаменись, красуне!

— І що ти пропонуєш? — зітхає Настя.

— А от зі мною не пропадеш! — Микола багатозначно зиркає на дівчину яструбиним поглядом.

— Та ти самовпевнений, як я подивлюсь. А мене спитав, чи захочу я вийти за твою бороду?

— Хм! Борода... Та я її викоріню хоч зараз.

— До того ж, вкотре повторюю — я тебе зовсім не знаю!

— Так узнаєш! — Микола стишує рух і повертає у широку просіку лісосмуги — майже навпроти кургану.

— Куди це ми? Нам в інший бік! — Настя і здивована, і трохи збентежена.

— Будемо ближче знайомитись! Як майбутні компаньйони! — Микола зупиняє авто на вузькій польовій дорозі між лісосмугою та завітлим соняшниковим полем.

— Що це ти надумав? — Настя запитально витріщається на Миколу.

— Є пропозиція. Отут на килимку без свідків обмізуємо наші виробничі стосунки. Ти ж, настільки я знаю, у якійсь мірі банкірша. Розумієшся на грошах, — Микола повагом вилазить з машини, без поспіху відкриває багажник, витягає потертий килимок, розстеляє у тіні серед диких ромашок та сокирок, ставить на нього бачок з водою та дві склянки, кладе пачку печива, шоколадку. — Спокійно все обміркуємо. Якщо хочеш, у мене є й ковбаска.

Настя тільки очима насторожено водить за рухами Миколи. Їй боязко залишити сидіння. А той по-панібратському широко відчиняє дверцята і патетично виголошує:

— Прощу на килим свою повелительку! Поки що такий! А коли розбагатіємо на скіфському золоті,

ходитимеш та валятимешся на перських! Та не бійся. Не вкушу! — і подає руку, як високоповажній дамі.

Настя розгублена. Врешті кладе букет на водійське сидіння, бере простягнуту руку. Микола обережно садовить дівчину на килимок, вмощується поряд, балагурить:

— Жаркий буде день! Якщо вранці отак припікає, то що буде після обіду? Треба буде пацанів напругти, щоб старанніше працювали.

— Так у чому ж справа? Поїхали. Бо хтозна, що вони без нагляду накопають, — Настя хапається за цю думку, як за соломинку. Нутром відчуває: треба якомога швидше вирватись з-під опіки цього залицяльника.

А Микола не вгаває. Схоже, хоче показати себе делікатним, освіченим, веселим.

— Устигнемо. А зараз хочу з тобою порадитись. Ти маєш досвід зустрічі зі скіфами. Знаєш деякі їхні поведки. Так от скажи, як нам повестися з найбільшою вигодою для себе?

— Та як? Як із порядними людьми. Вони відверті, чесні, дбають про збереження традицій, шанують старших. Побратимство у них у крові, — Настя старається говорити розважливо, ретельно підбирає слова. — Мені часом шкода, що серед сучасних людей так мало цих якостей.

— То їхня справа. Мене цікавить, як із найбільшою вигодою здобути їхні капітали? — перебиває Микола.

Настя спостерігає, як хитається його чорна борода на підборідді, коли він говорить. Зовні цей люби-

тель наживи дещо скидається на сколотів — у багатьох із них теж подібні зарості на обличчях. Але на цьому схожість і закінчується. Перебуваючи в їхньому середовищі, вона жодного разу не чула, щоб хтось із них навіть заїкнувся про те, аби нажитися на нащадках чи на прашурах. Дітям та онукам вони ладні все віддати. Микола ж хоче прибрати до своїх рук їхні багатства. Поміркувавши так, Настя питає, як кажуть, у лоб:

— Тобто ти збираєшся обібрати предків?

— Навіщо так прямолінійно? Навпаки, хочу налагодити взаємовигідний обмін. Вони нам коштовності, а ми їм усяку всячину — якої у них немає.

— Наприклад?

— Скажімо, біжутерію, пральні порошки, кока-колу — впевнений, для них те диковинка. Вадим пропонує поставляти їм алкогольні напої.

— Вадим невиправний у своєму репертуарі, — вставляє Настя.

— Не бачу в тому нічого соромітного. Для нас ці товари — дешевизна. А для них — небачена екзотика. На цьому можна мати добрячий навар. Та ми б тільки за один візит до скіфів стали неабиякими багачами. А якщо цю справу поставити на потік... О-о, ми б купались у золоті, — у Миколи все відвертіше прориваються справжні наміри.

— Ти мислиш точнісінько так, як і Вадим, — підколює Настя.

— Так, та не так! Вадим тільки язиком чесати уміє, а я... Та ти скоро сама переконаєшся, на що я здат-

ний, – Микола тихенько, ніби ненароком, кладе свою долоню на Настині коліно.

Вона не реагує, принаймні, робить вигляд. Їй навіть цікаво, до чого ще вдасться цей бородань. А Микола уже мріє:

– Тільки уяви, серденько, які перспективи перед нами відкриються. Накопичимо удосталь золота і зможемо побудувати розкішний палац. І не де-небудь, а в Італії чи Греції, або Іспанії. Де захочеш!

– А чому не в нашому рідному місті чи в обласному центрі? – Настя вирішує ще дужче розговорити залицяльника, аби глибше зрозуміти його натуру.

– Можна й тут, але який сенс. У нашої держави і в тутешнього народу невиразне сіре майбутнє. Ти ж тільки прикинь: біднішої країни, як наша, в Європі немає. Суцільне болото. Безчинства чиновників, суддів, прокурорів, олігархів. Президент у їхній компанії. Вони грабують людей. Кінця тому не видно. І управи на них ніякої. Не хочу я жити в такій країні! А от в Італії чи Іспанії, а ще краще у Штатах – лахва. Хіба ти про це не мрієш?

– Лахва там, де нас немає. Так розумні люди кажуть. До речі, а чому ти у свої плани мене включаєш? Я для тебе хто? Випадкова попутниця. Я тебе знаю всього кілька годин, – Настя чудово розуміє, до чого веде Микола, і починає підігравати: хай балакає та показує свої справжні наміри.

А Микола радий старатись. Все ближче підсувається, кладе руку на її плечі та утаємничено шепоче:

— Настуню, ти мені дуже подобаєшся. Страшенно! Це, як мовиться, любов з першого погляду. Ти снилась мені. Тільки я не розумів, що то ти. А коли побачив — сон став дійсністю. І я вдячний долі, що вона вивела нас на один шлях. То ж не дивуйся, що у своїх планах я бачу тебе. І тільки! — і все настирливіше гладить Настині коліна.

— Не вірю, — каже Настя і кокетливо заглядає у його темні хтиві вічі. — Ви, парубки, тільки обіцяти гаразд. А як до діла...

Не договориює. Микола рвучко кладе її на свої ноги і збирається поцілувати. Настя, забачивши чорну бороду, що насувається на її обличчя, щосили опирається, кривиться, відвертається. Та ще відчуває, як щось боляче втикається у ребра. Вона аж зойкає. І це трохи стримує Миколу, він попускає дівчину. Вона знову сідає, хапається за бік.

— Там у тебе щось тверде, — показує поглядом на штани.

— Ги-ги, так там і має бути щось тверде, — Микола регоче і пояснює це з натяком на пристрасть.

— Ніби якась залізяка, — Настя розминає бік.

— То ж ти мене так завела, що... — сміючись, задирє край шведки і показує пістолет за поясом і кайданки.

— А зброя навіщо? — Настя аж заїкнулась.

— Щоб ти була покладистішою, — піджартовує Микола. Втім швидко міняє тон: — Розумієш, деколи під час розкопок доводиться стикатись з неадекватними людьми. А ця штука швидко остуджує їхній запал.

— Як і мій, — кривиться Настя. — Тобі доводилось стріляти в людей? — в очах дівчини острах.

— Був змушений. Не люблю агресивних. А також непокірних. Проте на моєму рахунку убивств немає. В основному натискав на курок задля самооборони. Так що не дивись на мене з осудом, красуне. Моя совість чиста, — Микола знову торкається Настиних колін.

Та дівчина відводить його руку і трішки відсувається на край килимка.

— Не бійся мене, чорнобрива. Я тебе озолочу! Дай мені лише зі скіфами навести мости, — підсувається до неї Микола.

— І ти збираєшся до них з оцим пістолетом? Та ще й з кайданками? Щоб полякати?

— Та кілька разів бабахну у повітря, вони й при-смирніють. Стануть, як мовиться, шовковими. Розу-мієш?

— Я б не радила тобі брати з собою цю штуку. Усі угоди укладаються не на страху, а на взаємній довірі. Це я тобі, як співробітниця банку кажу. Ти б краще віддав зброю мені. На зберігання. Доки мандрувати-меш до пращурів. А після повернення я тобі власно-ручно поверну.

— Е-е ні! Мені з нею безпечніше. Так що не вмов-ляй. Хай цей пістоль буде при мені — на всякий по-жежний випадок. До речі, а ти знаєш, як ним кори-стуватись?

— Та доводилось стріляти. З дядькового пістолета на стрільбищі. Дядько мій у поліції служить. Так що маю досвід, хоч і невеличкий.

— А хочеш прямо зараз побахкати? Замість мішені будуть голівки соняшників. Погоджуйся, доки я добрий.

— Не хочу! — різко відповідає Настя і підводиться. — Краще поїдьмо до хлопців. Чомусь у мене неспокійно на душі. Давай допоможу зібратись, — Настя нахилиється, щоб прибрати склянки, печиво та шоколадку.

Микола пильно слідкує за кожним її рухом, раптом хапає ззаду за стан, притулюється до сідниць і палко шепоче:

— Яка ж ти принадна! Відчуваєш, яка ти жадана? І такою будеш завжди!

Настя правицею намагає пістолет за поясом Миколи, вихоплює, вивертається, відскакує на пару метрів, направляє зброю на парубка і сичить:

— Раджу не доводити мене до гріха. Зрозумів?

Микола не чекав такого розвороту. Блідне, та за кілька секунд опановує себе, сміється:

— От саме така жіночка мені й потрібна! Уміє за себе постояти! Молодчинка! А зараз віддай цю пукалку, — і простягає руку.

Та Настя продовжує тримати зброю наготові, а тоді й сама починає сміятись усе голосніше та голосніше. І каже:

— Взагалі-то ця штука мені не потрібна. Та все ж не раджу тобі брати її з собою. Хай вона буде в мене. Тим більше, що цього разу я не збираюсь мандрувати до скіфів. Ви з Вадимом без мене справитесь. Повернетесь — і я тобі її урочисто поверну. Згода?

– Не звик я без пістоля. Неначе без штанів... – розмірковує Микола.

– Повір, так для вас буде безпечніше, – наполягає Настя. – І з боку скіфів буде більше довіри.

– Та якось це не по-пацанськи. І боязно без нього... – все ще сумнівається Микола.

– І я буду спокійніша. Чекатиму на ваше повернення. Погоджуйся, милий, – умовляє Настя.

І останнє слово – милий – спрацювало. Микола ствердно махає рукою:

– Переконала! Хай буде по-твоєму. Але поки що віддай його мені.

– Схоже, погано я тобі пояснювала. Тільки уяви: ви відкопуєте кристал, він починає відкривати портал. Це так раптово, що ти не встигнеш мені його передати. Прошу тебе, любий, не ризикуй.

Микола остаточно погоджується і каже:

– Яка ж ти в мене мудра! Дай я тебе поцілую!

– Поцілуєш. Коли бороду поголиш.

– Так я хоч зараз її обкарнаю.

– Ні, милий. Борода тобі знадобиться у спілкуванні зі скіфами. Бо там майже всі бородачі та вусачі, – пускає бісики Настя.

– Умієш ти переконувати, голубко. Тільки сховай пістоль надійно, щоб нікому на очі не трапився. Бо він у мене незареєстрований.

Настя замотує дуло пістолета у носовичок і опускає в кишеню бриджив рукояткою вниз, ще й прихлюпує долонею зверху:

— Ніхто й не повірить, що я озброєна до зубів. Годиться, милий?

— Клас! Яка ти в мене винахідлива, Настуню!

— Та я така! А тепер їдьмо, — і вмощується на передне сидіння.

Микола ховає у багажник баклажку та килимок. І вони рушають. З автотраси звивистою ґрунтівкою спускаються у той же видолинок, але не зупиняються. Микола вправно веде машину уверх косогором. Настю така їзда бентежить: не вистачало ще перекинутись чи скотитись у річку.

— Та ти справжній Шумахер! — виривається у неї.

— Зі мною всі перешкоди здолаєш, голубко! Попереду у нас роки щастя! І роз'їжджатимеш ти не на такому шарабані, як зараз, а на найкрутішій іномарці — електромобілі. Дай тільки строк.

— Буде тобі дудка, буде і свисток! — хихикає Настя, пригадуючи віршик зі свого дитинства.

— Усе буде! От зі скіфами зв'яжемося — і запануємо, як олігархи! — Микола стукає кісточками пальців по панелі з приладами: щоб не зурочити — таке повір'я.

Нарешті машина виривається з видолинка на рівнину. Попереду поле майже стиглої пшениці до самісінького кургану. Микола не зупиняє авто, толочить золотіюче колосся, залишаючи позаду дві глибокі колії. Настя обурюється:

— Ну, що ти робиш?! Хліб губиш!

— Не переживай, голубко! Це такі дрібниці! Змостаємось до скіфів — і буде у нас удосталь хліба й до хліба! Ги-ги! Будеш ти у мене царицею цариць!

— Буду, якщо фермери не відлупцюють за таке ставлення до їхньої праці, — широко сердиться Настя.

Поодаль постає курган, величавий, статечний, в ореолі квітучих трав, що різнобарвно переливаються під сонячним промінням. Біля підніжжя кургану Настя киває на дві групи протистояння: з одного боку два Миколині лоботряси, з іншого — Іван та Ірина. Між ними Вадим, розставивши руки, ніби хоче спинити чи розвести ті угруповання. Геніальний свариться кулаками, Лопата розмахує лопатою.

— Що за чортівня! — вигукує Микола, спиняючи навпроти них машину. І кричить:

— Чому не копаєте, трутні!

— Так вибехкали отакезну ямищу біля кургану! Із сил вибились. Ти тільки глянь! — Геніальний показує її глибину, черкаючи долонею по шії.

— І що? — Микола намагається говорити спокійно. — Знайшли кристал?

— Якби ж то! Тільки зотлілу старезну підкову! Ось поглянь! — і піднімає з-під ніг клубок землі.

— Підкова — то на щастя та удачу, — невесело бубонить Микола. — А де ж кристал?

— У нього спитай! — Геніальний тикає підковою убік Івана.

Микола поволі повертає голову до Івана:

— Що б це значило? Знову помилка? Чи петля часу діє? — в голосі Миколи метал.

Іван усміхається. Йому забавно спостерігати за цією веремією.

— Не докопались хлопці, — спокійно мовить він. — То вони в річці купались, то боки вилежували.

— Ну, ти мені побалакай! — Лопата погрозово помахує перед собою лопатою.

— Вадиме, поясни, що за жарти? — Микола ще тримає себе в руках. Певно, через присутність Насті — треба ж показати себе врівноваженим. — Може, справді варто ще покопатись?

— Хтозна. Це лише Іван знає, — Вадим лепече, як винуватий школяр. — Може, треба, а може, й ні.

— Та врешті-решт хтось пояснить толком? — починає рикати Микола і знову упівоберта до Івана: — Говори!

— Повторюю — хлопці не дорились. Ледачкувати, — і прищурює насмішкуваті очі.

— Хто? Я? — подається вперед Лопата і лупить себе кулаком у груди.

Вадим відкритою долонею упирається в його туб. Та Лопата не вгамовується і горланить, наче його ріжуть:

— Та дурить він нас, Миколо! Їй-богу! От тобі хрест! — і набожно осіняє себе перстом.

— Наскільки я знаю, Іван ніколи не обманює, — втручається Настя. — Він першого разу власноруч викопав кристал. Підтверди, Вадиме.

— Та нібито так, — невпевнено бубонить Вадим.

— Ти ба, він ще й сумнівається! — вигукує Настя. — Вадиме, ти що, пам'ять пропив?

— Підтверджую, кристал — Іванових рук діло, — хитає головою Вадим.

Геніальний наближається до Миколи і щось шепоче йому у вухо. Той вислуховує, покачується з п'яток на носки і заявляє:

— Ось мій вердикт, братва! Продовжуватиме розкопки... гм, наш мудрець Іван.

— Я до вас у копачі не наймався, — Іван схрещує на грудях м'язисті руки. — Так що, як кажуть, звиняйте.

Микола не звик, коли йому у чомусь перечать. А тут — прямий виклик. Неподобство! Відчуваючи, що за ним сила, продовжує:

— Будеш копати, допоки не знайдеш кристал! Ясно?

— І не збираюсь, — спокійно відповідає Іван, — торкається руки Ірини і додає: — Ходімо, Іринко! Тут нам більше робити нічого! — і робить пару кроків до велосипедів.

— Будеш! Стій! Кому кажу?! — горланить Микола. — Доки не знайдеш кристал, звідси не підеш! Краще бери лопату! Зараз же!

Насті ясно — назріває серйозний конфлікт. Вона стривожено зиркає то на Вадима, то на Івана. Розуміє, що Микола таким чином хоче принизити Івана. Впевнена, що той не піддасться. А це означає — бути битві. У неї мигнула думка: «Так на чиєму ти боці, Насте? На стороні оцих братків, помішаних на збагаченні? Чи Івана й Ірини? Ні, тут без мого втручання не обійдеться».

Микола вимогливо простягає дебелу руку до Насті:

— Ану, дай мені пістоль! Швидше! Якщо не допомагають слова, то пособить зброю!

Настя жахається — до кровопролиття один крок чи два. Уявляє страшну картину. І вона до неї буде причетна? Ні, цього не допустить! Проте стримано просить Миколу:

— Не гарячкуй. Все можна уладнати словами.

Та Микола закусив, як мовиться, вудила. В очах — блискавки. Чорна борода тіпається. Крик зривається на рик. Микола з кожною секундою все дужче несамовитіє. Страшний у гніві.

Настя ще дужче лякається, не зводить з нього широко відкритих очей. А недавно біля соняшників був паїнькою, зараз же вовкулака — злий, рішучий, неблаганний. Вона механічно намацує зброю в кишені. Микола, зціпивши кулаки, вимагає:

— Повторюю, віддай пістоль! Я провчу цю гнилу інтелігенцію!

Настя відскакує від Миколи, аби не дістав, похапцем витягає пістолет, зводить курок і направляє на нього.

— Не руш, Миколо! — кричить.

Той отетеріло спиняється, стоїть, мов укопаний, а тоді з усієї сили б'є себе по стегнах і раптом заходиться істеричним сміхом:

— І я з цією лялькою збирався жити! — під власний супровід махновської пісні «Ех, яблучко, та куди котишся...» свариться кулаком Насті, Івану, Ірині і, певно, всьому світу. А тоді звертається до Геніального та Лопати:

— Пацани, ану покажіть, «как надо родіну любіть!»
Ату, іх! Не хочуть по-доброму, так змусимо!

Геніальний, розчепірівши довгі руки, корчить із себе страховисько, робить кілька кроків уперед, спинається, побачивши направлений на нього пістолет:

— Миколо, я б не хотів нарватись на амбразуру.

— Що? Злякався дівки? У штани наклав? Ха-ха, в тому пістолеті порожні патрони! Уперед! За мною! Сміливіше! Ну-у! — Микола завзято розмахує кулаками за спинами Геніального та Лопати.

Братки обережно роблять пару кроків. Іван за мить уже біля Насті, збирається її боронити, затуляє собою, приймає бойову стійку. Одначе дівчина відсторонює його:

— Не заважай, Іване!

До них повільно, мов хижак, підступають братки. Настя лівицею манить:

— Ближче, ближче! Куля на вас чекає! — і натискає на курок.

Чується постріл. Другий. Під ногами братків земля здиблюється, бризкає дрібними грудочками на штани Миколи. Всі ошелешено спинаються. Схоже, не чекали, що дівчина вистрелить.

Геніальний завмирає, а потім чортихається:

— Ух ти! Ану вас к бісовій матері! Я не підписувався на те, щоб мене достроково зарили у цей курган або у цій ямі!

— Я теж! — Лопата кидає лопату у бур'ян поряд з ямою. Удвох вони направляються до машини.

Микола захилинається від злості, сичить:

— Зрадники! Запроданці! Віддай пістолет, Насте!
— Я його передам поліції, — каже дівчина спокійно, все ще тримаючи Миколу на мушці.
— Та я вас усіх!.. — аж захлинається від лайки Микола.

І тут між Миколою, Іваном і Настею з'являється блідий та знервований Вадим, від хвилювання заїкається:

— Друзі, ну що ж це таке! Земляки ж нібито! Полаялись трішки і будя! У нас же спільна справа! У нас компанія! Бізнес! Є пропозиція — сісти біля кургану, хильнути по чарці мирової і жити довго та щасливо! Настуне, опусти зброю.

А Микола продовжує кипіти, аж тіпається від злості. Розуміє, що всі його мрії про скіфське золото та збагачення тільки-но накрились мідним тазом. Міраж! Його, досвідченого копача, обвели навколо пальця. Гнів, змішаний з образою, переповнює. Микола продовжує кипіти:

— Я вам цього не прощу! І помста моя буде жорстокою! Я вас зарюю у цьому кургані! Запам'ятайте це!

— Миколо, погрози при свідках можуть закінчитись для тебе в'язницею! — попереджає Ірина.

— Таки я передам пістолет органам. А вони розберуться, що й до чого, — Настя опускає зброю.

— Будьте ви прокляті! Який я дурень, що з вами зв'язався! — клекотить Микола. — І все через тебе, клоун! — сичить на Вадима.

— Чим же я завинив? Хотів якнайкраще! — широко дивується Вадим. — Миколо, ну, що ти таке верзеш!

Заспокойся! — і він, мов диригент, розмахує перед собою руками. — Ми ж земляки!

Та Миколу вже не спинити:

— Лопух ти, а не президент компанії! З придурком зв'яжешся, сам таким же станеш! — спересердя харкає у бік кургану і майже біжить до авто, де вже отираються подільники, ускакує в салон. Мить — і двигун гарчить, наче хижий звір.

— Ей, Миколо, а як же ми?! — в один голос горляють Геніальний та Лопата і ледве не чіпляються за авто. — Забери нас звідси!

— Бовдури — ви! Лохи! Ви мені не потрібні ні даром, ні за гроші! — машина зривається з місця, робить коло побіля кургану, і, набираючи швидкість, направляє униз до річки. Його дружки кидаються навперейми, та марно.

— Стій! — щосили горлає Геніальний, хапаючись за багажник. — Шеф, не залишай нас напризволяще! Нас тут прикінчать!

Микола кризь відкрите вікно показує середній палець. Легковик гучно сигналить, толочить золото пшениці, залишаючи ще два глибокі сліди. Микола кричить:

— Та ями позаривайте, охламони! Бо ще поліція нагряне!

А за хвилину стається неймовірне. Микола, розгнана машина, не справляється з керуванням, вона підстрибує на косогорі, б'ється бампером об пагорб, її кидає вбік — і несеться вниз. Жах! Ось берег! Ще кілька секунд — і авто з розгону влітає у воду! Микола

від удару головою об кермо втрачає свідомість. Салон швидко майже під дашок заповнюється водою. Цього не бачать біля кургану. Проте проходить хвилинка, друга. Усі розуміють, що легковик повинен би уже показатись на дорозі, що в'ється уздовж річки. Та й шуму двигуна не чути...

Іван першим зривається з місця і мчить до річки колією серед пшениць. Відчуває, щось трапилось. За ним біжать Ірина та Настя. І без поспіху плентається Вадим. Іван бачить притоплену машину, на ходу скидає бейсболку, вкладає у неї смартфон, тикає Ірині, з розгону кидається у воду. Вириває залиплі дверцята, попід руки хапає Миколу й тягне до крутого бережка. Там йому допомагають Ірина та Настя, кладуть на траву. Микола не подає ніяких ознак. Іван на косогорі розвертає його головою вниз до річки і починає масувати грудну клітку. За хвилину з Миколиного рота на чорну бороду витікає вода та піна, він відкашлюється, як риба, хапає губами повітря, кілька разів надсадно кашляє, поволі піднімає повіки. Безтямно роздивляється схилені над ним обличчя.

— Живий! І слава Богу! — шепоче Ірина й питає в Івана. — «Швидку» викликати?

— Та у нас такі «швидкі» — заморишся чекати, — подає голос Вадим, який тільки-но пришвендяв до берега і простягає руку Миколі. — Годі валятись! Піднімайся! На нас чекають великі справи і вигідний бізнес!

З очей Миколи сходить поволока. Він ледь чутно промовляє:

- Так ми уже серед скіфів?
- Звичайно. Навколо тебе усі сколоти, — Іван радіє, що Микола прийшов до тями.
- То хай покажуться, — хриплувато шепоче Микола. — Як же я мріяв про зустріч з ними.
- Дивись! Оце Настя! А це Ірина! Вадима впізнаєш? І я власною персоною, — напівжартома відповідає Іван.
- Розігруєш? Та які ж ви скіфи? Звичайні українці! — не йме віри Микола.
- Усі ми і є сколоти. Тільки сучасні, — розтовкмачує Іван.
- А я гадав, що ми вже на тому світі, — хрипить Микола.
- Туди ще встигнемо. Колись відправимось, — усміхається Іван.
- Значить, знайшли чарівний кристал? Будемо торгувати? — питає Микола. Він ще не усвідомлює, що з ним трапилось.
- О-о, якщо вже ти заговорив про бізнес, то все в порядку, — Іван пробує посадити Миколу. Той хитається, опирається ліктями на траву, здивовано роззирається, наче все бачить уперше. Помічає своє авто у воді й питає: — А чому моя тачка там?
- Ти що, друже! — підколює Вадим. — Не пам'ятаєш, як збирався на ній форсувати річку?
- Знущаєшся? І що мені тепер з отією утопленицею робити? — Микола кривиться від болю, долонею розтирає скроні, гулю на лобі.

— Не переживай! Брякну своїм друзякам, приїдуть з краном і за літру пійла витягнуть з болота твого бегемота! Будь спок! — обіцяє Вадим. — Підшаманимо твою лайбу — та подамося до скіфів у гості! — й вишкіряється зі свого жарту.

— Куди? — перепитує Микола.

— До моєї хати! Погоджуйся, доки я добрий. У мене є жива вода, аквавіта, сурина, — миттю тебе на ноги поставить, — Вадим стукає шалбаном по кадику.

Настя ляскає Вадима по спині:

— Ти завжди і скрізь у своєму репертуарі! Та скільки можна?! Ще не набридло?

— Настуню, та як не обмити таку пригоду? Це ж гріх! Та й Миколі треба швидше на міцні ноги стати. Глянь, який він нещасний, — виправдовується Вадим.

— Уявляю, як він на ногах триматиметься після такого купання та твоєї аквавіти, — невесело усміхається Ірина.

— Так ми до скіфів уже не збираємось? — Микола обводить усіх затуманеними очима. Він усе ще не відійшов від шоку.

— Повторюю, Миколо, ти серед сколотів. Що тобі ще треба? — басить Іван.

— Так... Так Вадим же обіцяв бізнес із ними, — схоже, він досі не може второпати, у якому світі перебуває.

— Знайшов, кому довіритись, — дорікає Настя. — То йому приверзлося на похмілля.

— Вадиме, Вадиме, брехун ти, а не сколот, — Микола розчаровано махає рукою, стає навкарачки, хоче

піднятись. — І навіщо я з тобою зв'язався? Через тебе й машина гикнула.

— Та не бідкайся так, земляче! — Вадим хапає його безвольну руку, допомагає підвестись. — Ми з тобою ще такий бізнес наладимо — усім на заздрість. І не в потойбічному світі, а отут, на цій землі. Я ж слюсар вищого розряду. Прикинь!

Та Микола відвертається, безнадійно махає рукою й каже кволим голосом:

— Досить мені експериментів! Від твоїх ініціатив — тільки розор!

— Нащо зобижаєш? Ти ж не знаєш моїх можливостей! А вони — ого-го! — Вадим піднімає вгору вказівний палець. — Ми ще не таке утнемо!

Та Настя рішуче опускає той палець:

— Аніж попусту молоти язиком, потурбуйся, щоб швидше твій кран прибув. Дзвони своїм харцизякам!

Вадим відходить убік і довго по смартфону алокає та умовляє. Микола нарешті підводиться, потирає синю гулю на лобі, питає:

— І що тепер?

— Починати життя спочатку, — підказує Іван, утримуючи його на ногах.

Микола з жалем дивиться на машину у воді й розводить руками:

— Ніяк не второпаю, чому так сталось. От чому?

— Знаєш, курган — це не просто гора. Це зосередження сили предків, — пояснює Іван. — А ти поведився з ним, як агресор, як грабіжник, як розбійник.

Так що це розплата прашурів. Тож роби висновки на майбутнє.

— Ти це серйозно? — в очах Миколи неприхована тривога. — Невже я заробив оце нещастя?

Ірина ствердно киває головою і співчутливо мовить:

— Кайся, доки не пізно. Перед Богом, перед людьми.

Микола важко зітхає, оглядається назад, де серед степу бовваніє курган. Дивиться на нього заворожено, як на живу істоту, й каже:

— Пробачте, шановні. Погарячкував я. За все звиняйте. Дякую, що врятували.

Усі теж спрямовують погляди у степ.

— Друзі, ви тільки придивіться, який він величавий, наш Сонячний курган! А над його вершиною — бачите! — сонячна корона! — захоплено вигукує Ірина.

— То тобі здається, — морщиться Вадим. — Ковила на вершині вилискує.

— Та ні ж, справді корона! — навіть Микола погоджується.

Усі дивляться удалеч захоплено, тільки Вадим скептично — так позирають ті, хто любить лише себе та дбає про власні інтереси.

Невдовзі чується гуркіт грузовика. З автотраси на прибережну дорогу звертає жовта аварійна вантажівка з краном. Вадим аж у долоні плеще від радості. Ще й примовляє:

— От молодці! Оперативно! Доведеться їм добрячий могорич ставити. Там, у багажнику, моя сурина

вистоюється. Хоча б не розбилась. Скоро, скоро, Микола, твою тачку-купальницю витягнуть на світ божий. Чуєш?

Настя майже впритул саркастично роздивляється Вадима з голови до ніг, ніби вперше бачить, і вибухає гнівом:

— Вуха б мої це не чули, а очі не бачили! Прощавай, алконавт! Жлукти свій спотикач! Хоч залийся! Годі! Наші дороги розходяться! — і збирається йти до велосипедів на пагорб, за яким височіє курган.

— Ти чого? Я ж нічого. Пробач, коли щось не так, — Вадим простягає руки убік Насті. Йому невтямки, чому образилась дівчина. — Ти мене кидаєш? А як же наша компанія? А продовження роду від Літунки та Шумила? Ми ж так на них схожі. Схаменися, Настуню! — ступає за нею.

Та Настя розвертається, робить кілька кроків із видолинка вгору, не обертаючись, сердито махає рукою позад себе, ніби відганяє нечисту силу й промовляє:

— Краще хай рід перерветься, аніж народжує блазнів, хапунців та п'яничок! З мене досить! Час додому!

Вадим так і стоїть, розгублено тіпаючи руками.

— Та як же це? Та у нас же все життя попереду. Я люблю тебе! — і обертається до Миколи: — Друже, ну, скажи ти їй!

Микола важко робить кілька кроків у бік Насті, хитається, схоже, оте «купання» ще дається взнаки, і гукає навздогін:

— Насте, зажди! Я від своїх слів не відрікаюсь. Ти мені потрібна! Пам'ятай про це! Зі мною не пропадеш! Чуєш?!

Вадим підскакує до нього:

— Ти... ти що верзеш! Хіба я про це тебе просив? Настя — моя дівчина!

— Була твоя, стане моєю! Ти для неї не пара! — кричить Микола.

— Настуню, пробач мені! Клянусь — з випивом зав'яжу! Навіки! Моє слово — кремень! Повір!

Настя різко спиняється на пригорку, поволі повертається і, зневажливо зиркаючи, лукаво промовляє:

— Оце інша справа! Давно чекала таких слів. Що ж, таку подію варто обмити. Вадимчику, у тебе про запас завжди є спотикач. Діставай!

— Так він того... Утопився разом з лайбою Миколи, — Вадим явно не чекав на такий наказ Насті.

— Дістань! Негайно! Не терпиться скуштувати твою сурину, — Настя ще й ногою тупнула.

Вадим не знає, що й робити. Кидатись у воду йому не хочеться. Він зиркає уздовж дороги понад річкою, помічає кран, що наближається, і радісно гукає:

— Настуню, зажди хвилинку, от-от витягнемо машину з моєю аквавітою і хильнемо за наше примирення. Яка ж ти в мене розумниця! Як я тебе кохаю!

Його тираду перериває Микола:

— Я ж тобі по-пацанськи сказав: Настя — моя! І щоб я такого більше не чув! — замахується на нього кулаком, не втримується на ногах і ледь не зсовується у воду.

А Настя аж заходиться сміхом на пригорку. Розіграш їй удався.

— Вадику, Вадику, який ти смішний! Ти — не хазяїн свого слова. Тільки-но присягався в рот не брати горілку і тут же його порушив за першої нагоди. Немає тобі віри!

— Вибач! Ти ж мене спровокувала, — виправдовується Вадим.

— Я тебе перевіряла. І вкотре переконалась — ненадійний ти тип. А тому — прощай!

Вадим поривається за нею, аби переконати у своїй відданості. Але Микола хапає його за ногу, вони долілиць валяться на траву і давай борюкатись.

Настя щиросердо заливається сміхом, піднімає обидві руки високо над собою у соковиту блакить.

— Жаль, не бачать скіфи такої сцени. Ото був би регіт на увесь степ! Бувайте, лицеміри та циніки! Вам до сколотів, наших пращурів, — як до неба! — і звертається до Івана та Ірини: — Ходімо, друзі! Гай-ра-ра!

— Гай-ра-ра! — дружно відзиваються Іван та Ірина, він бере її руку, і вони, посміюючись, услід за Настею пружно йдуть косогором до кургану — він все більшає в їхніх очах, величний, вічний, рідний.

Микола й Вадим з якоюсь невимовною тугою чи заздрістю, лежачи на потолоченій траві, проводжають їх здивованими поглядами. Схоже, розуміють, то втрата, яку й краном не витягнути. Гуркочучи, біля них спиняється аварійка. Короноване сонце на смішкувато кидає згори жмутки яскравих променів, що зблискують на хвильках річки, на дашку втопленого авто. Благодать...

Літературно-художнє видання

Стус Віктор Іванович

КОРОНОВАНИ СОНЦЕМ

Друкується в авторській редакції.

Технічна редакція та верстка —
Надія Бондякова
Дизайнер обкладинки —
Андрій Пилинський

Підписано до друку 31.08.2023
Формат 60x84 ¹/₁₆, Папір офсетний 70 г/м².
Гарнітура NewtonС
Фіз. друк. арк. 18,0. Умовн. друк. арк. 16,74.
Тираж 75 прим. Замовлення № 135

ТОВ «Форма»:
295034, Росія, Республіка Крим,
м. Сімферополь, пр. Кірова, б. 34, оф. 13
+7 (978) 725 35 78; Formacrimea@gmail.com

Свідоцтво про внесення відомостей про юридичну особу
до Єдиного державного реєстру юридичних осіб
серія 23, № 008846168 от 10.11.2014 р.

Віддруковано на поліграфічному обладнанні
ТОВ «Форма»

ISBN 978-5-907548-46-6

9 785907 548466